

ههنا

كۆفاریكى ئەدەبىي، ھونەرىي، رووناكبیرییه
بەرپۆه بەریتتی چاپ و بلاوکردنە ھەي سلیمانی
مانگانە دەریدەكات

ژمارە ٧٣، سالی ھوتەم، رەشەمی ٢٧١١ی کوردی، فینرایەر ٢٠١٢ی زاینی

خاوەنی ئیمتیاز
بەرپۆه بەریتتی چاپ و بلاوکردنە ھەي سلیمانی

سەر نووسەر
محەمەد کوردۆ
mhamadkurdo@yahoo.com

جینگرک سەر نووسەر
محەمەد عەبدوللا

بەرپۆه بەرک ھونەری و نەخشە سازیی
پەيام ئەحمەد

web: www.hanar.org

Email: hanarkurd@gmail.com

Email: hanarkurd@yahoo.com

ناو نیشان: کردی ئەندازیاران، بەرامبەر رۆژنامە ی کوردستانی نوێ
تەلەفۆن: ٣٣٠١٩٤٩

هەرگیز

دهسته‌ی نووسه‌ران:
کارزان عه‌بدوڤلا
ئه‌کره‌م محهمه‌د ئه‌مین
نه‌ورۆز جه‌مال
مسته‌فا زاهیدی

هه‌له‌چن:
مونا عه‌بدوڤلا
ئاشنا جه‌مال

مۆتیف:
ناهیده سدیف

تیراژ
٥٠٠

پېرست

لېكواليننهوه

۷	له تيف هلمهت	ديوانى (بالى جبريل) و سه ركيشييه كانى...	📖
۱۹	به كر شوانى	كريستا فولف زيانكى تا كوتايى...	📖
۲۶	سياوش گوده رزى	درېزه ي باسه كه ي هه رهنگرين...	📖
۳۷	غه مگين بولى	ژوورى شاعىرو فره پهنجه ره يى شىعر...	📖

دهق

۵۳	سه باح رهنجدهر	به ئاره زوى زوى ناو له دره خته كان نرا...	📖
۶۶	هاشم سه راج	شىعرى نانق...	📖
۷۶	حه مه كاكه رهش	خوم ناكورم...	📖
۷۷	رابه ر فاريق	گار سون...	📖
۸۱	پشتيوان عهلى	موبايله كه م وهك پشكو له خوئنه كه مدا...	📖
۸۴	جهليل كاكه وهيس	راوه سيبه ر...	📖
۹۰	ئه مين گه رديگلانى	گومه گيژه...	📖
۹۷	ئه ديب نادر	كوجيتق...	📖
۱۰۴	له يلا سيمايى	قاچاخ...	📖

ديدار

۱۰۷	سازداني: كاشان سيروان	ديدار له گهل: رهنج سه نكاوى...	📖
-----	-----------------------	--------------------------------	---

وەرگىران

۱۱۵	پەرويز زەبيح غولامى	ماریۆ فارگاس یوسا (چەند نامە يەك بۆ...)	🎧
۱۲۵	دلیر محەمەد	پیشەكى دیوانەكەى ترانسترومیر...	🎧
۱۳۰	یوونس رەزایی	شيعەر و ژيانى "توماس ترانسترومیر" ...	🎧
۱۳۶	رزگار جەبارى	میتولۇژیای ئەفراندن لە ئایینی زەردەشتیدا...	🎧
۱۴۲	كەرىم پەرهنگ	میلان کوندىرا ئاگایى بەردەوامى...	🎧
۱۶۳	جەواد حەیدەرى	ئادەم بەهەشتى کرد بە قوریانى ئازادى ...	🎧

ھونەر

۱۷۱	تەھا ئەحمەد رەسول	شۆرشى ھونەرى شېۋەكارىي	🎧
۱۸۴	و. ئازاد بەھىن	وتوویژ لەگەل تیۆدۆر ئانجیلۆ پۇلۇس	🎧
۱۹۲	و. سەعیدە سائیب	وتوویژى رادیویى ھانرى ماتیز (۱۹۴۲)	🎧

لِيَكُونُوا

- ❶ دىۋانى (بالى جبرىل) و سەركىشىيەكانى
❷ كرىستا قۇلف ژيانىكى تا كۆتايى پىر لە ھەوراز و نشىو
❸ دريژەى باسەكەى ھەرەنگرىن لەسەر پۆستبەرھەلىستكارى
❹ زوورى شاعىرو فرەپەنجەرەبى شىعر
- لەتيف ھەلمەت
بەكر شۋانى
سىاۋەش گزەدرى
غەمگىن بۇلى

دیوانی (بالی جبریل) و سهر کیشیبه کانی شاعیری گورهی روژهلالات محهمه د ئیقبال..

() له تیف هه لمهت

به شه کانی (بالی جبریل)

دیوانی بالی جبریل بریتیه له سی به ش:

به شی یه که م: ئەم به شه ۱۶- هونراوه (غه زهل) دهگریته خوی و له هه ر پینچ هونراوهی به رایب ئەم به شه دا محهمه د ئیقبال راسته وخو گفتوگو ئاراسته ی خوا دهکات و چه ندوچوونی له گهل دهکات و له شیعره کانی دیکه ی ئەم به شه دا زیاتر ریالیزمیانه بیردهکاته وه و شته کان دهستنیشاندهکات.

به شی دووه می ئەم دیوانه به شیعریک دهستپیدهکات له سه ر شیوازی شیعره کانی سه نائی- شاعیرو سیی شیعری-غه زهل-ی گرتوته خوی و هه ندیکجار سو فیا نه و هه ندیکجاریش فه یله سو فیا نه.. بیرو بیروکه دهخاته کار و ئەم شیعره نه ی به زمانی ئوردی- نووسیوه و باشتیرین شیعره کانی-

محهمه د ئیقبال-هو به لکو وهک وهر گپړانی فهره نسایی شیعره کانی-محهمه د ئیقبال لاهوری- ده لئین: شیوازی ئهم شیعرا نه تاک و بیهاو تایه له هه موو ئه ده بی جیهانیدا...

به شی سئییه می دیوانی-بالی جبریل-دریژترین به شی دیوانه که یه و شیعیری هه مه جوړو هه مه بابته تی گرتوته خوئی و شیعیره کان زورکاریگرن و بارودوخیکی سو فیانه ده ئه فرپین و هه ست به شه پوولی سرووش و جوانکارییه کی خوړسکی له هه موو شیعیره کاند ده که یین...

هه روه ها له دیوانی بالی جبریل دا چامه ی-ساقی نامه- و سی و پینچ تاوه کو چل چوارینه له دوو توئی ئهم به شه دا به دیی ده کری، هه ر چوارینه یه ک و له باره ی بابته تیکه وه ده دوی، له وینه ی چوارینه کانی خه یام و کیشی هه موو ئهم چوارینه هه مان کیشی چوارینه کانی بابا تاهیری عوریا نه... و اتا کیشی (دوو به ییت) که کیشیک کوردییه و له نووسینی ئاقیستادا به کاره اتوه...

خودی گهردوونی له لای ئیقبال:

گهردوون له لای ئیقبال به کاریگه رییه کی روچی هه مووی به رجه سته ی یه کدی بووه و هه موو شتیک پیکدینئ و به م بارودوخه ده گوتري- خودی- و گوزاره ی ئهم- خودی- یه جیاوازه له گوزاره ی لاتینی ئهم وشه یه یا ئه و مانایه ی که شوپنهاور پی به خشیوه... هه روه ها جیاوازه له وشه ی- mol-ی فهره نسایی که پیچه وانه ی- tol- یا- sol- هو نزیکه ی له وشه ی-self-ی ئینگلیزی و ئیقبال خوئی وشه ی- خودی- به م مانایه به کاره یناوه ... وهکو پیشه کی نووسانی دیوانی- بالی جبریل- به فهره نسایی ئاماژه یان بو کردوه... ئه وه تا له باره ی خوده وه ئیقبال له بالی جبریل دا ده لئین:-

هیزی خود

دهنکه خه رده لیک ده کات به کیو

ترس و بیمی خود

کیویک ده کات به دهنکه خه رده ل...

خودی تاکه س-من-:-

به لای(ئیقبال)ه وه خود ده بیته هه زار هه زار به شه وه تاکه که سه کان هانده دات

که له دیمه نه گشتییه بهربلاوه کانداهر بکه ون و لهو حاله ته شدا مه به ست و نارمانجی تاکه که س ده بیته ئه وهی بو شکومهندي خودی رها - من - بگه ری و پله به پله و قوناخ به قوناخ هه ولی ئه وه ددات ئه و خوده بگه یه نیته بهر زترین پله بهر زه کان...

خود بو تاکی گیانله بهر که سایه تی و به هیزو ته وه زو کاملییه و له پهره سندن و پیشکه و تنیدا داب و نه ریته بلنده کان به هه ول و کوششی خوی جیبه جیده کات.. و سروشتی خود وایه که خود به ره و پیکه لی و ته وزی رها.. هانده دات و بو ئه و مه به سته ش توانا و کوششی بیمانه ند ده خاته کار... له مباره یه وه ئیقبال له دیوانی بالی جبریل دا ده لی:-

خوت له سه رده مه سه خته کان

گوشه گیر مه گره

ئه وهی به سه ر ته گره کانداهر نه دات

هیچ بایه خیکی نییه

ئایا نازانی که شه پول

به تام و چیژ نییه تاوکو خوی به تاشه بهردا نه کیشی...

ئیقبال ئه وه ش ده خاته روو که ئه و هه ول و کوششی سه خته ی که به ره و هه لگزان به لووتکه ی بووندا هانت ددات و وه کو دیارده ی خود خوی دنوینی... خوشه ویستییه... له م باره یه وه ده لی:-

خوشه ویستی ئه وه یه

تو - خود - بیینی

خوشه ویستی ئه وه یه

تو - خود - پپاریزی...

جه وهه ری ژیان

خوشه ویستییه

جه وهه ری خوشه ویستیش

ته نها هه ر خوده...

ئیقبال لای وایه پیشکه و تنی خودی تاکه که س رینمای ئه و ناراسته یه یه که جوانی تیادا گه شه و له ش و نما ده کات و دواکه و تنی خود به لگه ی ئه و ناراسته یه یه

که زوشتی و کریتی تیا دا پهره ده سینتی...
 له م باره یه وه دهلی:-
 هرچی هوکاري بلند بوونه وهی خوده
 جوانه
 هرچی هوکاري رهوشت نزمییه
 کریت و دزیوه

نیقبال هونه رو جوانی پیکه وه گری ددات و له شیعری -داره که ی مؤسا- دا
 دهلی:-

گه پران به دوی جوانیدا
 هونه ره
 نه گه گویت له گورانییه ک بوو
 رو خسار تی نه گه شانده وه
 مانای نه وه یه گورانییژه که
 دلی سارده...

نیقبال پیدا گری له سهر نه وه دهکات که هونه رزه به هه موو نه وانه ده به خشی
 و پراو پریان دهکات له سهر گهرمی و چوستی و چالاکی و خوشی ژیان.. که
 هوگرو عاشقی هونه رن... و هونه ری جوانیش تنها نه و هونه ریه که پله و پاییه
 روح بلند دهکاته وه و نازایی و هیواو ناسوودیهی به مروف ده به خشی و فیری
 نه وهی دهکات به شکومه ندییه وه بزئی.. و به خته وه ری مروفایه تی له وه دایه
 تاکه کان و کومه لگاگان پشتیوانی یه کدی بن و که لکه لهی زه و تکر دنی ماف و
 به شی یه کدی له دل دهر بکه ن و به یه کسان ی پیکه وه ژیان به سهر به رن.

نیقبال نه گهرچی به گه وره ترین شاعیری ئیسلامی سه دهی بیست و
 دواتریش ناسراوه... به لام گه لی شیعره کانی به تاییه تی شیعری -سکالایه ک
 بو خوا- و- وه لامی سکالا- که له سالی ۱۹۱۵ دا نووسیونی و تیا یاندا هیرش
 دهکاته سهر خوی گه وره و مهن و به توندترین شیواز روو به پرووی ده بیته وه،
 نوسوولییه کان و سه له فیه کانی هه ژاندو باری گیانیانی قورس کردوو بوون
 به هوئی نه وهی تیرو توانجی زوری تیگرن و به لاده ری له قه له مبدن...

نیقبال له دیوانی- بالی جبریل- دا وینه ی نازایی ئیبلیس ده کیشی و وا
 ده خاته روو که نازایه تییه کی نمونه یی وای هه یه.. که گه رده لولول له چه م و

روبارو دهریاکاندا دهورووژینیی... کهچی پیغهمبه رانی وهکو حه زره تی خدرو حه زره تی ئیلیاس - به رای ئیقبال ئەمه یان له دهست نایه ت و ئیقبال وینیه کی وای ئیلیس دهخاته بهرچاومان له - پرۆمۆسیوس - ی گریکی دهچی که ئەفسانه یه کیان دهلی: ناگری له ژیرزه مین دزیوه و به مروقی به خشیه وه له بهر ئە و کاره ی خواوهنده بتهکانی گریک سزای توندو سهختیان به سهری دا سه پاند... و ئیقبال وا دهخاته روو که نازایه تی ئیلیس تواناو به هره ی بلنذبوونه وه و پیشکه وتنی به مروق به خشیه وه...

ههروه ها ئیقبال له دیوانی - بالی جبریل - دا شیعیریکی به ناو نیشانی - لینین له بهردهم خوادا - بلاو کردۆته وه و تاراده یه کی زور پشتگیری ههنگاو و ههلو یستهکانی لینین دهکات له و سهردهمه دا که ولاتانی سهرمایه داری ئەوروپا به هه موو شیوه یه ک مروقایه تییان دهچه و ساند ه وه و مافی مروقیان پیشیلده کرد... ئیقبال موسلمانیکی بیرته سک و بهرچاو تاریک نه بو وه و ریژی هه موو ئاینه کان و ریژی هه موو گهلانی جیهانی گرتو وه و داوای نازادی بو هه موو نه ته وه کان و داوای شکۆمهندی بو هه موو مروقایه تی کردو وه و ئە وه تا له شیعیریکی دیوانی - بالی جبریل - دا به ناو نیشانی - نامه ی جاویدانی بلاو یکردۆته وه دهلی: -

مروقایه تی ئە وه یه
ریژی مروق بگیری
که و اتا ده بی
دان به شکۆمهندی مروقدا
بنری

ئیقبال روخیکی کراوه و بهر بلاو بو له روانگه ی بلندی مروقایه تی و دوور له دهمارگیری ئاینی و نه ته وه یی و چینایه تییه وه داوای نازادی و کارو نانی بو هه مووان ده کردو ئە م روانگه یه شی وای لیکرد شیعه رکانی له روژه لآت و روژئاوادا له لایه ن روژسنبیرانه وه بایه خی پیبدری و شیعه رکانی وه رگیرد ریته سه ر زمانه گه لی له ولاتانی روژاوا و روژه لآت و ئە مه ش بو شاعیریکی وه کو ئیقبال شتیکی سه یر نییه... چونکه به چاویکی پر عیشق و خوشه و یستییه وه سه رنجی ژیا نی داوه و خوشه و یستی به داینه موی جوانی و جوانکاری ژیا ن و پیکه وه ژیا ن و پیشکه وتن له قه له م داوه و ئە وه تا - له بالی جبریل - دا دهلی: -

به خوشه‌ویستی گول و گولاله سووره جوانتر

ده بن

له نیگای شاعیری دنگ زیریندا

نهختی سیحر به دی ده کری...

گه شتیک به دیوانی - بالی جبریل - دا

له شاری - لاهووری - سی سه ربه ولاتی پاکستان محمه د ئیقبال سالی ۱۸۷۳ له دایک بووه و سالی ۱۹۳۹ زاینی کوچی دواپی کردووه و نزیکه پی چوارده کوومه له شیعو کتیبی به زمانی فارسی و ئوردی و ئینگلیزی نووسیوه و (نیکلسون) و (ئاریبری) به ره مه کانی ئیقبالیان کردووه به ئینگلیزی، (ئالیساندرو بوزانی) ئیتالی و (ئان ماری شیمیل) کردوونی به ئلمانی و تورکی و (ئیفامیروفتش) و (محمه مقرر) کردویانه به فره نسی و (عبدالوهاب عزام) و (ابی الحسن الندوی) کردویانه به عره بی... ئیقبال شاعیریکی سو فی بووه و هه میسه بو جوانییه کانی ژیان گه راوه و له و باره یه وه ده لی:

گه ران به دواپی جوانیدا هونه ره...

دیوانی (بالی جبریل)

۲۱/ل

ئیقبال ئه وه نده به سه رگه رمی و سو فیتی به رپه رچی پیاوانی شه ریعه تی داوه ته وه... پیاوانی ئاین و توند ره وان به گومرپیان له قه له م داوه و ئه وه تا خو ی له و باره یه وه له شیعیکیدا ده لی:-

عیراق و فارس پیشوازی شیعه کانم به م جو ره ده که ن:

((ئهم گومرپا هیندی یه به بی شمشیر و رم خه لک ده کوژی))

دیوانی (جناح جبریل) ل ۵۰

هه روه ها له شیعیکی دیکه دا ده لی:

من کافر یکم له کافرانی هیندستان..

ته ماشای سه رگه رمیم بکه:-

دل م پره له نو یژ و گو رانی

لیوم تژی یه له گو رانی و نو یژ

خوشه ویستی له سرووده که مدایه

خوشه ویستی له زورناکه مدایه!

دیوانی (جناح جبریل) ل ۷۷

ئەگەر سوریا لیزمییه کان باوه پریان وابووبی که جیهان و سروشت پر له که موکورین و ئه رکی شاعیر ئه وه یه که ئه و که موکورپیانه پر بکاته وه... ئه وایه ئیقبالیش له دهره باجه ی سو فیکه ریته وه دهر وانیته گهر دوون و لای وایه ئه گهر ناته و اوییه کیش له گهر دووندا هه بی ده توانین ئه و ناته و اوییه به خوشه ویستی ته و او بکه یین... ئه وه تا ده لی:

جه وه هری ژیان خوشه ویستییه

جه وه هری خوشه ویستی خوده

به خوشه ویستی: گول و گوله ئه ستیره

جوانترو شوختر ده بن

دیوانی (جناح جبریل) ل ۲۰

به رای من (که زور به ی دیوانه کانی محه مه د ئیقبالم خویندو ته وه) دیوانی - بالی جبریل - ی له هه موو دیوانه کانی جوانتره و شاکارتره و له م دیوانه دا محه مه د ئیقبال ئه وه دهره بپری که سو فیه و شوینکه و تووی مه ولانا جه له لادینی رومییه، فه رموون خوینه رانی به ریز با پیکه وه گه شتیک له ژیر سیبه ری دیوانی - بالی جبریل - دا بکه یین...

فریشته کان له به رده م خوادا تانه له ئیقبال ده دن:

ئه م چه توونه له جوانکردنی سروس ت ناترسی

ئه مه ئه گهر چی زه وی نشینه.. رهنگ و رووی ئاسمان نشینی هه یه

نه خه لکی رومایه و نه خه لکی قاشانه و نه سه مه رقه ند

فریشته کان له مه وه فیری راپایی ئاده م بوون

ئاده م له مه وه فیری پیره و کردنی به رنامه ی خوا بوو

دیوان اجنه جبریل/ل ۱۴۵

شیعری ژماره - ۵۱ -

وه رگی رانی عبدالمعین ملو حی

چاپی یه که م: ۱۹۸۷/سوریه/دمشق

من پېوستيم به فەيلەسووف ھەيە نە بەمەلا
يەكەميان دل دەمرينى و دووھميان بيروينياني دەلەوتينى..

سەرچاوەى پيشوو

شيعرى ژمارە-٥٠-١٤٤

دل مۆسلمان نييه نەدلى من و نەدلى تۆ

نوڤىژى تۆ خوويپۆه گرتن و راھاتنە و نوڤىژى مينيش ھەر لەو جۆرەيە

ئەو مەلەننەيەى كە نموونە گەلنكى وەك مەلا پالەوانيتى دەكەن

پيشين دەزانم چۆن كۆتايى دى.

سەرچاوەى پيشوو/شيعرى ژمارە-٥٢-١٤٥

مژگەوت و حوججەرەو مەيخانە لە دىر زەمانەو

لە ژيەر ھەژموونى دەنگى مەرگدان

ئەو مرواريبە دانسقەيەى كە لە سنگى سەدەفەكەو

دەرپەرى

لە فرميسكى بەرەبە ياندا بينيم..

سەرچاوەى پيشوو/شيعرى ژمارە-٥٦-١٤٨

پياوانى خاوەن پلەو پايەى بەرز لە كەنيسەو ئىسلامدا

چەند شايستەى لاواندەنەو

بەرەبوومى كۆشيشيان

تاريكايى دليانە..

اقبال/سەرچاوەى پيشوو/شيعرى ژمارە-٢٨-١٣٤

تاوھكو رۆژى رستاخيز ھەورە تريشكەكەم

ھيۆر نايئەو

يان جل و بەرگەكانى خۆى دوولەت دەكات

يا پالتۆكەى خوا دەدرى

اقبال/سەرچاوەى پيشوو/شيعرى ژمارە-١٨-١١٨

سرووتى مژگەوت چيبە؟ پيشيلکردنى

پيروزمەنديتى مژگەوت

داب و نەريتى كلنسا چيبە؟

بازرگانى كردن بە كلنساو

اقبال/سەرچاوەى پيشوو/٦٠

شيخي ھەرەم خۆى بە نھينى

نرخه که ده خوات
 نرخي جل و بهرگه دزراوه کان:
 په توکه ی ته بووزهړ و جزداشه پینه پینه که ی ئووه یس و
 سه رپوشه که ی فاتیمه ی زهراو...
 اقبال / سه رچاوه ی پيشوو / ل ۵۹
 شاعیر بویرو نازایه..
 جوانکاری سروشت ده کات
 اقبال / اجنحه جبریل / ل ۲۲

تو هه تاوت نه فراند
 من چرام دروستکرد
 تو قورپ نه فراند
 من په رداخم دروستکرد
 تو دارستان و چیاو نارانت نه فراند
 من دالان و باخ و رهم دروستکرد
 تو به ردت نه فراند
 من ئاوینه م له بهرد دروستکرد
 تو ژهرت نه فراند
 من تریاقم له ژهره که دروستکرد..
 اقبال / دیوانی ئاماژه بو کراو / ل ۲۲
 بوچی مل بو چاره نووسی ویستی خوا که چ ده که ی
 تو بوچی خوت

چاره نووسی خوت داناریژی...؟

ایقبال / دیوانی نابراو / ل ۳۱

ته وه ی که گه لحوکان ده لئین:

دیلی چاره نووس بووه

ته و دیله هیشتا ده توانی

چاره نووس تیک و پیک بشکینی

ایقبال / دیوانی نابراو / ل ۳۱

گۈلگۈڭم ھەجخانەي

خاۋەن بېرىارو خەلگە..

ايقبال / ديوانى / اجنحە جبريل / ل ۴۶

سروشت رەنگورويە كى فرىشتە ئاساي

پېيەخشيوم...

من لە خاگم و لە گەل خاگدا گونجاو نيم

ايقبال / ديوانى / اجنحە جبريل

ئەو وشەي نەينىيەي كە شىتتىنى فېرى كىردووم

ئەو ەيە كە خوا ھەناسەي جبرەئىلى پېيەخشيوم

بۇ ئەو ەي پېيە بدوئىم..

ايقبال / سەرچاۋە نابراۋ / ل ۴۶

ھاۋارە كەم ترس و لەرز دەخاتە

كەعبە و بتخانە ۋە

ھەندى جار بينايى يە تىژە كەم

دلى بوون دەسمى

ايقبال / سەرچاۋەي پېشوو / ل ۴۷

لە ۋاۋەرە دام خور و مانگ و ئەستېرەي مشتەرى

ھاۋرېيى منن..

بۇچى جىي سەرسامبىيە

ئەگەر مانگ و ئەستېرەي مشتەرى

دوو نېچىرن لە نېچىرە كانم

ايقبال / ديوانى ناۋبراۋ / ل ۴۸

ئەي جبريل لاسايي تواناي ناوہ کی و مهستيم مه که ره وه
واباشتره ئەو فریشتانەي که ئاسوودەبیان بەلاوه گرنگه
خەریکی تەزییحاتی خوا بن
ایقبال / هه مان سه رچاوه ی پیشوو / ۴۹

ئایقبال ناتوانی تەنانت لەبەردەم خواشدا
بیدەنگ بی
کی ئەم مروڤه چه توونەي
پی بیدەنگ دە کری...
ایقبال / هه مان سه رچاوه / ۴۹

چراکه ت دلی خۆتە
قەلەمە کەت هەناسەي خۆت
تەنھا تۆ لەم جیھانەدا هەقی
هەموو شتیکی دی سەرابە..
ایقبال / اجنحه جبريل / ۵۵

ئەي موسلمان له دلی خۆت بپرسه و له مه لا مه پرسه
بۆچی - حەرەم - تەھی بووه له پیاوانی خوا..
ایقبال / سه رچاوه ی ناوبراوا / ۵۸
پیشنوێژیه کەت لە خوا ناترسی
خوا پەرستی کەت خوشی تیا نییه
نە بەم جۆرە نوێژە قایل ببه
نە بە ئیمامی لەم چەشنە..

گەرە - حەرەم - م بینی
نە کردارەکانی گەرم و گۆری تیا بوو
نە ئاخافتنەکانی بیر کردنە وه
ایقبال / سه رچاوه ی پیشوو / ۵۹

ئەۋەي خېرۋ باج وەردە گرى سۈالگەرە
 يە كسانە لەلام ئەم قسە يەم پەسەند بگەن
 يا بەرپەچى بدەنەۋە
 ھەموو پاشاۋ سولتانه كان سۈالگەرن...
 ايقبال / اجنحە جبريل / ۷۳

ئىقبال لە شىعەرىكىدا بەناۋىشانى -لېنېن لە بەردەم خوادا- دەلى:-
 فەرمانە كانى خوا بو فريشته كان:-
 خېراگەن لە گەردوونە كەمدا ھەزاران لە خەو ھەلسېنن...
 شووراۋ گرىبەستە كان
 لە كۆشك و تەلارى دەۋلە مەندكاندا شلوق كەن..
 ھەر ئاسەۋارىكى رابوردووتان بىنى رايماين
 ھەموو گولە گەنمىكى ئەو كىلگە يە بسووتېنن
 كەنانى جوتيار نادات ...
 ايقبال / سەرچاۋەي پېشوو / ۷۴ و ۷۵

ھەرۋەھا لە شىعەرىكى ئىقبالدا كە بەناۋىشانى -جبريل و شەيتان-
 نووسىۋىتەتى.. شەيتان بە جبريل دەلى:-
 ئەگەر لە چر كە ساتىكى رازونيازدا توۋشى خوا بوۋى
 ئەم پىرسىارەي لى پىرسە:-
 ئەو خوينەي كە مېژوۋى- ئادەم- ي خەلتان كىرد
 لە كويۋە ھات
 مەن ۋەكو دركىك دلى خوا برىندار دەكەم
 بەلام تۋ بەبى بېزار بوون ھەمىشە دەلى ي:-
 (اللە ھو..اللە ھو.. اللە ھو)

کریستا قۆلف

ژيانیکى تا کۆتايى پر له هه وراز و نشیو، به لām تزه له داهینان

به کر شوانى

جیهانی ئەدەبی ئەلمانی پێش کۆتایی سالی ۲۰۱۱ مائاوايي له نووسەری ناودار کریستا قۆلف کرد، که له سەردەمی شەری سارد و له دۆخی هه بوونی دوو دەولەتی ئەلمانییدا توانی ببیت به سیمبۆلی یه کپارچهیی ئەدەبیاتی ئەلمانی به هەردوو رەوتی روژه لآت و روژئاوايه وه. ئەدەبناسانی دنیای ئەدەبی ئەلمانی زمان کۆکن له سەر ئەوهی که قۆلف گەرەتەری ئەدیسی سەدەیی بیستەمی ئەلمانییا و یه کیک له دەنگه ئەدەبییه گرنکه کانی جیهانه. قۆلف تا له ژياندا بوو، به هۆی هه وراز و نشیوه کانی ژيانى سیاسى و ئەدەبییه وه قسهی زۆر له سەر ئەدەبیات و هه لۆیستی سیاسى کرا و له بهر ئەوهی ئەدەبیکی بهرزیشى له دواى خۆی به جیهیشتوو، پێشبینی ده کریت سالانیکی زۆر دواى مردنیشی گفتوگۆی له سەر بکریت. "به راستی من کیم و ئاستهنگی بهردەم بوونی من به من چیه؟" کریستا قۆلفی پهروهردەى کۆماری ئەلمانیای دیموکراسی (DDR)، یان ئەلمانیای روژه لآتیی پێشوو) له سەرجه م کارهکانیدا به دواى وه لāmى ئەو پرسیاردا

ویلې. رومانی "بیرکردنه وه له کریستات". که سالی ۱۹۶۸ چاپ و بلاوکرایه وه، له مندالدانی ټو پرسسیاره وه له دایک بووه. ټو رومانه له ټلمانای روتټاواي ټو سردهمه دا سرکه وتنیکی گه وره ی به ده ست هینا و پاش چند روتیک له چاپکردنی، له بازاردا نه ما. ټولف سالانیکی دریت یه کیک بوو له سرچاوه کانی هوشیاریی دانیشستوانی ټلمانای روتټه لات و فراموشکردنی وی کاریکی دژوار بوو، چونکه دهیزانی چوون وینه یه کی کولتوری جیوازی ټو ولاته بخاته روو. هاوکات سیمبولیکیش بوو بو دوتیک که خوی به ته وای باورپی پی هه بوو. گوینته رگراس کاتیک سالی ۱۹۹۹ خه لاتی نوبلی ټه ده بیاتی وهرگرت، ټامارهی بو ټو سیمبوله کرد و له به رده م روتټنامه نووساندا رایگه یاند که ټو خه لاته پیشکش به خاتونی گه وره کریستا ټولف ده کات و خوزگی خواست به هاوبه شی به هه ردوکیان ببه خشرایه.

ژیان له دوودیوی هه مان سنوور

کریستا ټولف (Christa Wolf) روتی ۱۹۲۹/۳/۱۸ له شاری لاندسیرگ "به پوونی: گوتوف ټیکو پوولسکی" ی سر رووباری قارتی له روتټاواي پوونی له دایک بووه. تا کوتای شهری دووه می جیهانی له قوتابخانه کانی ټو شماره خویندوویه تی. دوی برانه وه ی شهر و دهرکردنی ټه لمانه کانی پوونی، بنه ماله ی ټولف سالی ۱۹۴۵ له هه ریمی میلکنبورگی باکوری ټه لمانیا گیرسایه وه. ټولف ماوه یه ک له شاره وانی شقیرین کاری کرد و هه ر له و ماوه یه شدا چوه ریزه کانی پارتی یه کیتی سوسیالیستی ټه لمانیا (SED) وه، که پارتی فرمانروای ټه لمانیای روتټه لات بوو. پاشان پروانامه ی ټاماده یی به ده ستهینا و سالانی ۱۹۴۹-۱۹۵۳ له شماره کانی ټینا و لایپیگ زانستی زمانی ټه لمانی خویند. سالی ۱۹۵۱ له گه ل نووسه ری ټه لمان گیرهارد ټولف ژیان هوسه ری پیکه وه نا و سالی دواتر ټانیتیه ی کچی یه که می له دایک بوو. خاتو ټولف ماوه یه ک یاریده ده ری زانستی بوو لای یه کیتی نووسه رانی ټه لمانیای روتټه لات، سرده میکیش وه ک شاره زای زمان له چند ده زگایه کی چاپ و بلاوکردنه وه کاری کرد و هه مان کات سرنووسه ری گوتاری "ټه ده بی هاوچه رخی ټه لمانی" بوو. سالی ۱۹۵۵ - ۱۹۷۷ ټه ندامی ټه نجوومه نی به ریوه به ری یه کیتی نووسه رانی ټه لمانیای روتټه لات بوو. ۴ سال پاش له دایکوبونی کچی یه که می، کاترینی کچی دووه می له دایک بوو. ټولف له سالی ۱۹۶۲ به دواوه به ته وای خوی بو نووسین ته رخان کرد و له و

ساله وه له شارهدی کلايماخنوڅی نژیک له بهرلین نیشتهجی بوو. سالی ۱۹۷۶ مالی گواسته وه بهرلین و تا کوچی دوابی لهوی ژیا. "زور بیر له مردن دهکه مه وه و هه موو روژیک دهرانم کاتیکی زور کورتم ماوه. هه میشه ترسی نه وه م هه یه فریا نه که وم رومانی (شاری فریشته) ته واو بکه م". به لام قولف بهر له وهی روژی ۲۰۱۱/۱۲/۱ له نیواریه کی رهنگ خوله میشیی بهرلیندا بنکه و بارگه بو کوتابی و دنیای نه و دیو بگوازیته وه، نه و رومانه شی ته واو کرد و وهک دوابین مه لئو خستییه سه ر خهرمانی پر له فه ری شاکاره کانی. نه و توانی له دنیای نه ده بیاتی نه لمانیدا شوینیک بو خوی بگریت و به توندی پیشبینی ده کریت، پاش مردنیشی نه و شوینه ی خوی هه ر بپاریزیت.

کریستا قولفی پیش روخانی دیواری بهرلین

قولف توانیبوی له نه لمانیای روژه لات پله و پایه یه کی سوسیالیستی بهرز بو خوی به ده ست بهییت. چیروکی "ناسمانی دابه شکراو" که به سه رهاتیکی دلداریه و نووسه ر زور به هوشیاری ئاویتته چی مکی دلسوزی بو ده ولت و لایه نگری کوماری کردوه، سالی ۱۹۶۳ دهر وازه ی بو قولف کردوه و گه یانندی به لووتکه ی نه ده بیاتی سوسیالیستی، به لام سالی ۱۹۶۵ به بهرهنگار بوونه وهی یاسای سانسور که له کونگره ی ۱۱ ی پارتی (SED) دا په سهند کرا، پله و پایه ی نه ده بی و سیاسی خوی له نه لمانیای روژه لاتدا له ده ست دا و کتیبه کانی له بازاره کانی ولاتدا کوکرانه وه. وه لی له به رامبه ر نه وه دا له نه لمانیای روژئاوا ناوبانگیکی باشی په یدا کرد و سالی ۱۹۷۶ به بلاوکردنه وهی رومانی "نموونه کانی مندالی" له نووسه ریکی نه لمانیای روژه لاتته وه بوو به نووسه ری هه موو نه لمانه کان. نه م رومانه به سه رهاتی بنه ماله یه ک به ناوی یوردان ده گپیتته وه که له سه رده می ده سه لاتن نازییه کاندان له شاری لاندسیبرگ ژیاون و هه مان کات میژووی ژیاوسی قولف خویته ی، چونکه "نیلی ی پاله وانسی" نموونه کانی مندالی" وهک قولف سالی ۱۹۲۹ له لاندسیبرگ له دایک بووه. رومانی ئاماژه بوکراو تا نه و کاته یه که م کاری نه ده بی بوو له نه لمانیای روژه لات سه باره ت به سه رده می فه رمانه وایی نازییه کان نووسرا بییت. قولف ۲۵ سالی ره به ق بییری له و رومانه کردوه تا گه یشته ئاستی بویری نواندن و ده ستی دایه قه له م بو نووسینی. نه وه تا له دیمانه یه کی روژنامه وانیدا له و رووه وه ده لییت: "زور پیشتی دهرانیت بابه تیک هه یه و ده بییت روژیک له روژان بینوسیتته وه. پاشان هه ست

دەكەيت ئەو رۆژە ھاتوو ۋە بەخۇت دەلئيت: ئىستا دەتوانم بابەتەكەم بنوسم".
 قۇلف ۋەك ھەلگىرى خەلاتى نىشتىمانىي ئەلمانىي رۆژھەلات ۋە خەلاتى گىۋرگ
 بوشنەرى ئەلمانىي رۆژئاۋا ۋە ۋەك ئەندامى ئەكادىمىي ھونەرى رۆژھەلات
 ۋ رۆژئاۋا لە سەردەمى پېش رووخانى دىۋارى بەرلىندا تاكە نووسەرى
 ھاوبەش ۋ سەرتاسەرى سەرجەم ئەتەۋەي ئەلمان بوو. دەسەلاتدارانى
 ئەلمانىي رۆژھەلاتىش ھەۋلىان دەدا زۆرتىن سوود لە ناوبانگ ۋ ناسراۋىي
 قۇلف ۋەرىگىن. ھەر لەبەرئەۋەش چاۋپوشىيان لە ھەندىك لە نووسىن ۋ
 دەربىنەكانى دەكرد ۋ بە ۋىژدانىكى ئاسوودەۋە ئازادىي گەشتوگوزارى
 ۋلاتانى رۆژئاۋايان بۆي دابىن دەكرد، چۈنكە باش دەيانزانى قۇلف سەربارى
 داكۇكىكردنى لە نووسەر ۋ گۆرانىيژى قۇلف بىرمان ۋ نووسەرانى ھەلگەپراۋەي
 تر، كەسىكى دلسۆز ۋ پابەندى بىرى سۆسىالىزمە. قۇلف بەدرىژاى ژيان ھەۋلى
 دا مەۋدايەك بۆ رەخنەگرتن لەنيوان خۆي ۋ كۆمارى ئەلمانىي دىموكراسى
 (ئەلمانىي رۆژھەلات) ۋ پارتى دەسەلاتداردا بەھلىتەۋە، بەلام لەگەل ئەۋەشدا تا
 كۆتايى بە ۋەفادارى بۆ دەۋلەتى خۆي مايەۋە ۋ تەنانت پېش رووخانى دىۋارى
 بەرلىن داۋاي ئەنجامدانى چاكسازى كرد. رۆژىك پېش رووخانى دىۋارى
 بەرلىن، ۱۸/۱۰/۱۹۸۹ قۇلف لە مەيدانى بەناوبانگى ئەلىكسەندەر
 پلاتزى ھەلگەۋتوو لە بەرلىنى رۆژھەلاتى ئەو سەردەمە ۋ تارىكى پېشكەش

کرد و داوای له هاوولاتیانی ئه‌لمانیای روژه‌لآت کرد بو روژئاوا هه‌لنه‌یه‌ن: "هاوولاتیانی خوښه‌ویست، نیگه‌رانییه‌کی قول بالی به‌سه‌ر هه‌مووماندا کیشاوه. هه‌موو روژیک هه‌زاران که‌س ده‌بینین ولآت به‌جیده‌هیلن و دلنیاین که‌سیاسه‌تی چه‌وتی پیشوو هیشتا ترس له دلماندا ده‌ورووژینیت. ده‌زانین وشه‌بیوتانا و دوشداماوه له به‌رامبه‌ر بزووتنه‌وه‌جه‌ماوه‌رییه‌کاندا، به‌لام له وشه‌ش زیاتر هیچی تر شک نابهن. ئه‌وانه‌ی ولآت به‌جیده‌هیلن، له ئومیدمان که‌م ده‌که‌نه‌وه. تکاتان لی ده‌که‌ین له ولاتی خوتان بمیننه‌وه. له‌گه‌ل ئیمه‌دا بمیننه‌وه." قولف تا ئه‌و روژه‌ش باوه‌ری وابوو ده‌کریت چاکسازی له سیسته‌می سۆسیالیستیدا ئه‌نجام بدریت، به‌لام هه‌موو ئومیده‌کانی به‌با‌چوون و روژی دواتر دیواری به‌رلین رووخیندرا و ئه‌وه‌نگاوه‌ش رووخانی ئه‌لمانیای روژه‌لآت و هه‌ره‌سه‌هینانی بلوکی روژه‌لآتی لی که‌وته‌وه.

کریستا قولفی پاش رووخانی دیواری به‌رلین

سه‌رده‌می دوا‌ی رووخانی دیواری به‌رلین له‌سالی ۱۹۸۹دا سییه‌ریکی توخی به‌سه‌ر رابردووی قولفه‌وه‌دروست کرد. له‌گه‌ل هه‌لدانه‌وه‌ی دۆسییه‌کانی ده‌زگای هه‌والگری شتازی ئه‌لمانیای روژه‌لآتا ئاشکرا بوو قولف له‌نیوان سالانی ۱۹۵۹-۱۹۶۲دا له‌چه‌ند حاله‌تیکدا سیخووری بو شتازی کردوه. ئه‌مه‌ش کومه‌لگای ئه‌لمانیای تووشی شوک و سه‌رسوورمانیکی گه‌وره‌کرد و خوینه‌رانی ئه‌لمان ئه‌ده‌بی قولفیان له‌بیر کرد. ئه‌میش تا کۆتایی ژیان خوی له هه‌موو شتیک دوورخسته‌وه و ته‌نیا نووسین و ئه‌ده‌بی به‌ده‌سته‌وه‌مابوو بو خوده‌ربرین و هه‌ندیک له‌جوانترین شاکاره‌کانیشی له‌ماوه‌ی دوا‌ی رووخانی دیواری به‌رلیندا بلاو کرده‌وه. میژوو و جوگرافیا رۆلی سه‌ره‌کیان هه‌بوو له ده‌ستنیشانکردنی ره‌وتی ژیان قولفدا و گرفت ئه‌وه‌دا بوو که‌له‌دایکبوو و په‌روه‌ده‌ی ولاتیکی سه‌ر به‌جه‌مه‌سه‌ری سۆسیالیزمی ئه‌و سه‌رده‌مه‌بوو. ئه‌و هه‌میشه‌هه‌ولی ده‌دا وای ده‌رخات که‌ده‌کریت دادپه‌وه‌ری و سۆسیالیزم به‌دی به‌هیندرین و سه‌رباری گشت هه‌ره‌س و دارپانه‌کان، ئه‌و هه‌ر به‌دلسۆزی مایه‌وه، به‌لام نه‌ک بو جه‌مه‌سه‌ری سۆسیالیزم، بگره‌بو ئه‌و بیروبوچوونانه‌ی که‌خوی باوه‌ری پینان هه‌بوو.

گەربوونەۋەي فېمىنىستەكان لە دەۋرى رۇمانەكانى كرىستا قۇلف

لەوانەيە ھېچ نووسەرىكى تر نەيتوانىيىت ھىندەي قۇلف بە زمان و لە رېي بەكار ھىنانى وشەۋە كەشىكى ناياب و لەبار بۇ بىروابەخۆبوونىكى نوئى بئافرىيىت. ژنە فېمىنىستەكانى سالانى ھەفتا و ھەشتاي سەدەي رابردو و لە رۇمانەكانى قۇلفدا كەرەستەيان بۇ گەران بەدوای (من)دا دۆزىيەۋە. ئاخىر لە كارەكانى قۇلفدا ژنان ھەمىشە لە چەقى رووداۋەكاندان و ئەو پالەوانە ژنانە خۇيان وەك نامۇ، كەسانى جياواز و نەگونجاو لە دنياي لەلايەن پياۋەۋە ئافرىندراۋدا دەبينن. كاراكتەرى كرىستا ت. و ئىلى يۆردان لە رۇمانى "نموونەكانى منداليدا" كاراكتەرە ئەفسانەبىيەكانى وەك كاساندىرا و مەدىئا و ھەروەھا كارۋىلىنى شاعىر لە رۇمانى "ھېچ شوپىنىك" كە سالى ۱۹۷۹ چاپ و بلاوكرايەۋە، نموونەي ژنە كاراكتەرە سەرھەلدەرەكانى ناو رۇمانەكانى كرىستا قۇلفن. رۇمانى "مەدىئا: دەنگەكان" سەبارەت بە پىكھاتە و پلەكانى دەسلەتە و رەخنەگران وەك رۇمانىكى فېمىنىستى بوى دەروانن. لەم رۇمانەدا دوو دەستى جياوازي ژنان بەدى دەكرىن: دەستەي يەكەم ژنانى شانشىنى "كۆلخيس"ن و مەدىئا و ئاگامىدا سەرپەرشتىيان دەكەن. شانشىنى كۆلخيس لەسەر دەستى جۆرجىيەكان لە كەنارى رۆژھەلاتى دەرياي رەش دامەزراۋە و لە سالى ۱۷۰۰-۶۰۰ پ. ز. فەرمانرەۋايى كردوۋە. دەستەي دووھمىش ژنانى "كۆرىنت"ن بە سەرپەرشتىي گلاوكە و مېرۋېيى. كۆرىنت شارىكى مېژوۋيى يۇنانستانە و بەدوورايى ۶۰ كىلومەتر لە رۆژئاۋاي شارى ئەسىنا ھەلكەوتوۋە. ئەۋەي كە پال بە رەخنەگرانەۋە دەنيت بەرگى فېمىنىستى بكنە بەر ئەم رۇمانەي قۇلف ئەۋەيە كە نووسەر بەراوردىكى ورد لەنىۋان ھەردو دەستەي ژنانى كۆلخيس و كۆرىنتدا دەكات. لە نموونەي گلاوكەي كچى كرىۋنى پاشاي كۆرىنتدا بەئاشكرا ديارە ژنان لەۋئى ھېچ مافىكىان نىيە. تەنانت گلاوكەي شازادەش كە گوايە خاۋەن پلە و پايەيەكى بەرزە، لە ھەموو جۆرە مافىكى ژنان بىيەشە. پلەي ژنان لە كۆرىنت ھىندە نزمە بەجۆرىك ئەگەر ژنىك گازندە لە بىتوانايى مېردەكەي لە جىگەدا بكات، ئەۋا سزا دەدرىت، بەلام لە كۆلخيس بە پىچەوانەي كۆرىنتەۋە، وەك خوينەر لە نموونەي مەدىئا و ئاگامىدا بوى دەردەكەۋىت، ژنان مافى كاركردىيان ھەيە و ئەم دوو ژنە ھەردووكيان پزىشكن و بە گژوگيا كەسانى نەخۆش چارەسەر دەكەن. تەنانت ئاگامىدا لەسەر دەستى مەدىئا فىرى ئەۋ پىشەيە بوۋە. لە كۆلخيس ھەردوۋ رەگەزى نىر

و مى دەر وازه بۇ ھەستەکانیان ئاۋەلا دەكەن و پياوانیش وەك ژنان دەگرین، بەلام له کورینت پېویستە ژنان بۇ خویان و بۇ پياوانیش بگرین.

بەرھەمەکانی کریستا قۇلف

کریستا قۇلف له سالی ۱۹۶۱-هوه تا ۲۰۱۰ ژمارهیهکی زۆر رۆمان و چیرۆک و وتار و دیمانهی به چاپ گه یاندوه، که به شیکێ زۆریان بۇ زۆرینهی زمانه زیندوووهکانی جیهان وەرگیردراون، بەلام هیشتا هیچ کامیان نه کراون به کوردی. هەندیک له بەرھەمەکانی قۇلف: "نۆقۆلیتی مۆسکۆ، رۆمان - ۱۹۶۱... ئاسمانی دابەشکراو، کۆمەله چیرۆک - ۱۹۶۳... بیرکردنەوه له کریستا ت، رۆمان - ۱۹۶۸... خویندنهوه و نووسین، وتار و رومان - ۱۹۷۲... له ژیر دار زیزفۆنهکاندا، سێ چیرۆکی به دوورزانراو - ۱۹۷۴... نموونهکانی مندالی، رۆمان - ۱۹۷۶... هیچ شوینیک، رۆمان - ۱۹۷۹... ههولی به ردهوام، وتار و دیمانه - ۱۹۷۹... رهگه زگۆرینهوه، سێ چیرۆک - ۱۹۸۰... خویندنهوه و نووسین، کۆبه رهه می نوی - ۱۹۸۰... کاساندر، چیرۆک - ۱۹۸۳... رووداو - دهنگوباسی رۆژیک، چیرۆک - ۱۹۸۷... ئەوهی که دەمینتتهوه، کۆمەله چیرۆک - ۱۹۹۰... مه دیتا: دهنگەکان، رۆمان - ۱۹۹۶... شاری فریشتە، رۆمان - ۲۰۱۰...).

چەند روونکردنەوہیە ک لەسەر باسە کە ی پیشووتر و دریژە ی باسە کە ی ھەرەنگرین لەسەر پۆستبەرھەلستکاری

سیاوەش گۆدەرزە ی

لە ژمارە (۷۱) ی گۆقاری "ھەنار" دا گواہ بە بیانوی وەرگیرانیکی من لە "ھەنار" ی ژمارە (۶۹) دا بە ناوی "ھایدگەر و ئامرازگەلی لیکدانەوہ لە شیرۆقە ی بەرھەلستکاریدا"، کاک فاتیح سەعیدی و تاریکی لە ژێر ناوی "ھایدگەر لە کتیبی بوون و کاتدا چۆن باسی کەرەسە دەکا؟" بلاوکردووەتەوہ. ئەوہی کە ئەو وەرگیرانە بوو تە ھەوینی نووسینی ئەو وتارە لای سەعیدی، بەر لە ھەموو شتیک جیگە ی دلخۆشییە. بەتایبەت بە لە بەرچاوگرتنی ئەوہی کە جیگە ی باس و گفتوگۆ ی لەو جۆرە لە کوردستاندا زۆر کەمە. بەلێشاو شت دەنوسریت و کاردانەوہ چی نابیت، بەلام ھاوکات ھۆکاری دەستنیشانکراوی ئەو نووسینەوہ و چەند دەربرین و تییینیەک لە سەر وەرگیرانەکە لە چەند بارەوہ جیگە ی لیوردبوونەوہن کە من لە دەسپیکێ ئەم نووسینەدا بە کورتی ئاماژەیان پێدەکەم و دواتر دیسان و تاریکی دیکە لە پەر ھەرەنگرین کە دریژە ی ھەمان باسە، بەلام ئەمجارە لە روانگە ی فەیلەسووفگەلیکی دیکەوہ باسی بەرھەلستکاری، یان وەک ھەرەنگرین بوو خۆی ناوی لێناوہ "پۆستبەرھەلستکاری" دەکات، دەخەمە بەر سەرەنجی خوینەرانی "ھەنار".

تېبېنېيېه که ی من له سهره تاي وهرگيرانه که دا به لای کاک فاتیح-دا خوش نه هاتوو، به لام مه به سستی من چیبیه؟ به چاوخشان دنیك ته نیا به لیگه رانی ناوی هایدگر (ئه لبت به رینووسی کوردی) له گووگلا ههر زوو به دهیان و سهدان نووسین ده که ویتته سهر شاشه ی کو مپیوتهر. یه ک وتاره کانی به و ته یه کی هایدگر ده سستپیده کا، یه ک خوی به هایدگری ده زانی به بی ئه وه ی تیکستیکی ئورژینالی هایدگری خویند بیتته وه و یه کیش هایدگر به فاشیست ده زانیت. جینگه ی سهرنجه، ئه گهر ئه و نووسه رانه ی ئیمه، له وانه کاک فاتیحیش هینده هایدگرییان به لاهه گرینگه، بوچی هه رنا "بوون و کات" ی هایدگر نه که ن به کوردی؟ ئاخر له هیچ زمانیک دیارده ی وا هه یه که هینده باسی نووسه ریک یان هزر فانیک بکریت، که چی کتیبیک ی ئه و نووسه ر و هزر فانه به و زمانه نه بیت؟ ئه وه ی من له پیشه کی وهرگيرانه که م ئاماژه م پیکردبوو، ئه و گرفته بوو له ژیانی نووسه ری کوردا که سهر زار و بنزاریان ناوی فه یله سووفانی ناوداره، که چی هیچک له وانه ئه وه به ئه رکی خوی نازانیت که کتیبیک ی چاکی ئه و فه یلوو سووفانه بکات به کوردی. ههر بو یه به های فه لسه فه و تیوری لای ژماره یه ک نووسه ری کورد و هک دیارده یه کی رووکه ش و بی بایه خی لی هاتوو له رو شنیری کوردیدا. پرسیکی دیکه ی پیوه ندیدار به ره خنه که ی منه وه، ئه وه یه که بیجگه له هایدگر به سهدان و هه زاران نووسین له کوردا له سهر نیتشه، مارکس، فوکو، دیریدا، فوکویاما و له م دوا ییانه شدا له سهر گیدینس و بوردیو و هی دیکه بلا و کرا و نه ته وه. به ده گمه ن نه بیت کامه له و نووسینانه له گهل پرسیکی کو مه لگه ی کوردی ههر له پرسسی ناسنامه، تراژیدیای ئه نفال و کوچه ری هه تا چولکردنی گونده کان و به دوه یکردنی کوردستان و هی دیکه، ئه پلیکه کرابن؟ من به شبه حالی خوم بیجگه له چهند نووسینیک و له نیو ئه و اندا هی هه ندرینی شاعیر نه بیت، (که ئه و نووسینه له روانگه ی ته کنیک و خانووسازییه وه له لای هایدگره وه، دیارده ی بیمالی له شیعری کوردی شروقه ده کات. له ویدا باس له ره گی ئه و بیمالییه له شیعری نه وه ده کانه وه ده باته وه بو چولکردنی گونده کان و ئه نفال). بابه تیکی وای چرپریم له و پیوه ندییه دا نه دیوه؟

کاک فاتیح ده نووسییت که ئه و زمانی سویدی نازانیت، به لام هاوکات و چهند دیر پیش له وه ش ده نووسییت: "چاوه پروانی ئه وه ده کریت به و خه مخورییه ی که ئه و (من، وهرگير) هه یه تی، وهرگيرانیکی باش له چه مکه کانی هایدگره مان بو به ده سته وه بدات. به داخه وه شاکیلی باسی هایدگر که نووسه ری بابته که

دەیکاتە بناغەى تووژینه وەکەى و کەلکى ليوە دەگریت هەتا ئامانجى خوۆى بپنکیت لە وەرگیرانە کوردییە کەدا بزربووە و بەسەقەتى نیشاندراوە". دیارە سوپاس، بەلام ئەى باشە کاک فاتیح کە توو زمانى سویدی نازانیت، چوون دەزانیت کە "شاکیلی" باسى هایدگەر لە وەرگیرانە کوردییە کەدا ونبوو؟ چوون زانیت هەرەنگرین باسى کردوو و من بزرم کردوو؟ چوون دەزانیت وەرگیرانە کە سەقەتە؟ لەسەر چ بنەمایەک ئەم حوکمە دەدەیت؟ باشە لەو نووسینەى ئیوهدا کە بەو شیوہیە دانراوە و نووسینە و وەرگیران نییە، بەلام بیجگە لە ریزکردنى وشەکانى هایدگەر نەبییت، روانگەیهکی تاییەتى خوۆتى تیدا نییە، دەکریت من بوچوونیکى لە شیوازی خوۆت دەر بېرم؟ با لە پیشدا لە نووسینەکەى هەرەنگرینە وە دەست پى بکەین؛ هەرەنگرین ئاوا روانگەى هایدگەر گەلە دەکات:

"کاتیک ئیمە لەگەل شتگەلیک سەر و کارمان پەیدا دەبى و دەمانەویت لە ژیر رکیفماندا بن، حەوجى نییە حەتمەن ئەو شتگە لە و شىاریماندا هەبن، بەلکو ئەو شتگە لە بوخویان هەن. هەتا کە مەتر بێر لە چە کوشلیدان بکەینە وە بە هەمان شیوہش سانتر چە کوشەکان دەو شینین. ئیمە لیرەدا بە هوۆى ئامرازە لیکدانە وەییە بە ناو بانگە کەى هایدگەر دەتوانین جیاوازی لە نیوان ئامراز و شتگەدا دابنن و بزانی شتەکان کەى لە و شىاریی ئیمەدا هەن. کاتیک چە کوشیک بە کار دەبریت، ئەو لە نیو دەستایە و دوورە لە و شىاری ئەوہى کە هایدگەر بەم شیوہیە دەریدەبریت: the hammer is ... ready-to-hand as equipment... هەر زوو لیرەدا هەرەنگرین مەبەستى خوۆى لە تیوری کەرەستەى هایدگەر دەردەبەرى و لەسەر تیوری هایدگەر و ئەپلیکەى بەرھەلستکاری دەلیت: "ئەوہى کە لای ئیمە بوونى هەیه ئەوہیە کە چە کوشە کە شکاوە، یان ئەوہ ئیمە نازانین بە کارى بەرین. لیرەدا کیشە و پچەلپچییەیک سەرھەلەدا. شتەکان لە خوۆیان بەرھەلستکاری نیشان دەدەن و پپووستە ئیمەش بیریان لى بکەینە وە. بەرھەلستکاری ئامراز و ماتریا دەبیته هوۆى زەحمەتى. و شىاری و بوون لە ناوہ وە سەرھەلەدان بە پچەوانە لە زەحمەتى شتەکانە وە دەدین. لیرەدا چە کوش بە هوۆى زەحمەتییەکانییە وە بو ئیمە بوونى هەیه. ئەمە بەو مانایەیکە کە ئیمە لە میانەى زەحمەتییەکاندا یە کە و شىاری لەسەر ئامراز و مەتریا و دەست دینن. ئەوہى کە تەنیا ئیمە بە قوولى تى دەفکرین، ئەو کیشە یەیکە پپووستمان بە چارەسەرییەکەى هەیه. ئەوہى کە بەو هوۆیە وە دیتە نیو و شىاری ئیمە وە. زەحمەتییەکان، کو سپەکان دەبنە هوۆى ئەوہ و شىاری ئەو شیانەى وەھەوئل بکەویت کە شتەکان لە چوارچووە و جیھانى خوۆیاندا ببینن". دواتریش هەرەنگرین دەگاتە ئەو ئەجامە کە هایدگەر وەک

فیلەسوفەکانی دیکە خۆی بە ئەرکدار نەزانوووە کە راستی لە شیوازی هەبووندا بە ئیمە بناسیڤیت. یانی راستی بە وشیارییەو نابهستریتهوه و زۆر جار راستی لە ناوشیاریدا دەمیڤیتەو. لێره‌دایه کە هەرەنگرین لە سۆنگە‌ی ئەو تیروانینە‌ی هایدگەرەو دەگاتە ئەو دەرەنجامه کە مەبهستی نووسینە‌کە‌ی بوو و دەنوسیت: لە کاتیکدا پیوه‌ندییه‌کان بە باشی نەچنە پێش، شتە‌کان بشکین و خەراپ بن و هاوبه‌شییه‌تی ئیمە بیته‌هۆی به‌ره‌لستکاری ئەو ناوشیاری له‌سەر ئەو شتانه جینگه‌کە‌ی له‌گە‌ل وشیاری ده‌گۆرپته‌وه. سیاسەت تەنیا بە‌مانای وشیاری سیاسی نییه. به‌ره‌لستکاری تەنیا بە‌مانای راگۆیزرانی زانیارییه‌کان نییه له‌سەر زولم و نەهامه‌تییه‌کانی جیهان... دواتر هەرەنگرین له‌سەر تیوری کەرسته‌ بوچوونی دوابی خۆی بەم شیوه‌یه‌ ده‌ده‌برپیت: "ئامرازی لیکدانە‌وه‌ی هایدگەر بە‌زۆری بو دابران له‌هه‌بوون له‌فەلسە‌فه و زانستدا که‌لکی لیوه‌رگیراوه، به‌لام من له‌ باوه‌رهدام که به‌هۆی هه‌مان ئامرازی لیکدانە‌وه‌ی هایدگەر ده‌توانین خۆمان له‌ گرینگیدانی زیده‌پۆیانه‌ به‌ زانیاری و تیکۆشانی سیاسی و به‌ره‌لستکاری داببرین".

کاک فاتیح له‌ وتاره‌که‌یدا که به‌ بیانوی وەرگیرانه‌کە‌ی من نووسیویه‌ به‌ تاقه‌ وشه‌یه‌کیش به‌لای به‌ره‌لستکاری که مەبهستی وتاره‌کە‌ی په‌ره‌رەنگرینه‌، نه‌چوو. که‌واته‌ ئەو وتاره‌ بو ده‌بیت بکریته‌ بیانوو بو نووسینی وتاریکی دیکە‌ی زۆر جیاواز و هاوکات له‌م نیوه‌شدا حوکمی هه‌له‌شه‌ی "وه‌رگیرانی سه‌قه‌ت" به‌سه‌ر وتاریکی دیکه‌دا بدریت؟ ئەگەر چه‌ند دێری یه‌که‌می نووسینه‌کە‌ی کاک فاتیح و یه‌ک دوو په‌راویزی لێ هه‌لگری ئەو ده‌بیته‌ وتاریکی به‌ ته‌واوی سه‌ره‌به‌خۆ له‌سه‌ر ناساندنی چه‌مکی کەرسته‌ له‌ کتیبی بوون و کاتدا. من سه‌ره‌رای بریک هه‌له‌ی ته‌کنیکی وه‌ک چۆنییه‌تی دانانی په‌راویز و جیا نه‌کردنه‌وه‌ی په‌راویز له‌ سه‌رچاوه‌، ئەو وتاره‌ ئەلبه‌ت تەنیا وه‌ک "ریسینسیۆن" یک یان هه‌له‌سه‌نگاندنی چه‌مکی کەرسته‌ی هایدگەر وه‌ک نووسینیکی سه‌رکه‌وتوو ده‌زانم.

دواتر مەبه‌ستی من له‌ وەرگیرانی ئەو تیکسته‌ نه‌ک ناسینی هایدگەر و شیرۆقه‌ی کەرسته‌ له‌ کتیبی "بوون و کات" دا، به‌لکو نیشاندانی ئەو قه‌یرانه‌ له‌ نووسینی بابه‌تی فەلسە‌فی له‌ کوردستاندايه و به‌و شیوه‌یه‌ ویستوووه‌ وه‌ک نمونه‌ نیشان بده‌م که نووسه‌ریکی سویدی چۆن و به‌ چه‌ مەبه‌ستی هایدگەر ده‌خوینیت‌وه‌ و چۆنیش که‌لکی لیوه‌رده‌گریت. ئەگەر تیوری کەرسته‌ی هایدگەر نه‌بوايه رهنه‌گه‌ په‌ر هه‌رەنگرین هه‌ر خۆشی له‌ قه‌ره‌ی ئەو نه‌دابایه، به‌لام کیشه‌که‌ ئەوه‌یه‌ که کاک فاتیح ده‌رکی به‌وه‌ نه‌کردوو و له‌ تیبینییه‌کە‌ی من نه‌گه‌یشتوو

له دهسپیکې وتاره که دا. باشه که باس له چه مکیکې فهیله سووفیک دهکریټ، چ ریسیایهک له نووسیندا ههیه، که دهلیت، دهبیټ باسی هه موو چه مکه کان و دونیای ئه و فهیله سووفه بکریټ. که واته که نووسه ریک به ریگه ی چه مکیکه وه پرسیاریک ده خوینیټه وه، مانای ئه وه نییه نووسه ریک، وهک کاک فاتیح کردوویه تی، باس له هه موو چه مکه کانی ئه و فهیله سووفه بکات و ناراسته وخو بیژی من ئه و فهیله سووفه دناسم. وادیاره هیشتا ئیمه فیری خوچرکردنه وه له نووسیندا نه بووین، به تایبه تی خوچرکردنه وه مه رجی بنه رته ییه نهک ته نیا نووسینی ئاکادیمی، به لکوو له هه موو نووسینیکی دیکه ی باشدا.

په ره ره نگرین نووسه ری ئه و باسه نهک ته نیا له هایدگر، له دیلوز، له فوکو و نیتشه و له زور فهیله سووفی دیکه هه تا ئه و جیگای ئه و بتوانی له تیورییه کانی ئه وان له گه ل به ره له سټکاری و خه باتی نافه رمانی مه ده نیدا بسازیټ، که لک و هر ده گریټ. ئه و هه تا ئه و جیگایه ی بو مه جالی لیکولینه وه کانی خو ی که له سه ر به ره له سټکارییه، له وان که لک و هر ده گریټ. لیړه دا نووسه ری سویدی خو ی به هایدگری یان هایدگر ناس نانسیت، به لکو ته نیا له تیوری که ره سته ی هایدگر وهک که ره سته یه ک بو لیکولینه وه کانی خو ی که هه موو سه باره ت به به ره له سټکاریین و ئه و بوخویشی به کرده وه به ره له سټکاریکی ناسراوی سویدییه که له سه ر ئه وه ش زیندانی کراوه، که لکی و هر گرتووه.

کیشیه کی دیکه ی بنه رته ی له و نووسینه دا ئه وه یه، که کاک فاتیح به هه له پیوایه ئه و وتاره له سه ر هایدگر نووسراوه. له و وتاره دا راسته له تیوری که ره سته ی هایدگر که لک و هر گراوه و بیجگه له کتیبی بوون و کات Being and Time له چوار شویندا له کتیبیکی دیکه له سه ر هایدگر به ناوی "Technology, objects and things in Heidegger" که لک و هر گراوه، به لام نووسه ر هه تا ئه و جیگایه ی دهر فته ی هه بووه له و تیورییه که لکی و هر گرتووه و هیچ به پیویستی نه زانیووه وهک کاک فاتیح که له و تاره که یدا پیی وایه، که لک و هر بگریټ. لیړه دا نووسه ر باسی به ره له سټکاری بو ئه پلیکه کردنی هایدگر له سه ر به ره له سټکاری دهکات. ئه و نه هاتووه هایدگر و کتیبه که ی هایدگر "بوون و کات" هه له سه نگیټ. چونکه ئه وه نه کاری ئه وه و نه مه به سته ی وتاره که شه. نووسینی له و چه شنه ی کاک فاتیح ده که ویته چوارچیوه ی هه له سه نگانندی گشته ی کتیبیک یان چه مک و تیورییهک، نهک مه به سټیکې تایبه تی که لکوهر گرتن له کتیبیک وهک سه رچاوه. لیړه دا نمونه یه کی کورت به سه بو ئه وه ی بزانین په ره ره نگرین چو ن له هایدگر دهگا و کاک فاتیحیش چو ن به ریگایه کی زور دووردریژتر به هایدگر

دهگا. هره نگرین هه ره له وتاره وهرگیر دراوه که ی مندا دنووسیت: "لیکدانه وهی هایدگر له سهه چه کوش و کار کردی چه کوش ده کریت له سهه له شه کانی نیمه ش وهر است گه ری. به هاویناندا من دانسی سالسا ده که م. ری ده که ویته و کاتانه ی که من بیر له هه نگاو یان بزواندنی پییه کانم ده که مه وه، راست له و ده ماندها دانسه که م لی تیکده چیت و ریتی هه لپه رکیکه م لیکده بچریت. "زیاتر له لاپه ره یه کی نووسینه که ی کاک فاتیح ته نیا له سهه چه کوشه که ی هایدگر ره. باشه نه گه ره برینیک به زمانیکی وا ساده ده بردریت، چه وجی به دریز دادری ده کات؟ نه و جار له م سیتاته کورته شدا ده ده که ویته که هه ره نگرین هه ره زو مه به سستی له چه کوشه که ی هایدگر نه پلکه کردن و نمونه هینانه وه یه که له ژیانی روژانه و له و سوئگه وه چوونه نیو تیوری به ره له ستکاری، نه ک لیکدانه وه و شیر و فقه کردنی هه موو کتیه که ی هایدگر.

لیره دا من به شیکی دیکه له باسه که ی په ره هه نگرین که پیوه ندی به هه مان باسی پیشووه وه هه یه، بلاو ده که مه وه. هه ره نگرین هه م باسی هایدگر و که لکوه رگرتن له نامران، یان که ره سستی لیکدانه وه که ی و هه م باسی فه یله سو و فگه لیکه دیکه وه ک ماین دو بیران Maine de Biran، هورسیل Husserl، دیلوز Deleuze، گاتاری Guattaris و به تاییه تی پؤل ریکور Paul Ricoeur هه مووی له ژیر سهر دیریک "له خوته وه ده سستیبه که" به زنجیره بلاوی کردو وه ته وه. هیوادارم نه م به شه زیاتر له سهه تیگه یشتن له مه به سستی هه ره نگرین یارمه تی خوینر بدات:

به ره له ستکاری ده بیته هوئی و شیاری، نه ک به پیچه وانه

ماین دو بیران (1766-1824) له دو الیزمی نیوان و شیاری ناوه کی و جیهانی دهره وه خوئی داده بری. جیهانی دهره وه به و شیوه یه نییه که چوئن له دهره به رمانه وه ده بیبیین یان وه ک چوئن نیمه تیئی ده گه یین. به و پییه ماین دو بیران، دو الیزم له نیوان جیهان و نه زمونیکی سوبجه کتیف که نیمه له جیهانمان هه یه به جیدیلنت.

له بیر و فیله سو فییماین دو بیران کرده وه کانی نیمه پیوه ندی به راده ی تیگه یشتنی و شیاری نیمه وه هه یه. نه وه و شیاری نییه که ده بیته هوئی کرده وه، به لکو نه وه کرده وه که ده بیته هوئی و شیاری. تیگه یشتن ده بیته هوئی کرده وه. تیگه یشتن ده بیته هوئی نه وه ی نیمه کرده وه نه جام بده یین. به و پییه کرده وه ناکه ویته پیش تیگه یشتن.

له خویندنه وهی پاول ریکورس له ماین دو بیران ئه وه دردهکه ویت، که چوڼ مان و بوونی ئیمه له بهرهلستکاریدا مانا ددا. "من" له بهرهلستکاری نیوان جهستهکانی ئیمه و جهستهکانی ئهوان چی ده بیټ. لیره دا نواندن له سهر جیهانی دره وه و وینه کی سوجه کتیفی ناوه کی جیگه ی جیهانیکی دره کی دهگریته وه. کاتیکی مروّف و دهوروو بهر بهرهلستکاری دهکن، ئیمه ئه و شیانمان دهکه ویته هه ویل که وشیاری خوئی ودهستینین. بو ماین دو بیران خو به خاوهن درخستن و بهرهلستکاری هه رکامه روئی سهره کی له پیکهینان و شکلگرتنی وشیای و "من" دا دهگرین. لیره دا بهرهلستکاری دهکریټ وهک کو سپ بخوینرینه وه، واته کاتیکی ماتریا و جهستهکان پیش به بزوتنه وهکانی ئیمه دهگرن. ناکریټ به بی کو سپ خو له شتیکی به خاوهن دربخه ی، یان کاریگری له سهر دابنیی. له و سونگه یه وه وشیاری له جهسته و شته جهسته یه کانه وه چی ده بیټ، نهک به پیچه وانه.

وشیارییه کی روچی بوونی نییه. روحیه تی تهواو دهکریټ ناوشیاری بیټ. روچ وهک ماتریا نییه، وشیاری له جهسته ناگا. له راستیدا ئه وه خودی تیگه یشتنه که وهک وشیاری تیدهگه یه نریټ. له سونگه ی تیگه یشتنی وهرگرتن و زحمه تی جوولان و گوران و سهرله نوی دارشتنه وهیه که وشیاری ده بیټه وشیاری تهواو. ههر به و پییه وشیاری و جهسته لیک جیانا کریته وه وهک له دوالیزی روچ و ماتریا، روچی و جیهانی و ههروه ها ناوه کی و دره کیدا هه یه. راستینه یه کی روچی بوونی نییه که له مهتریایی راستینه جیاواز بیټ.

خو به خاوهن درخستن و بزواندن

به هوی لیکدانه وه و ئانالیزی ماین دو بیران، "ریکور" نیشان ددا که غم و شادی، تام و زهوق، بزواندن و خو به خاوهن درخستنه وه پیکدین. "من" له خودی "من" هوه چی نابیت، به لکو له ویدیکه وه و له دهورو بهر وه ساز ده بیټ. ئه گهر بیټ و روانگه ی هورسیل Husserl له سهر ئه وی دیکه وهک که سیکي دیکه وهک "من" به ولای دیکه دا یان سه روژیړ بخوینینه وه، ئه وه ئه وی دیکه جیگه ی خودی "من" دهگریته وه. ئیمه وهک یهک نین، ئیمه که سی دیکه یین. به و پییه ئیمه ده بیټ له هوویه ت و وهکیه کی وهک سه لماندن هه م خو مان و هه م ئه وانی دیکه ش مالئاوایی بکه یین.

له راستیدا زحمه تی له ئاخافتن و نووسیندایه که دربرین و نیوه روک و بهر هه م دینیت. بهرهلستکاری سیاسی، تیکست، دیالوگ و ئاخافتن هه موو هیما

نين بۇ دەربرېنېڭى ناوهكى له لايهن كه سى دەربرېه وه. كاتېك ئېمه قسه دهكه ين يان بهرهلستكارى دهكه ين، ئه وه به و مانايه نيه كه وينه يه كى جيهانى راستينه ي ناوهكى ئېمه دهرده خريت. ليرهدا "من"ى راستينه به ته واوه تى دهرناكه ويت. بهرهلستكارى له دژ بهرهلستكارى به كه دهربرين و نيوهروكى سياسى دىنيته ناروه. زهحه تيه كان بۇ نه جامدانى چاره سهرى سياسى له خويدا و شيارى سياسى وه بهرهم دىنيته. و شيارى ناكه ويته پيش گورانه سياسيه كان.

سياسه تى پارانويدى

به هوى بۇچوونه كانى ماین دو بيران ئه و شيانه پيكدى كه خومان له روانگه ي پارانويدى له سهر سياسه ت، بهرهلستكارى، ههسته كان و پيوه ندی داببرين. نيوهروك خوى له پشته وه يان دوروه ناشاريته وه. نيوهروك و مانا له ئاخافتن و ريكهوتنه كان راست له خودى ئاخافتنه كه دايه، نهك به دور له و، نهك له كوديك يان له ئامانجيك يان مه به ستېك. سياسه ت بۇ خوى خودى سياسه ت دهكاته راستى. كه هاتو سياسه ت كرا به تاكتيك و ستراتيجى كه له ودا ئامانج و ئامراز توندئاژويانه له يهك داببرين، ئه وه ئه و سياسه ته دهبيته نابوهرى. بزواندى دهسته كانمان و ئاخافتنه كانمان رهنځدانه وهى ئه و شته ن كه كاريگه رى له سهرمان داناوه. ئه وهى كه له سهرمان كاريگه رى داناوه، دهبيته هوى بهرهلستكارى.

ليره دايه كه ماین دو بيران مالئاوايى له روانگه ي باوى وينه ي جيهانى دهكات. جيهان نه له بير و نه له و شياريماندا رهنځدانه وه يان نيه. ئه م روانگه باوهى وينه ي جيهانى هه مان شته كه دولوز Deleuze و گاتارى Guattaris ناويان ناوه فهلسه فه ي پارانويدى: جيهانى راستى له پشته وهى ئه وهى ئېمه دهيينين و تييده گه ين خوى هشارداوه. ئه وهى ئېمه دهيينين ته نيا وينه يه كى ناروون و ليله له جيهانى راستى.

كاتېك گرووپه كان بهرهلستكارى دهكه ن، كاتېك خه لك برپاريكى هاوبه ش دهن، ئه وه كرده وه يه كى سياسى نه نجام دهن. سياسه ت هه وليكه بۇ چاره سهرى كيشه كان و گوراني ئه و كومه لگا ئيده ئاله ي ئېمه ده مانه ويت تييدا بزين. هه ربويه سياسه ت به دور نيه له كرده وه سياسيه روژانه ييه كانى ئېمه. سياسه ت ته نيا له ميانه ي هه ولدانه سياسيه كانى ئېمه بۇ گوراني كومه لگا سه ركه وتن، يان تيكشكانى دهرده كه ويت. هه ر له و سونگه يه وه بهرهلستكارى ته نيا ئامرازيك نيه بۇ گه يشتن به ئامانج يان برپاريكى سياسى. بهرهلستكارى

له خۆیدا بریار و ئامانجی سیاسییە. بەرھەڵستکاری ھەولی گۆرپ و پیکھینانی کۆمەڵگای ئێدەئال دەدا. ھەربۆیە بەرھەڵستکاری رووبەرووی خودی بەرھەڵستکاری دەبیتهوه.

لێرەدا ئیمە نزیکى روانگەى گاندى دەبینەو، کە پێیوایە دەبیت ئامانج و ئامراز ببن بە یەک. ئەمە بەو مانایە نییە کە ساکارانە باوەر بەو بەکەین کە ھەموو کردووە سیاسییەکان دەتوانن بە تەواوەتی بگەنە ئامانجەکان. ئەمە بەو مانایە نییە کە ئیتر ئیمە مالتاواپی لە سیاسەت دەکەین، بەلکو بەو مانایە یە کە بەرھەڵستکاری و تیکشکانی سیاسی ھەروا بەردەوام دەبیت و ھەر بۆیەش دەبیت سیاسەت و کردووی سیاسی ھەموو کاتیک لە نوێکردنەو دەدا بیت.

لە سیاسەتی پارانویدی و لە بەرھەڵستکاری پارانویدی، بریارە سیاسییەکان بۆ داھاتوو ھەلدەگیردرین. تەنانت لە سیاسەتی پارانویدیدا وا بیر دەکریتەو کە ئەو کەسانی دیکە یە دەبیت کردووە سیاسییەکان ئەنجام بدەن. ئامانجی سیاسی دەبیتە ئەوتیوپی و شتیک کە لە ئیستادا بوونی نییە. ھەر بۆیە لە سیاسەتی پارانویدیدا جیھان بە شیوەی خەتی دەبیزیت: ئامرازیک لە نیو زنجیرە ھۆکارگەلیک ببیتە ھۆی و دیھینانی ئامانجیکی دووردەست، بەلام ئەم بیرکردنەو خەتیە تەنیا تاییەت و ھەلوومەرجی تاییەتە. بەرھەڵستکاری گاندى لە باتی ئەو لەسەر ئەو بنیاد نراو کە ئامانج لە خۆیدا تەنیا ئامرازیکە بۆ گەیشتن بە ئامانج. لە بەرھەڵستکاری گاندى ھەموو ئیمە بە سیاسەتەو خەریکین و تیو دەگلیین. ئەمە سیاسەتیکە کە لە درێژەى رەوتی خۆیدا شیانى تیکشانیشی بەدواو یە. کاتیک سیاسەت دەبیتە بەرھەڵستکاری، کاتیک ماتریا دەبیتە بەرھەڵستکاری، ئەو ئەو شیانە پیکدیت کە نوێکردنەو و بەرھەو پێشچوون روو بدات.

ئیمە چارەسەرییە سیاسییەکانی خۆمان دووپاتە دەکەینەو و کەسانی دیکەش ئەم راھینان و دووپاتکردنەوانە ئەنجام دەدەن. لێرەدایە کە گۆرانی سیاسی دیتە گۆرپی. لەباتی سیاسەتیکى خەتی راوہستاو لەسەر زنجیرە ھۆکارگەل، زنجیرە لەگەل خۆراکیشان، راھینان و چەند پاتکردنەو یە کە دەبیتە ھۆی تیکەلی و راکیشان و بەرھەو پێشچوون لەگەل یەکتەری.

لە خۆتەو دەست پێ مەکە ئەگەر دەتەوی جیھان بگۆرپی ئەو تەنیا و شیارى ئیمە و "ئیمە" نییە کە بەھۆی ئەوی دیکەو پیکدیت. بە پێی ریکویر سووژە و ئاکتۆرەکانیش بەھۆی ئەوی دیکەو چى دەبن. ئەو ھەلسوکەوتی ئەوی دیکە یە کە دەبیتە ھۆی ھەلسوکەوت و شکلگرتنی روانگەکانی من.

به يارمه‌تی بير و فلسفه‌فهی لیڤینا، ریکویر نیشان د‌دا راستینه‌ی ئه‌وی دیکه، هه‌مان ئه‌وی دیکه‌یه. ناگریټ ئه‌وی دیکه بگریټ به من، یان هه‌ویه‌تی من یان شتیکی له و چه‌شنه. به‌ره‌لستکاری، ماف، پشتگری و ئه‌خلاق له‌وه‌وه سه‌رچاوه ناگریټ که ئه‌وی دیکه هه‌ر وهک من بیټ، یان وهکو من بیټ، به‌لکو ئه‌وی دیکه راستینه‌ی خو‌ی هه‌یه.

هه‌ویه‌تی وهکیه‌کی و ئه‌و روانگه‌یه‌ی که هه‌موو ئیمه وهک یهک داده‌نیټ و له تاي ته‌رازوویهک ده‌خا، له خویدا بیر و روانگه‌یه‌کی سه‌ره‌ر‌و‌یانه و تو‌تالیته‌ره. ئه‌مه شیان‌ی پیوه‌ندییه‌کان له‌نیو ده‌با. ئه‌وانه‌ی که یهک تاکه‌هه‌ویه‌تییان هه‌یه ناتوانن پیکه‌وه پیوه‌ندیان هه‌بیټ. لیره‌دایه که ته‌واوته‌ی جیگه‌ی پیوه‌ندی ده‌گریټه‌وه.

له‌م سو‌نگه‌یه‌وه ده‌توانین ئه‌وه‌ی به‌ ناوی چه‌مکی "ویژدانی خه‌راپ" ده‌که‌ویټه به‌ر ره‌خنه‌ی نیتشه‌ تی‌بگه‌ین. ویژدانی خه‌راپ پیوه‌ندی به‌ خودی منه‌وه هه‌یه، پیوه‌ندی به‌ راده‌ی زیره‌کی و لی‌هاتوویی منه‌وه هه‌یه، پیوه‌ندی به‌ پشتگری و یارمه‌تی ئه‌وی دیکه‌وه نییه. به‌ پیی ریکویر خه‌راپترین ئه‌ویه که ویژدانی خه‌راپ جیگه‌ی ویژدانی باش ده‌گریټه‌وه. له‌باتی پشتگری و هاوکاری ئه‌وی دیکه، مافدان به‌ خو‌م و خو‌په‌رستی پی‌ش ده‌خریټ.

ئه‌و بو‌چوونه‌ی که مرو‌ف ده‌بیټ له‌ خو‌وه ده‌ست پی بکات، یان ماف به‌ خو‌ی بدات، ئه‌و شیان‌ه له‌نیو ده‌بات که ئه‌وی دیکه‌ش بایه‌خی خو‌ی هه‌یه. ئه‌و بایه‌خه‌ی که له‌ منه‌وه، یان له‌وه‌ی که ئیمه وهک یهک واین، سه‌ره‌چاوه ناگریټ. ئیمه پشتگری له‌وانی دیکه ده‌که‌ین له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌وان پیویستیان به‌و پشتگریه هه‌یه، نه‌ک له‌ به‌ر ویژدانی باشی ئیمه، یان له‌به‌رئه‌وه‌ی بو‌ خو‌مان پیمان خو‌شه. هه‌ر له‌و روانگه‌یه‌وه سیاسه‌ت ئه‌ویه که ئه‌و برپاره بدریټ که کاریگه‌ری له‌سه‌ر ئه‌وی دیکه، یان هه‌موومان پیکه‌وه ده‌کات و هه‌ربو‌یه سیاسه‌ت ده‌بیټ به‌هو‌ی هه‌مووشمانه‌وه به‌رپوه بچیټ و پراکتیزه بگریټ.

په‌راویزی وه‌رگریټ:

به‌و پییه له‌ وه‌رگریټانی پی‌شووتردا، تی‌نه‌گه‌یش‌تینیک له‌سه‌ر دوو چه‌مکی هایدگه‌ر له‌ په‌راویزی نووسینه‌که‌دا هاتبو‌وه پی‌ش، پیویسته بلیم؛ لیره‌دا نووسه‌ر هه‌م وهک ری‌سای نووسینی زانستی و هه‌م بو‌ روونکردنه‌وه‌ی زیاتر و هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر خوینه‌ر پیی خو‌ش بوو له‌ باسه‌که قولتر بیته‌وه و دواتر به‌دواداچوون بکات، له‌ په‌راویزدا ده‌قی ئینگلیزی ئورژینالی، ژماره‌یه‌ک تیکستی داناوه که من

راسته و خو وهک خوځيان دهيانگويزمه وه، نه گهر روونکردنه وهی زياتر له سهر نه و
چه مکه و وتانهی له په راویزدا هاتوون، له خودی نووسینه که دا نین، نه وه له
بایه خی نووسینه که کهم ناکاته وه و هاوکاتیش خه تایی و هرگیږ نییه.

سهرچاوه کان:

- Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, p 322.
Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, p 324.
Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, p 324.
Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, p 326.
Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, p 329.
Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, p 336.
Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, p 347.

ژووری شاعیر و فره په نجه رهي شيعر

په نجه رهي شيعر
ژووری شاعیر و

(۱) غه مگين بولی

ئه گهر هه موو شيعرېک دوو پيوانه ي جياوازي هه بيټ، يا خود ئه م ژووره ي
 که شاعير به توانستي خه يالاندي سازي کردووه، گوايه دوو په نجه رهي
 روواني هه يه، ده شيت هه مان ئه و ده قه دوو راقه گه رهي جياوازي شيعر هه بيټ.
 يان ئه م ژووره ي که شاعير به که ره سته کاني نووسين دروستي کردووه،
 ده لويټ دوو ده رگاي گشتگيري تيرواني هه بيټ. ئه مه وهک ئه و ديده گايه ي
 که ده ميکه ته فسيري ده قي پنده کريت. وه لي پيم وايه ده قي زيندوو ده شيت له
 چه ندين روانگه وه ته فسير بکريت و هه مان ئه و ژووره ش چه ندين په نجه رهي
 روانيني تيده هه بيټ. ئه وه کاري ره خنه گري جوانينه په ي به و نه نيني و
 بوشايانه ببات و وردتر بيټه وه و به وردبيني وه ميتولورثيه تي فه زاکان
 و گومانگه رهي ده قه که هه لبوه شينيت هه و و بچيته ناويانه وه، تا کوده کانيان
 بکاته وه و ئه و ديوي ده قه که ش راقه بکات. واته وهک چون زيوان له ناو گه نمدا
 بزار ده کريت، ره خنه گريش ده بيټ به هه مان شيوه وشه ي زيوان و زيواني
 وشه و فه زاي ناته ندروستي زيوان و زيده گوي زيوان و ته کنيکي زيوان و
 سيپه ري زيوان و لاساي زيوان ده ستنيشان بکات و هه ليان بکيشيت. ته نيا گه نم
 بمينيته وه بؤ درويته (بؤ خويندنه وه). ئه مه وهک لابردي وشه زيوانئاساکان.
 وه لي کاري نيشانداني هونه ري به رز و ته کنيکي جياواز و خاصيه ته کاني

تری ده‌قه‌که‌شه. چوڼ هه‌میشه ده‌ق زیاتر له و ته‌فسیره هه‌لده‌گریټ که ته‌فسیری پیکراوه، یان ته‌فسیری پیده‌کریټ. پرۆسه‌ی نووسینی شاعر بهر له‌وه‌ی گه‌رانه‌وه بیت بو میژووی شوین پیی یاده‌وه‌ریه‌کان، وه‌گه‌رڅستی توانستی خه‌یاله بو هه‌لزان به زرافی ناینده‌وه، نه‌وه بو‌یه زورجار شاعران پیش‌بینی شتیک ده‌که‌ن له ناینده‌ی ته‌مه‌ندا، که چی پیش‌بینیه‌کانیان راست درده‌چن. (نه‌و کاته‌ی شاعیر دنووسیت له زه‌مانی خو‌ی درده‌چیټ و ده‌چیټه‌ ناو زه‌مانیکی تاییه‌تیه‌وه. نه‌و کاته‌ی نیمه‌ ده‌خوینینه‌وه له زه‌مانی خو‌مان درده‌چین و ده‌چینه‌ ناو زه‌مانیکی تاییه‌ته‌وه)^(۱). شاعیر به زمانیک دنووسیت که هر ده‌لیی تاوتویی له‌گه‌ل غه‌یب پی کردووه و هه‌موو دنیای له نووکی پی‌نووسه‌که‌یه‌وه کو کردووه‌ته‌وه، که نه‌مه‌ش له‌سه‌ر وه‌ختی خویندنه‌وه‌دا رهنگدانه‌وه‌ی لای خویننه‌ر (که‌سی وهرگر) دروست ده‌کات. شاعر هه‌لرژانی تاڅگی جوانبینه‌ی له‌نه‌واری خه‌یاله‌کانی شاعیردا و به‌لگه‌یه بو به‌های ده‌ستکه‌وته‌کانی نه‌زموونگه‌ریی خودی نه‌و شاعیره‌ش. پیوسته له خاسیه‌ته‌کانی بایوگرافیای شاعیر و چوینیته‌ی درهاویشته‌ی شاعیره‌که‌ش بکولینه‌وه و په‌نجه‌ره‌ی روانینیکی تر به‌رووی نه‌و باغه‌دا بکریته‌وه. چوڼ نه‌ده‌بی کوردی له زور قوناغدا خو‌ی کردووه‌ته قوربانیه‌ی بارودوخی سیاسیه‌ی کوردستان و هه‌میشه وه‌ک ئاوینه‌یه‌ک بووه بو ره‌وشی شه‌قامی کوردیه‌ی. له ته‌واوی هه‌لومه‌رجه‌کاندا نه‌ده‌ب به‌گشتی و شاعر به‌تاییه‌تی، چه‌کی یه‌که‌مین بووه بو رووبه‌رووبوونه‌وه‌ی هه‌لومه‌رجی ره‌وشه‌کان. بو‌یه ته‌واوی فه‌زاکانی نه‌و جوړه شاعرانه‌ش ده‌لاقی تاریک و پر ره‌مزی تیدانه و هه‌میشه له‌سه‌ر وه‌ختی خویندنه‌وه‌دا به‌جی ده‌مین، لی‌ره‌دا ده‌پرسین بوچی هه‌موو ده‌قیکی شاعیری له‌کاتی راقه‌گه‌رییدا له هه‌ر قوناغیکی ژیانکردندا بووبیت راقه‌گه‌ریی تر و ته‌فسیری تری له‌دوا به‌جی ده‌مینیت؟ نه‌و ته‌فسیر و راقه‌ریبانه‌ چین که له‌پشته‌وه‌ی هه‌موو خویندنه‌وه‌یه‌کی شاعیردا به‌جی ده‌مین؟ ئایا هوکاری به‌جیمانی نه‌و فه‌زایانه‌ چین؟ ئایا تاوانی شاعیر چیه له به‌جیمانی ته‌فسیره‌کانی تری ده‌قه شاعیرییه‌که‌ی؟ خویننه‌ر (ده‌شیت لی‌ره‌دا خویننه‌ر به‌لیکوله‌ره‌وه پیناسه‌ بکه‌ین)، چی بکات بو نه‌وه‌ی په‌ی به‌ته‌واوی کرده فیکرییه‌کانی شاعیرییه‌که‌ ببات؟ بوچی فه‌زای پر ره‌ه‌ندی فیکریی هه‌میشه له شاعیردا به‌جیده‌مینیت؟ شاعران چی بکه‌ن؟ خویننه‌ر چی بکات؟ ئایا خویننه‌ر چی له شاعیری نه‌و شاعیرانه‌ بکات که خو‌یان بی‌مانایان دروستکردووه له‌پیناوی دوزینه‌وه‌ی مانای جیاواز؟ نه‌م پرسیارگه‌لانه و چه‌ندین پرسیری

تری که له باز نهی نهو بابه ته وه پیاسه ده کهن، ته نیا یه ک وه لامیان هه یه، نه ویش نه وه یه: که شیعر ژووریکه پر له په نجره دی روانین و تی فکرینی جیاواز. نیمه پرسپاری چو نیی ته به جیمانی نهو ره هه ندانه ی شیعر بیمان کرد، وه لی پرسپاریکی تریش دیته بهر باسه که مانه وه و ناچاری نووسینمان ده کات، که نه وه کاری کییه ته فسیره کانی شیعر له یه کتر نزیک بکاته وه و پریک بو راقه جیاوازه کانی دروست بکات؟ بیگومان نه رکی ره خنه گری جیدی ناو ژووری پر په نجره که کانه. نه وه ک ره خنه گری دهره وه ی ژووره کان. ناخر ره خنه ی ره خنه گرانی نه مرؤی نه دهبی کوردی تا نه ندازه یه کی به رچاوه له قورولیته ی شارچییه تی و حیزبچییه تی و دوستچییه تیدا چه قیوه، نه ده توانیت هه نگاوی به رده وام و جیدی بنیت، نه تازه به تازه ش ده توانیت به ئاسانی خو ی له و چه قینه رزگار بکات. نه مه بو وه ته کو سپیک ترسناک (زور و که م) ته شه نه ی ناو ناو هنده کانی رو شنیبری کوردیمان بو وه. نه م کو سپه هه همیشه له هه ولی له ناو چوونی به های شیعی بالدار و ناشیرینکردنی شاعیره جواننووسه کاندابو وه. له م چند سالی دوا بییشدا نه م په تایه کو مه لیک (شاعیر) ی کرده ناوی - ناوی بی ناوک - که نه مرؤ هی دی هی دی ده پوو کینه وه له ناو بی مه عریفه تیان ه وه و ده بنه بلقی بچو وکی سه ر ناوی دهریایه کی گه وره. ناخر هه موو دنیا ناتوانیت (شاعیر) یک بکاته ناوی راسته قینه ی شیعر، که رو حی جه وه رییه تی شاعیرییه تی تیدا نه بنیت، هه موو دنیا ش ناتوانیت شاعیرییه تی له شاعیریک بشیوینیت و بستینیت که خو ی شاعیریک جیواننووسه و خودان جاویدانیبووی شیعییه ته. هه موو شیعیکی جوان هه همیشه له هه موو سه رده م و قوناغیکدا خو ی نویده کاته وه و هیزی زیندوو بوونه وه ی تیدایه، شیعی جوان شاده ماره کانی پر ن له خوینی جوانیناسی. سهیره! (شاعیر) هه یه به ته کلیفکردنی زور و ده عوه تکردنی نووسه ران زورترین نرخاندن و لیدوان له باره ی شیعره بی باله کانییه وه کراوه، که چی شیعره کانی له چند پارچه سییه ری شیعر شاعیرانی تر دا نووسراون. وه ک چون هیچ شیعیریک داخراو نییه که خودی شاعیره که خو ی داخراو نه بنیت، هیچ شیعیریکیش شیاوی بیده نگیی نییه که شیعره که خو ی له خویدا به بیده نگیی و مردووی له دایک نه بوو بییت، پی م وایه نه گه ر نه مرؤ شاعیریک زورترین نرخاندن و قسه و باس له سه ر شیعره کانی له لایه ن چند که سیکی دیاریکراوه وه له سه ر کرا، ده شییت به دیدگایه کی گومانگه رییه وه له و دوزه مه ترسییه بروانین. نه گه ر شیعیریک به بی راقه گه ری و هه لوه شانده وه و قسه له سه رکردن

ماوه، مانای ئه‌وه نښه ئه‌و شيعره هيژى فرېنى نښه و خوښى داهيان و نوښگريى له دهماره کانيدا هاتوچو ناکات. ناخر زور شيعر هه‌يه له ئه‌ده‌بياتي کورديدا هيشتان نه‌کراونه‌ته‌وه و به‌داخراويى ماونه‌ته‌وه. شيعر هه‌يه ره‌خنه‌گر زه‌فه‌رى پي نابات و ناويريت خوښى له هه‌لزناني شيعريه‌ته‌ى بدات. شيعر هه‌يه به هه‌موو کليلى خوښنده‌وه‌يه‌ک نابيته‌وه و کليلى خوښنده‌وه‌ى قول و کليلى ديدگاي جياوازي گه‌ره‌که. شيعر هه‌يه چه‌ند ديويکى تاريخه و ته‌نيا له يه‌ک ديودا خوښراوه‌ته‌وه. شيعر هه‌يه فورم و ناوه‌رؤکى جياوازه و ده‌قيکى نامويه، هه‌ر بويه دره‌نگ له لايه‌ن خوښه‌ران په‌سه‌ند ده‌کريت. به واتايه‌کى تر هه‌موو ديارده و کرده‌يه‌کى فيکريى تازه، زوو پيشوازيى لئ ناکريت له لايه‌ن کومه‌لگه‌وه، ته‌نانه‌ت کونه‌په‌رسته‌کانيش دژى ده‌هسته‌ته‌وه. شيعر هه‌يه مردووه و مؤمياکراوه به وشه‌ى قه‌به و خه‌يالى برېقه‌دار. شيعر هه‌يه بويه‌ک روژ و يه‌ک بونه‌نوسراوه و ته‌نيا ئه‌و کاته‌ه بال ليکده‌دا و کوترى شيعريه‌ته‌ى ده‌فرېت. شيعر هه‌يه له‌گه‌ل يه‌که‌مين کردنه‌وه‌ى ده‌مرېت و باشتره‌ نه‌کريته‌وه و نه‌مرېت. شيعر هه‌يه به‌ر له‌بوونى مردووه، واته‌هه‌ر به‌مردوويى له‌دايک بووه. شيعر هه‌يه پر پينه‌يه و له سښه‌رى چه‌ند ده‌قيکى ترده‌نوسراوه. شيعر هه‌يه چوښيه‌ته‌ى دارپژتنى وشه‌کانى لپچووى چه‌ند شيعريکى تره. شيعر هه‌يه ويته و باگراونده‌کانى جيگاي گومانه. شيعر هه‌يه خه‌يالى چه‌ند شيعريکى ترى دزيوه. شيعر هه‌يه گه‌نده‌له و (شاعير)ه‌که‌ش به‌گه‌نده‌لى بؤ گه‌نده‌لبوونى شيعريه‌ته‌ى ماوه‌ته‌وه. کورتيه‌که‌ى شيعر هه‌يه وشيعرؤکه‌يه، شيعريش هه‌يه‌شيعره.

زمان روښکى کارا و چالاک ده‌گيريت له بنياتناني باله‌خانه‌ى شيعريه‌ته‌دا، زورجار زمان وه‌ک ته‌ندازيارى بناغه‌ى بنياتناني باله‌خانه‌ى شيعريه‌ته‌که‌ ده‌بينريت. زالبوونى زمانى شاعيريش به‌سه‌ر خه‌يالى و باگراونده‌کانى شيعره‌که‌دا بالاده‌ستى شاعير ده‌رده‌خات. شاعير هه‌رچه‌ند کار له زمانى خوښدا بکات بؤ مه‌به‌ستى ده‌وله‌مه‌ندکردن، دوو هښنده‌ى ماندووبوونه‌که‌ى جوانيناسى له شيعره‌کانيدا باغى پر له‌گه‌ل ئوغزهنى بؤ به‌جيده‌هښت. به‌جيمانى ئه‌و باغانه‌ش ره‌نگده‌داته‌وه له‌سه‌ر وه‌ختى خوښنده‌وه‌دا. ناخر زمانى شيعر يه‌ک باغى پر له‌گه‌ل ئوغزهنى و چيمه‌نى وشه‌ دروست ناکات، به‌لکو له يه‌ک په‌نجه‌ره‌وه باغه‌لېک ده‌بينريت و له يه‌ک باغيشه‌وه ژوورېکى بلندى پر په‌نجه‌ره‌وه. ده‌لويت زمان له شيعردا وه‌ک به‌جيمانى ره‌ه‌نده‌ فيکريه‌کانى پشته‌وه‌ى خوښنده‌وه‌ توشى دووفاقييه‌ته‌ ده‌بيت. (زمان

سرووشتيکي دوو لايه نه ی هه یه. له لايه که وه هوی په یوه نډییه، له لايه کی تریش هویه که بو دهر برین. ئەمه جگه له وهی که زمان ههم واقع و ههم رمزی واقعیشه. جا له بهر ئەم هویانه، زمان ههمیشه مایه ی بایه خپیدانی شیعر بووه^(۲). که واته ئەم دوو فاقییه تی زمانه ش کاریگه ریییه کی بنچینه یی دروست دهکات له پرۆسه ی شیعریییه ت له سه ر وهختی راقه گه ریی و خویندنه وه و هه لوه شانده وه ی. چون زور جار ئەو وشه یه ی که له دهر برینیکی شیعر دا به کارهاتوه، جیاوازه له دهر برینی قسه ی ئاسایی. ئاخو وشه له شیعر دا جینگایه کی تری هه یه و ههمیشه له مانادا له جیگور کیدایه، وشه له قالب ناریت تا واتای داتاشراوی بو دروست بکریت، ئەوه ش تا ئەندازه یه کی باش کومه کمان دهکات که شیعر ههمیشه خویندنه وه ی جوداوازه له خویدا هه لده گریت. وهک چون شیعر خویندنه وه ی جوداوازه له خویدا هه لده گریت و خویندنه وه ی جوداوازه تری لی به جیده مینیت، وه هاش خویندنه وه، خویندنه وه ی جوداوازه تری له دوا ی خویدا به جیده هیلیت. ئەگه ر شیعر یهک ئاراسته ی زمان و یهک خویندنه وه ی فهزاکان و یهک ره هندی فیکریی و یهک راقه گه ریی تیوری، ههم وشه ی شیعره که له قالبی کرده ی فیکرییه تیکی بی بال دراوه و ههمیش زمان نه یوانیوه به سه ر باکگراونده شیعریییه کان و توکمه کردنی فهزاکاندا زال بییت. ئاخو ئەگه ر بریار بییت شیعر پیویستی به خه یال بییت، زمانیش پیویستی به توند و تولی و توکمه کردنه. بویه ره هندی به جیمانی خویندنه وه ی جواز تر له شیعر دا ده شیت له م چهنه خالانه دا کو بکرینه وه.

۱- پرۆسه ی خولقاندنی شیعره که له رووی دروستبوونییه وه، چونچونی بووه

۲- جه وهه ریییه تی شیعر له پرۆشه ی شیعریییه تدا، به واتایه کی تر جه وهه ریییه تی دروستبوونی شیعره که ههم له لايه نی ره گه زه بنه ره تییه شار او هکان و ههمیش له لايه نی ره گه زه بنچینه یه کانی دهره وه ی شیعریییه تدا.

۳- چونیییه تی حاله ته کانی گواستنه وه ی پالنه ره کانی ویزدان بو ناو پرۆسه شیعریییه که. لیرده ده شیت هه لویستی مرؤقبوون له لايه ن خودی شاعیره وه دهریکی بالاً دروست بکات و شیعر له هه لویستوه رگرتن نزیک بکاته وه. که زور جار پیی ده گوتریت هه لویسته شیعر.

۴- سر شتی ناوه وه دهره وه ی وینه کانی پشته وه ی شیعر.

۵- سر شتی ناوه وه دهره وه ی وینه کانی پیشه وه ی شیعر.

۶- چونیییه تی دروستکردن و دروستبوونی رمز و چونیییه تی

به کارهینانه که ی. هه لبه ته قوناغیش کاریگه ریی به سه ریه وه هه یه. بو پشتر استترکردنی قسه کانمان، ده شیت ره مز له شیعی کوردییدا وهر بگرین. ۷- دوزینه وهی کلیلی دهر وازه کانی ده قسه شیعییه که و په ببردن به خویندنه وهی ورد و تیفکرینی قول له نهینی و فیل و کۆده کانی شیعه ره که. ۸- رۆلی موسیقای شیعر و خزمه تکردنی به پرۆسه ی شیعییه ته وه. لیره دا ده شیت بنووسین موسیقا له نرخاندنی ئاراسته کانی خویندنه وه دا کاریگه ریی خۆی دروست بکات، به سه ره کرده فیکرییه کان. به واتایه کی تر موسیقا زور جار له ناو پرۆسه ی شیعییه تدا ده بیته پالنه ری کرده فیکرییه کان. ۹- به ته مومژ بوونی شیعر و ناروونی له مانادا، که ئەمه ش له سهروهختی خویندنه وه دا، ده شیت خویندنه وهی جیاوازی لی بکه ویتته وه. ۱۰- هه ولدان بو بیمانایی بوون زور جار چه مکی جیاواز و فره مانایی له پرۆسه ی شیعه دا دروست ده کات.

ئه م چه ند خاله دا پیموایه به س بیت، هه رچه نده چه شنی پرۆسه ی ده قه شیعییه ته که چه ندین خالی ترمان لی به جی ده مینیت. وه لی پیم وایه هه موو وشه یه کیش له پرۆسه ی شیعه دا مانای جیاواز وهر ده گریت. به واتایه کی تر هه موو وشه یه ک له سه ره وهختی به کارهینان له پرۆسه ی شیعه دا له مانا روته باوه که ی خۆی دهر ده چیت و مانا و مورال و تاییه تمه ندییه تی خۆی وهر ده گریت. به واتایه کی رووتتر وشه له سهروهختی به کارهیناندا ده که ویتته بهر ته وژمی عه قل. (هه موو وشه کان له چوارچیوهی مانادا - وه ک وشه - ده که ونه بهر "ته وژمی" بونیاتنانه وه. سیستمی وشه به هاوسانی و دژایه تییه "وشه کانه وه" ده که ونه بهر ته وژمی کاریگه ریه تییه وه)^(۳).

به ره له وهی پرۆسه ی شیعر ئامانه تیکی ئه خلاقیی بیت بو به هامر و قایه تییه کانی ژیان، پرۆسه ی جوانترکردنی راسته قینه یه به زنا ره کانی ئاینده و مرو قده و سستییه وه. ناشیت هه موو ئاینده یه کی گه ش له رابردوویه کی جوان بیته دی. وه ک چون ناشیت میژووی کورد به بی چیا سه ره که ژه کان بنووسریته وه. نووسینه وه و نرخاندنی هه ر شاعیریک ده شیت له ده لاقه یه که وه بیت و سه ره بگریت. ئه لیبر کامو به روانگه یه کی پووچه ریه وه سه یری راسته قینه کانی گهردوون ده کات. کافکا له سه ره په رده یه کی ره ش ژیان نمایش ده کات. سادقی هیدایه ت له نیو ره شینییه کی قولدا ویلی پووچی و خو کۆژی بووه. له به شیکی شیعه ره کانی هه ندرین فه لسه فه یه کی قول ئاماده گی هه یه. عه بدو لموته لب عه بدو لایش له نیو ئاودا

مه له به وشه و خه یاله کانی دهکات. شه ونمی خه ون له سه فهره شیعریه کانی ئەحمه دی مه لادا ده تکین. ژن هه میشه له حه وزی شیعره قوبادی جه لیل زاده دا مه له ی ئیرو تیکا دهکات. ته یب قادر پیاسه کانی ژیان به دم بیتاقه تی مه رگه وه ده نووسیته وه. ئاخر له تاییه تمه ندبوونی هه موو ئەوانه شه وه پووچییه کی تر له کامو و په رده ی ره شتر له کافکا و ره شبینی و خو کوژییه کی تر له سادقی هیدایه ت و فه لسه فه ی تر له هه ندرین و ئاوکی تر له عه بدولموته لیب و خه ونیکی تر له ئەحمه د و ژنیکه ئیرو تیکایی تر له قوباد و پیاسه یه کی تر له ته ییدا به جی ده مین. ئەگه ر به ره می ئەده بیات ده رهاویشته ی فانتازیا بیت، هه رگیز ناشیت خو ی له راسته قینه که ی زه مه ن بدزیته وه، به لکو له و زه مه نه ده رده چیت و زه مه نی تر دروست دهکات. هه رچه نده ده رهاویشته ی هزراندنی شاعیر به میتولوژییه ت به بی راستنوو سی خه یال بوونیکه بی بوونه و هیچ به هایه کی ئیستاتیکای نییه. ئاخر (ئیستاتیکا له گشت ره هه ندیکه وه بو ته لاری شیعر پیویسته، شیعر به بی بوونی ئیستاتیکا ته لاریکی روت و دزیوه)^(۴). ئەوه هونه ری راستنوو سی ئەو واقیعه یه که ته مه ندریژی به شیعر ده دات و په نجه ره ی روانینی تری به روودا دهکاته وه. شیعر که روخی هونه ری راستنوو سی تیدا نه بوو، ده شیت چاره ری مردنی بکه ین و له سه ر وه ختی خویندنه وه شدا هیچ کرده یه کی فیکری له دوای خو ی به جی نه هیلیت. جوانیناسی شیعر بریتی نییه له یه ک په نجه ره، به لکو کو مه لیک په نجه ره یه به دیواره کانی ژووری راستنوو سی ئەو واقیعه ی که خودی شاعیر تیدایه و له و په نجه ره وه ده بیینیت. شاعیر که وشه کانی له خه یالدا مووتور به دهکات ته نیا خه یال نانووسیته وه، بوئه وه ی شیعره که روانگه ی جیاوازی هه بیت، ئەو واقیعه ش فه راموش ناکات که له په نجه ره که وه لی دیاره و خودی خو شی تیدا ده ژیت. (یه کیک له مه رجه کانی جوانی و هونه ری جوانیش راستگویییه. کاتی راستی له به ره می هونه ری "ئه ده بی" دا نامینیت، ئەو جوانیش به جی ده هیلی. مه به ستمان راستی ژیانی روژانه نییه، به لکو ئەو راستییه که هونه رمه ند "شاعیر" به هو ی زانیاری قوولییه وه ده رباره ی ژیان، به هو ی به ره ی هونه ری و کارامه ییه وه ده یخاته به ر چاوان و پیشکەشی دهکات. له ئەده دا گه لی پاله وانی وا هه ن، که فانتازیا و خه یالی نووسه ریک خو لقاندوونی و که ساینیکی وا کتومت له واقیعه دا نین، به لام ده شی که سانی وا له ناواماندا هه بن)^(۵). شیعر له دیدگای هیگله وه هونه ری سه ره هه موو هونه ره کانه، له هه موو ژانه ره کانی تری ئەده بیش مانابه خشته ره له روانگه ی کارتیکردن

و کاریگه ریبیه وه. بویه که له چهن دین روانگه ی پر مه عریفه وه شیعر راقه دهکین و چهن دین په نجه ره ی تری به رووی باغه کانیدا دهکینه وه، وهلی دهبینن هه میشه شیعر قسه ی تر و روانینی جیاواز تر له دوای خویدا به جی دههلیت. ناخر (شیعر گوشراوترین و چرتین شیوه ی ئه ده به که زورتین شت له که مترین وشه دا در ده برپیت) (۱).

سه رچاوه کان:

- ۱- گه ران بۆ ماناکانی دیکه ی شیعر، به ختیار عهلی، به شی دووهم، کوواری رمان، ژماره ۷۲ ی حوزهیرانی ۲۰۰۲، لاپه ره ۱۴.
- ۲- شیعر و فلهسه فه، نووسینی مه جید مه محمود موته لیب، وه رگپرائی له عه ریبیه وه: فوناد مه جید میسری، له بلاوکراره کان دهن گای چاپ و په خشی حه مدی، چاپی دووهم ۲۰۰۸، لاپه ره ۲۸.
- ۳- تیوری ئه ده بی و شیوازناسی- نووسینی: پیتهر هالبیرگ و دانهرانی تر/ تاماده کردن و وه رگپرائی: ئه نوهر قادر مه مه د. له بلاوکراره کان مه لیه ندی کوردولوچی، زنجیره ۵۴، سلیمانی، ۲۰۱۰، لاپه ره ۱۴۵.
- ۴- ئه ده ب وهک به شیک له رۆح - غه مگین بۆلی، لیکولینه وه ی ئه ده بی. له بلاوکراره کان به رپوه به رایه تی رۆژنامه نووسی و چاپ و بلاوکرده وه ی به رپوه به رایه تی بلاوکرده وه ی هه ولیسر، زنجیره ۵۱، چاپی یه که م، ۲۰۱۱، هه ولیسر، لاپه ره ۱۰۲.
- ۵- برپوانه هه مان سه رچاوه ی پیشوو، ژماره سی، لاپه ره ۲۲.
- ۶- شیعر چییه؟ لۆرانس پیرین، وه رگپرائی له فارسییه وه: ئه بو به کر خوشناو، له بلاوکراره کان به رپوه به رایه تی خانه ی وه رگپران / چاپی یه که م، ۲۰۰۸، چاپخانه ی پیره میرد، سلیمانی، لاپه ره ۱۶.

شعير شعير وهك وهك چهك چهك

۱) كامهران جه وهري (هه لوه دا)

”هېچ شتيك، له هېچ چاخ و زه مه نيكدا، وهكو تهعه هودي رووناكيران و هونه رمنه داني كومه لگه، بو چه وتي و كه موكور تيبه كان، كيره شيوين و ترسيته ر و مالو پراڼكه ر نيبه، چونكه تهعه هود چه زيايه كي پاسه واني به ترخترين گه نجی گه ردوونه. نو گه نجی كه ناوی نازادی و مافی ژيانی نه ته وه كانه“^(۱).
(ته حمده شاملوو)

شعير سه ره پای ئه وهی كه تا ئيستاش پیناسیكي دیاریکراوی گشته سند و هه مه لایه نی بو نه دوز راوه ته وه، به لام به گویره ی سه رجه م بو چوونه كان دیارده یه کی زیتر خه یالی و دوور له واقیعه. دهر بپینی ههستی دهر وونه نهك پاته كرده وهی رووداوه بهر چاوه كان. ئه وهی له ناوئاخنی شعیردا رهنگده داته وه، یان ده بیته رهنگده داته وه، خولیاكانن نهك دهقی ههسته عهقلانییه كان. نو خوینه رانهش كه دووتویی دیوانه شعیره كان ده پشکنن به شی هه ره زوریان ته وژمی خولیا یه کی په نگخوار دووی ناخیان دیوانه کانی پی کردوونه ته وه، نهك ئه و رووداوانه ی روژانه له بهر چاویان روو ددهن. واته له م رووه وه شعیر بوته نامرزیکی موزیک و شاعیر موزیکژهنیکه كه به پیی ئه و تاسانه ی له ناخیدایه، ئاوازیکی شاد یا خه مگینی لی پیکدینیت. خوینه ریش به هه مان رچه دا و به پیی ئه و خولیا یانه ی دهر وونی په نا بو ئه م سازانه دها و ئاههنگی دلخوازی خوی لی ده بیستی و کولی دلی داده مرکبیتته وه. له م بواره دا شعیر مه ودا ی خو خه ملاندن و رازاندنه وهی، تا راده یهك كه له وزه ی شاعیردا بیت، هه یه. له م به شه دا رهنگه

شاعير خوشى سەدلەسەد بەئاگا نەبېت لەوہى كە ئاخۇ دارژاوى قەلەمەكەى لە سەرچاوەى دلەوہە لەھەنجراوہ ياخود لە مېشكەوہ داچۆراوہ. چەسپاندى ئەم خەسلەتە بە تەواوەتى بۇ ھېچكام لەمانە دەست نادا، بۆيە بە ئېلھام دەشوبھېنرېت و ھەك ئېلھامىك لىي دەروانرېت. واتە چەمكىك كە لە جىھانى سەرەوہرا و بەدەر لە راستەقىنە بەردەستەكانەوہ ھاتۆتە مالى شاعير.

بە چاوخشاندىك بەسەر رەوتى چەند ھەزار سالەى مېژوودا بە ئاشكرا دەردەكەويت كە رووداوہكان و دۆخە تايبەتايبەكانى كۆمەلگە دەچنە چوارچىوہىەكى زەمەنى تايبەتەوہ و بەو گورپانانەى رەوتى مېژوو دەپىكن چۆنىيەتى كۆمەلگە و رووداوہكانى ناو كۆمەلگە دەبنە ئامانچ و گورپانان بەسەردا دىت. بۆيە ئەگەر نووسراوہىەك، تەنانەت بەدەر لە شىعيريش، بۇ رووداويك، دۆخىك يان قۇناغىكى تايبەتى مېژوو نووسرايىت لەگەل بەسەرچوونى ئەو قۇناغەى دۆخەكەى لەخۇ گرتووہ و چۆتە ناو بىرەوہرى مېژووہوہ، ئەو نووسراوانەش دەبنە بىرەوہرى و لە كولىتى مېژوودا ھەلدەپەساردىن. واتە تەمەنيان بەقەد تەمەنى ئەو دۆخەىە كە بۆتە مامانى ئەو نووسراوانە. بېگومان ئەو نووسراوانەى سەر بە زەمەنىكى تايبەتن سەرچەميان لە يادان ناچنەوہ. ئەوانەى راپۆرت لە دەورانەكان دەكەن بۇ داھاتسوان و ھەك رووناككەرەوہى كووچە و كۆلانەكانى مېژوو وان، بەلام ئەوى لىرەدا مەبەستە شىعەر، بە ھەموو خەسلەتە شىعيرىيەكانىەوہ و تيشكخستەنە سەر ئەو شىعيرانەى بۇ زەمەنىكى ديارىكراو دەنووسرىن.

ئەو چەمكە پىرۆز و موقەددەسانەى دىنە ناو شىعيرى راستەقىنەوہ و گوزارشت لە رووہ جوانەكانى مروّف و بەھاكانى جىھان بە بى ھەلاواردن و بە سەرچەمى دەكەن، تۆزى زەمەنيان لەسەر نانىشيت و تەمەنيان شانبەشانى مېژوو ھەلدەكشيت. بۇ نمونە زۆربەى شىعەرەكانى "حافزى شيرازى" كە رەنگى زەمەن و مۆركى كۆمەلگى تايبەتيان لى نەدراوہ و رۆحى ھەموو مروّفەكان و گەردوونەكان دەگرىتەوہ و بە بالسووكى سنوورە كىشراوہكان دەبېت، زۆر ئەستەمە گەردى زەمەنى لەسەر بنىشيت و لەسەر تاقچكەى كوختى مېژوو لەبىرېچىتەوہ. بەستەوہى شىعەر بە رووداوہ سنووردار و واقىعيەكانەوہ، غەدرىكە كە لە شىعيرى راستەقىنە دەكرىت. واتە لەو كاتانەدا كە ئەو ھەست و نەستەى شاعير دەكرىت بۇ خولقاندنى شىعيرىكى ئازاد و بى ئالقە و مۆرك كەلكى لى وەرگىرېت، دەكرىتە دەستەچىلەى ئاورگى شىعيرىكى كەمتەمەن. شىعيرىك كە لەگەل بەسەرچوونى رووداوہكان بەسەر دەچىت و تاقە بەختى بۇ ھاتنەوہ

به رچاو و سه رله نوئی گه شانده وه، دووپاته بوونه وهی میژوو و دهرکه وتنه وه و روودانه وهی هه مان دؤخ که به ره مهینئی ئه و شیعره بووه. ئه وهش ئه گهر نه لیبین ئه سته مه، زور ده گمه نه.

به لام شاعیره راسته قینه کان، له وهها دؤخیکدا، چونه شیعیر قوربانی ده که ن؟

"شیعیری ئه و روژگارانه ئه بوو مه شخه ل و سررود و هه لمهت بیته و به قورگی داستان هاوار بکات". (شیرکو بیکه س)

هه ست به بهر پر ساریتیکردنی شاعیران له هه مبه ر ئه و رووداو ه تال و شیرینانه ی کومه لگه که یان ده گریته وه، هو ی سه ره کی له دایکبوونی شیعیره سنوورداره کانه. شاعیرانی مه زنی کورد شیعییه تی شیعیریان - به دهر له پیوانی نرخه که ی - قوربانی ئه و قوناغانه ی میژوو کردوو که گه له که یانی تیدا چه وساو ه ته وه، یا کلا و روژنه یه ک به دیکرا وه، که بو ی هه بو وه لیبه وه به تیشکی زی پینی شیعیر میشک و بیرو با وه پی خه لک روونگریته وه. دابه زانندی پله ی شیعیر له وهها قوناغیکدا و قوربانیکردنی شیعییه تی شیعیر، واته قوربانیبوونی خودی شاعیر. شاعیر ده بیته که سیکی مه یله و یاخیی خو کوژ، که هه وسار له و هه ست و نه ستانه ددها و شیعیری بی سنووریا ن لی هه لده قولی و ده یانگریته وه ناو جو غزی سنووری کومه لگه که ی. شاعیری کورد، ته نانه ت خه ون و خولیاکانیشی، که رهنکه هه وینی به دیهینئی زور شیعیری ئازاد بن، کورت ده کاته وه سه ر ئه و خولیاپانه ی ته مه نی گه له که ی تیدا دریژ کاته وه. واته شاعیری کورد شیعیر ده کاته چه ک و به و چه که ی رووی دزیوی میژوو ده پیکی و به ری شیرینی لی ده خوازیت، به لام ئه گهر وردبینه وه، مخابن، له باری شیعییه وه شاعیر به هه مان چه ک روخی شاعیرییه تی خو شی ده پیکی و ئه وهش خه فه تباترین و گه وره ترین قوربانیدانه بو نیشتمان و مه زنترین پیشکه شه که به کومه لگه ده دریت.

- جاری وایه شاعیر به ئاگادارییه وه شیعیره که ی ده کاته چه کی که به رامبه ر ئه و ره وته ی ده سه لات یا کومه لگه ی پی به ریوه ده بردریت. جا چ ره وته که وه ک لایه نیکی روخی دیاربیته و چ وه ک ره وتیکی له به رچاو و به ره هه ست. ئه و کاته ی شاعیر به ئاگاییه وه ده ست ده داته وهها کاریک بیگومان هه وینی زوربه ی شیعیره کانی له کومه لگه و ده سه لات و ئه و ره وته وه ده گریته که ژیا نی تیدا بوته قوربانی و گه لی تیدا بوته ده سته چيله. له م حاله ته دا شاعیر له میژوو نووس نزیک ده بیته وه. واته لکی داری میژوو له په لکی گولی شیعیر مو توره ده کا و کو و ژه که ی ره وته ی

مىژوو بە تالە دەزۋى شىعەر دەھۇنئەتەۋە. خوينەرى سبەينى ئەم شىعەرئە، بەر لەۋەى روانگەيەكى رەھايان بۇ دامرکانەۋەى تاسەكانى خۆى تىدا بدۆزىتەۋە، لادىۋارى سىنەمايەكى لەبەر چاۋ ھەلدەچنرئەت و رىزە فىلمىكى لەسەر نىشان دەدرئەت. ئەو شاعىرانەى لەسەر ئەم رىيازەن بىت و وريا نەبن مىژۋى دلرەق ۋەك ئامرازىك كەلكيان لى ۋەردەگرئەت و ھىچ دوور نىيە كە لە داھاتوۋويەكى نىزىكدا شىعەرەكانيان بچىتە خانەى فەرامۇشسىيەۋە. ئەۋەش لەبەر ئەۋەى كە لە شىعەردا مەۋداى خەرىكبوون بە سەرجم لايەنەكانى كۆمەلگەۋە نارەخسىت و لە ھەردى شىعەردا ئەو ئامازەيەى بە مىژوو دەكرئەت، ئامازەيەكى گشتىيە، بەلام لە لاي مىژۋونووس مەۋداى وردبوونەۋە لە گشت ئاكار و كەردەۋە و كەلئەن و قوژبنەكانى ئەم ماۋە زەمەنىيە و رووخسەتى توماركدنەن بە درىژى دەست دەدات. كەۋاتە شاعىرى ناوريا و نازىرەك ھەردوۋ لايەنەكەى دۆراندوۋە، بالى شاعىرىيەتى بەھۆى قورسايى باسى مىژۋويى لەنگ بوۋە و بارى مىژۋويىشى، بەھۆى نەگونجاۋبوونى ئەو دەفرەى بۇ باسەكەى تەرخانكدوۋە، واتە دەفرى شىعەر، پەك خستوۋە، چونكە ئەركى مىژۋونووس وئە ھەلگرتن و كۆپىكدنە و كارى شاعىر ئەفراندن و داھىيان. ئىدى ئەۋەى لە كۆمەلگايەكى مالویرانى ۋەك كۆمەلگاي كوردهوارىدا، بەھۆى زەبر و زەنگى دەسەلاتە دەرەككىيە داگرەكان ۋە كەمتەرخەمىي ناۋەككىيەكان، ھەلى خولقانى پەراۋىكى مىژۋويى پوخت بۇ كورد و زمانى كوردى نەرخساۋە، ئەۋە بۇتە ھۆى ئەۋەى ھەموو شاعىرەكان ۋەك مىژۋونووس سەير بكرئەن و بە سەد ئەللا و ۋەللا ھەول بدرئەت لە ئەستىرى دىۋانەكانىندا شەربەيەك ئاۋى مىژوو ھەلبەنجرئەت، شتىكى بە تەۋاۋى جىاۋازە. - خۇ ئەۋ شاعىرەى كە لە بى ئاگايىشدا دەنوسئەت دواتر، بە پىداچوونەۋەى ورد بە شىعەرەكانىدا، دەكرئەت روۋيەكى شاراۋەى مىژۋويى تىدا بدۆزىتەۋە. واتە ئىلھامەكانى بۇ ناخى كۆمەلگە و قوۋلايى مىژوو رەگاژۋيان كرىت. ۋەك مامۇستا ھەزار دەفرەمۆت: "ۋىژەناسان لايان وايە ھەر بوئىژىك، لە ھەر دەور و زەمانىكا، ھەر رىيازىكى گرتبى يان بەبى رى رۇىشتبى، بەھەر ئاۋات و نىيازىك ھەلبەستى ھۇنىيەتەۋە، ئەو بوئىژە لە ماۋەى ژيانى خۇيدا رموزنىكى درۆزن يان خوۋخۇش و راستگو بىت، سفت بىت يان بى تانوۋ بىت، بەلەنگاز يان ساز و كۆك بىت، بوئ بىت يان ترسنۆك بىت، بى ئەۋە خۇى ئاگا بكا بىگومان ھەلبەستەكانى ئاۋىنەيەكى روونىنى روۋدانى ژىن و كەردەۋەى ئاپۇرەى رۆژگارى چەرخى خۇيەتى"^(۲).

لەم بىئاگايانەدا باسە مىژۋويىيەكان لە دەرەكى بىرى خوينەر نادەن و ھەر

خو به خو دده لینه ناخی خوینه ره وه، وهک چوڼ به بیئاگاییش له جه وه هری پینووسی نووسه ره وه داچوړاون. واته چه کیک نه بووه به دست شاعیره وه، به لکو گوړه پانیک بووه که شاعیر و گشت کومه لگه ی شاعیر هاموشوین تیدا کردوه، به لام خوینه ری نه و بابه ته تیکه لاو به میژوویانه ی به ناگاییه وه نووسراون، خو ی به ناشکرا دهچپته ناو نه و خانو وچکه یه ی شاعیر دایر شتووه. خوینه ری ناسایی به شی یه که مینیان، رهنکه قهت هه ست به و شیله میژووییه نه کات که له دهماری شیعره کاندایت و دهچپت. نه وه ئه رکی لیکوله ران و تویره رانه که نه له شه شیعرییانه جه راحی بکن و نه و شیله یه درخن. مخابن، له وه ها کاتیکیشدا تامی شیعری له کیس دهچپت و ده بیته راپورتیکی بی تام و بو، چونکه له راستیدا شیعر به رگه ی جه راحی ناگریت و زوو سارد ده بیته وه. شیعری راسته قینه خوناوی به ره به یانی سهر په لکی گو لیکه و سیحری جوانییه که ی به دستتیه وردان و ترازان و رژانه سهر عهرز شرت و گوم ده بیته. رهنکه له شاعیرانی هاوچه رخی کورده واریدا که س به قهه "ماموستا هه ژار" و "عه بدوللا په شیو" ناوا به زه قی قامکی له سهر په له پیتکه ی چه کی شیعر نه ترازابیته. به چاوخشان دیک به سهر کوی به ره مه شیعرییه کانی نه و شاعیرانه دا باش درده که ویت که بیده سه لات بوون له بواری شاعیریتیدا وای نه کردوه نه م لاریبازه هه لبریزن، چونکه لیره وله ویی دیوانه کانیاندا شاکاره شیعری وا خو دنویینت که بو ده سه لات و نه مرییان به لگه یه کی سه لمینه ره، به لام نه وه ژانی هه ستردن به لاریداچوونی میژووی گه له که یانه که لینیان بوته به ره ژانی شیعر و وازی پی له چوونه ناخی خووه و خه ریکبوون به روچی خو هیان و فرپی داونه ته ناو گیژاوی نه و ژاوه ژاوه ی کومه لگه ی پیده چه وسینریتته وه. وهک "شیرکو بیکه س" بو نه م قوناغانه ناماژه ده کات و ده لیت: "دهنکه هیور و نزمه کان، خه م و مهراقی تاکه که سی، به ناچاری کپ نه بن و ئیتر هاوار و خه می گه وره تر له خوت، به دهنگی به رز و مانای زه قه وه دیتته پیشی. ئیمه سه ره تای به هرمان ریکه وتی ناو نه م زیرانانه کرد"^(۳).

بلیسه یه ک که له ویزدان و دروونی نه م شاعیرانه دا هه لگیر ساوه، پیش هه موو شت ناقاری خولیا تاییه تیبه کانی خویانی پی هه لپرووزاوه و بهر پی ریبارانی کولانه نووته که کانی میژووی پی روونکراوته وه.

"مام هیمن" ده فهرمویت:

"خوم دسووتینم هه تا به زمی خه لک روشن بکه م

کی له ری گه لدا وه کوو شاعیر دسووتی شهم نه بی".

ههژار و په شیو، وهک نموونه، له نه بوونی ئه و ویزدانه وریایانه دا که له ریگای جیاواز له شیعره وه دهیانتوانی قامک له چاوی بهرپرسیارانئ نه هامه تییه کانی کومه لگا و به تایبهت دهسه لاته دهره کی و ناوه کییه کان راکهن، ناچار بوون خویمان فیداکهن و ههستی شاعیرانه ی خویمان له و پیناوه دا هه م بکه نه چهک و هه میش بکه نه قوربانئ. ئه و دوخه ی له لای شاعیران و نووسه رانی تر قه له میان پی له گیرفان دهخاته وه و بیده نگییان پی جار دده له لای شاعیرانی وریا هه رنه بیته ده بیته هه وینی به گژاچوونی خودی دوخه که. ئه وه ی له شیوازی نووسینی ئه م دوو شاعیره دا تا رادهیه ک وای کردووه به ره مه له میژوو نزیکه کانیشیان رهنگ و بوی شاعیران لی دانه مالدرابیته و ته مهن کورتی به ناشکرای پییان نه وی ریته رایه لیکئی شاعیرانه یه که پوی ئه م باسانه ی تییه لکیشراوه. واته له زه تیکی شیعرئی که له گهل نواندنی کرده وه راست و چه وته کانی کومه لگه و دهسه لات دهر ژیته دهر وونی خوینه ره وه. هه لبهت ئه وه به و مانایه نییه که نرخئ شیعره کانی هه ژار و په شیو له یه ک ئاستدان^(٤).

به شیکی زوری ناوئاخنی دیوانی ئه م شاعیرانه به وها چه کیک رهنگاوه. ئامازه کردن به نموونه ی شیعرئی ته نیا وتاره که دریژ ده کاته وه، بویه خوئی لی ده بویرم و ته نیا وته یه کی "عه بدوللا په شیو" وهک کوتایی دینمه وه: "فورمی شیعر وهکو بالی میشی ته نکه، قورقوشمی مه وزووعی کومه لایه تی و شتی وا زور ته چه ممول ناکا. من ئه و شته دهرانم، به لام له گهل ئه وه شدا خوئی لیده دم... ئه گه ر روژیک له روژان باری ژیانی نه ته وه که م گوړا و ئه و شتانه بوون به میژوو، یاخوا سه د جار ئه و شیعرانه دهمردن، بلا بمرن..."^(٥).

ژیده ره کان:

- ١- کتاب جمعه - شماره ٦ - شهریور ١٣٥٨.
- ٢- پیشه کی چاپی سیهه مینی دیوانی "بو کوردستان"، هه ژار.
- ٣- له گوله وه هه تا سووتوو، وتوو یژ له گهل گوڤاری کاروان.
- ٤- په شیو و هه ژار سه ر به دوو شیوازه شیعرئی جیاوازن، نیشانگه ی چه که کانیشیان جیاوازی تییدا ده بینرئ، به لام ئه و خولیا یه ی له پیست و هیس قانیان کاریکردووه یه کرهنگ و یه کبویه.
- ٥- وتوو یژی په شیو له گهل med.tv.

دوق

- سەبەج رەنجدەر بە ئارەزوۋى زەۋى ناۋ لە درەختە كان نرا
- ھاشىم سەراج شىعەرى نانۇ
- ھەمە كاكە پەش خۇم ناكۇژم
- رەبەر فارىق گارسۇن
- پشتىۋان ەلى مۇبايلە كەم ۋە ك پشكۇ لە خويئە كەمدا ئە كوز ئىنمە ۋە
- جەلىل كاكە رەيس راۋەسىبەر
- ئەمىن گەردىگلانى گۇمە گىژە
- ئەدىپ نادر كۇجىتۇ
- لەيلا سىمايى قاچاخ

سازدانی: كاشان سىروان

دیدار لە گەل: رەنج سەنگاۋى

به ئاره‌زووی زهوی ناو له درهخته‌کان‌نرا

سه‌باح ره‌نجده‌ر

نیگای بالنده له روخساری راوچی نیژرا
 له دواییدا ئەم نیگایه چپه‌ی بو هاوریکانی کرد
 من باوه‌رم به‌و چپه‌یه‌هه‌یه‌که نیگا ده‌یکاته گۆرانی
 گۆرانی ئیسکی له‌شی ئەو مروّقه ده‌توینیته‌وه که چاوی دلی ناسیوه
 ده‌موچاوی زه‌ویش وه‌ک پر‌ووشی ته‌ر‌کراو ده‌کاته‌وه
 فینکایی ئیواره به‌ناز به‌ناز ده‌ست و په‌نجه‌ی هه‌ولیری له‌خه‌نه‌ده‌نا
 په‌نجه‌ره‌ی مال‌م لیوی په‌ری به‌خشنده‌یه
 له‌پشت ئینجانه‌یه‌کی غه‌مگین و وریا دانیشتبووم
 میوانیکی خوشبه‌خت و ده‌م به‌مژده و ده‌ست به‌میوه‌ی کیوییه‌وه
 سه‌ری کیشایه ژووره‌وه
 مندال پیی له‌چپای بی‌کانی و به‌ردی داخبوو ده‌پاریزی
 له‌ژی‌ر ئاویش له‌یاقووتی خلیسک و به‌قه‌وزه داپوشراو
 سیبه‌ری مندال شکایه‌وه ناو ئاویکی مه‌له‌وانناس
 خوداوه‌ند ده‌سته‌کانی وه‌ک بالی ئۆکۆردیون کردوونه‌ته‌وه
 له‌ئاسمان ژیرانی پیت و فه‌ر ده‌گری و له‌خاکدا ده‌نیژری
 خاک کسپه‌یه‌کی داخکه‌ر نییه

هه موو شتیکی لیه به گله یی و مردنیشه وه
 زهوی زه یستانه و چوار مندالی
 له سه ر بیژینگ له تهنیشت خوی دریژ کردووه
 کی ناوکی برین و ناوی لی نان
 سرووشت یان سرووش
 نیازی سرووشت و سرووش به رانه رن
 خداوه ند دهسته کانی وه ک تای ته رازوو بی باک راگرتووه
 دوو داوه برژانگی چاوی راست و چه پ سه نگی راگرتوون
 چاوتری تیرئاو ئاسووده بیم تیک مه ده
 ده لئی پی له سه ر ئاسنی سووربووه وه داده نیم
 له ناسینی خودا و له ناسینی تودا
 په نام بو توانه وه برد
 تو کیت ته ی دل و گیان
 له کراسی سه ما سه یر ده کریت و چاو داده خورپی
 له هه وای رووندا مردم و نازم کیشرا
 کتیه کانم شانیان دایه بهر تابوتم
 گالیسکه ی گه ره که کان و بازار به دوامدا رویشتن
 چاویلکه م له چالایی برؤم راگرتووه
 له ناو کتیبخانه که مدا کتیب شوینگورکی پی ده که م
 ده مه وی بو شوینیک برؤم
 شوینه که توی ته ی شیعر
 ته ی شیر ی ناو گوانی سرووشت و به ش و به ختی من
 خودا تابه تی یه کدلی شیعی به سینگه وه هه لواسیم
 هه تاو خه ریکی دزینی پارچه قوماشه کانی پرسه یه
 سینگم کتیبخانه ی ئاشکرابوونی هیماکانی دوو دنیا یه
 چاوی ناحه ز وه ک مار له قاچم ئالون
 پیت بوو به وشه
 ماره کانی بری و لاشه یان له دوای پیم جیمان
 له که لووی زور جیگه ی داخه له دایک بوون
 میری کیلسازی گه نجینه
 ناویشانیکی ره سه نی پیدان

عهزیای ناو حه کایه تان
شیعر نازی نه کیشاوم
هه والی لاره شهی تهو داربه رووهی دامی
کۆله پشتته کهم له سیبه ری داناوو بو پشوو
کیش و سه روا بینیان زور بیره نگم
جوگه له یان کیشایه کۆلانی غه ری بی
ره نگیان له گه ل ئاو به راورد کردم
شیعر تاسه ی جوانی و کۆچی کردوو
کیسه ل له پیشبر کیدا چی دهوی
هه زار پییه کی فریوخوار دووم بینی
دلی خوش بوو له پیستی خویدا جیی نه ده بووه
چه نه لیدانیکی به لاشی بوو له گه ل شیعر دا
میوه چه ند بی باک و شیتانه به سه ر و سینگه دره خته وه پیده گات
خودایه خو به خوت ئاگاداری
ئالای شیعر چه ندین جه نگاوه ری به جه رگی له ناودا نیژ راه
پاشان دووبال له شانیان روا
خوینیکی غه مگین و وریا
له دل و گیانی پاراوی شیعر دا ده بیته وه کانی و ئاو
دنیا بی خوینی غه مگین و وریا ته واو ده بی و ده چیتته وه ناو کراسی مار
یاری نهینی ره نگت نابزرکی
له یه ک شیوه دا لیت ورد ده بمه وه
کاتیک باوک و دایک خوار دنیان له دهستی به خشنده ی خودا ته واو ده بی
مندالی خوینت به میرات بو به جی ده هیلن
له که لووی دوو پیشک له دایک بووم
هه وری خه ملیوی سه ر پشتی ته سپی راو و پنجه گیا
ناونیشانی رازی در کاوی هه قیقه تی پیدام
نه مریی له دوو دنیا
هه وری سه ر ئاو بی په روا و سه ر گه رمانه ده گرمینی
بیده نگیه کی تر سناکی دروست کرد
باران وه ک مندالیکی هارو هاج
له جامی ئو تومیلی ده داین

ئاوینځه په کم له بهر مانگ دانا
مانگي ناو ئاوینځه و ئاسمانم راهینا
چون ته ماشای په کتر بکن و پیوانه ی نادیاریم بو بینن
مانگ به و چه شنه ی ته ماشای په کتری ده کهن
روخساری نه کراوه ته وه و سرزه مینرؤی خوش نه ویستووه
ئو هه موو شتانه ی بو هیئامه وه سهر ته خته ی شه تره نج
که مه ودای نادیارى لیمی شیواندبوو
ته ماشاکان بوون به گورانیبیژ
ده فی خودایی لیده دهن
ده ف له دلم گه را و دوزییه وه
ده ست به ده ف که ته وه بگره ته له ز گه سامی ده شکي

دلته به بینینی هیچ دیمه نییک توند نابي
ته نانه ت به دیمه نی شه ری مار و ژووژ کیش
دلی له ناو بلیسه ی گشت ده سه لاته کان ماندوو
چاره نووسی به رد دیوار نییه
به ته نیاش له ودا نیشته جی نییه
له روخساری خوریکی زه مینی هه یه
خوری زه مینی ببه به هه موو شتییک
به ده ف هه وه به ندم
له م ژیانه پر ئاجر و باجره دا بی نیازی کردووم
له سیبه ری به نازی په لکه زیرینه یه کدا ده ستم به ژیانه وه گرتووه
هه موو که سییک په کتری تیدا ده بینن و حوکی هیلکه ترووکان ده کهن
به زمانی به هره و سرووشی ئه وان شانم گهرم دادی
ده فلیدان نایته گوناھ

پیتم ده بیته وشه
مانگ ئای چه ندت غه ریسی ده که م
بگه ریته وه ناو ده فی ده ستم
خور له قوولایی ده ریادا خاو نایته وه
به ردی بن لم ماندوو نازی و له دریژ بوونه وه ی روژ گار یاقووت نازی
ده کیشن
وینه ی روخساری ساوا په کی له شیر بر اووه و به ردیکم کیشا

زمان له ناو بلیسه ی گشت دهسه لاته کان داگیر سا
 ئه ی نه مریی له دوو دنیا
 ئاگری ژیانمت له دلئیکی تهفسانه پیدا کردوو ته وه
 مهلی کو چیار له درهختیکی گوراو بو درهختیکی نه گوراو
 دوودلی شوینی ههیه
 ئیمه له دوزه خیکدا دهژین
 هه موومان یه کتری ده ناسین و ههستی یه کتری ئاگادارین
 چاوی ئاگر له دوزه خدا چی دهلی
 تابووت ته نیا جیگای یه ک که سی تیدا ده بیته وه
 له نیوان ههردوو درهخته که دا بانگی کردم
 ئه ری چ رووی داوه
 پتر له جاریک ته ماشای زهوی بکه
 فریو به هه موو شیوه یه ک خو ی ده نوینی
 ده مه وی بو شوینیک پرۆم
 شوینه که توی ئه ی شیعر
 ئه ی شیر ی ناو گوانی سرووشت و بهش و بهختی من
 خودا ئایه تی یه کدلی شیعی به سینگه وه هه لواسیم
 په ری به خشنده له دل و گیانی مندا تیشکی چنی و پشووی دا
 دل و گیانم به هیز بوون
 تیشک خو راک له و مروقه وهرده گریت چاوی دلی ناسیوه
 ره گیک که وتوو ته سهر به ردیک
 خو ل نیوانیمان ده کات
 له شه ری ره گدا
 سه مای ئه شق ده بیندری
 خو لیا ی ره گ بو ئاشکر اکر دنی وینه یه
 روژ و روژ گار خو لیا یه و پیویسته ئه شق و سه مای له گه لدا بکه یین
 شو ره بییه ک چاوی بریوه ته چاوی میوانه کانی که نار
 پرچ و ئه گریجه ی له رووی ئاو ده خشینتی
 له ژیر سیبه ری به نازی درهختیک پشوویه ک وهر گره
 بالنده یه کی به سه ره وه یه
 به دهنوک و په ر و بال

ناو به سهر چروکانیدا ده پړژي
 له سهر تاو پړيكي تارامي گويي ناو دانيشتووم
 پيم بو ناو ناو شوړ كړدووه ته وه
 ئيستا نا ئيستا ماسي دم له پيم ده دن
 ميوانه كاني كه نار شپي سهر ده رايان هلمژيوه
 ده ست گوډبوون و ترس و ليوه له ره ي دؤرانيان نيه
 شوينپي ميوانه كاني كه نار پرن له ئوميد
 بابؤ له يه ك خورما به ئاردم خوارد
 ئاگري به دوو كه لم له ناو ته پوياندا كرده وه
 كيكي له دا يكبوي شيعرم برې و مومي سهر يم پي كړد
 ژنه راله خانه نشينه كاني دواي جهنگ
 بوو كه شووشه له ناو بازاري گه وره و باخچه گشتيه كان ده فروشن
 بوو كه شووشه فروش به جوړي ليداني دلي بوو كه شووشه راهاتووه
 به نهرمي دهنگي به رز ده كاته وه
 ئه ري بالنده هيلكه ي هه بي يان بيچوو
 شاد ده فريت
 بالنده له دؤزه خ راي نه كرده وه و له چاوزه ر دبووني گياندان نيه
 خانه كاني دره ختيكم ته ماشا كړد
 مالي په يمان بوون
 لك و پوپيان پري ئه و بالندانه ن
 ناوچه وانيان خولگه و هه ساره ن
 ياري نهيني له ناخي دره ختي به ردار خوي ئاشكرا كړد
 به هار به پي كه نين و گهرمو گوربيه وه هات
 هه ست ده كات له دلمانه وه نزيكه و خولياي ئيمه ي له سهر ده رناچيت
 گزينگ به و شيوه روونه ي هه لدې
 به دواي چاره نووسي كييه وه يه
 ئامانجي هه يه يان نا
 له چ دلي كيشه وه نزيكه و خولياي كيي له سهره
 زه وي رووي گرژ كړد و دهمو چاوي به يه كدا دا
 بالنده ي شا يه دي هه قيغه تي سهر گه ردانكراو
 به ردي چله مي هيلانه ي دانا

ټاوازيکی بو خویند و به غه مگینی و وریاییه وه جیی هیشت
 ماری تووکن به خیراییه کی سه یر
 چاوی له م بهری ریگا بو نه و بهری ده گوازیته وه
 ورچ له بنی نه شکهوت دانیشتووه و گورانی بو هه نگوینی کیوی ده لی
 ریوی دووره گیش ټاو ده ژینیتته خواردنی کوللومان
 بیچووه مامز کاتیک فییره له وهر ده بی
 له گوانی دایکی دوور ده که ویتته وه
 ژیان له نه مری و رهنگی قاوه یی و گیادا
 رهنگی قاوه یی گوانی دایک و رهنگی سهوزه گیای سرووش
 هه نگاوی به ټامانچ هه لده هیتم و یه که م که سم له سه ر ریگا
 گولی خه ملیوی روومه ت و چاو به شه ونم دیاری به ده سته اتوو مه
 له گولی خه ملیوی روومه ت و چاو به شه ونمدا هه موو شت هه یه
 یاری نهینی شکومه ندی دلوالایی و چاو تیری تیگه یاندم
 ده بی هه موو سبهینه یه ک سیبه رمان بچیتته ناو ریگا
 له کاردا گهرمترین هه تاو وه فادارمانه
 ده شیبته ټاواز و گورانیمان
 ټاواز و گورانی دیتته سه ر خوانمان
 ده ست به سه ری به هره و سرووش و نهینی رووناکی داده هیینی
 ټاوی چاو له کتیبخانه ی ټاشکرابوونی هیماکانی دوو دنیا
 به سه ر ده فته ری شیعرمدا ده باریت
 زه و بییه کی دانه چیندراو نه یتوانی بزه بهینیتته سه ر لیوان
 هه لمی هوشمهنند پیی راگه یاندم
 بهرز بیه وه تا ټاستی دهسته کراوه کانی خوداوه ند
 چاوه روانی باران بم
 باران بو نه وه ده باری خوی ون بکات
 بو نه وه ی نییه خوی بدوزیتته وه
 له داباریندا لیک جیاده بیته وه
 له خاکدا یه ک ده گریته وه و ده بیته وه کانی و ټاو
 گرد له سه ر سینگ
 له یه کنزیک ده بنه وه و زه رده په ر دایانده پووشی
 مردن ژیان و خوشه ویستی دهناسی

شویئیکیشی نییه بیلاوینتتهوه
 دلی نزا و په شیمانیه کانمانی به دهست نه هیئاوه
 شه قام بو په یکه ر چالیککی گه وره و قوول و شیداره
 ئای به دهستییه وه نائومید و گرفتاره
 بیزاریه کی کوشنده سړی کردووه و رانا پهری
 مانگ ده توانی ده رگای زیندان بشکینی
 که سیککی تا بلیی سه رنجر اکیشه
 داردهست و کریگر ته ی که س نییه
 بکه وینه ری و له و نزیکانه پشوویه ک بدهین
 ده گهین
 مالی مانگ ه لویای شه کر و بابوله ی خورما به ئارد
 پیشکیش به و مروقه ده کات چاوی دلی ناسیوه
 له مالی تودا راده کشیم و ده روانمه جوانیت ئه ی خودا
 من گوړم به دله
 تیر له ناوله پی ده شککی و نان ده برژی
 سه رزه مینی ناته واوی دلبر و دلپر
 پیویستی به دلخوشی ئیمه هه یه
 یاداشتی له ئه لفه وه تا یا بکهین به تابلویه ک
 له بهرگی ده فته ری منداله کانمانی بدهین
 سرووشت وازی له پاله وانبازی هیئاوه
 له خودا و خودی جوامیریک ورد بووه ته وه
 ئیواره ی هه موو روژیک به ناو فریزی لیوار شه قامه کان
 نه رم نه رم ده پروات و چاوی هالو دینی و هوگری گریانه
 خوزگه ده خوازیت سیبه ر یاده وهری هه بوایه و دوا هه نگاوی بیته وه یاد
 پشت له چاوه روانی رووناکی ده چه میتته وه
 ده رکه وت گوچان یارییه کی به تاله
 له سیر کدا گایه ک قوچی له سینگی یاریکه ری ک دا
 ئاسووده یی گوړه پانی تیک دا
 پیری بو گا کو تاییه کی خوشه
 بریقه ی چه قوی له چاوی نه ترووسکایته وه
 مردن جاریکه و شیوه ن هفته ی حه فت روژ و شه وی ک

ریوییه کی نه دیوبدی
 رک و کینه به سهر ددانی ده هات و ده چوو
 مریشکیکی له سهر لکی درهخت برد و خواردی
 ریخۆله ی مریشک له قاچ و قولی ئالا
 دهسته یه ک مندالی چه قاوه سوو
 له سهر گردی بن مالان یارییان ده کرد
 داوی کۆلاره یان له کلک و گوپی گری دا
 ریوی خوی بیره و به ویدا ده دا و په له کوتییه تی
 په له یه ک خوین له عاردی جیما
 نزیک په له خوینه که جوو جکه ی مریشکه که بالیان پشوو پیده ده ن و چینه
 ده که ن
 به هار زوو هات و له ئاوینه یه کی تاریک و لیله وه
 هیلکه ی ماری پیشان داین
 ئه و مه ترسیانیه ی له مار جی ده مینن به س هیلکه نین
 درهخت سایه ی ته وری له سهره
 به ترسی سبه ینیش ناژی
 لک و پۆپی درهختی دل
 ره گی خوی له ناوچه وانی یاری نهینی به ستا
 کاتیپک فرمیسی سووری خوم له ناوچه وانی
 سوو پهری سه نگه ریکی چۆلکراو و سه کۆی په یکه رییک کۆ کرده وه
 زانیم له ناو ره گ گه شه و رووه کناسم
 پیلووشم به تۆزی نیشتووی شه قامه کانی شار گران بووه
 چاوی درهخت ده رگای سندووقی خه زینه یه
 ساباتی به هره و سرووش
 خیزانیکی به ختیار خه ریکی به رچایی ئاماده کردن
 منداله پرچ خاو و چاو قاوه ییه که یان پر به ههسته کانی
 دهنووسی و ده سرپته وه و سیوه که ی ئاده می کردووه ته رووداو
 دهستی بردووه ته ناو به یانییه کی روو له خیر
 شه ریش له گه ل میشی شه رفروش ده کات
 قاپ و
 که وچک و

چه قو و
 چه نگالی نایلونم کپی
 قاپی سفر و زیوی باپیرانیش
 له تاق و
 په نجه ره و
 ره فی مال دهره وشیته وه و ته ماشای بهرز ده کاته وه بو دیده نی
 له گریانی خو شیه کدا گیان دانا و مهزن
 له سه ریان ری ده کات
 ده ماری پرده بی له خوین و سلای گهرم
 ژیه کانی سازیش سه ر ریژن له ئاوازی دیرین
 دره ختی خانه خوئی بالندان
 میس و میرووستان هی شووی ناگه چلینن
 مراوی له ئاو دهره اتوو
 له سه ر بهردیکی گهرمی بهر خور
 په ر و بالی هه لختوون
 دنووکیان تیدا ده گیری
 له بن ته و بهرده دا جوامیریک نیژراوه
 ته م به سه ر قه لادا رت بوو
 چاوه که محو که کانی روون کرده وه
 دیو و درنجی چیروک و نه فسانه ی
 بی ره و به ویدا بلاو کرده وه
 لی ره شه وه
 شه وی به رات
 ئاوازی پیتم بو ده کاته وشه
 وشه ببه به هه موو شتیک
 ژووره نیوه روونا که که م
 نه و ژووره هه ر به نیوه رووناکی جوانه و خه رمانه ده دا
 بریاری گه شتم نه دابوو
 به لام کاتیک وینه ی به له مم له تابلوی ژووره که م بین
 بیرم له بالی می شه ننگ و می شه که رانه کرده وه
 بچمه سه ر بالی کامیان

به ش و بهختی خوم ببه مه گه شت
 رابردوو و داهاتوو له ناو په کدا مردوون
 قاچی ئیستاشیان له ناودا سره
 خور له ناوه پراستی ناسمانه و میښک ده کولینی
 سیسر کی هار کراو له ناو شووشه په کی به تال
 چاوی مور کردووه ته وه
 گای قوچوه شینیش جزووی دوو پشکی له کلکی ماوه ته وه
 وهخت و ناوهخت په لامار ده دا
 بابه نوئیلیم بینی ردین وهک درک و دال
 دهموچاوی شار دبووه وه و ناوچه وانی ترشابوو
 ههر دوو گویچکه ی گوجیله په کی بری
 له سهر له پی دانا
 به خوینی گویچکه شی کلکی سوور کرد
 سه گی کلک سوور وه فای زوره
 دلپشی لای خاونه که په تی و هه میسه بونی شوینپییه کانی ده کات
 زورت خهون پیوه ده بینم ئه ی سه گی کلک سوور
 له روخسارت خوریکی زه مینی هه په
 خوری زه مینی ببه به هه موو شتیک
 ته نیا خوداوه ند زه مین ناپاریزی
 سه گی کلک سوور سویند به ناوچه وان و ناوله پی خاونه که ی ده خوات
 شاعیریکی لاله ی دهستی سه رانسه ری سه ر زه مینی ناته واوه
 به دهموچاوه سرووشتییه که په وه
 دیته ناومان
 ههر دوو دهستی پر سوزن
 له دهستی پر سوزدا هیچ گوناهیک له دایک نابی و نان ده برژی
 شاعیریکی دهستی و پیش
 فریزی هه وشه ی کوشکه و کیفی زیبری له ددانی گرتووه
 قه له مه که ی له ناو کراسی مار داناوه
 بی هووده خوشحاله
 یاری نهینی رهنگت نابزکی
 له یهک شیوه دا لیت ورد دهمه وه

کۆله پشته کهم له سیبه‌ری داربه‌روویه ک دانابوو بۆ پشوودان و بۆی
 ناگه‌ریمه‌وه
 ریگای ریزلیگیراو ته‌واوبوو
 یادگاری پیلووی خاو کردومه‌ته‌وه و ده‌ماره‌کانی به توندی لیده‌دا
 له ناکاودا بوو به یانی
 هاورییه باشه کهم کۆله پشت
 دلی گه‌لیان له کفنیکی ره‌شدا به خاک سپارد
 دلی گ له کفنیکی ره‌شدا به خاک سپارد
 دلی ه له کفنیکی ره‌شدا به خاک سپارد
 دلی ل له کفنیکی ره‌شدا به خاک سپارد
 دلی ی له کفنیکی ره‌شدا به خاک سپارد
 دلی ا له کفنیکی ره‌شدا به خاک سپارد
 دلی ن له کفنیکی ره‌شدا به خاک سپارد
 فرینیکی وه‌ستاو زیاتر له بیست سال
 تریفه جلوه‌رگی مانگی فراند و له‌سه‌ر که‌پری سه‌پانانی دانا
 کۆتره‌باریکه‌ش به‌دره‌خته‌وه ده‌نیشیته‌وه
 بۆنی خۆی له‌سه‌ر جی ده‌هیلی
 قازه‌کیوی بالنده‌ی ناومال و حه‌وشه و بان نییه
 له ده‌وره‌ی چراش کۆناییته‌وه
 خاک بۆنی خه‌نه‌ی خۆی
 ته‌نیا له مروّقه پیرۆزه‌کان ده‌دا
 بۆنی خه‌نه ده‌ییت به‌هه‌موو شتیکی
 ماچی سه‌رپه‌نجه‌ت
 دلی ئەو دره‌خته گه‌رم ده‌کاته‌وه که له روژی له‌دایکبوونی من رویندرا
 هه‌وای گه‌رماییت به‌چی بزانی
 روژبه‌روژ هه‌والی پهری به‌خشنده‌ دوور ده‌که‌ویته‌وه
 پرخه‌پرخه‌ی مانگی پیر له‌ژی‌ر ئاودا به‌رز و نزم ده‌ییته‌وه
 له‌ژی‌ر ئاودا وه‌ره‌ ده‌ره‌وه
 شتیکی مه‌ترسیدار له‌ئارادا نییه
 هه‌تاو خه‌ریکی دزینی پارچه‌قوماشه‌کانی پرسه‌یه
 داوای کرد له‌دزییه‌که‌یدا یاوه‌ری بین

نم داوايه تايبه ته به و مروځه ي چاوي دلي ناسيوه
چرا نه و کاته جوانه که داده گيرسيټ
ياري نهيني رهنگه جوانکردني چرا و ناسيني دل زوري بوي

کانووني دووهمي ٢٠١٢
ههولير

شيعرى نانۇ

ھاشىم سەراج

- ۱
تەنوورە
پرماچى گەرمى ئوتووه
- ۲
گىزەر
شمشیرى نەرمى سرووشته
- ۳
كورسى
فریودەرى نیشته جىكە يەتى
- ۴
ماسى
بیابانى بوایه بالیده گرت
- ۵
گول
عەترى بو بايه پەرەى بو خول
- ۶
چنگال
هه لوه دای کریم چابه شیلیمیش

۷

تەمەن گەردەلوولە
هەلەکا و دیارنامینی

۸

دوومەلان تیکستە
نەگوتاری هەیه نە رەچەلەک

۹

سَلَق
ئاوئەلکراسی کچانی ئامازۆنە

۱۰

دەرگا کۆیلە ی کلیلە

۱۱

جەستە ی برۆنزیت
تامی لیمۆی ترش دەدا

۱۲

بوون یەخسیری
کرده ی کرانه وه و داخرانه

۱۳

لەچکت
بۆنی میخەکی لیدی

۱۴

جوانیت نیگەرانی بکا
لاپەرەکان هەلەدەدەمەوه

۱۵

شیوەت دەرکەوی
گیانم بە بەردادی

۱۶

تەمەن
کەفی کەسکی سابوونی رەقیبە

- ۱۷
مه‌رگ
جلی ژیره‌وه‌ی ژیانه
- ۱۸
زهمه‌ن
سه‌لله‌ی مووسی ریشناشینه
- ۱۹
فلچه به‌مه‌عجونی ددان
عه‌مرم ده‌ژمیری
- ۲۰
شیعر
چوارچیوه‌کان تیکده‌شکینی
سیگوشه‌وبازنه‌کانیش
- ۲۱
ئینجانه
دیاری باغه‌بو بیابان
- ۲۲
فه‌خفوری
فستقی تیا رووکه‌ی
جوانه زه‌یتوونیش
- ۲۳
لاولاو
ستیانی لیلیسه
- ۲۴
پیت
پریشکی رووباری وشه‌یه
- ۲۵
شیت نیم‌که‌چی
قسه‌ده‌بزرکینم

- ۲۶
جوانیت
که نارینه کی زهرده
دهستگیرناکری
- ۲۷
ماگی
تووتیه کی جوانه
به لام غه مگینه
- ۲۸
ئاگردان
شاریکی رازاوهی
بی دانیشتوانه
- ۲۹
مهره که ب
خوینی قه له مه
نووسین گوریه تی
- ۳۰
له شت
مافووری کاشانه
- ۳۱
کتلی
کلارنیتیکي هه لمییه
- ۳۲
بورکان
شورشیکی شینی شیوه کارییه
- ۳۳
نه ست
شاشه ی گرتی پورنو گرافیه
- ۳۴
لافاو
بوردومانیکي هه ره مه کییه
به بومی ناوی

۳۵

ههست

داگیرسانی ته می ره نگا وره نگی گیانه

۳۶

تاریکی

رووناکییه کی هه لېزر کاوی پو شراوه

۳۷

موزه خانه

گوړستانیکی رو شنه

۳۸

تاووس

له بنه ره تدا تیکستیکی لیریکیه

۳۹

شیننه شاهو

له وشکانیدا بو بوونی خو ی ده گری

۴۰

په یدابوون

چیروکی خو ی به شه پولی هوش

ده گیر یته وه

۴۱

کو تر

به گمه ی شینی ژیان دوسته

۴۲

قل

به په ری ره شی

تراژیدیا په رسته

۴۳

هه مووشتیک رووی شراوه ی

له مه رگه جوانیش

۴۴

هیتفون

رژگار کردنی دهنګه

له ژاوه ژاوی سپی

۴۵

نانه واخانه

دوږه خی شیوه به خشینه به هه ویر

۴۶

نیسک

موورووی پړونی جګه ری نه هه نګه

۴۷

جوانیی

به سته له کی هزر ده توینیتته وه

۴۸

نیګات ناګره

چرای دلم هه لده کا

۴۹

هه نګوین

ره نګی چاوی شوخیکی نه فسوونکاره

۵۰

په شمه ک

پرچی ته پروعه ترناکی یاره

۵۱

باخوس

له نوشینی باده دا نیشته جییه

۵۲

نرسیس

پرووناکی تالی پرووخساره

۵۳

ناګر

جووله ی بیپایانی لوګوسه

۵۴
سيزيف
هيزی رهنگاورهنگی بيهوده بيه

۵۵
روژنامه
ماعوونیک چيشتی وشه يه

۵۶
زهمه ن
رستیک چاوه روانيه

۵۷
هه ريه کیک له ئيمه
له ناکاو ونده بيت

۵۸
کتیب
سه نده ويچی زمانه

۵۹
شوین
چر پای کاته

۶۰
جوانیت بتلیک شه رابه
له گولی لوتس

۶۱
شار
چه وی ده ریاچه ی یاده وه ریه

۶۲
باخچه
تاقیگهی وهرزه کانه

۶۳
خه ون
یاری نه تارییه

۶۴

سير

قوچپه‌ی کراسيکه

له سپيناخ

۶۵

په‌رستار

چلچراي شه‌واني نه‌خوشخانه‌يه

۶۶

پياز

جيهانيکه بيناوه‌پړوک

۶۷

من

ته‌مه‌نيکي دياريکراوم

۶۸

هيلکه

توپی تينسه

۶۹

ده‌رمانخانه

ده‌قيکه تيايدا مه‌رگ

دواخراوه

۷۰

له‌نجه‌ت

به‌شیکه له‌ئفسووني پرووخسارت

۷۱

گازو

کرمی زيوينی درزی سينه‌ته

۷۲

ده‌شمرم ده‌فته‌ری جوانيت

پرنابې

۷۳

پشكۆ

لە ئاگر دانى گۇناتەۋە

كە وتوۋە

۷۴

بە نانۆ

راۋى مامزى جوانىت دەكەم

۷۵

رېحانەى دەۋرى كانىلەت

ھىتەرە

۷۶

بە ھارات

تامى جۇراۋجۇرى ماچە

۷۷

كى

يارى بە شە ترەنجى لەشت دەكا؟!

۷۸

يادگە

لە شىكرگەى نائاگايىبە

۷۹

بوون

دەنكە گۈيزىكى پوۋچە

۸۰

گومان

خويىنى كەسكى داھىنانە

۸۱

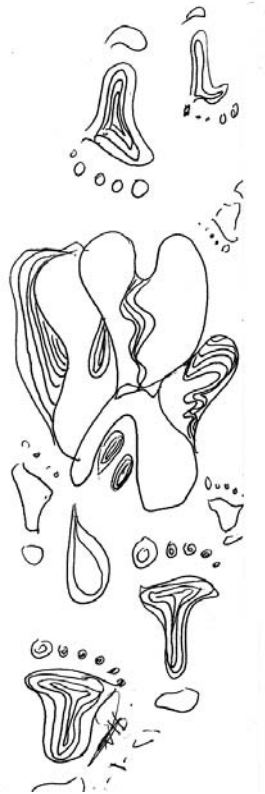
شىعر

پىكدادانى ماشىنە كانى زمانە

۸۲

درەوشانەۋە

بەرىبە ككەوتنى عىشق و جوانىبە

۸۳

کاسه یه ک

که فی به ستووله سابوون جواتره

۸۴

کوارک

چه تریکه له ئیسفه نجی شیر

۸۵

نه فتالین

هه لمتیکه له شه کر

۸۶

ته م

کوتالینکی ته نکه

له ده زووی قودکا

۸۷

سیکس

له بنه رتدا خه یالینکی شه که ریه

۸۸

مهستی

خوشیه که تیکه ل به ته زووی غه مگینی

۸۹

شیر

خروشانندی شاهه تی شاروهی زمانه

۹۰

نانو

کوکتیلینکی ئیستاتیکیه

له

فینومینولوریا و هیرونیوتیکا

۲۰۱۱/۱۲/۲۸

هامة كاكه ريش

خوم ناکوژم

خوم ناکوژم
ده ترسم له دواى مردن
ژيانى هه تا هه تايى هه ييت.

خوم ناکوژم
من پياويکى دوزه خى و
تو ژنيکى به هه شتى
ئيتر چون به يه ک ده گه ينه وه.

خوم ناکوژم
هه موو روژنيک دلويک له ده فرى ته من ده رڙى
ئاي له رڙانى دوايين دلوپ ئاي،

خوم ناکوژم
ژيان نه وه ناهيني تاوانباريم
نه گه به کوشتنى خويشم بي.

خوم ناکوژم
نه ک تو نه بينمه وه
به کوژراويى شيت دهم.

گارسون

پاپه فاریق

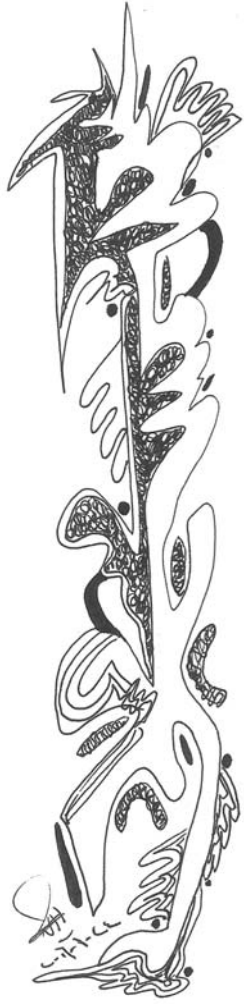
بؤ: ژوان عومەر

له پهنجره‌ی قاوه‌خانه‌وه، له دهره‌وه دهروانم: تهنی دووکه‌لی سوور به روومدا هه‌لده‌شاخی و هه‌ست ده‌که‌م له هه‌موو رییه‌که‌وه به بیمالی ده‌گه‌م و ده‌توانم به‌ردیکی روو له هه‌تاو بجوو‌لینم، ده‌توانم کاتی زه‌نگی هه‌له‌ی کورپیکم بو‌دی، شه‌مچه له موبایل نی‌زیک بکه‌مه‌وه و... ده‌نگی شه‌مچه، ناگر له گیانی به‌ر‌بدا!

شال و بونی می‌خه‌کم، بی‌نا به‌رز‌ترینه‌کان دیننه له‌رز، به‌س نازانم له که‌ینیوه، تاسه‌ی به‌ردیکی دی ده‌که‌م... به‌کراسه‌وه هاتوومه قاوه‌خانه. ده‌ستم ناوه‌ته گیرفانم، له نه‌خشی فنجانی کاپوچینو دهروانم و بی‌ده‌نگی بنکولکراوم له قوتووی فستقدا شاردو‌ته‌وه. هه‌ر قاوه‌یه‌ک ده‌بینم، قسه‌کانتیم بیر ده‌که‌ونه‌وه؛ می‌زه‌کانیش بی‌تو سویرن...

له قاوه‌خانه، په‌نگ له ناوه‌راستی ئاسماندا جینشین ده‌بی، له‌سه‌ر هه‌ر کام له کاشییه‌کان، جیپی‌تو. له ده‌وروبه‌رمی که ده‌لیم: ساپیتته نه‌خشیندراو و گرانبه‌هاکان، به‌چاوه‌له‌هینانه نهرمه‌کانت، ده‌ته‌قن. به‌جووله‌ی په‌نجه‌کانت، نه‌ختیک له من بدوی، کرپوه‌ی شتیک که‌رتی کردووم!

ئەمىرۆ نەچوومە هيچكوى؛ سەرم لە سەرەووە نىيە و ئاسمان نىيە. كىك ناخۆم...
 كە رووت بوومەو، بىر لەو جل و بەرگانە ناکەمەو، كە بە دەستلیدانت،
 هیلەكانیان كال دەبوونەو...

رۆژانە تەنیا جاريك دەژيم،
 تەنانت ئەگەر دەرفەتم فرە بى.

لە نيوان كۆمپيوٲير و بىر كىردنەو سويرە كانمدا
 ويسكى هەلەدەبژيرم.

بى جاجيك دەخۆمەو.
 بى ئەوەى لە كنىشت بىم
 دەستە كانم لە لەشتدا دەلەوەر.

قسە يەكت بو گوتن نەبى،
 لە كاتىكدا
 هەر جاريك نيوهرۆژ دەگوزەرئيم،
 نيوهرەى دى لە بەردەمى مندالىكدا
 دادەئيم،
 دەلى: ئەوى دىكە!

لە نيوان شقارتە و شەودا،
 تارمايى پىكەو بوون هەلەدەبژيرم.

بە يانان دواى بەرچايى، شىعر دەخوينمەو / لە گەل ئەو غەربانە دەدويم،
 كە facebook ناساندوونى.
 جار جار گوى لە سەداى يىدەنگى رادە گرم:
 بتهوئن، سەگ و بزن لەوین...

بەردەوام ترسم لە دلسۆزى ئەليكترونى هەيه؛

به سهر حه قيقه تدا باز ده دم و
مه جازه كانی بينینی هیچ نهینیه ك نادر كینم.

گاهی كاهینیک ده بینم، به سهر رابردوودا غار ده دا
گاهی سی توخم له تم ده كه ن:
هیژ، متمانه، به خشنده یی،
ئیستا نوبه ی بینینه.

به ژیانی چه قو كیش و پلنگه خه وتووه كان ئاشنام،
ته نیا پیویسته ئه وانی دیکه فه راموش بین.

حه زم هه یه مردووه كان لی ره بن -
ئه م خانووه چوله.

كه ده زانم نووسین بیمانایه، خوم لوول ده دم و هه لی ده دم...
پاشان: هیچ.

منداله كان له پشتمدا هه لده ستنه وه.

ئاگایشت لی نییه:

به دم گوشت برژاندنه وه، یه ك یه ك تیپه كان ده سووتین.

هه سته رزی خه لکم دیوه، بونی كه پرووی لی دی،

برسیم نییه و

ده سته كانیشم له بن میزدا،

به دواى تاریکایی هیچ جه سته یه كدا ناگه رین.

كه دره خت دیته به رده مم، ناچار نیم سه وز بم:

ره نکه كان قاوه یی نین.

له قاوه خانه دیمه دره وه، چه تره كه م هه لده كه م و تنو كه كان ده ژمیرم:

مندالېكىمان نەبوۋا!

ئىستا كە مندالت ھەيە: ئەو پياۋانە يىشم خۇش دەۋىن، كە بىرت لى
دەكە نەۋە.

كە نووسىت: «دلم بو خاۋلىيە كەت لى ئەدات» سەرى خۇم خۇش ويىست و
گوتم: «سپاس». رۇژى دواتر لە قاۋە خانە نەبوۋى، ھە تا بلىم: وۇرد و سەرى
پەنجە كانم خۇش دەۋىن، كە لە رىي پەيف و شاشەى كۇمپىوتىرە ۋە، كايە
لە گەل نەينى و گرىمانە سوپىر و تاسە بچكۆلە كانى لەشت دەكەن / فۇنتە كان /
كىبۇرد و تىپە كان، كە دەھىلن بنووسم: لىژم بو تۇ!

مۆبايله كه م وه ك پشكو له خوينه كه مدا ئه كوژينمه وه

(پ) پشتيوان على

ئيدى ته واو

وهك چون ئه مړويه ك هات
روژيكيش دى په نجره كانم به كراوه يى ئه خه مه سه رپشت
له دوور يانيدا پر به سينه م مردن هه لده مژم
روژيك ديت هه ردوو گويم به تاريخى بناخنم.
هه ناسه م به ستم له قيژه م و بيدنه نگيم وهك كو تريك به ره لالا بكم
مؤبايله كه م بو هه ميشه وهك پشكو له خوينه كه مدا بكوژينمه وه.

سينه م ئه خه مه بهر ئه و نيزانه ي له قولايى ناروونيبه وه هه لئه درين
خو كوژيى سه ر به م چاخه يه.
شتيكه له په يوه ند به شته كانه وه دروست بووه
هه ر ئه وه ي نه هه نگ پيى ئه ناسريته وه.

فيربه چون به ناو تاريخيدا رى بكه يت
فيربه چون ئاشناييت به و ئه ستيرانه ي به هاتنى من ئه مرن
من فير بووم وهك ليمو -با- بگوشمه ناو په رداخه كه م
تو ئه وه نابيني له تيك له مانگ له ژير كلاوه كه مدايه
مانگى كوژاوه ي ژير پيستم

ته میځ له سهر خوینه کم نیشته وه.
 له دهره وه گډه ی بایه کی تووند دی
 مانگ په شیمانیه کانی خو ی کال کال له دهریادا نه نووسیته وه
 فرۆکه یه ک به سهر نشینه کانییه وه ناسمانی ته مریکا جیدیلیت
 من خوینی خو م له سی و چواری به یانیدا به ته میکی دره وشاوه نه لیمه وه...

نه وه ورانه ی وه ک ماشینکی بوړ له دهشته کانی ناسماندا نه بینران
 به جاده کانی شهودا هاتبوون
 نه وه دره ختانه ی به ته ور یکه وه که وتبوونه گیانی یه کدی
 به سکه دوو باره کانی هه فته دا تم ناسینه وه.
 تو راستت وت له به رامبر ناو ابوونی به یانیدا،
 به م نزیکانه کوژرانم شیوازی خو ی وهر ته گری

وینه کم نه بیته مانشیتی گه وره ی روژ نامه کان
 نه وه چیر و کانه ی له باره ی منه وه نه وترین بو چه ندر و ژیک شار غه مگین
 نه کهن
 قهره بالفی سهر زیندان و ژووری مه یتخانه کان له سهر م سارد نه بنه وه.
 نیوه به پولی نه و بالندانه ی
 له سهر ناسمانی نه و شوینه ی تهرمه که می لیکه وتوو نه مدوزنه وه

مه ترسه له وه ی وه ک تار ماییه ک رووی ته نگی دیواره کان به جیبیلیم
 ویرا تر بانگم بکه له میژ ه ه لگیراوه ریگای ناسیننی من
 نه و بالنده یه له سهر تدا بکوژ ه که ناتباته وه سهر دره نگو ه ختیم
 من له روژ یکدام ناو چرچه وه ک کراسه که م. هه وا پیس بووه وه ک خو م

پیویست بوو بم بیستیت دهستت له پیچه کانم گیر که یت
 پیویست بوو کوثره کانی سهر شانم بینیت په ی به و شه وانم به ریت که نین
 له گه رانه کانم ماندوو نه بیت
 پیویست بوو له کوژانه وه کانی سهر م به ناگا بیت. بهیلی دهستت لیبد هم
 تا له په نجه کانمه وه قسه یه ک بیستی.

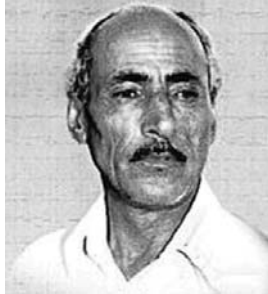

ئەمجاره بۆگه ران به قولايي شهودا رهزامه ندى قزت وهر ته گرم
بۆ ناسينه وهى گوليك شيوازي دهستبردنت بۆ گوله كان وهر ته گرم
ئەمجاره گهر ويستم بمرم
خۆم به بوورج و تاوهره كانى تو ته پيوم.

فيمكه چۆن بهستهي ئەم نازارانه بههستم
مردنم چۆن داده ريژيته سهر كو تايي؟
ئەم كورسي ناوه ختية له كامه وه ختدا جييلم؟
ئەم قه له مي تهنگه نه فهسييه كامه دوور گهي ههراو پشيوبي پي ديارى
بكه م؟
كه دل دوايين ليداني خوئى ناوهره كرد

چۆلم له دهنگي سهراكانى ناسمان. كه يفم به مانه وهى شهو نايهت له
ماله كه م
مانگ وشه يه كي له مندا نه ماوه.
سهرم روژه كانى خوئى نازى
به گشتى من ناله تيكي باشم بۆ بير چوونه وه.

ئەوهى له يادى مندا ئەژى با بير له گول نه كاته وه
ئەوهى پيووايه شهو نايهت ي منه، با دهست له رووناكى هه لگري
من جوړيك له روشتنى سه رسام ئەژيم
خه لكى له رپي چه قويه كه وه...
من له رپي ... باس له خو كوژيي ئە كه م

راوەسیبەر

(جەلیل کاکەوەیس)

مندالیک وینا بکە دارمال بیت لە ھاروھاجی و یاخی لە دایباب. کە ئەو مندالە وینا دەکەم لە سەرئیکەووە ئوخزنی مندالیک لەم جەستە داھیزراو و پووکاوەی ئەمیستامدا دەکەوێتە خنەخن و ئەو داھینانە سوریاالیانەیی کە لە یادگەمدا بنیان ناوەتەو شلوی دەبن و دینە سەری. مندالیک نازناوی سەلقادۆر دالی بە خۆی ببەخشیت و بی ئەوێ قەلەم بە کاغەزدا بەھینیت ھەر بە خەیاڵ و لە ھەوادا ھێلکاری سەپروسەمەرە بکات. وای دابنی ئەو مندالیی منە، لی ئەمیسستا ھیچ تەمایەکم نییە تا ئەو ساتانە جارێکی دی زیندوو بکەمەو، ساتە شەکەتییەکانی باوکم بۆ خۆی دیمەنیک سوریاالیانە بوو، "دیمەنی باوکم، یان من، یان ھەردوو کمان پیکەو؟!"

ئەمیسستا ئەو بێنە بەرچاوت چۆن باوکم لەو ھەرزێ گەمە سوریاالییەکاندا ماوہیەکی زۆر ماندوو و مردوو بە نیو ھەلەت و ھەردەکانی سەررووی شاردا لەم گەردەوہ بۆ ئەو گەرد بە ھەناسە سواری دوام دەکەوت. کاتی پەرزەیی لی دەبرا ھەر لێرە، لەسەر ئەم تەپۆلکەییە و ئیستا شەوی وەرزەکانی لی رۆژ دەکەمەو و وەک بایەقوشیک لە سەری نیشتوو مەتەو، بە چۆکدا دەکەوت و بە دەنگیک لێوانلیو لە ھەسەرەت و توورەیی ھاواری دەکرد، "ھەیی ناچیزە، راوە سیبەریش بوو بە کار و ئەتوار!"

من نە دەستی وینەکیشانم ھەییە تا لە تابلویە کدا سەلقادۆر دالی ئاسا وینەیی خۆم و ئەوسای باوکم بە زیندوو بی بەھیلەو، نە شیوازی گێرانەوہی سەربردەش فیر بووم، تا گەمەیی راوەسیبەری خۆم و ھەناسە سوارییەکی باوکم موو بە موو بگێرەو. باوکم کاتیکی زۆری بۆ دەستەمۆکردنم بە با دەدا و منیش

دوای هونهری مندالیی که وتبووم، هونهریک له مهودای نیوان ناسمان و زمینی شار خوی دهنواند. خه یاله که ی من له په له هه وره کانی ناسمانه وه داده چورایه سهر زهوی و سیبه ریکی له شیوهی گیانداریکی نه کردهنی چیده کرد، گیانداری وهک نیو سهر برده و حیکایه ته کانی باو کم خوی، نه و خولیا یانه... دهرانم هی نه وه نین جاریکی تر خومیان پیوه مژول بکه م، لی نه م ته پولکه یه ی وانیستا وهک بایه قوشیکی شووم له سهری نیشتوومه ته وه دنه ی نه م غایلانم دهدات و دیمه نی نه و هره زانم دینیته بهرچاو که ناسمانی شار چون کوژه که یه کی شین به په له ی سپی نه خشینرابیت خوی دهنواند. په له سپیبه کان بهریان له خوره که دهگرت و سیبه ریکی له شیوهی گیانداریکی کیوی و نه کردهنی له سهر نه م ته پولکانه دروست ده کرد. گیانداره که به سهر ته پولکه کانداز بازی ددها و من دووی ده که وتم. له زهینی مندا نه و گیانداره هه مان گیانداری نیو سهر برده کانی باو کم بوو. نه و راوه دوونانه له لایه که وه ترسیک بوو، له لایه کی دیکه وه گه مه یه ک بوو، بویه شیلگیرانه چنگ له سهر شان دوای ده که وتم، جاییان ترسم لیی ده شکیت، یان بویه کجاری قووتم دهدات. هه موو جاری له م راکه راکه دا به دهنگه توورده کی باو کم له شوین خوم ده چه قیم، "کورپه هو و جان وه یس، هه ی تاقانه ی بی خیر، ناخر راوه سیبه ریش بوو به کار... ها؟!". ماوه یه ک بی نه وه ی ناوړ له باو کم بده مه وه به تووندا ده چووم، تا که وه روژه که نه ده ما و گیانداره کیوی و نه کرده نیبه که ش له و دیو ته پولکه کانه وه خوی ون ده کرد. کاتی ناوړم ددهایه وه باو کم وهک تارماییه ک له سهر نه م ته پولکه یه ددهی، که نیستا بووه ته مالی شه و روژم. گویم له دهنگی توورده ی باو کم دهبوو، به لام هیچی لی حالی نه دهبووم، ته نها نه وه ندوم دهرانی له جه نگیکه وه رووبه رووی جه نگیکی دی دهبمه وه، جه نگی راوه دوونانی گیانداره نه کرده نیبه که و جه نگی دوړان و هه لاتن له هه ره شه کانی باو کم.

نه میستا له سهر نه م ته پولکه بی تاپو و بی موله ته خزاومه ته نیو ژوور و هه یوانیکی نیمچه وشکه که له که وه، که له دوره وه به مه زارگه یه کی کون و له بیرکراو ده چیت، رهنکه ریواریکی رهوته نی به کونه دیریکیشی بزانیته، که ماوه یه ک کرابیته سه نگر و شه رگه ی نه یاره کان. ناوبه ناو سهریک له دهرگای قولغه که م دهر دینم، دهبینم نه ناسمان کوژه که شینه که ی جارانه و نه به په له ی سپی نه خشینراوه و نه که وه روژه که ی جارانه. که سهری ته پولکه کانیش ده که م نه شوینه واری گیانداره کیویبه که له هیچ شوینیکه وه دیاره و نه دهنگی باو کمیش دهر نه وم. نه وه ی نیستا دهبینم ناسمان و زه مین لیک جیانا که مه وه و بوونه ته وه

یهک نوا رهشایی، پارچه قوماشیکی رهشی پرسه باری و ناوی هه زاران خیر نه دیو و هه سرهت له دلی به خه تیکی نارپیک له سهر نووسراوه. له نیو ئه و که شه ره شه دا ئه وهی به جوانی ده بیبیم چوار دیواری نارپیکی ژورره که م و ساپیت به داری مورانه خوار دووه و ئه و موبایله بچکوله و مودیل کونه و رادیو و دهفتوری یاده کانمه. دنیای دهریی ژورره که میش، راست له په نای دیواره که ی گه مالیک و سی دهلئ بئ کولک و تووک بئ جوول و چون په یکه ری به بهرد بوو شه و و روژ وهرکه وتوون، نه هه په یه که له ده میان دهر ده چیت، نه مره مرپیک، ئه وانه نه مه یلی جووتبوونیان ماوه و نه نووسان. هه ر که بایه که هه لبات پاشماوه ی ئه و توژه کولکه ی به جستهی گروییانه وه ماوه هه لده وهریت، هه ندئ له کولکه کان به هه وادا په رت ده بیت و ئه وی دی به نیو هه یوانی تاقه ژورره که مدا بلاو ده بیت وه و توژالیک له کولکی بوو و سورخن و سپی و زهردباو شیوه قالیچه یه کی چلکن له هه یوانه که پیکدین. گه مه دیرینه که م بو ساته و هختیک له هزردا هه لده پلکیت، "ئیره ره قیمه، لی ئه وانه ی نیو ئه شک و ته که شهش و سه که به بهرد بوو هه که یان هه و ته م بوو، که چی من لیره ماکسیملیانیکی تاق و ته نها و له دهره وهی میژووم و به و چوار سه که گروییانه وه پینجین!"

نیگام له سهر سه که کان ده گویمه وه و دیقته تی ئه و شوینه ددهم که جاران خووری شاری لی ئاوا ده بوو. له نیو تاریکی ئاسمان و زه میندا تیلماسه رووناکییه که ده بیبیم، رووناکییه که هه ر به قه د ده زووی باریکی سه ر مؤمیک. دهمه وهی وه که گه مه ی گوین هه ی پای لی بکه م و به سه ر ته پوکه کاندای بگه مه ئه و تیلماسه که رووناکییه، که چی جه سته م یان ئاوه زمه پیم ده لیت "کوا لاقه پر خوینه کانی جارانت!؟"

ته نهایی ورده ورده له بوون و روحم ده خواته وه، وهرزی گه مه کانی ئه وسام هه تا دیت دوور و دوورتر ده که ویتته وه. خه ریکه روژانی که وه روژ و دیمه نی گیانداره کیوییه که ی سه ر ته پوکه کانی شیم بیر ده چیتته وه. ده ست به جه سته و لاقه کانمدا ده هیتم و ده زانم برستی ئه وه یان نه ماوه به راکه پاک به سه ر ئه م به رزاییانه دا دووی جانه وه ره که بکه وم. خه ریکه ده نگه تووره که ی باوکمیش له گوئییه کانم کپ ده بیت، "کورپه هو جان وهیس، هه ی تاقانه ی بی خیر...!". له حه ژمه ت ته نهایی خووم به توندی ئامیره بچووکه که ی نیو ده ستم ده گوشم و زهنگیک لیده دم، "سیامه ند، ئه لوو سیامه ند...". لی له بری دهنگی سیامه ند گوچکه کانم پر ده بن له گفهی باو خوړه ی ئاو و ده نگدانه وه ی غلوربوونه وه ی به مه زهنده تاویری زل زل. دهنگی تاویره کان به دهنگی ئه و ته قینه وانه ده چیت،

که روژانه له سهر نه م ته پوځکه یوه ده یانېستم، ئیدی دوزانم سیامه ند له م ژینگه زولوماته ی من نه ماوه و به خو و به تیکر ای شاره وه له شوینکی دور دور گیر ساوه ته وه، شاری بردووه و له بناری که ژیکدا بارگه ی خستووه. له دواي هر دهنگی هه ژینر له ژووره که م سه ریک ده کیشم و به مه زنده له شوینی دهنگه که دوکه لیک ده بینم. دواي که میک دوکه له که له نیو خه سستی تاریکی ناسمان و زه مینی شاردا ون ده بیت. دیمه ژووره وه و ژماره ی دهنگه که له و ده فته ره دهنوسم که ناوم ناوه یادگه ی ته پوځکه که. نه میستا ژماره ی دهنگه کان له سهدان تیپه ریوه.

دهنگه هه ژینره که ده ریم ده کات و دهمه وئی له و دوخه دابیریم. ده ست ده خمه سه ر موبایله که م و ژماره ی گورین لیده دم، "سیامه ند، دوزانم چاوه کانت به رگه ی نه م تاریکیه ی ئیره یان نه گرت، بویه که رویشیتیت تیکر ای شارت پیچایه وه و له گهل خوتدا بردت، تو بی نه وه ی بیر له وه بکه یته وه که نه وه ی من بوئی ته مه نیکم پیوه نابون ه موت پیچایه وه و بردت، سه وزایی باخچه کان و جریوه جریوی چوله که و بالنده کانی سه ر درخته کانیش ت برد. رهنگه جوانه کان و کولکه زپړینه ی پاش بارانی شارت برد و له جیاتی هه موو نه وه رهنگه ناشنایانه ی روح ته نها رهنگه رهش و ته لکه کانت جیهیش ت. تو که رویشیتیت چریکه و ئای ئای و خاوه رهنگه کانش ت برد، ئاخر ئیستا له بری نه وانه ژاوه ژاویک گوئیبه کانم پر ده کن، نه ناشنای ئلف و بییه که یم، نه یاسا ریزمانیبه که ی. سیامه ند تو شارت برد و شوینیکت بو نه هیشتمه وه بای بالیکی تیدا بده م و پیاسه یه کی ئیوارانی تیدا بکه م. تو که رویشیتیت و هرزه کانش ت له گهل خوتدا برد، نه میستا نه مرگی درخت ده بینم و نه چلوانی سهخت، نه بای داراوس و خنده ی خونچه و نه سه بوونی سووتینه ر. وای سیامه ند له بی مروه تی تو وای! ئاخر وا ته مه نیک له نیو قولغیکی وشکه که له ک به دیار چوار سهگی گروپوه پیر پیر ده که م. نه وه ی به رده وام ده بیستم فیشکه ی ماری بی ئیجازه و دهنگی قرخنی نه و کونده په پوهیه که له سه ر نه و تاویره سووره ی به رانبر کوخته که م نیش تو ته وه و چاوه زیت و برسویه کانی بریوه ته سه گه بی کولک و گروپوه کانی په نای ژووره وشکه که له که که م. وای سیامه ند وای تاریکی هه ناسه م سوار ده کات!".

ماوه یه ک کفتو کوی دل م داده مرکیته وه و دووباره به بیبلوگرافیای روژه کاندنا ده چمه وه. له نکاو زهنگی موبایله که م بیدارم ده کاته وه. به په رو شه وه ده یکه مه وه و گوپی بو هله ده خه م، "جان وه یس، نه میستا شارم له بناری نه و به ری رووباره شیته که دامه زران دووه ته وه، شار وه ک جاران له په نیاران جمه ی دیت، شه قامی

کۆماری لیوانلیۆه له خەندەیی کورپان و کچانی ججیل، دایکی دووبەهار وەک جاران سەوز و پۆشناخە، لێ لێرەش خەریکە جەنگاوهری بی حیکایەت تەنگە تاوم دەکن، خەریکە واعیز و شاعیرە بی سەوادەکان پشووی شار سوار دەکن، گەر وا بپروات ناچارم هەیی پای لێ بکەم و لەگەڵ خۆمدا شار بۆ ئەم شوین و ئەو شوین بگۆیزمەو... ئەفسووس جان وەیس ئەفسووس!"

لەگەڵ خامۆشبوونی دەنگی سیامەند کەوتمەو و نیو تاریکییە هەمیشەییەکی خۆم و گەرەمەو بۆ چاخی گەمەیی راوەسییەری سسی سال لەمەو بەر. لەنیو غایلەکاندا وەک مزراحیک خولم دەخوارد، لەپەر هەستم کرد ژوور و پەناگاکەم وەک خول خواردنەکی سەرم کەوتە جوولە و چرکەچرک. ژووری تاین بە دیوار و ساپیتهو وەک بنیادەمیکی دەردەدار و فی لێهاتوو کەوتە نالەنال. وام بە خەیاڵدا هات وا ژوورەکەم لەسەر زەوی نەما و کەوتە بۆشایی و هەوا. بە توندی دەست و پێیەکانم لە زەوی نیو ژوورەکی گیر کرد و خۆم ئامادەیی سەفەرێکی هات و نەهات کرد، سەفەرێک بۆ ئەو شوینەیی ئاسمانەکی شین و کۆژەکی ئاسایە و کەورۆژ دەکات و سیبەرێک لە شیۆهیی گیاندارێکی ئەفسانەیی لەسەر ئەم تەپۆلکانە بەرەللا دەکات و منیش دوا دەکەوم. سەفەرێک بۆ ئەو شوینەیی نە جەنگاوهری بی حیکایەت چاو زیت دەکاتەو و نە شاعیرەکانی شیعیری بی ریزمان دەخویننەو، یان هیچ نەبی ئەم تاقە ژوورە کە لەتیکێ لەشار جیماوہ بیگەیهنمە هەوارگە نوینیەکی سیامەند و لێرە بەدبەختی نەکەم. لە کاتیکیا دەست و پێیەکانم لە زەوی ژوورەکی توند کردبوو ئەو بە خەیاڵدا هات کە نابیت هیچ شتیک جیبهیل و لەبیری بکەم. بەر لە هەر شتیک مۆبایلەکەم لەنیو چنگم گوشتی، لەپێکم کوتا و دەفتەرەکەم راکیشا، ئەو دەفتەرەیی یادوهری گەمەیی راوەسیبەر و ژمارەیی تەقینەو وەکانم تیدا تۆمار کردبوو. لەپەر کەوتمە سەر کەلکەلەیی هیانە ژوورەو هەیی سەگە گرۆیکان، تا ئەوانیش لەو شوینەیی ئاسمان و زەمینەکی رووناکە تووک و کولک بیننەو و جارێکی دی بکەونەو حەپین، لێ هەژینی ژوورەکی ماوہی نەدام پەلکیشی ژوورەو هەیان بکەم.

لە کاتیکیا خۆم ئامادەیی ئەو سەفەرە کردبوو، ها ئیستا هانەختیکی تر ژوورەکەم بەخۆ و ئەو هەیی تیبدایە دەکەوێتە هەوا و بەرپی دەکەوین، کەچی ژووری تاین وەک نەخۆشیک لەرز و تا بەری دابیت و بکەوێتە خەویکی قوولەو و ئاوا کپ و خامۆش بوو. برپی تاس بردمیەو، ئینجا دەستم برد رادیۆ بچووکەکەم خستە کار، "هەر ئیستا لە گەرەکی بارووتخانە ئۆتۆمبیلێکی بۆمبڕێژکراو تەقییەو...". ماوہیەک دەستم بە رادیۆکەو و شک بوو، تەنانەت

برپستی ئه وه م نه ما ئه م دنه گه ش له ده فته ره که م تو مار بکه م.
ئه ميسستا له ده وانی ئه وه دام مژوولیه که ی سیامه ند له نشینگه نوییه که یدا بو
خوم وینا بکه م. ده بیینم له نیو کومه له په یکه ریکی چکوله ی له دار دروستکراو
سه رقالی ده مودوه. جه نگاوه ریکی لووت به رز و شمشیر به دهستی له نیو له پی
راگرتووه و ئاوها دهیدوینیت، "توی بی رهگ و بی حیکایه ت رای ئه وه ت نییه
هاوخوینه کانم بکهیت به کویله یه کی زهلیل و زه بوون. ئه و شمشیره رووت و
دهم خویناوییه بجه نیو کیلان، ئه گینا... من بویه شارم هیئایه ئهیره تا جاریکی
دی دیمه نی شمشیر نه بینم". جه نگاوه ره که توور ددات و شیخ رهزا به سوزه وه
هله دگریت و له نیو له پی دایده نییت. دنایام سه ری له وه سوور ده مینیت، که شیخ
رهزا به و جه سته زه به للاحه ی خویه وه چون ئاوها بچووک بووه ته وه. دهستی
دهله رزیت و زاتی ئه وه ناکات له ئاستیدا زار هه لنینیت، به زمانیکی لاله په ته وه
رووی تیده کات، "مامه شیخ، له سونگه ی ئه وه ی له گه ل خومدا شار به درم کردیت،
تو بلنی بمبه خشیت؟ ئه ی به م شار گواستنه وه یه ئاخو چ شابه یتیکت بو داشورینم
ئاماده کردوه؟ به لام مامه شیخ تویه ک کو ت له سولتانه کانیش نه کردوه ته وه
ئیدی چون تا ئیستا تیغی زمانه برنده که ت له حه ناس ئه و جه نگاوه ره بی رهگ و
بی حیکایه تانه ی شار نه خستوته گه ر و چون هه واله ی... یانت نه کردوه؟ ئه ی له
عاست ئه و شیعه بی ریزمان و بی کیشانه ی شار بو بیده نگیت... ها؟!".

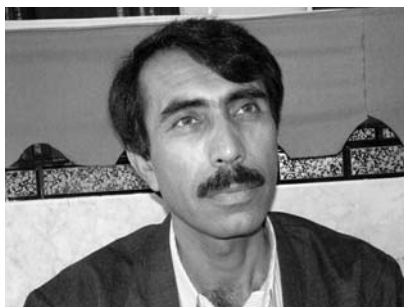
به و ده مودوه ههستی خو تیهه لفور تانم تیدا ده بزویت و ده مه وه ی زه نگیک
لی بده م و شته کانی دیکه بیر شیخ رهزا بجه مه وه، لی له نکاو گورزه تیشکیک
پراو پری ده رگای ژووره که م ئامبازم ده بیت. گورزه تیشکیک هه موو که لینه کانی
ژووره که م له رووناکی تزی ده که ن. هه ستم کرد له گه ل تیشکه که دا بونی
تیکرای جارانی شار هاته ژووره وه، بونی درهختی باخه کان و بونی دیوانه
دهستنووسه کان و بونی مه ره که بی چاپخانه ی عه سری، هه ر له نیو توپه له
تیشکه که وه سیمای مامه ند که رکوکی و کی و کی ترم بینی، سیمای بله شیت و
رؤسته م نه وت فرؤشم دی.

ویستم ئه وه ی بینومه به زه نگیک سیامه ندی لی ئاگادار بکه مه وه، که چی
له وسه ری هیله که وه گوئییه کانم پر بوون له دهنگی سیامند:
— دل له دل مه ده وا به پیره م، شار و شاریه کانم گور غه ریب ناکه م.

۱ - ۲۰۱۲/۱/۹

هه ولیر

گۆمه گیزه

نەمین گەردیقلانی

دیسان وەک هەمیشە هاتبوو قەرەغ گۆمه که. لە سەر گابەردی پەنا
 کەندە لانه که دانیشبوو و چاوی لە گیز و خول و تەندوورەدی گۆمه که و شینایی
 مەیلە و سەوزی بریبوو. کە سیک نەیناسیبایە و چاوی پێی بکە تايە پێی و ابوو خۆی
 لە راوی نقە و ماسی خۆش کردوو، یان تۆری تیخستوو و چاوەروانی ئەو یە
 باریکی ماسی پیو بەی. ئەو بوو تە کاری هەموو روژیکی و لە بەیانییەو هەتا
 ئیواری دەچی لە سەر ئەو بەردە دادەنیشی و زەق زەق دەروانیته گۆمه که و کاس
 و وپ و بی جوولە، وەک داوەل لەو ئی دەچەقی. روژی وایە هەتا تاریکان لەو ئی
 دەمیتهو و هەر جارەدی کە سیک ئیو دی یان خزمیکی دەچن دەیهیننەو و بو
 مالی. تەنانهت لە چلەدی زستان و تۆف و بەند و سەغله تیشدا دەچوو، بە لام خەلکی
 ئیو دی چاویان لی خافل نەدەکرد و نەیان دەهیشت سەر ما بیبا و دەچوون دەیان
 هینایەو. ئەمرۆش بەو گەرمای هاوینە خۆی گەیان بوو لای گۆمه که و چاوی لە
 ئاوە شینە کەدی بریبوو. بایەکی گەرم هەلیکردبوو برینجەدی دەخستە سەر لیوی
 دەروای مەندی چۆمه که. بەستینی چۆم پرە لە خیز و بەردی ئاوە سوو، بنچکی
 گزیچار لە چەند جیو هە دەوری چۆم و بنگەر و بە تاییەت لیواری گۆمه گیزه

رواون و سيبهري خوځيان به پووشي زهردهل و رملی نهرم و وشک به خشيوه. گومه گيژه تهنيا گوميکه له م مهلبنده که به هاران تهنانت مهلهواني شماره زاش ناتواني خوځي ليدا، به لام هاوینان که ئاو له کهمی دها هیندیک له لاو و گه نجه پر وزه کان بو خوده رباز کردن له گهرما ده خزینه باوهشی و مملانی له گهل گيژاوی شین و پر ته وژی ده که ن.

رهمانی پوور به گم که خه لکی ناوچه له دواي ئه و کاره ساته به رهمانه شیت دهیانناسی، له کاری مه زرا و خه له و خهرمان بوو بووه و به روژدا له نیو باخه سیو و گويز که یدا رایده بوارد و چاوه پروانی گه شیتنی باخه که ی بوو. مه زرا و باخه که ی له نزیك چومه که و جیرانی گومه گيژه بوو. ئه و له دارای دنیا تاقه کورپکی بوو که دنیا و رووناکي و هه ناسه کیشانی تهنيا له بهر ئه و ده ویست و هه موو جوانی و خوځشی و هیواکانی ژیانی له چاوی ئه و کورپه تاقانه یه یدا ددی. کاوه تاقانه کورپه ی دایک و بابی و تهنانت تاقانه لاوی گونده که ش بوو بو ژیری و جوانچاکي و گوره و بچووکي گونده که ئه ویان به قه د دایک و بابی خوځ ده ویست.

رهمانه شیت له بن سيبهري چری دار گويزیک خوځي له گهن دابوو، مریشک و جووچک و که له شیر که له به هاریوه له و نیو باخه دا کولانه ی بو دروست کردبوون و به گیاوگزی ناسک و کرم و کولله په روه رده بوو بوون له دهوری ده هاتن و ده چوون و فرپووج و باروکه به نیو جوگه له و دیراو و شیله گه دا یه کتریان هه لده بری و قیره قیر و پرژه ی بالیان رهمانه شیتنی خه نی کردبوو. جار جار سه ری هه لده بری و چاوی لیده کردن و له دلی خویدا ته رپه که بابی چهوری زستانیی ده هاته بهرچاو و دهمی ئاوی تیده گه را. قاوه لتوونیکي درهنگه و زور ئیشتیای چایی کردووه. هه سستا سه ر قوون دانیشیت، که سه ری هه لینا دیتی له ریگای خوار باخه که وه خیزانی و کورپه که ی بو لای ئه و ده هاتن. به په له هه سستا و ئاوره که ی هه لکرد و کتریبه ره شی نایه سه ری. که ژنه که ی و کورپه که ی گه شیتنه لای، کتریبه ره ش که وته گیزه گیز. خیزانی چاییه که ی دم کرد و سی به سی نان و چاییان خوارد.

کاوه دوايين قومی له چاییه که ی دا و گوتی:

- باوه نایه ی بچین بو گومه گيژه مه له یه ک بکه یین؟

باوکی که زوری هه ز لیبوو و له خودای ده ویست له گهل کورپه تاقانه که ی

هیندیک یاریی قرنه گومه بکات گوتی:

- بو نایه م رو له گیان. جا له مه له خوځستر هه یه، به لام جاری ئاوه که م له و په له

وینجەیه ئاژین کردووه، ته‌واو بی‌ت دەچین.

کاوه چاویکی له دایکی کرد و گوتی:

— باشه باوه من و دایکم دەچین بۆ لای گۆمه‌که، له‌بن داربیه‌که دادەنیشین
من تۆزێ مه‌له ده‌که‌م هه‌تا تۆ دێی. با دایکیشم بمبینی چون مه‌لی ده‌که‌م و ئیتر
به مندالم نه‌زانی.

ره‌حمانه شی‌ت که ده‌یزانی کورپه‌که‌ی وه‌ک بیچوووه مراوی وایه و له مندالییه‌وه
کورپی چۆم و گۆمان بووه و له ده‌ریاشدا ده‌بی پشته‌ی لی بکاته‌وه گوتی:

— باشه کورم ئیوه بچن منیش تاویکی تر دیم.

ره‌حمانه شی‌ت ده‌ستی دا پیمه‌ره‌که‌ی و چوو بۆ لای شی‌لگه ئاوه‌که و خیزانی
و کورپه‌که‌ی به‌ره‌و لای گۆمه‌که داگه‌ران.

خه‌ریک بوو شی‌له‌گه‌که هه‌لبه‌ری و به‌ریکی تر ئاو له وینجەکه ئاژین بکات،
که‌له‌شیره لارییه‌که‌ی که له‌سه‌ر سه‌ربانی کولانه‌که قیت راوه‌ستا بوو دوو‌جاری
خویند. ره‌حمانه شی‌ت ئاو‌ری دایه‌وه و به‌ دیتنی که‌له‌شیره‌که بسکه‌ی سمیلی هات
و بیری رویش‌ت بۆ لای ئه‌و چوارسه‌د هه‌زار تمه‌نه‌ی خله‌ی قاوه‌چی پیندا بوو
و بۆ شه‌ره که‌له‌شیری ده‌ویست، به‌لام ره‌حمانه شی‌ت به‌و قیمه‌ته پپی نه‌دابوو و
داوای پینجسه‌د هه‌زار تمه‌نی کردبوو. بۆیه چاویکی له که‌له‌شیره‌که کرده‌وه و له
ده‌وه‌ خۆی به‌ قوربانی لاق و مه‌له درێژه‌که‌ی و ته‌نانه‌ت ده‌نگه ناخۆشه‌که‌ی کرد،
به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که تاسه‌ی پینجسه‌د هه‌زار تمه‌نه‌که بزه‌ی خستبووه سه‌ر
لیوی بلووکێ ره‌شی دیواری کولانه‌که موچورکیکی به‌ دلیدا هی‌نا و هه‌ناسه‌یه‌کی
هه‌لکینشا.

به‌هاری تازه‌یه‌که‌م به‌ری وینجە‌که‌ی دووریوو، به‌ زه‌حمه‌تیکی زۆر به‌رد
و بلووکێ هی‌نا و له‌ نزیک چارداخه‌که ئه‌و کولانه‌یه‌ی دروست کرد و بریاری دا
که‌له‌شیریک و دوو سی مریشک بکری و به‌ خێویان بکات. شه‌ویک هه‌تا نیوه شه‌و
له‌ مایی به‌ دار و ته‌خته و ته‌نه‌که ده‌رگایه‌کی بۆ دروست کرد و به‌یانی کاتی‌ک
به‌ ده‌رگاوه گه‌یشه‌ته مه‌زرا و چوو بۆ لای کولانه‌که، دیله سه‌گی‌ک له کولانه‌که
هاته‌ ده‌ری. که چاوی لی‌کرد شه‌ش توتکی وردیله‌ی چاوه‌پشکووتوو له‌نیو
کولانه‌که‌دا بوون. شه‌وی دیله‌سه‌گ هاتبوو له‌نیویدا تره‌کیبوو. ره‌حمانه شی‌ت
له‌ داخانا لیوی خۆی گه‌ست و چوو پیمه‌ره‌که‌ی هی‌نا، توتکه‌کانی هی‌نا ده‌ری و
بردی له‌وبه‌ری جوگه‌که‌وه له‌بن به‌ردیک داینان و هاته‌وه به‌ربوووه قورگرتنه‌وه
و ده‌رگاتیگرتن. چوارچیوه‌ی ده‌رگا چکۆله‌که‌ی تیگرت. تایی ده‌رگا‌که‌ی به
دیواری چارداخه‌که‌وه هه‌له‌په‌سارد. پاشان ده‌ستی دا ماله‌غان و هه‌تا نیوه‌پۆ

خه ریکي دوورینی گیاو گژی نیو باخه که بوو. خه ریک بوو دواین قه رخ لییدا دیتی سه گه که خوی کرد به نیو کولانه که دا. ماله غانی دانا و به په له چوو بو لای کولانه که که دانه وی و ته ماشای کرد دیله سه گه که توو تکه کانی هینا بووه نیو کولانه که و له سه ریان و هر که و تبوو. زوری حه ول دا ده ریکاته ده ری، به لام دیله که توو تکه کانی به جی نه ده هیشت و نه ده هاته ده ری.

ره حمانه شییت لیوی خوی گه ست و به په له چوو بو نیو چار داخه که. شه مچه یه کی هینا و له لای جی ئاوره که باوه شیکی دار و چری هی لگرت و به ده رگای کولانه که یه وه ناو هیندی نه وتی لی پر ژاند و ئاوری تیبه ردا. ئاوری چری میچی کولانه که بلنسه ی کیشا و گرمه شقال به رز بووه. دیله سه گ به پرتا و ده رپه ری و دوا ی نه وه ی سوور پیکی به ده وری کولانه که دا لیدا خوی کرده وه به نیو ئاوره که دا، چهن د چر که له نیو کولانه که دا بوو دیسان ده رپه ری به ده ری، توو کی کلکی و پشتی هه مووی هه لپرووزا بوو. دیسان ده وریکی به ده وری کولانه که دا لیدا و خوی کرده وه به ژووریدا، به لام ئاوره که وه های گرتبوو و بلنسه ی به رز بوو بووه که ئیتر توانای نه بوو بیته وه ده ری. بوکرووز و بوچرووک له گه ل دوکه لیکی ره ش و چه ور باخه که و دولی پشته وه ی داگرت و وه ک مژ به سه ر داره کانه وه راوه ستا بوو. ره حمانه شییت پالی به چار داخه که وه دابوو و چاوی له وه دیمه نه ده کرد. چاوی له دوزه خیک بریوو که حه وت زینده وه ری دیار و سه دانی نادیار ی دیکه ی تیدا ده سووتا. ده ستی له گیا درون هه لگرت و مات و دلته نگ رویشته وه بو مالی. شتیکی ره ق و سارد دلی ریک ده گوش ی و ئازاریک له ناخه وه هه لیده چوقاند. ئوناقنیک له شیوه ی په شیمانی چنگی له نه وکی گیر کردبوو، وزه یه کی دیکه ش له ناخه وه هانی ده دا و وای لیده کرد خوی به تاوانبار نه زانی، وه زه ی تاوان و بی تاوانی له سه ر دلی که و تبووه مملانی و زوران و له وانه بوو دلی له لیدان بخه ن، جار جار دلی به پرتا و لیده دا و گوپی له زرمه ی ده بوو که خوی به دیواری ره قی سینگیدا ده کیشا. چاوی له ره شه وه ده هات و سه ری گیژی ده خوارد، دلی تیکه ل ده هات و ده تگوت گوشتی برژاوی سه گی خواردوه و دوا ی تیخرواردن به زور ده ر خواردی ده دن. دوو چنگی ره ش و سپی به زور گوشتی برژاوی نیوه سووتاویان له زاری ده ناخنی و ده سه لاتی هیچی نه بوو. که گه یشته وه مالی تووشی تاوویاو و چه قوچویه ک بوو ددانی وه ددانی نه ده که هت به و گه رمای به هاره ده تگوت قری هات له سه رمانا و لیوی و یک نه ده که وه ته وه داوا بکا سی چوار لیفه ی پیاده ن. ده روجیران وه سه رگه رابوون و هه ر که سه ی شتیکی ده گوت و ده رمانیکی بو ددوژییه وه:

- برا ماندوو بووه و نارده قه ی کردوو، حه تمن سه هو لای خوار دوتوه.
 - کچی دایکم تو ده لئی چی، بیټ و نه بی ئه وانگه ل دستیان لی وه شان دووه.
 - گهرم دایپوشن نارده قه بکات چاک ده بی.
 - نا کاری وانه که ن بیبهن دوو گوزهی ئاوی سارد به سر دا که ن چاک ده بی.
 گوئی له و دهنگانه ده بوو تارمایی حه شاماتیکی ده دی که بهر دهرگا و
 په نجره ی ژورده که یان ته نیبوو، ده تگوت ده نگیان له چهنه کولان ئه و لاهه دی
 و هیچیان لی حالی نه ده بوو.

به یانی به دهنگی خیزانی خه بهری بووه که به خات فاطمی جیرانیانی ده گوت:
 - خوشکی نازانی چ دهردیکی کیشا، شهوی ئه م شهو راواندی و هاواری
 کرد. خو هیچیشی لی حالی نه ده بووین. بهری به یانی خهوی لی کهوت و جاری
 هه لئه ستاوه.

که له نیو جیگا که ی هه ستا و چاوی له دارو دیواری ژوروی کرد، تازه وه بیری
 هاته وه له کوئی و دوینی چی رویداوه.

هه ناسه یه کی قوولی هه لکیشا و هه ستایه سه ری، هه رچی خیزانی تکای لی کرد
 و لی پارایه وه، گوئی نه دایه و رویشت بو مه زرا. خیزانی نه یوانی که مته رخه م
 بی و گوئی پینه دا. وه دوا ی کهوت بو مه زرا و چهنه خوله کیک دوا ی ئه و گه یشته
 لای چارداخه که و دیتی له په نا دیواری رهش و دوو که لای کولانه که دانیشتوو
 و هه ردوو دهستی به لاجه سه ریبه وه گرتوو.

- ئه یه رو پیاوه که خه می ئه و کولانه یه ته؟ جا ئه و کولانه یه بو ئه وه ده بی خه می
 بو بخوی، کوره گوئی مه ده یه هه ر ئه مر و من و تو و کاوه گیان پیکه وه خاوینی
 ده که یه وه و چوارچیوه یه کی دیکه بو دهرگا که ی دروست بکه تی ده گرینه وه و
 دوو لق دارو چری بخه وه سه ربانه که ی، خه م بو شتی وا مه خو.
 ره حمانه شیت بوغزیک گه رووی ریک گوشی و چاوی له ژنه که ی کرد، به لام
 هیچی نه گوت.

- پیاوه که بللی کی ئاوری تیبه ردابی؟ جا چاک بووه ئه و خودا غه زه ب
 لیگرتوانه چارداخه که شیان ئاور تیبه رنه داوین. ئاخه ر بللی هیچ و پووچانه ئه و
 کولانه یه چ ریگایه کی له ئیوه گرتوو، ئاورتان تیبه رداوه! ئه ری ره حمان بللی
 کاری کی بی.

ره حمان چاویکی له چاوی ژنه که ی کرد و فرمیسی قه تیس ماو له چاویدا
 بریقه ی هات و ویستی شتیک بللی، به لام ژنه که ی به بزیه کی تیکه ل به سه ر
 کوئه وه گوتی:

- ئەیه پۆرۆ رحمان! ئەوه بۆچی دەگریی، دیوه خان و ماله کهت سووتاوه؟ کورپه عهیبه، یه کیک بیت بۆ ئیره بزانی بۆ ئەو کولانه یه دهگریی ئابروومان دهچی. خه لک تهواوی مال و حاله که ی دهسووتی وهک تو ناکا.

رحمان چاویکی له خیزانی کرد و ئیتر هیچی نه گوت. خیزانی له چکه که ی له پشت سهری توند کرد، قۆلی هه لمالی و دهستی دایه پیمه په که، چاویکی له میرده که ی کرد که هه روا هه لئرووشکابوو، گوتی:

- ههسته دهی ههسته، پیاوی به غهیرهت، ههسته هه ئیستا پیکه وه خاوینی ده که ی نه وه و چی زۆره داروچرپی هه ئه مپۆ یه کجاری سه ره که ی ده گرین و گله بان و قورپه بانیشی ده که ی، ئیوار هه ل مایچوار چیوه ی ده رگا که ی بۆ دروست بکه وه، ئەوه تا ده رگا که ی هیچی لی نه هاتوو به دیواری چارداخه که وه هه لپه سیر دراوه.

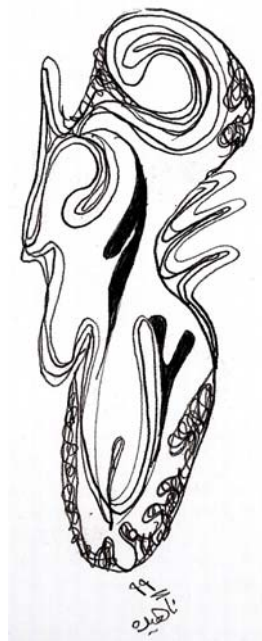
رحمان ته کانیک له خۆی دا و ههستا. هه تا نیوه پۆ خاوینیان کرده وه و سه ربانه که یان گرت و وهک پيشووی لیهاته وه، به لام جیاوازییه کی هه بوو ئه ویش دیواره ره شه که ی بوو، به رد و بلوو که کان وا رهش داگه رابوون به هیچ شتی ک سپی نه ده بوو نه وه.

شیله که که ی گوێسته وه و چاویکی له گۆمه گیژه کرد، ژنه که ی له بن داربیه که دانیشتبوو و کورپه که شی کراس و پاتوله که ی داگه ندبوو و به شوورتیکه وه له سه ر که نده لانی ژوور گۆمه که راوه ستابوو ده یویست خۆی بخاته نیو ئاو ه که وه. زه رده یه کی گرت و له دله وه خۆی به قوربانی به ژ و بالای کرد. له بهر خۆیه وه گوتی: «بابت به قوربانت بی مه له وان. له ده ریاش سل ناکات. کورپی بابی خۆیه تی. له هه موو جوړه مه له یه ک شار ه زایه».

پیمه په که ی به داریکه وه هه لپه سارد و چوو مریشک و که له شیر هکانی کۆ کرده وه و هه موویانی له کولانه که کرد و ده رگای لی داخستن.

چاویکی له گۆمه گیژه کرده وه و ویستی بۆ لای ژن و کورپه که ی وه ری بکه وی. کورپه که ی دیار نه بوو و دیاره خه ریکی مه له کردنه و له نیو گۆمه که دایه. له پر دیتی خیزانی له بن داره که وه به هه له داوان هه لات بۆ لای گۆمه که. پپی سه یر بوو، بۆچی ده بی ئاوا شله ژابی، چ قه وماوه. که خیزانی گه یشته لای گۆمه که، دیار بوو به دهست و دم هاوار دهکات و هه لدیته قه راغ ئاو ه که و دیته وه ده ری و به هه ردوو دهستی بانگی ئەم دهکات و هه لده به زی. رحمان که ئەو دیمه نه ی دی ئەژنوی شکا، نه یده زانی چ بکا. چۆن خۆی بگه یینته گۆمه که. سه ره و خوار هه لات، به لام هیزی ئەژنوی نه بوو هه موو جار ی چۆکی ده نووشتایه وه و سه ره نگری

دەبوو. ئەو مەودایە ئەگەرچی نزیکی دەبوو، بەلام هیندە دوور بوو، نەدەگەیشتی و سالاھێتی دەبوو. لاقی کەوتە قولکە یەكەو و دەمەو و چاوی کەوت، بە هەر دوو دەستی خۆی گرتەو و هەستایەو، بە دەم هەلاتنەو و چاوی هەر لە گۆمەکە و خیزانی بوو کە هەلدەهاتە نیو ئاوەکە و دەهاتەو دەری، بەلام نەیدەویرا خۆی بخاتە نیو گۆمەکەو. نزیکتەر دەبوو، بەلام دەتگوت دیسان مەوداکە کیشی دی و نابریتەو. دلی وا بە پرتاوی لای دەدا لەوانە بوو سینیگی کون بکات، هەموو جارێ هەناسە رادەووستا و هاسکەهاسک و هەناسەبرکی ئەوئەندە دیکە دەستی لە بینی توند دەکرد و لەوانە بوو بیخنکیی. بە قوولایی ئاودری سەر ریگا کەیدا داگەر و لەو بەر هاتەو سەری و بە دەم هەلاتنەو و چاوی لە گۆمەکە کردەو، نزیکی پەنجا مەتریکی مابوو بگاتی. بوو بوو مردوویەکی بزۆک، بابردەلە یەك بوو بی ئیختیار با دەیرفاند و جوولان و هەنگاونانی لە دەست خۆیدا نەمابوو. سینگ و دەروونی سووک و خالی بوو بوو و دەتگوت بوو بوو کە باخە یەکی مردووی نیو بەتال یان، فوودانە یەکی سووک بە دەم باو. بە دەم هەلاتنەو و هەر چاوی لە گۆمەکە بوو، بریوای بە چاوی خۆی نەدەکرد ئەمجارە یان خیزانی لە قەرەغ ئاوەکە نەبوو سەگیکی دی ئالۆز و پەشووکا و هەلدیتە نیو ئاوەکە و دیتەو دەری. لەناکاو دیتی سەگە کە خۆی خستە نیو قوولایی گۆمەکەو و لە چاوی و ن بوو.

کوجیتو

ئەدیب نادر

سەقامگیر بوون لە خەونیکدا ئارمانی پێداگری ئەو سەرۆبەندەى زیندەگیم بوو.

کەچی پاش ئەوەى لەوئى رویشتم، خەونەکە بوونی خۆى لە دەست دا. ئیتر ھەردەم نادیار مانەوە نیازی سەرەکیم بوو. دەمویست بوونی خۆیشم ھەست پێنەکراو بمییتەو ھەریک و ھەکو تەمى دواى ھەتاو کەوتن کتوپر برەومەو، ھەوینەو ھەیک پێشبرکى لەگەل بى سیماییدا بکات، چونکە بەرجەستەبوون ھەستى درەندەى خەجالەتیبەکی ئەھریمەنیانەى تیامدا دەور و ژاند. ھەموو ھەولیکم ئەو ھەو چەند یادەو ھەریبەک بەکەم بە کوختەو تیایدا نیشتەجى بم و ئیتر لەگەل تورەى و کەللەشەقى خۆمدا بچەنگم، جەنگیک کە لەسایەى وەدى نەھینانى ھیچ ئارمانیکەو بەرپا دەبیت. وەک مندالیکى بەگور و و دیدەکان لاستیکئاسا لەنیو ترپە لاسارەکانى پشکنینی شتیکدا بەرەو بیکوتایى دەکشان، شتیک، شتیکى ئەوتو کە شایستەى ھەلوەستەکردن بیت بە قولایى کولى یادەو نەدەئالا. ئیدی لەم گۆشەنیگایەو... ئەندیشە پتر لە ھەمیشە سەرشارى گومانە بیبەزەبیەکان بوو، نەیدەھیشت بگەمە قایلێبەکی بەدەر لە ناماقول. نازانم ئیستا پێویست بەو دەکات پاش چارەکە سەدەیکە یادى سالرۆژ بو دوورکەوتنەو ھەم بگێرم؟ یاخود دەربایست نەبەم و لێى بگەریم جاریکى تریش چەشنى برووسکەیکە چەمووش لیم بوو شەیت و سەرلەنوئى رەوانیکى لیوریز لە نەھینیەکان، بەلام قەرەبرووت و ھەلاھەلا بەدووی خۆیدا جى بەھلیت و قەلبەزەى ئەو رووناکیبە بیچوونەى ئەو سالانەى بەر لەم چارەکە سەدەیکەش دەستبەردارى خۆى بیت و دانوستان لەگەل ئەو پرسیارانەدا بەکەم کە بەم سەرزەمینە گومگەشتەن! ئەى سەرگوزەشتەى ئەو شەوارە رووموزنە چیبە کە منى کردبوو بە تاکیکى دوور لە خو پێناسەکردن، جا ھەر جور و چەشنە پێناسەیکە بیت، کە رەگەز، جیندەر،

پابه‌نبوون و ره‌چه‌له‌کیش ده‌گریته‌وه. ره‌نگه‌خه‌ون و خه‌یالیکی فرهم شک بردبئ، ره‌نگه‌روودانی به‌شیوازیکی زور کز بازووی له‌ئاوه‌زم وهردابئی و تیایدا جیگرته‌بووبئی، ئه‌ویش هه‌ر ته‌نها بو‌ماوه‌یه‌کی ناچیز و که‌مخایه‌ن، به‌لام داخو خالی ده‌ستپیکئی ئه‌م بیرۆکه‌یه و کولانه‌وه‌ی په‌یده‌رپه‌ی زامه‌نه‌مره‌کانی رابردوو له‌و روژهدا له‌دایکبوو. له‌و روژهدا که‌وته‌نیو ره‌هابوون و تیی ته‌قاند که‌ پار له‌ کیشوه‌ریکی پر له‌سپیتی به‌فر و بیده‌نگی شه‌وه‌کانه‌وه‌نامه‌ناگه‌هانه‌که‌ی جه‌مال شه‌ریفم به‌ده‌ست گه‌یشت، که‌ به‌فوتوگرافه‌ زور کونه‌کانی سه‌رده‌می کولیز و په‌نامه‌کانه‌ ئابوونه‌ کوکردنه‌وه‌ بو‌ریکخراویکی بی‌ئاینده‌ و سه‌رشار به‌دنیایه‌ک ئاژاوه‌ی که‌له‌شیری باردار بوو، یاخود شتیکی ته‌واو دیکه‌ سی‌ره‌گره‌وه‌ی بوو؟ به‌هه‌رحال، په‌روشیی ئه‌وه‌م تازه‌بووه‌وه‌ که‌ ره‌ونه‌قه‌که‌ی دیسان بوته‌ی تاریک و دووره‌ده‌ستی بیرم روشن و جوان بکاته‌وه. قه‌ینا کات با بی‌رووخسار و ته‌مومژاویش بی‌ت، هه‌رته‌نها په‌ریشانی ئه‌وه‌بووم که‌ ئاماده‌گییه‌که‌ی به‌ینیته‌وه‌ نیو‌فه‌زای یادگام که‌عه‌یامیکه‌له‌گه‌ل رابردوودا له‌کیشمه‌کیشی ئه‌وه‌دام که‌له‌ ساماله‌به‌سالآچوو‌ه‌که‌یدا چاوم به‌گه‌واله‌یه‌کی دیزی بچکۆله‌بکه‌ویت که‌دواتر ئاشنای بارانیکی کون، به‌لام به‌رده‌وامم بکاته‌وه.

ئاخو... به‌جیه‌یشتنی مه‌رزی ئومید بوو، بی‌زارییه‌ده‌عاجاوه‌که‌ی نیو‌شار بوو، یا لووله‌ی تفه‌نگی بی‌شه‌رمی براگه‌وره‌که‌م بوو که‌ ده‌یویست له‌کاکۆلدا، به‌لی له‌کاکۆلی مندا جورئه‌تی بی‌پاده‌ی خوئی تاقی بکاته‌وه، یان دژواریتی و شاخاویبوونی که‌وشه‌نه‌کان بوو، یا ئه‌و ئازادییه‌ ره‌جاله‌بوو که‌ ئوردوو‌گاگان لییان زه‌وت کردم، یاخود قه‌یاغی بی‌وره‌ی به‌پۆح قانگراو بوو، یان ئه‌و شله‌که‌فچه‌پ و شینه‌کوشنده‌یه‌ی ده‌ریاکان بوو؟ که‌ پیویست ناکات به‌م جوره‌ لیکدا‌برانه‌ی که‌له‌چرکه‌ساتیکی ناچیزدا کاژوو‌اژی پییه‌خشین، سه‌رسام بم، به‌لکو ده‌بی به‌وه‌ش سه‌رسام بم که‌ ئه‌و براگه‌وره‌یه‌ نه‌ک هه‌ر زینده‌وه‌ر و گیانله‌به‌ر ته‌نانه‌ت مرو‌فیش بی‌ناسامه‌بوو له‌لایدا!! بی‌گومان سه‌رجه‌می ئه‌و شتانه‌له‌قه‌یرانه‌که‌ی مندا هاریکارییان پیشان دا. کاتیکیش که‌تلیسمی شه‌پۆله‌به‌ناوه‌خت ئه‌فسووناوییه‌کان شکان، له‌چه‌ند پارچه‌ته‌خته‌یه‌کی سه‌ر ئه‌و بی‌سه‌ره‌وتیه‌په‌ر عیشوه‌ و کورشمه‌یه‌ی ئه‌م کیشوه‌ره‌دوو‌ره‌ و له‌ئه‌ته‌ری دامرکانه‌وه‌ ئارامگرتنی چه‌ند که‌له‌شه‌پۆلیکی به‌ربه‌ریی که‌له‌ژیر چه‌تری ئاسودا یه‌کانگیری بالی نه‌وره‌سه‌کان ده‌بوو بترازی، په‌ی به‌هیچی دی نه‌ده‌برا. ئیدی له‌ودیو رۆحه‌بی کاریزماکه‌مه‌وه‌ تا گوئی بر ده‌کات هه‌ستم رادیرا بوو، به‌بیئه‌وه‌ی ده‌رک به‌تاقه‌پیتیکیش به‌م، له‌ناو ته‌قینه‌وه‌ی بیده‌نگیدا ئاره‌زوم خه‌ریکی چرپوونه‌وه‌

بوو، بېگومان نارووزووی ههستانه وه، ماسییه کی بهسته زمان بووم، به لام له ئەندیشه مدا کو سه ماسییه ک رکیفی گرتته دهست، ههستانه وهی رته دهکرده وه، منیش به خو م وت، گهر رامنه کردبایه و جهسته م وهک میوانیکی ناوهخت بهرجهسته ی نیو شه ویلاگه و که له تیزه کانی بووایه، بو روح هینده نالوده ی سه راسیمه یی دونیا ده بوو؟ ئیستاکی ئیدی کوتایی به وه ده هات که له پالیدی ژیانیکی نامودا به پیواری هه لکه م، به پیچه وانه وه، سه راپای شته کان ریگای خو رسکی خو یان ده گرتته بهر، ناکامیش له قه له مره ویکی دووردا، که زور به ناویان ناوه ئه و دنیا، سه قامگیر ده بووم.

جا خه ریکبوو پیبکه نم، که چی دلۆپه سه خیه کان سه راسیمه یان کردم، نه مزانی ئەشک بوون یان تنۆکه بی میهره کانی زه ریا که ده یانویست له سه ر گونا شینه وه بووه کانما بروین، هه تاکو هه رگیز بهر خورداری دلۆپه کانم بم، ده مویست په ی به جهسته که ی خو م بهر مه وه، ده تگۆ دوو هه زار میل مه ودای لیمه وه وهرگرتوه، هینده دوور بوو هه ر پی نه ده گه یشتم، به لام ته لاشیکی بیراهه م کرد له بهرئه وهی نه مده ویست له لایه ن که سیکی دیکه وه مۆنۆپۆل بکریت، گهرچی سه رگه ردا نییه کی بی شو مار له و ناوه به جیما بوو، به لام من هه ر له ته قه للای خو م نه که وتم. پیش ئیستا که ده یانوت دنیا یه کی تر بوونی هه یه، له گه ل ئه وه ی شیدا که زه مینه یه کی عه قلیم بو بوونی ئه و دنیا یه له لادا خو ش نه بیوو، یان با بلیم باوه رم پیی له ق بوو، به لام به وه خو م خه نی ده کرد که رهنگه له وی کو چکردوه پیشینه کان به دی بکه م، چ ئه وانه ی که له م ژیا نه کورته دا شانازی ناسینیا نم پی بر او ه، یا خود ئه وانه ی سه روشوینم له نووسینه کانیا ن، دا هینانه کانیا ندا هه لگرتبوو و منیا ن گره ویده ی سه رگوروشته کانیا ن کردبوو. ئه و ده موده سه ته ئه مه نده شه که ت و که له لا بووم نیازم به وه بوو یه کیک ئاراسته م بکات، هه نگا وه کانم برژینیه سه ر ئه و ریگایه ی که ده چیه ته ئامیزی گه یشتن به و جیهانه ی که له ئەزله وه ده رو زه ی سه لماندن ده کات، هینشتا دوور نه که وتبوومه وه، له و زیواره دا به دووی فریشه ته یه ک، په یامبه ریکی ئه ویدا چاوم ده گی را، بیه ووده بوو، وام به چاک زانی هه تا زوه بیمه تارمایی و بکه ومه په راوین، دروشمی ((هه لکردن له په راویندا چیه ره له هه لنه کردن)) که وته ده ستم، به بیئه وهی له توانامدا هه بیته هیچ کاریگه رییه ک به سه ر جهسته مدا سه پیتم. پاش ئه و ساته وه خته درهنده و ناحه زانه شه پوله تیکچرژاو و تیک بهر بووه کان توورپیان هه لدامه نیو دوورگه ی دا برا و له هه موو کیشوه ره کان و سه خاوه تیه کی بیچه د و سنوور که وته ئه و مه ودایه ی له نیوانی من و ئه ویدا هه بوو. ئه و بو عومر یکیش ده چیه ته چه شنی

قه له ندر و بورده باریک هه و لده دم فه زا که ی جارانی زوو بکه مه وه ژیر
 قه له مړه و له ناو قوزاخه گه وه ریبه که مده ببه مه وه به چه ق و دهسته به ری ئه و
 که ماله ناته واوه بکه م که سه رده مانی دیرین خودانی بووم، رهنگه ئامانجم هه ر
 ئه وه بیت که ببه موی و هکو داره بازیک بیکه مه دوا بورجی سه ده فسازی خوم،
 خوشبه حال! هیشتا ئه و ئومیده یه کجاره کی گوزهری نه کردوه و له چنگمدایه.

پاش سالانیکی دوور و دریز و به ئه فسانه دهسته و یه خه...

ژنه که م مندالیکی نادیاری دایه دهستم، تنها و تنها گریانه که ی له
 گوچکه مده به رجهسته بوو، پی و تم: ئه مه مندالی تویه! به لام که له باوه شمدا
 بوو ههستم به هیچ شتیک نه کرد، و تم: ژنه که من ههست به هیچ په یوه ندیبه که
 له گه ل ئه م مه خلوقه دا ناکه م، له راستیدا ئه مه به به ره می خوم نازانم، چونکه
 من نایه ته بیرم له ژیاندا هیچ شتیکم به ره م هینابیت! به لام له گه ل ئه وه شدا،
 له و چرکه ساته به دواوه و هک باوکیک وهخته که م به شی هیچ ناکات و به و
 راده یه ی که من دهمه ویت دانسقه بییش ناگریته خوی، چاودیریکردنی زاروله یه کی
 فه ریک له زه تیکی جیاواز و مانه ویی به ناوخنما په خش و بلاو ده کاته وه و
 دهمه ویی به هه ر هه موو په لوپو هاویشتینیکی بگه م، دهمه ویی له مرچومونی و
 چروچاوتیکنا نه کانی، زرده خه نه ئافه ریده کارانه و ناکاوه کانی، هه نو و زارییه
 زورجار بی فرمیسه که کانی، چاوداچران و چاوگیرانه بی داوییه لاپره سه نه کانی
 و رهنگه تنها به دیکردنی شته رهنگاله کان و هیچی دی و نه ناسینه وه ی ژینگه و
 ئه تموسفیره جیاوازه که ی، تیر و تهسه ل رامینم، دهمه ویی پیداگرتر له م سه رهاته
 خوردمه وه، به لام به و شیوه یه ی که ناسنامه یه کی پی ببه خشم و سه رجه م
 شته کانی بیگرمه وه بو هوکاریکی به لگه نه ویست. ئه مه پیشتتر خوی ئاخنییه نیو
 تانوپووه، ئه گینا زور شت تیگه یان له سیسته می بیرکردنه و مده نه ده دوزیه وه،
 رهنگه که من به تیگه فرچکیان ده برم، خه لکی تر به مانا ناودیریان بکات،
 به هه ر حال ئه م شتانه ریژه بین، نقوومبوون له تاکره ویتنییه کی قوولدا دیواری
 له چواردوره مده هه لچنی بوو، دهره ویش! له هزری به خوداشکاوه م بوونیکی
 به رجهسته ی نه بوو. که ئه و له دایکبوو، به رنامه یه که له ئارادا نه بوو کوئترولی
 دهرکه وتنی بکات، به لام له قه واره مده شتیکی رموک شه قلی گرته خو، دهمویست
 بو سه ر واتایه که وه ریگیپریم، بو روونیه کی ساف و بیگه رد ئاوه ژووی بکه مه وه،
 وه لی له سانایی به دهر بوو. هه ندیک جار بیرم ره وتی به ره و ئه وه ده چوو که
 له به ره و هه ی سالانیک دوا ی مردنی کیژه نوبه ره که م به ساری نه بووندا به ره و
 پیده شتی بوون گوزهری کردبوو، یاخود... به جیهیشتنی ئه و کلتوره ده که وته

سەر لووتکه‌ی مه‌حالی و پێی نه‌ده‌گه‌یشتم؟ وه‌کو درکاندم، شتیکی رمۆک، به‌لام رتووشکراو به‌تاموبۆیه‌کی نایاب تيامدا که‌وتبووه کارلیککردن. خۆیشم نه‌مه‌زانسی بو گۆرینی چی!! هینده درک ده‌که‌م که پتر سه‌رتاپاگیر بوو وه‌ک له‌وه‌ی ته‌له‌زمیی و به‌شه‌کیی بیټ. بریتی بوو له‌گۆرینی پیکهاته‌ی بریاره‌کانی تیپه‌ریسو، ئه‌و بریارانه‌ی دووچاری دوگما و کره‌کی هاتبوون و زیتر به‌بت و ناسه‌واریکی ئه‌فسانه‌یی ده‌چوون و چاره‌که‌سه‌ده‌یه‌ک بوو له‌مۆزه‌خانه‌ی بووندا توژ و گه‌ردی مه‌نگیی وه‌خت و جه‌وقووتی فه‌رامۆشیی لییان نیشتبوو. بۆیه‌ له‌م قوناغه‌دا، ویده‌چوو سازشکردن بالاده‌ست بیټ، به‌خۆم وت: پیداوایستی ئیستام ئه‌وه‌یه‌ که به‌رقه‌رارییه‌ک به‌سازشکردن بده‌م. هه‌لبه‌ته‌یه‌که‌جاره‌کی نا، به‌لکو ته‌نها ساته‌وه‌ختی و هیچی دی.

له‌وکاته‌وه‌... سووتاندنی وزه‌یه‌که‌مین پێشینه‌مه، چیتره‌ بلییم به‌ره‌و شتیکی راده‌که‌م که زامنی هه‌ناسه‌کانم ده‌کات، نه‌ک ویست و ئاره‌زووه‌ هۆشیاره‌کانم. نه‌بوونی په‌یوه‌ستیی له‌گه‌ل سه‌رزه‌مینیکی غه‌واره‌دا، بناغه‌دانان و خۆ دامه‌زراندن دژوار و سه‌ختتر به‌سه‌ردا ده‌سه‌پینی، زۆر زیاترم له‌سه‌ر که‌وتوو و بیته‌ندازه‌ جدوی کردووم. ئه‌و په‌یقه‌ گرنه‌گ و به‌قه‌وارانه‌ی که‌ روئاچنه‌ نیو قاوغ و چوارچیوه‌ی زینده‌گییه‌وه، ته‌نانه‌ت تارمایی ده‌سته‌پاچه‌ی ره‌سه‌نییه‌کانیشیان نین و له‌په‌راوێزیشدا بو خویان کۆلۆنییه‌ک ئافه‌ریده‌ناکه‌ن. ئه‌و جه‌رده‌ تاکه‌یه‌قیه‌یش ئه‌فسوونیکیی یه‌زدانیی بوو، گه‌مارۆی خۆشه‌ویستی و باوکه‌یه‌تی و خانه‌واده‌ و چه‌ندانیکیی دیکه‌یشی داو تونیکیی سینته‌مینتالانه‌ی تازه‌ بابه‌تی پیم به‌خشیییه‌وه. پیکه‌پانی خانه‌واده‌یش له‌و دیوه‌وه‌ی هه‌موو پیلانیک بوو، له‌و دیوه‌وه‌ی چیوه‌ی به‌رنامه‌یش بوو. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش، که‌ جارجاره‌ رسته‌ په‌سه‌نده‌که‌ی کیژه‌ نادیاره‌که‌م وه‌بیر دیته‌وه، ((باشترین باوکه‌یه‌یه‌ له‌ دنیا))، کاریگه‌رییه‌کی فره‌ بیسنوور ناخم شه‌په‌رزه‌ ده‌کات و له‌چه‌قی سۆزما خه‌ته‌یه‌کی نه‌چه‌سپاو به‌جیده‌هیلێت و چرکه‌ساتیک دواتر له‌کۆشی بیباکی و که‌مه‌تره‌خه‌میه‌وه‌ به‌ره‌و په‌رشوبلاوی دانگه‌ریزه‌ ده‌کات و دیار نامیێت.

ژنه‌که‌م، په‌ی به‌زۆریک له‌نه‌گونجاوی و جیاوازییه‌کانی ئیستام ده‌بات، هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ تیپینی کردم، تیپینییه‌کی به‌تانووت ژاوه، کاتیک که‌ گۆرانیم بو کوره‌که‌ ده‌چری، ئیره‌یه‌که‌ی دیار بوو نه‌یده‌توانی چه‌شاری بدات، ده‌مویست منیش به‌قه‌د ئه‌و لێیه‌وه‌ نزیک بم، چه‌زم ده‌کرده‌توانم لێیه‌وه‌ نزیکتر بم. ئه‌م چه‌زه‌یش سالیی قارچک سه‌ری هه‌لداو خولیا‌ی ئه‌وه‌ی کردم بایه‌خ به‌ریشه‌ نادیاره‌که‌ی بده‌م و بزانه‌م له‌کویدا سه‌رچاوه‌ بنیاد ده‌نیت. له‌بواری گۆرانیه‌وه‌ ده‌مه‌وی گرنگییه‌کی

چۆنایەتی پېیدەم و سەرۆمپیش گەفتوگۆی لەگەڵدا بەرقەرار بکەم، گەمەى لەگەڵدا دەکەم، لەنیوانماندا شتی نوێ ئافەریدە دەبیت و بەردەوامیش باسی ئەو یۆتۆپیا دورەى بۆ دەکەم کە تیایدا لە دایکبووم، ئەو یۆتۆپیاى بوونىكى راستەقینەى لە خود و بێرکردنە وەمدا بۆ خۆى داتاشیوه و ھەرگیزیش گومان رەتدەکاتەوہ. تیرامانە پر لە لۆمەکەى و سەرسامییەکەى جیلوہ لیوہى بازرقەى دەبەست. بە کزىیەکەوہ ھەستەم بەوہ کرد کە گۆنەکردنم تەلیسمیک بوو ئەم زارۆلەى بە تالی کردەوہ. ئەلبەتە گەر لە یادەوہرى ھیلەکتاساوە کۆمەلیک شت کەوتبە بەر زریانى ئەمنیژیا و بېرچوونەوہوہ، ئەوا ریکەوت شایانى شوکرانەى کە شارە- یۆتۆپیا- ھەتیوہکەم لەبەر ھۆیک، رەنگە ھۆیکەى دانسقە بووبیت، ھیشتاکە تیایدا سەقامگیرە و بەرپیار.

ئەو خۆلە زەردەى، کە نقوومى کەفوکۆلى خۆدواندن بووم، خۆم وەکو تەوتەمیک بەردەستە دەکرد. ھەولێ ئەوہم دا بکەومە ناو تانوپۆى زەمەنەوہ، ھەستەم کرد رەسەنیتیم، نا... نا... رابردووم بە پیسى و ناپاکى متووفەر کراوہ و پتر لە ئاراستەى کى نارەسەن دەگریتە خۆى و ھەر تەنھا بەم شارە چارەنوس رەشە تاییەتمەندە و بەس. دەمزانی خۆدواندەنەکەم بۆ ئەوہ بوو کە بیمە گیرەرەوہى شتیک بۆ ئەو، دەشمزانی حالى نابیت لەوہى کە من دەیلیم، بەلام وەکو ئەوہى لایەنىكى کاملی دیبەیتەکە بیت، لەچاوە بەپاکیزەییچووەکانیم روانی و وتم: ((پابەندی من تەنھا بۆ ئەو نوغرووییە جوانەى))، ئەمەشم بۆ ئەوہ بوو، کە ئەو تاقە چمکەى سەرپەرەى بوونی داگیر دەکردم، لەسەر رووپەلى پاقرۆ و نوبەرەیدا رنوس بکەم، ھەستەم دەکرد ھەویایەکى تازە شان لە شانى ھەلزانەکانى نیوانمان دەدات و دەیووت کەنداوەکەى میانمان کویرمال بکاتەوہ، ھەتا ئەگەر ھەر شتیک قەوما، ئەوا ئەو پاریزگارىی لە پیکھاتەکانى ئەو یادەوہرىیە گومان ھەلنەگرەى من بکات. ئەمە ئەو پەيامەى من بوو، ئیتر نازانم دەیگریتە مشت یان نا! بەلام کوتوپر ئوخزنىكى بەلەسە رىگای گەیشتن بەرەو دیوی ناوہوہى دۆزیمەوہ. بەو شەبەنگە تىپەرپوہى رۆخى سارایەکى سەرابدەر دەچوو، بە تۆزقالتیک سلى قورقوشیمیەوہ خۆى راگەیاندا و وتى: ((تای تەرازووی پەسەندی ئەم لەم زەویەوہ زۆر نزیکتەر دەبیتەوہ!))، زۆر بە چاکى حالى بووم کە رستەکە لە چ زەمینەى کەدا رەگ دادەکوئى، ئەگەر چى چۆراوگەى رامانىكى سەنگین لە دیدەکانمەوہ بازرقەیان بەستبوو، کەچى بەرسقم نەدایەوہ. وشە پەرت و سەرگەردانەکان سەرفونەزەریان لەوہ دەکرد کە تەنھا وشەى پەراکەندە بن و سەرۆمپ بن لەوہى کیش و سەرۆایەکى نوێ بە برپارىكى سەلیقەدارەوہ ھەلپەسێرن.

هېشتا هر له باوه شم بوو، نه مده بېنی، تهنه تریقانه و هیم ده ژنه فت، شتیکی زور زیندوو بوو، زیندوو تر له ژیان خویشی. ئیتر که گورانیه که چمکی کو تابی خوئی گری دا، بریاریک بیری ئاوس کردبووم، بریاری سرینه وهی مه ودا، له ناو بردنی هه لاتن، ته فروتو و ناگردنی ئیستگا بی میهره کانی سهر ریگای دوزینه وهی دنیا یه کی تر، رو نانی بهرنامه و پیلان، دهرچوون له ویلگه کانی ناخ و بهرجه سته بېنی ئه و ماده ییه کی که یه قینیکه و گومان و دوو دلویه بیه زه ییه کانی قه لآچو ده کات و بهلگه بی جیکانیش بی سی و دوو ره تده کاته وه. ئه و سا خاموشی ئیمپراتورییه تی خوئی راده گه یه نیئ. قه دهریکی نهرمونیان ته و او بوون و راوهستان بو هه میشه پشتگوئی ده خات. وینه ی هه نگوینیکی بی غه لوغوش و پر بهرکه تی شان هه جیه شتوو به سهر شانمدا لار ده بیته وه، به شیک له په راسووه بچکوله کانی ده بنه کلیلی نوته ی پیا نویه ک و سه مای په نجه کانم دالده دهن، هیدیه ک ده که وینه دووی قافله ی هه ناسه رچه گرتوو ه کانی نیو بوون، جار به جار یکیش په له قاژه ی راوکردنی یه کیکی و باژیله بوونی یه کیکی دی نه واکه ده بزپکینی، روومه تم به ترانینکی ناسک ده خلیسکیته سهر نهرمای روومه تی چه پی و دیواره کی هه مبه رم وینه ی تور نیگا سه راسیمه و ماندوو ه کانم فریو ده دات، وه کو ئاوی لی دیت، ناخی ده بېنم، ئه و دیوی به دونیا یه کی ده وله مند، دونیا یه کی مرو قانه تره وه پابه ندم ده کات که تهنه او تهنه له قه واره ی خو مدا دهرسکیئ، ئیتر پاش به سه ر بردنی سالرورژی زیوینی ئه و له بار چوونه، تاسه یه ک په ی به کاو لاشی یوتوپیا که ده بات، پردیک له گه ل رابردوودا رایه ل ده بیئ و چیدی مه ودا بیسنور ه که ی نیوانمان دیار نامینیت، چیدی دوو هه زار میل روح و جه سته م لیک جیا ناکاته وه، ئیتر رسته یه ک به ره م ده هینم و زوو زوو به خو م ده لیم: من زوو گورتی نیم، که واته من هه م.

نیسانی ۲۰۰۵
له ندهن

قاچاخ

(*) له یلا سیمایی

دهستی له گو چووبوو. هر چوونیک بوو دوايين چلی شه مچه که ی به ره شایي قاوغه که پيدا هینا و گرہ بی تینه که ی له کاسه ی هر دوو به ره دستیدا راگرت. هر واکه چاوی له بلیسه بچووکه که ی بریبوو دانه و بییه وه، به بی هو و بیرکردنه وه، له پیلوی داخراوی و لاخه که ی نزیک خسته وه. له هر دوو کونه لووت و برژوله کانی که زوقمیان به ستبوو.

ولاخه که به لادا که تبوو. هه لمی هه ناسه ی درې به سه رما و به فری به رده می دهدا. هیشتا گیانی تیدا مابوو. تاو و گه رمای له شی و لاخه که به فری ده و رو به ری تواند بووه وه، به دم هه ناسه سوارییه وه جار و بار قاچیک، یان ده ستیکی له تاو ئازار نه فری و نه جولاند. گرہ که ی لی نزیکتر خسته وه. ولاخه که بو ماوه یه کی کورت به حاسته م چاوی هه لینا. نه و دهسته ی تری وا به تال بوو بر دییه ناو گیرفانی و گیرای به ناویا. کیسه ی نایلونی پاره که ی له جیی خویدا قایم بوو. به دلنیا ییه وه پر به سییه کانی هه وای سارد و زوقمی هه لمژی. سه رما به ره هو لی دانه شکاوه که پيدا چووه خوار و ددانی ژانی تیگه را. ئیشه که ی دایه دلی.

نه و ئیواره یه تا گه یشتبوو ه سه ر نه م رچه و قاچاغه رییه، که سه نه ی ده زانی چهند بیری تال و ناخوش به میشکیدا تیپه ریپوو. به هیوا نه بوو نایلونه شری پاره که له جیی خویدا مابی. هر نه و کاته که گرووبان و سه ر بازه کانی که مین گه شتبوونه سه ر پیاو و ولاغه گه وزاوه که ی سه ره نیزه ی تفهنگه کانیا ن له به فری ده و رو به ری قاچاغه ریگه که دا چه قاندبوو. تا توانیبوو یان گه رابوون و هه موو ئازای نه ندامیان پشکنیبوو. هیچیان وه چنگ نه که وتبوو، به رپرسی که مینه که به جووتی چاوی ده رپه ریو و سووره وه لی هاتبووه پیشه وه. بریقه ی نه ستیره ی گرووبانی (مولازم) له سه ر شانی نه دره و شایه وه. له پر گرووبانه که دهستی لی هه لینا بووه وه، به ره له وه ی پشته دهستی پان و به هیزی بگه یه نیته ده می، بریسکه ی زیوین ثاقیقی گه وره و سووری سه ر نه نگوستیله که ی له چاوی درابوو. دهستی به سه ر برینی لیوه ئاوساوه که پيدا هینا و دیسان ئامیته یه که له

سهرما و هه‌ناسه تا ناخی دیانه شکاوه‌که‌ی زوقم و ژانیاں برده ژوور. چاوی به سهر که لاک‌ی گه‌وزاوی و لآخه‌که‌دا گئیرا. به‌فر و زوقم ده‌وری له‌شیاں گرتبوو. له‌و شله‌ژاوییه‌دا له‌تک په‌یدا‌بوونی که‌مینه‌کان، ههر دوو ده‌ستی و لآخه‌که‌تا سنگی له‌به‌فر رو‌چوو‌بوون. سهر‌باز‌ه‌کانی له‌دوور‌ه‌وه‌ده‌ستر‌پژیاں لیکرد‌بوون، سهر سنگی و لآخه‌که‌یاں پیکابوو. به‌فره‌که‌ی به‌رده‌می به‌یه‌کرا سوور ببوو.

هه‌روا که‌ رو‌داوه‌که‌ له‌ می‌ش‌کییه‌وه‌ تی‌ئه‌په‌ری جاریکی تر بو متمانه ده‌ستی به‌ناو گیرفانیدا گئیرا و به‌ه‌مان دل‌نیا‌یی‌وه‌ خستییه‌وه‌ سهر نایلونی که‌ سامانه‌که‌ی تیدا بوو. پاره‌ی کری باری و لآخیک ئه‌بوو! نه‌ئه‌بوو! سه‌یریکی ده‌ور و پشتی خوی کرد. وه‌ک ئه‌وه‌ی تازه‌ئی ویست بزانیته‌ له‌ کوئی ئه‌م دنیا‌دا ویست‌اوه‌. بیئه‌وه‌ی ئاگای لی بوبی گری بچوکی چله‌ شه‌مچه‌که‌ کوژ‌ابوو‌ه‌وه‌. به‌و حاله‌ش وه‌ک ئه‌وانه‌ی وا مه‌ش‌خه‌لیان به‌ده‌سته‌وه‌یه‌، هه‌روا به‌رز له‌ ئاستی چاویدا رایگرتبوو.

بو دوورتری خوی روانی. زور دوورتر له‌ مه‌ودای نیوان چاو و مه‌ش‌خه‌له‌ دامرکاوه‌که‌ی ده‌ستی. سهرما، سپییه‌تی، قورسای بار شتیکی یه‌کده‌ست و بیده‌نگییه‌کی کپ. تا چاو تینی تیدا بوو روانییه‌وه‌. به‌فر سهر سنگی کیو و به‌نده‌ن و پیده‌شته‌کانی داپوشیبوو. سپیایی به‌فره‌که‌ له‌ سوورمه‌یی مه‌یله‌و ره‌شی ئه‌و ئیواره‌ زستانییهدا، تا راده‌ی ئازاردان له‌ چاوی دها. سرروه‌ی بایه‌ک یان جووله‌ی گیانله‌به‌ریک بیده‌نگی ئه‌و ناوه‌ی نه‌ ده‌شه‌مزاندا. له‌پر پشوی سوار و هه‌ناسه‌پرکیی ترسناکی و لآخه‌که‌ی هاته‌وه‌ گوی. بونی هه‌ناسه‌ی که‌ تیکه‌ل به‌ بونی برین و خوینی ده‌ور و پشتی ببوو بو جاریکی تر هاته‌وه‌ لوتی، سهرما و سول و ته‌نیایی له‌و پی ده‌شته‌دا خه‌ستتر و کوشه‌نده‌تر ده‌ی نواند.

پیده‌چوو و لآخه‌که‌ دوا‌یین هه‌ناسه‌کانی بکیشی. ده‌یزانی ئیستا زیاتر له‌ چند سه‌عاتیک ئه‌بوو که‌ به‌لای ئه‌و گیانله‌به‌ره‌ برینداره‌وه‌ هه‌لکور‌ما‌بوو. ده‌ستی له‌ گیرفانی ده‌ره‌ینا و به‌ئه‌سپایی ده‌ستی به‌سه‌رو‌چاوی و لآخه‌ نیوه‌ گیانه‌که‌یدا هیئا.

- له‌ به‌یانیییه‌وه‌ خه‌ریکی گیاندانی!! ده‌ به‌سیه‌تی به‌س ته‌واوی که‌. وه‌ک

هاوار بکات وتیییه‌وه‌: ده‌ بمره... زووو... بمره‌ زوووووووووووووووو

ته‌نیا ده‌نگی خوی بیسته‌وه‌ که‌ له‌ کیو و ته‌لانه‌که‌ی ده‌ور و پشتی بوی گه‌راه‌یه‌وه‌. به‌ نا‌ئومیدیییه‌وه‌ سه‌یریکی و لآخه‌که‌ی کرده‌وه‌، ئه‌بیینی ماوه‌ی نیوان هه‌ناسه‌ی و لآخه‌که‌ی زیاتر و زیاتر ئه‌بی. هه‌رواش هه‌وا تاریک و تاریکتر ئه‌بوو... دره‌نگ بوو. ئه‌بوویا‌یه‌ بر‌و‌شتایه‌. وردتر سه‌رنجی دوو شیوی به‌ر کونه‌لوتی و لآخه‌که‌ی

رهنج سهنگاوی:

بهشیکی زۆر له دهقه کانم نامه‌ی دلدارى خۆمن

📍 سازدانی: کاشان سیروان

ناوی رهنج رهزا سهعیده له سالی ١٩٧٧ له ناحیه‌ی سهنگاو له دایک بووه، ده‌رچووی کۆلیژی زانسته مرۆڤایه‌تییه کان به‌شی راگه‌یاننده له زانکۆی سلیمانی، رۆژنامه‌نووسه و خاوه‌نی چه‌ندین به‌رنامه‌ی به‌ناوبانگ و پرۆفیشناله وه‌ک به‌رنامه‌ی چاوی سییه‌م، له‌گه‌ل رهنج، دیارده‌کان خۆیان ده‌دوین، ٢١، چه‌ندین به‌رنامه‌ی دیکه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا شاعیره و خاوه‌نی دیوانی ”مه‌هیله‌ کالبیته‌وه“یه، سه‌ره‌تا له که‌نالی خاک کاری ده‌کرد پاشان له که‌نالی کوردسات ده‌سته‌کار بوو، ئیستاش له که‌نالی (ئین ئار تی) ده‌سته‌کاره و خاوه‌نی به‌رنامه‌ی خۆیه‌تی.

مندالی تۆ چۆن بووه؟

وهكو ههركهسيكى ئاسايى، وهكو هه ر منداليكى كورد له ژيانى منيشدا چيروكيكى تاييهت نيبه، مندالى منيش وهكو زوربهى مندالانى هاوژينم جوانى و ناسكى و بهشى خوى نيگه رانى خووشى تيدا بووه، كه بهشيكى زورى هه لومه رجي ژيانى ئابوورى و سياسى و كومه لايه تى عيراق و كوردستان بوى دروست كردووين، له روى سوز و خووشه ويستى خيزانينيشه وه هه رگيز نه متوانيوه جياوازي ئه وه بكه م كه ده لئين داىك ميه ره بان تره له باوك، چونكه من ئه وهى بينيم له ميه ره بانيدا داىكم و باوكم زور له يهك ده چوون.

كهواته خووشه ويستى داىك و باوكت به لاته وه ومك يه كن؟

به لى، مه به ستم ئه وه يه له ئه ده بياتى جيهاندا باوك وهكو سومبولى هيز وينه كراوه و خشوونه ت كراوه به سومبولى باوك، به لام كه به راوردى ئه و حاله ته له گه ل ژيانى خومدا ده كه م دروست ده ره نجامه كه ي به رعه كسه، مه به ستم ئه وه يه ژينگه ي كومه لايه تى ئه وه ديارى ده كات كه ره گه زى نير ره قتره له ره گه زى مئ، يان به پيچه وانه وه، زور جار ژنيك له سه ر بازگه يه كدا ره قتره له پياويك له خزمه تكردى به پيران له خه لوه تگه يه كي پيرييدا، ئه م هاوسه نگيه ي سوز لاي داىك و باوكم تارا ده يه ك سايكولو جيايه كي ئه زمونى بؤ من دروست كردووه، هه لبه ته ئه مه ش به و مانايه نايه ت كه من سيفه تيكي مه سيحانه م هه يه و دوورم له ره خنه و هه لچوون، به لكو زور جار وهك مروقيكي خو ره له لاتي، منيش حاله تى شه ره نكي زى و توندوتيزانه م له خومدا به دى كردووه.

چۆن پيناسه ي داىك ده كه يت؟

داىك پيناسه ناكري ت!

بۆيه كه م جار كه ي ده ستت به نووسين كرد؟

به پيچه وانه ي راگه يانده وه كه درهنگ ده ستم پيكر دووه، له قوناغى سه ره تاييه وه شيعرم نووسيوه، به لام ئايا به پيوانه كانى ئه مپو ده كريت ناويان لى بنين شيعر يان نا؟ ئه وه شتيكى تره.

ده كريت بپرسين كى سه رچاوه ي ئيله امى تۆ بووه؟

به شتيكى زور له ده قه كانم نامه ي دلدارى خوم بوون له قوناغه جياوازه كانى

تېمېنېدا، بېشېيکې رېنگدانېه وې کاريگېرې ئېدېبې کلاسيک و دواترېش (شېرکۆ و پېشېو و هېلمېت و مېمېد عومېر عوسمان) و شاعيرانې تر بوو، له هېمووشيان زياتر بېتايبېت له قوناغېکې تېمېندا که قوناغې نامادېبې بوو تارادې خوديېت و نېخوشې هۆگرې شيعرېکانې (مېمېد عومېر عوسمان) بووم.

چېند شيعرې خۆت دراندووه؟

من بې سرووشت شيعر زور پاكسووس ناكه م، واتا هېر ئېو ساتې كې دېنووسم چو نوسيوومې هېر بېو چوره و بې دېستكارې بلورې دېكه مېو، ئېو شيعرانېشېم كې نوسيوومن و بلوم نېكر دونه تېو، واته بېدلم نېبوون مېگېر هېر ئېوانېم دراندي، بېلام له كاتې هاتنې دېر وېم له كوردسات، يېك ديوانې تېواو شيعرم له دېست چو، نېمزانې له بېجېه شېتنې ژور وېكېمدا تياچوون، يان له كۆمپيو تېر وېكې ئېوېمدا فېوتان، بېوېيان زور نېگېران بووم.

شيعر لاي تو چي دېگېه نېت؟

شيعر لاي من فېزايېكې تايبېتې بۆ خو نوسينېو و مومارېسې كرنې تاكايېتې مړوڤ و هېلېژار دني خوم و پېرېنسيپې تايبېتېه كاني ژيان، دوور له جېبرې كۆمېلگا و دابونېرېت.

نېنې ئېو و چېبې كې زور بې شيعرېكانت رېنگدانېه وې ناو ژور وېكې خۆتې؟ ئېمې هېر ئېو حالې تېه كې بۆت باس دېكېم، ژورې تايبېت پېوېندېبېكې زور فېزيكې و روحي بې خور دې خاوه نېكېه وې هېه، هېر له رووي مېژوويشېه وې له خور ئاوا و بېتايبېتېش له فېرېنساې لانكې شور شدا دروستبوونې چېمكې تاكايېتې هاوزه مانې له گېل دروستبوونې تېقلېدې ژورې تاكېكېسې.

چ شيعرېكت وېنېه بۆ خۆت؟

هېر شيعرېكم له خوم نېچېت هې خوم نېبېه.

خۆشېوېستېرېن شيعرېت لاي خۆت كامېه بې؟

هېموويانم خوش دېوېت، بېلام له ئېستادا يېكېكې له دوا شيعرېكانم كې بۆ باوكې رېحمېتېم نوسيوومې، زور لاي خوم خۆشېوېستې، ئېو شيعرې كې دېلېت:

نه زانم ئېتر بۇ ئەبەد نايە يتەوہ
دەستېك لە دەستې دەر گاکەم نادە يتەوہ

بەگشتى لە شيعرەکانى خۆت رازیت؟

ئەگەر رازى نەبوومايە بلأوم نەدەکردنەوہ، من شيعرەکانى خۆم لە ھەموو شيعرەکانى شاعيرانى دنيا لا جوانترە، ئەمەيش نەك لەبەر ئەوہى لە روى ناوہرۆك و فورمەوہ لە شيعرى شاعيرەکانى تر بە ھيزترن، نەخیر، بەلكو لەبەر ئەوہى لە شيعرەکانمدا گوزارشتەم لە تەنبايى و دلخوشى و دەردەدل و خەمەکانى خۆم کردوہ.

یەكەمین عەشقى تۆ كەى بووہ؟

تارادەيەك مندال بووم، عەشقىش نەبوو بەماناى عەشق، زياتر سەرسامى بوو، زياتر خۆبينيئەوہ بوو لەبەردەم رەگەزى بەرامبەردا، ھەموو رۆژيک پارەى رۆژانەكەم دەدا بە تەباشيرى رەنگاوپرەنگ، رۆژانە تۆزى زووتر دەچووم بۆ مەكتەب، تەباشيرەكانم دەدايە و ئەويش زۆر بيباكانە لەبەرچاوى خۆم دەيدا بە مامۆستاكە، واتا زياتر رۆلى ليژنەى موشتەرياتم دەبيني (ئەمەيان بۆ پيڤكەنينە).

لە چ شتيكى خۆت پەشيمانيت؟

وہكو ھەر مرۆفتيك زۆر ھەلويسست و كاروكردەوہ ھەن ئەگەر بە لوژيكي ئيسستامەوہ ئەنجاميان بەم جورتيكى تر دەبن، بەلام بە واتاى پەشيمانى لە ھيچ شتيك پەشيمان نيم، چونكە مرۆف بەرھەمى ھەلە و راستيەكانيتى.

بليين رەنجى شاعير يان پيشكەشكار؟

ھەردووکیان، لە پيشكەشكاربيدا زۆر خۆم دەبينمەوہ، ئەدەببیش لە تواناى دەربرين و پرسىارى خيرا و زمانپاراوى و زۆر شتى تريشدا كۆمەكيكى زۆرى منى کردوہ.

لە مردن دەترسى؟

راستى جارن زۆر ليى دەترسام، ئيسستاش ھەر لەمردن دەترسم چونكە ھەموو شتيكى ناديار و ناروشن مايەى ترس و دوودليیە بۆ مرۆف، من دواى مردنى ئازيزيكم ھەنديك لەو ترسانەم رەويیەوہ، چونكە مرۆف دەگاتە حاليك كە نزيكترين ئازيزى ئەزموونى بكات، خوى بۆ ئەزموونى نەكات؟ پاشانيش

زۆرچار ئاينى و سىروتە كۆمەلەيە تىيەكان رۇلىيان ھەيە لەو ھەيە لە كۈنەستى مەروۋقى خۇرھەلەتتىدا، بە تايىبەت مۇسلىمان ترس لەمردن زۆر زال بىت، چونكە لە كۆلتوورى رۇژھەلەتدا فەزايەكى ترسناك بۇ مردن و دىيائى دوايى درووست كراو، وەك ئەو ھەيە مەروۋقى بە سىروشت گوناھبار بىت و ئەم دىيائە ھىچ نەبىت جگە لە ھەنگاويك بۇ رۇيشتن بەرەو دادگايەك كە لىت دەپرسىتەو، كاتىك كە تىگەيشتنى مەروۋقى قوولتر دەبىتەو سەبارەت بە ژيان و مردن و سەبارەت بەدىدى ئايىنە جىاوازەكان، سەبارەت بە ترادىسۇنە كۆلتوورىەكانى ھەندىك ئاين و ئاينزاي تر خۇ بەخۇ دلت بەو ھەيە خۇش دەبىت يەك دىدى تايىبەت بۇ مەفھومى ئەو دىيا زال نىيە، پاشان بەسروشت لەجەو ھەرى ئىنسانىمدا دىدم بۇ خۇدا دىدىك نىيە كە خۇدا لە زىھندا وىنەيەكى توندى ھەبىت، ئەمە ئارامشىكى رۇحىيە، ئەمە پاسپورتىك نىيە بۇ ئەو ھەيە رىگەمان بدات بچىنە سنورى خراپەكارىيەو، بەلكو ئەمە ئەخلاقى چاكە خوازى و مەروۋقىدوستى و ئەمانەتمان زىاتر تىدا بەھىز دەكات.

ئەو دەربارەي مردن، ئەي چۇن بۇ ژيان دەروانىت؟

ھەندىك جار شايەنى ئەو نىيە خۇتى بۇ ئازار بەدەيت، واتا ھەست دەكەي بچووكە و خۇت گەورەت كىرۇتەو، ھەندىك جارىش ھەندىك ھەلوئىست و خۇنەويستى و بەھاناوچوونى ئەوانى تر ژيان مانادار دەكات. من خۇم تارادەيەك كەسىكى مەزاجىم، ئەمە لە تىگەيشتنىمدا بۇ ژيان رەنگدانەو ھەيە.

لەچ شتىكى خۇت رازى لە ھەمان كاتدا لەچى خۇت رازى نىت؟

لە برۋابەخۇبۋونى خۇم رازىم، ھەندىك جار لەو ھالەتە نارازىم و ئازارم دەكات كە وەك كەسىكى پاك سەيرى خەلكانىك دەكەم تازە ناسىوومن، بەلام دوايى ھەندىك ھەلوئىست دەنۋىن بە پىچەوانەي پىناسەكانى مەو دەردەچىت.

ئاوئىنە لە ھەردو بەرھەمەكەتدا ھەيە؟ نەيىنى ئەم ئاوپنەيە جىيە؟

من لەگەل ئاوپنەدا يادگارى تايىبەتم زۆر، ھەندىك جار ئاوپنە بە پىچەوانەي ئەو ھەيە كە فىزىا دەللىت: (وئىنە ئەو تەنانە پىشان دەكات كە لەبەردەمىدا ھەن) خەلكى دوورى پىشان داوم، تەنانەت خەلكم لە ئاوپنەدا بىنيووە كە لە ژياندا نەماو.

بویه ئاوا به تاسه وه
 ئه مرؤ ههر سه یرم ئه کردیت
 بیرم له وه ئه کرده وه گول بوویتایه
 جگه له خوت بو هیچ که سم نه ئه بردیت

ههق نییه هینده بیر تکهم
 به لام له کویدا ههق ماوه
 خوینهر چوزانی شیعرى من
 چهند جاره جهرگی سوتاوه
 ئهم دلای من له پیریکی ته نیا ئه چی
 ... هه موو شار جینانهیشتوه
 له گوشه ی که لاوه یه کدا به جیماوه

ههق نییه هینده بیر تکهم
 به لام دل که ی ههق ئه زانی؟
 چه ز ئه کهم له ترپه که ویت
 له گهل هه نسکی گریانئ

من زه لیلی دهستی دلم
 ئه و نه بی من بو وا شیتیم
 که دلنیام نایه یته وه
 نازانم بو چاوه ریتیم؟

رهنج سهنگاوی

وہر گپران

- (*) ماريو ډارگاس يوسا (چېند نامه يه ك بؤ نووسه ريكي لاور) پېرويز زه بيح غولامى
- (*) پېشه كى وهرگيرانى عه ره بى ديوانه كه ي ترانسټرومير دلير محمهد
- (*) شيعر و ژيانى "توماس ترانسټرومير" يوونس ره زايى
- (*) ميتولوزيائى ټه فراندن له ټايينى زه رده شتيدا رزگار چه بارى
- (*) ميلان كونديرا ټاگايى به رده وامىي كريم په رهنك
- (*) ټاده م بهه شتى كرد به قوربانى ټازادى جهواد حه يده رى

داتای شاراه

ماریو ډاگاس یوسا (چهند نامه یه ک بو نووسه ریکی لاو)

۱) و.له فارسییه وه: په رویز زه بیح غولامی

براده ری خوشه ویست:

ئەرنیست ههمینگوای له شوینیکدا دهگپږیته وه که له سه ره تاي چالاکیه
ئەدەبییه کانیدا له کاتی نووسیڼی چیرۆکه کانیدا له پږ رووبه پرووی رووداویک
بوو ته وه که خوی به داپوشران و بزربوونی رووداوی سه ره کی چیرۆکه که
ناونوسی دهکات: وهک ئەوهی که سیټی سه ره کی خوی له سیډاره داوه.
ههمینگوای دهلی بهم چه شنه ئامرازیکی چیرۆکیم دوزییه وه که گه لیکجار
له چیرۆک و رومانه کانی داهاتوودا به کارم بردووه. له راستیدا هووشه مان
نه کردووه و به هه له دا نه چووینه ئەگه ر بلین که باشترین چیرۆکه کانی ههمینگوای
پږن له م بیدهنگییه ماندارگه له. هه ندیک رووداوی داپوشراو که گپږه ری بلیمه ت
به چه شنی به ره وپیشیان راده کیشی که سه ره رای ئەوهی زانیارییه کان بیدهنگ
دهمیننه وه هاوکات گه لیک روون و دیارن و زهینی خوینهر ده خه نه گه ر و پالی
پیوه ده نین له سه ر ئەو پیشیبینیانه ی له ره وتی گشتی چیرۆکه که ده ریکیشاون،
دیږه سپییه کانی چیرۆکه که بنووسیته وه. ئەم ئیمکانه و ئامرازه به "رووداوی

شاراوه" ناوگيردهكېن و دهبی لیږدها بگوتريت كه نهگه رچی ههمینگوای بوچوون و کارکردیکی تهواو تاکه کهسی و دووپاته کی (و هه نديکجار کارزانانہی) پپی به خشيوه، به لام نه م زار او هیه له میژده داهینراوه و نه م ته کنیکه هاوته مهنی کاته. راستییه که ی نه م هیه که نووسه ره مودیرنه کان مه گه ر به ده گمهن به کارزانی نووسه ری "پیره میرد و ده ری" وه که لکیان له م ته کنیکه وه رگرتیت. نایا تو نه و به ره مه دره وشاوه یه که ده توانین به ناودارترین چیروکی ههمینگوای نامازهنیشانی بکه ین یانی "بکوژده کان" ت دیته وه یاد؟

گرینگترین مه سه له ی نه م چیروکه پرسیکی مه زنه: بوچی نه و دوو هه لاتووه له و گه رکه ونه دا به جووتیک دوانزه فیشه که وه خو یان ده که نه چیشته خانہی "هینری" دا و ده خوازن نول نه نديرسوئی سویدی بکوژن؟ ویرای نه م هه له به رچی وه ختیک "نیک نامز" به نول نه نديرسوئی ره مزای خه به ر ددات که نه و بکوژانه به داویدا ده گه رن تا گیانی بکیشن! نه و کولنادات به وه ی که هه لیت یا پولیس ناگادار بکاته وه و به سووک و هاسانی خو ی ده سپریته دست چاره نو سه حه تمییه که ی؟ نیمه قهت بومان نییه له راستی نه م مه سه له یه بگه بین. نه گه ر خواز یاری وه لامی نه م دوو پرسیاره دژواره ی داستانین دهبی خومان بنینه جیگه ی خوینه ری چیرووک و گه لاله ی نه م وه لامه له سه ر نه و چهند داتایه دارپژین که گیره ر - زانای گشتی و تاکه که س ناراسته مان ده که ن.

بو وینه نه م گریمانہ یه که ویده چیت نول نه نديرسوئی سویدی به رله وه ی له ویدا نیشته جی بو بیت له شیکاگوایدا مست باز بووه و کاریکی کردووه (خوی واتهنی: هه له یه ک) که چاره نووسی هیناوه ته نووسینه وه.

ناگونجیت که رووداوی شاراوه یا گیرانه وه ی له بیرکراو دلخواز و بی یاسا و ریسا بیت. پیویسته بیده نگی گیره ر هه لگری مانا بیت و دزه و کاریگه رییه کی حاشا هه لنه گر به سه ر به شی نووسراوه ی چیروکدا دابنیت. هه روه ها ده بیت هه ست به نه بوونی نه کریت و کنجکولی و چاوه پروانی و خه یالی خوینه ر بورووژنیت. ناتوانین نکولی له وه بکه ین که ههمینگوای پسپوری نه م ته کنیکه ی چیروکنووسییه و هه ر به وچه شنہ ی له "بکوژده کان" دا دیارده که ویت له وکاته دا که له زانیاریه کان که لک وه رده گريت به سه رمه شقی گیرانه وه ی به سه رفه دیته نه ژمار. نه م زانیاریگه له ی ده ق له ترؤپکی چپای به سته له ک ده چیت ته پولکه یه کی بچووک که ته نیا شوینی نه و گاشه سه هولہ یه که له ژیر تیروژدا به دیده کریت و له پر سه رنجی خوینه ر به ره ولای خو ی راده کیشیت. چیروکبیزیکی بیده نگ که به ناوکویی هه نديک نامازه نه و هیوا و وزه یه به خوینه ر ده به خشیت تاکو بتوانیت به

پیی ئه و گریمان و ئه گه ریپانه ی له نیو زهینیدا نامادهن دهوری داهینه ریکی لیھاتوو بگیڤیت له پیکهاته ی چیرۆکدا. ئه مه یه کیک له باوترین ئاواره گیرانه وه بیه کانه بو ئه وه ی سه رنجی خوینەر رابکیشیت و بیباته نیو فه زای چیرۆکه وه. ئایا تو داتای شاراو هی باشترین رۆمانی هه مینگوی (به رای من) و اتا "تا دیت هه تاو دهرۆشیتته وه" ت له بیره؟ به لی خو یه تی. خه ساویتی گیڤه ری چیرۆک یانی جهک بارینز. هه رچه ند ئه م مه سه له یه تا راده یه ک نااشکرایه، به لام به ره به ره له دوو تویی بیده نگیه کی دیاردا دهرکیندری - ته قریبه ن دهویرم بلیم که خوینەر له ژیر کاریگه ری ئه و شته دا که دهیخوینیته وه ئه م خو و خه سه له ته به سه ر که سیتی چیرۆکدا داده سه پینی - هۆکاریکی دیکه ی ئه م درکندنه ئه مه یه که جهک له گه ل بریتی جوانا جووت نابیت و جوړه پیوه ندیه کی ده ست و دل پاکانه ی له گه لیدا هه یه. بریت ئه و ژنه جوان و خشکۆکه یه که خو شیده ویت و گومانی تییدا نییه که ژنه ش ئه وینداری ئه مه یا ده لوی ئه وینداری بیت ئه گه ر کۆسپ و ئاسته نگی ریگه ی لینه گردایه ت. ئه مه ئه و شته یه که قه ت ناتوانین به وردی ئاگامان لی بیت. خه ساویتی جهک بارینز بیده نگیه کی ئاگادار که ره وه یه. ئه م ناتوانایی و بی ده سه لاتییه ده بیته هۆی ئه وه ی خوینەر سه ری سوور بمینی و سه رنجی رابکیشریت. کاتیک جهک بارینز به وشیه نااسایی و دژوازه ناتوانیه که ی بو بیریت ده گیڤیتته وه خوینەر تا راده یه ک تووشی سه رسوورمان ده بیت که بو پاساوکردنی ئه و بیده نگیه چ ریگه یه کی نییه جگه له وه ی له خه ساویتی جهک بگات یا سازیبکاته وه. ئه گه رچی ئه م مه سه له یه بیده نگ ده مینیته وه - و یان له وانه شه هه ر له بهر ئه م بیده نگیه بیت که ئاشکرا و به لگه نه ویست دیته پیش چاو - به لام هه ر ئه م داتا شاراو هیه یه که رۆمانی "تا دیت هه تاو دهرۆشیتته وه" له تیروژیکی دره وشاوه و مه زندا نغرو ده کات.

"ئیره یی" به ره می رۆب - گریه یه کیتیر له و رۆمانگه له یه که تییدا به شیکی سه ره کی له چیرۆکه که - شتیک گرینگتر له که سیتییه سه ره کییه که ی - له قه له م که وتوه. ئه له به ته به چه شنیک که ناماده نه بوونی سییه ری خستوه ته سه ر چیرۆکه که و له هه موو ئانوساتیکیدا هه ستی پیده کریت. ته قریبه ن له "ئیره یی" شدا وه کی کۆی رۆمانه کانی رۆب - گیڤیه، چ پیڤه نگی له ئارادا نییه. یانی پیڤه نگ نه ک به وچه شنه ی له شیوه ی سوننه تی رۆماندا رووبه رووی ده بینه وه بوونی هه یه - ده قیک که بریتییه له پیشه رۆک، په ره پیدانی بابته و پاشه رۆک - و نه ک لانیکه م وه کی هه ندیک ژیدهر و ئاماژه که پیشتر له کۆمه لیک چیرۆکدا به دیمانکردوه. که واته ناچارین بینووسینه وه ریک وه ک ئه و بیناسازانه ی که

تەنیا بە کەلکۆەرگرتن لە کۆمەڵیک بەرد کە دەیان سەدەیه نیژرانه کۆشکەکانی بایلیان کردەوه، یا وەکوو ئەو گیانە وەرناسانەیی کە تەنیا لەسەری پارۆی شان یا بڕپەریه کی دۆزراوه ئاناتومیای دایناسۆرهکان و قومومه بالدارهکانی پیش میژووین سەرله نوێ دارشته وه.

لەم رووهوه دەتوانین بە دنیاییه وه بلین کە رۆمانهکانی رۆب - گێریه (کۆی رۆمانهکانی) لەسەر داتای شاراو داریژراون. ئەم ئاوارە له "ئیرهیی" دا کارکردیکی تایبەتی ههیه. کەواته بوئه وهی ههستی پیکریت پیویسته ئەم ئالقه ونه یا ئەم بوونه وهره شاراو هیه خۆی بنوینی و له خودئاگای خوینه ردا بیچم بگریت، به لām ئەم بوونه وهره نه دیتنییه کییه؟ میردیکی به خیل کە ناوی کتییه کەش به شیوهیه کی شاراو ئاماژە ی بۆده بات. ئەو کەسه ی کە له ژیر دەسه لاتی دلچە په لیدایه و به کەلکە له یه کی تایبە ته وه و به وردی، و بی ئەوه ی هاوسه ره که ی ئاگای لی بیت، چاودیری کۆی هه لسوکه وته کانی ده کات.

ئەلبەته خوینەر بووی نییه راسته وخۆ و به یه قین له م بابە ته بگات به لکو سروشت و چه شنی وه سفکردنی روانگهی نه خو شئاسا و وه سواسی هاوکات له تهک وردبینیی زیده ره وانه و چاودیری له راده به ده ری گشت رهفتاره کانی ژنه که دنه ی خوینەر ده دن کە به به لگاندن یا داهینانی ئەم بابە ته رازی بیت، به لām ئەم چاودیره وردبینه کییه؟ بۆچی له گه مارۆی سه رنجدانی به رده واما چاودیری هاوسه ره که ی ده کات؟ له پرۆسه ی داستانی رۆمانه که دا چ وه لāmیک بو ئەم داتا شاراو هگه له به دینا کریت. خوینەر ده بیت به تەنیا خۆی و به سه رنجدانی چه ند کلینکی رینوینی که ده ق ئاراسته ی کردوه ئەو وه لāmگه له بدوزیته وه. بوئه وه ی ئەم داتا و رووداو ه یه کببن نادیار و هه میشه ونه ی رۆمان له و چه شنه داتا شاراو هگه له ی کە تەنیا به شیوه یه کی کاتی له چاوی خوینەر ون ده بن جیا بکه ینه وه، به "داتا سپردراوه کان" ناوزه دیان ده که ین. داتای سپردراوه داتایه که که بو وروژاندنی ههستی چاوه پوانی و دلە راوکیی خوینەر له ده ره وه ی ده فری کاتی رۆماندا هه لده که ویت وه کوو ئەو شته ی له رۆمانه پولیسیه کاندای رووده ات، له ویدا که تەنیا له کۆتایی رۆمانه که دا بۆمان هه یه بکوژه که بنا سینه وه. به م جوړه ده توانین ئەو داتاگه له ی که بو کورتماوه چه شار ده درین یا جییه جیده کرین به "داتا گوڤردراوه" کان ناوگیر بکه ین. داتای گوڤردراوه له پلاندانانیکی شاعیرانه ده چیت که تیایدا شاعیر به هوی ده نگیک یا چه شنی قافیه شوینی وشه یه ک له پیکهاته ی ریکو پیکری رهسته دا ده گوڤریت و پاش و پیشی ده خات.

رهنگه به رچاوترین نمونه ی داتای شاراو ه ی رۆمانی مۆدیرن له به ره ه می

خوفناکی "هەریم" له نووسینې فاکتوردا بیته ئاراوه. له م روماندا که ره هنده کانی زانیاری له "نیوان گرکانی" چیرۆکدا - واتا ئه وشوینه ی که ملهوریکی شیت و گه نه کار به ناوی پوپای به دنکیک به لال بنی کیژیکی جوانکیله و ساویکه به ناوی ته مپیل درایک ده پرژینئ - هه لکه وتوون ئه و ئیمکانه ئاراسته ی خوینهر ده کریت تا به ره به ره و به ره چاواکردنی رابردو له نیوه رۆکی قیزه ونی سه حنه که بگات. ئه م بیده نگییه ناحه ز و دزیوه پهره به فه زایه ک دهادت که تییدا "هەریم" دریزه ی پیده دریت. فه زایه ک له وه حشیگه ری، سه رکوتکردنی سیکیسی، ترس، دوو چاوه کی و به ره بریتی که تا قمییک که سیتی به جیفه رسون و میفیس و ده ورگیرانی دیکه ی چیرۆکه که ده به خشیت که پیشاندر و نوینه ری دنیا ی شه رنه نگیزین.

سیمبولیکی یه کببن چه مکی له هه لوه شانوه و داکه وتنی مروث له سه رده می په سالاندا، هه ر به و چه شنه ی که ته ورات ده یگیریته وه. به لام کاتیک روو به رووی دزیوییه کانی رومان ده بینه وه - سه ره پای ده ستریز سیکیسی به سه ر ته مپیلدا که له هه موویان بچوو کتره روو به رووی له سییداره دان، ئه شکه نجه و زه جرکوژکردن به ئاگر و کومه لیک کوشتنی توفینهر و بی ئاکاری ده بینه وه - زیاده وه ی که له پیشیلکردنی مافی مروث ده گه ین هه سته ده کین که هیزه شه یتانییه کان توانیویانه زال ببن و رۆحیکی جه هنده می چاکه ی به زاندووه و له خشته ی بردووه ته وه و زه وینی داگیرکردووه. سه رجه م "هەریم" له ریزکردنی داتا شاراوه کان له تهنیشیت یه کتردا بیچم ده گریت. له سه ره تادا ویرای ئه وه ی ده ستریز ده کریته سه ر ته مپیل درایک هه ندیک رووداوی به رچاویتر وه کی کوشتنی توم و ریډ و خه ساویتی پوپای دینه کایه وه که گشتیان گه لیک داتای بیده نگن و خوینهر ته نیا ئه وکات بو ی هه یه به دییانبکات که به ره ودوا بگه ریته وه. ئه و خوینهره ی که به م چه شنه و به هو ی ئه م داتا شاراوه گه له وه له رووداوه که و له بیچمگرتنی کاتی راسته قینه ی کروئولوزیک ده گات. ده بی بگوتریت که فاکتور نه ک ته نیا له م روماندا به لکو له کو ی چیرۆکه کانیدا کارزانی حاشاهه لنه گری به کاربردنی داتا شاردراره کانه.

وه کی دوانموونه ده مه ویت بگه ریته وه بو پینجسه د سال له مه وپیش و بو یه کییک له باشترین رومانه جه نگاوه رییه کانی سه ده کانی ناوین واتا "تیران لوبیلان" به ره مه می خ. مارتورییه. یه کییک له و رومانگه له ی که سال دوانزه مانگ له سه رووی قهره ویله که مداماناوه. مارتورییه له رومانه که ی خویدا به کارزانی و لیها تووی مه زنترین روماننوسه مودیرنه کانه وه سوودی له داتای شاراوه - گوردراو و سپرداو - وه رگرتووه. وه ره پیکه وه چاویک بخشینینه سه ر

هەندىك ماددەى گىرانه وەبىيدا كە يەككە لە رەھەندە كاراكانى گرگانى ئەم رۆمانە پىكەدەھىنن. واتا ئەو "زەواجە بىدەنگ" گەلەى كە تىران و كارمىسىنا و دىافبوس و ئەستىفانيا بەرپاى دەكەن. (چىرۆكىكى لاوەكى كە لە نىوہى پاژى ١٦٢ وە دەسپىدەكات و تا نىوہى پاژى ١٦٣ درىژەى ھەيە). بەسەرھاتى ئەپىزۆدەكە بەم چەشنەيە: كارمىسىنا و ئەستىفانيا لە يەككە لە ژوورەكانى كۆشكدا تىران و دىافبوس بۆ لاى خويان بانگىشت دەكەن. ئەم دوو جووتە بى ئەوہى ئاگادار بن كە پلائىر دىمبىدا لە كونسى قوفلەكەوہ چاودىرپىيان دەكات شەوى ژووان بە عەشقبازي تىپەردەكەن. ئەم تەجرەبە عەشقبازانەيە بۆ كارمىسىنا و تىران پاكە و بۆ ئەستىفانيا و دىافبوس پەرە لە تاوان. ھەر كە سەھر ھەلدىت عاشقان يەكدى بەجىدەھىلن. لە پاش چەند كاتژمىرىك پىلائىر دىمبىدا بۆ كارمىسىنا و ئەستىفانياى دەركىنىت كە لە نزيكەوہ شاىەتحالى زەواجە خامۆشەكەيان بووہ. ئەم بەشەى رۆمان لە سىستىمى كرۆنۆلۆژىيانەى رىالدا ديار ناكەوئىت بەلكو بەشيوہەيەكى پارچە پارچە و لەرىي ھەندىك وەرچەرخانى كاتى و داتايەكى شاراھوى گۆردراوہە نومايش دەكرىت و ئەم داستانە زىندووئىيەكى نائاساى بە ئەپىزۆدەكە دەبەخشىت. چىرۆك دەربرى ھەندىك پەراوئىزىشە لەوانەيە: برپارى پىشووى كارمىسىنا و ئەستىفانيا بۆ ئەوہى تىران و دىافبوس بۆ لاى خويان رابكىشن ياكوو روونكردەوہى ئەم بابەتە كە چۆنچۆنى كارمىسىنا كە گومانى ھەيە لەوہى لەتەك تىراندا جووت ببىت - تەشقى زەواجى خامۆش - خۆى دەدات لە خەوتن.

كاتىك كە گىرەرى ناتاكەكەسى و زاناي گشتى سەرسوورمانى تىران لە كاتى دىدارى پرهنسىسى جواندا و چۆناوچۆنى چۆكدادان و رامووسانى دەستى پرهنسىس شىتال دەكاتەوہ خەرىكى سەرنجى سىستىمى كرۆنۆلۆژىيانەى واقع دەدات. لىرەدا يەكەم وەرچەرخانى كاتى ھاوكات لەگەل دابراى كرۆنۆلۆژىيكا روو دەدات. "ئەوان گەلىك سەدەقە و قوربانى يەكدى بوون و كاتى مائىئاوئىيە ھات، لە يەكترجىابوونەوہ و گەرانەوہ بۆ ژوورەكانيان." داستان پرسىارىكى لاسار لە دزەى ناپوورپى و بىدەنگىدا بەجىدەھىلئىت و قەلەمباز دەداتە داھاتوو: "لەم ناوہدا كى بۆى ھەيە بنوئىت؟ دووكەسى لە ئەوئىندارىدا و دووكەسى تر لەبەر ئازار" پاشان گىرانهوہ، خوئىنەر بەرەو بەرەبەيانى سبەينى راكىشەدەكات. پلائىر دىمبىدا لە خەو ھەلدەستىت و خۆى دەكاتە ژوورى پرهنسىس كارمىسىنادا و ئاوقاى ئەستىفانيا دەبىتەوہ كە ھەرپەشىمان و پەشوكاوہ. چى روویداوہ؟ بۆچى ئاگرى شاوہتى ئەستىفانيا ساردبووہتەوہ؟ لەراستىدا تانەوتەشەر و

پرسىيار و نوکته و سه رکونه کانی پلاټير ډيمبيدا به چه شنى ناراسته ى خوښه ر ده کړين که هه ستي کونجکولى و سيکسى خوښه ر بخه نه گه ر و له ناکامدا له پاش هم روونکاريه تيروته سسل و هه لخله تينه ره ى پلاټير ډيمبيدا هم مان بو درده که ويټ که دوينى شه و خه ونى بينيوه که نه سستيفانيا له گه ل تيران و ديافبو وسدا له ژووریکدا کو بوونه ته وه. ليرهدا دووه مين و هر چه رخانه کاتي يا بازداني کرو نولوژي يانه ى هم نه پيزوده هه لکه و تووه. کاتيک خوښه ر ناوړ له دويشه و دداته وه و له بهر خه ونى گرمانه يي پلاټير ډيمبيدا له چه ندو چوڼى زه واجه خاموشه کان ده گات، تيشک ده خرينه سهر داتاي شاراه و نه پيزوده که ده گه رپته وه بو که شى سهره تايي. نيا به بي که موکوړي؟ نا به گشتي.

هر به وچه شنه ى که بينيت ليرهدا وپراي هم و هر چه رخانه کاتييه، و هر چه رخانه يکى فه زاييش هاتو و ته گوړي. چه شنیک گورانى ديدگاي فه زايي. چونکه گيړه رى زه واجى بیده نگ ئيدى گيړه رى کى ناتاکه که سى و دهره کى نييه. پلاټير ډيمبيدا گيړه ر - که ستييه ک نييه که بيه ويټ شايه تيهه کى بابه تي بدات به لکو پيخوشه بابه ته که به شيوه يه کى زه ينى و خه يالى دهر بپري. (هم و هسفر دند و شيتا لکر دنه وه راشکاو و تارو ز ناميزه ى وى نه ک ته نيا نه پيزوده که زه ينى ده کاته وه، به لکو له وهش گرینگتر له راده ى دزيوى و نه تکی به سه رهاتى بنپرژانى نه سستيفانيا له لايه ن ديافبو وسه وه داده شکنيت) سندو وقي چيني زه واجه خاموشه کان له م و هر چه رخانه دوپاته کييه - کاتي و فه زايي - ده که ويټه وه به و ته يه کى دیکه هم و هر چه رخانه ده گاته گيړانه وه يه کى سه ره به خو (گيړانه وه ى پلاټير ډيمبيدا) که له ناوه ندی گيړانه وه ى گشتي گيړه ر - زانای گشتيدا هه لده که ويټ. (ليره شدا ده بيت بگوتريت که نو سه رى رومان يانى "تيران لوبيلان" زور جار که لکى له نامرازى سندو وقه چيني يا بوو که له رووسيه کان و هر گرتووه. خزمه ته دياره کانى تيران له زنجيره جه نه کانى کوشکى به ريتانيدا، که بو ماوه ى سال و نيويک دريژه يان هه بووه، نه ک له لايه ن گيړه ر - زانای گشتيه وه به لکو له دووتوي چيرو کيکدا که ديافبو وس بو "کونت واريک" ى ده گيړيته وه ده خرينه به رچاوى خوښه ر.

له لايه کى تره وه ديلبوونى "رووديس" له لايه ن جينو قاييه کانه وه له دووتوي چيرو کيکدا که دوو شواليه ى دهر بارى فه ره نسا بو تيران و دووکى فه ره نساى ده گيړنه وه ديار ده که ويټ و هه روه ها به سه رهاتى گائوبيديه ى بازرگان له لابه لاي چيرو کيکدا که تيران بو بيودا ريپوسادى ده گيړيته وه ناشکرا ده بيت. به م چه شنه هر که تيشکمان خسته سهر تاکه نه پيزو ديکى هم به ره مه کلاسيکه بومان دهر که وت که هه ندیک ئاوزار و ئيمان که به ناوکويى و کار بردى

بريقه دار و خوڼويناڼه له لايه ن نووسره هاوچه رخه كانه وه وهك گه ليك داهينان و دوژينه وهی نوی دینه بهرچاو له راستیدا به شيكن له میراتی پر بایه خی رومان كه هه نوو كه به بویری و جیلوه یه کی زیادتره وه له چاو رومانووسه کلاسیکه کان به کارده بردرین. نه وشته ی که نووسره مودیرنه کان هه ولده دن جیبه جیبه بکن زورجار ته نیا بهرجه سته کردنه وه، جوانکاری، پالوتن و یا تاقیکردنه وهی هه ندیک ئیمکانی مه جازیی ده ستووره کانی چیروکنووسین و گه لیكجاریش له بهری هه ندیک دهقی چیروکی کونینه دهخون.

رهنگه بژییت که بهر له کو تایی نامه که خویندنه وه یه کی گشتیمان هه بییت له پیشانده ره پشتاو پشته کانی ئەم ژانره که له تهکنیکی سندووقه چینیه کانه وه سه رچاوه دهگرن و له م رووه وه تیوریایه کی هه مه لانه و گشتگیر بو کوی رومانه کان داریژین. به شی نقیسانی هه موو رومانیک ته نیا پاژ یان پارچه یه کی بچووکه له گشت نه و چیروکه ی که رومان ده خوازیت بیگیرپته وه. گشتییتیه ک که بریتیه له کوی به شه کانی چیروک - هه ندیک هزر، فورم، نامانج، هه لسوکه وتی کولتووری، توخمی میژووی دهرووناسی، ئایدولوژیکی و... هتد که دهسته بهر و هه لگری گشتیه تی چیروکن - و زور هه مه لانه تره له وشته ی له دهقدا دیارکه وتوه و زوریش گشتگیرتره له وینا کانی هه موو رومانووسیک و ته نانه ت نه وکه سه ش دهگریته وه که به بی نه ندیشه ی فره کاری له چیروکیژیدا، فره بیژ و زمانبازه و له شار دنه وهی مه سه له کان له دووتویی دهقدا گه ليك به هیژ و به نه زموونه.

بو جه ختکردنه وه له سه ره ئەم چیبایه تیه دهسته وستاوه ی گوتاری چیروک، روماننوسی فره نسی کلود سیمون - که هه ولیده دا به م چه شنه بانگه شه ی دروی نه ده بیاتی ریالیستی له به ره مهینانه وهی واقیعدا ئاشکرا بکات - نمونه یه ک ده هیئته وه: وه سفکردنی پاکه تیک جگه ره ی ژیتان. نه و ده پرسیت: ده بی ئەم وه سفه چ توخمگه ليك بگریته وه هه تاکو ریالیستی بیت؟ ئاشکرایه: قه باره، رهنگ، بارست، نووسمانه کانی سه ر پاکه ته که و هه ندیک ماده ی گشتی. نه وانییه و که موکوری هه یه. چونکه چ زانیارییه کی گرنگ ئاراسته ناکات که پیویستن بو به ره مهینانی جگه ره، به لام ئایا هه رهینده به سه؟ له روانگه یه که وه ده بییت چه مکی وه سفکردن هه لگری بچووکتیرین داتا کانی ش بیت وه کوو: هیلی به ره مهینان که له پاش پرؤسه ی داپوشراوی بیجم گرتن و به ره مهاتنی پاکه ت و جگه ره کان له ئارادایه و هه روه ها سستی په خش و دوژینه وهی بازار که جگه ره که له به ره مهینانه ره وه ده گه یه نیته دهستی بهر خور، به لام ئایا به م جوړه ش وه سفیکی ته واو و گشتی له پاکه ته جگه ره ی ژیتان ئاراسته کراوه؟

قته. ئاستی کیشانی جگهرهش بابه تیکی دابراو نییه و خود بهری ئالوگوری گه لیک خو و پیوه و شیوهی بهر خورییه و ئه مانهش هه ریه که و بهش به حالی خویان پیوه ندیییه کی ئه و تویان هه یه له گهل میژووی رابردوو و گه لیک بیر و برپا و میتولوزی و سیاست و شیوه ژیانی کومه لگا، هه روه ها له لایه کی تره وه مه سه له ی تاقیکردنه وه ی ئه م به ره مه له سه ر کومه لگا و شیوه ژیانی خه لکی - چ هه نجار بی و چ ناهه نجار - و شیوه باوه ئابوورییه کانیش له گوریدایه که ده ور یکی بهر چاوه ده بینن و ویرای ئه مانهش ئه م مه سه له یه دینه ئارا که کیشانی جگهره کاریگه ریییه کی برپا وه ی به سه ر تاکه که سه ی جگهره کیشدا هه یه.

له م رووه وه زور دژوار نییه که بزانی و هه سفکاری هه رش تیک به شیوه یه کی هه مه لانه و گه شتگیر بیمانایه مه گه ر ئه وه ی بخوازین گه شت جیهانی هه سته له بار یکی ئایدیالدا پیناسه بکه ین، به لام بیگومان ده توانین سه باره ت به چیرۆکه کان بلیین که ئه گه ر بیته و رومانووس له کاتی گیرانه وه ی چیرۆکنیدا خوی سنووردار نه کاته وه (به وته یه کی تر کولنه دات به شار دنه وه ی هه ندیک داتای ئاشکرا) ئه و چیرۆکه ی ده یگیریته وه هه یچ کاتیک سه ره تا و به زانی نابیت له واقیعه دا به چه شنیک ده به سه ریته وه به کوی چیرۆکه کانی دیکه وه و هه مان گه شتیته ئه فسانه یی لیده که ویته وه. جیهانیکی خه یالای بیسنوور که کوی چیرۆکه کانی تر ده گریته وه و له گه لیاندا یه کانگیر ده بیت.

ئیس تاکه ئه گه ر تو دان به وه دا بنیته که هه ر رومانیک - یا باشته رایه بلیین هه ر چیرۆکیک که ده نوو سه ریته وه - ته نیا و ته نیا پاژیکه له داستانیکی گه شتی که رومانووس ناچاره - بوئه وه ی دریز دادرپی نه کات یا دوامه به سته ئاشکرا نه کات - گه لیک له زانیاریه ناپیویسته کان سه ریته وه و ده بیت له هه ندیک ده ستوور و شیواز که لکوه برگریته تاکو داتا ئاشکرا و بی سووده کان له داتا شاراو هکان جیا بکاته وه.

من له م نامه یه رازیم، چونکه له راستیدا ئه و داتا شاراو هگه له ی ئاماژه نیشانیان ده که م هه ندیک زانیاری بیکه لک یا به لگه نه ویست نین، به لکو به پیچه وانه وه زور کارامه ن و ده ور یکی بناغه یی له پیکهاته ی گیرانه وه یی داستاندایه گه یپن و هه ر له بهر ئه مه یه که سه ریته وه یا جیگورکییان ره نگدانه وه یه کی بهر چاوی هه یه له په یه رنگ یا دیدگاکانی چیرۆکا.

له ئاکامدا ده مه ویت دوویات له و به راورد ه بکه مه وه که جاریکیان سه باره ت به "هه رییم"ی فاکنه ر ئاراسته م کردوو. گوتم که به سه رهاتی سه ره کی رومانه که (گه لیک روودای گوردراو یا سه ردراو) بارستیکی فه زاییه و هه روه ها له هه موو

رؤمانیکې تايبه تيدا بؤ ده سڅسختی هندیك کاریگری دیاریکراو به نه نقه سست زانیارییه بیهووده کان و داتاگان ده سرپیندرینه وه و له م رووه وه نه م بارسته فهزاییه دواشیوه ی له خو ده گریټ. نه م پیکهاته نوییه درخه ری ره سه نایه تی هونه ری نووسه ری به ره مه مه. نه م فورم و شیوازه تايبه ته ی نووسین به یارمه تی هندیك نامرزی جیا جیا بیچمی گرتووه، به لام گومانی تیندا نییه که یه کیک له کارامه ترین و به بایه خترین ناو زاره کان داتای شاراو هیه (نه لبت نه گه ر تو ناویکی جواتر بؤ نه م ناو زاره شک نابه یټ) هه تاکو به م نامرزه به شه بیهووده کان بسرپینه وه و له پیناو به ده سته پینانی نامانج و جوانی هه ژینه ری به ره م ماده ی سه ره کی ناراسته بکن.

به هیوام ناواته کانت بینه دی. مالئاوا

سه رچاوه:

گوټفاری گولستانه، سالی چوارم، ژماره ی ۴۷.

پیشه کی وەرگیرانی عەرهبی دیوانه کهی ترانسترومیر

نوسینی: ئەدوئیس
و. له عەرهبییەوه: دلێر محەمەد

(۱)

وەک باشلار دەلێن: گەر وینە «سپێدە ی قسەکردن بێت»، ئەوا ئیمە له شیعری تۆماس ترانسترومیردا پە ی بەم سپێدە یە دەبەین. گەر دەربرینی زیندووش پە یوہست بێت بەداهینانی وینەوہ، ئەوا دیسانەوہ له شیعەرەکانی ئەم شاعیرەدا وەک نمونە یەکی ناوازه ئەم دەربرینە دەبینین...

(۲)

میتافۆر ھاوتای درێژدادرپینەکردنە و تازەگەریش پە یوہستە بە کلاسیکەوہ، نامۆ و غەریببیش له زانراو یان ئاشناوہ سەرچاوہ ی گرتوہ: ئەمانە دوالبزەکانی ناو شیعری "ترانسترومیر"ن، کہ وەک کۆمەلێ کللی بنەرەتی ئامادەم کردوون بۆ چوونە نیو جیہانە شیعرییەکە ی و ئاشنابوون بەم جیہانە. چونکہ کاتیک درێژدادرپینەکردن و میتافۆر لەلای شاعیریک کۆببنەوہ، وەک چۆن لەلای ئەو کۆبوونەتەوہ، یاخود کاتیک نزیکایەتییەکی ئەندامیانە لەنیوان روچوون بەناو توندوتۆلی کلاسیک لەلایەک و کرانەوہ ی رەسەن بەسەر زمانی نوێگەریدا

له لایه کی دیکه وه، وهک تیروانین و نووسین به دی بکهین، وهک چۆن له شیعرى "ترانسترۆمیر" دا به دی دهکهین، ئهوا له ناو هه موو ئه مه دا زانراو یاخود ئاشنا چوون شتیکی غه ریب و نامۆ دینه پیش چاو، وهک ئه وه ی که یه که مجار بیټ دروستکراییت و غه ریب و نامۆش وهک شتیکی زانراو و ئاشنا ده بینریت، وهک ئه وه ی که له بهرچاومان و له ناو کۆشماندا له دایک بووبیت...

(۳)

سرووشت، رهگه کان، دارودرخت، ده ریا، هه ور، باران، به فر، به رد، بالنده... هتد، شته کانی ژیا نی روژانه، له ساده ترینیا نه وه بو هه ره ئالۆزه که یان، ئه و شتانه ی که زانست و ته کئولۆژیا بوونه ته مایه ی به ره مه یان و به کاربردیان. هه موو ئه مانه که ره سته و مه ته ریا له کانی شاعیرن، ئه مه سه ره رای جیهانی ناوه کی "من"، جیهانگه لی هه ست و فه نتازیا، نیگه رانی و دله راوکۆ و گه ران و پرسیارکردن. شاعیر هه موو ئه مانه ی تا قیکردوونه ته وه و سه ره له نوێ ته ماشای کردوونه ته وه و به پپی هه سته کی زه مه نیانه، که کاته کان تیایدا تیکه ل ده بن و واقعی ش تیایدا ئامیته ی فه نتازیا ده بیټ، هه ره ها به پپی هه سته کی میژوو بیانه ی ئاسویی و ستوونی، به ده ربڕینیک که وهک ریتمی ئه و چرکه ساتانه ده بینریت، که روژانه تیایدا ده ژین، سه ره له نوێ شاعیر شیوازیکی تر و مانایه کی دیکه ی به م "مه ته ریا لانه" به خشیوه ته وه...

(۴)

هه سته شیعرى له لای ترانسترۆمیر له هه ناویدا هه لگری هه سته کی زانستییه، چونکه کاتیکی ده یخوینینه وه، په ی به وه ده به یان که زانست له شیعه ره کانی دا جو ره ئیستاتیکیه کی نه بینراوه، که له گه ل نه پپی جوانی شیعرى بینراوا ده پروات. کاتیکی له بزاونته میتافۆرییه که یدا شیعرى ئه و ده خوینینه وه، درک به وه ده که یان که چۆن واقع به و شیوه یه ده بینریت، وهک ئه وه ی که ئه وه ئه و نییه که شیعر ده خولقی نی، به لکو ئه وه شیعه ره که واقعی "خولقاندوه"، هه ره ها ئه وه شمان بو ده ره که ویت که واقع ته نیا به شیوه یه کی جولاو ده بینریت، چوون ئه و کۆمه له هاله ته وایه که به دوای یه کتردا دین، وهک ئه وه ی که له ناو تیروانینیکی گۆراوی فه نتازیانه ی میتافۆریدا پیکهاتیی و دروستبووبیت. له هه مانکاته دا زمان - میتافۆر یان زمان - وینه بو ئیمه وه ها ئه ندیشه ده کریت، که بریتییه له مالی واقع و مالی مرووف و مالی جیهان. به پپی ده ربڕینه که ی "میرلوپونتی" زمانیش بو خوی

“حەزی لە گۆرانه”، هەروەها میتافۆریش بەتەنیا تیکشکاندنی نەریت “باو” نییه، بەلکو هاوکات تیکشکاندنی سیستەمە بالادەستەکەشە، سیستەمی پەیوەندییەکانی نیوان زمان و شتەکان. لەم روانگەییەو دەکرێ بلیین شیعیری ترانسترۆمیر خۆیندەنەو هیەکی “زانستیانیە” بۆ شیعیرییەتی جیهان، یان بۆ رۆحی ئەم شیعیرییەتە، هەروەها خۆیندەنەو هیەکی شیعیرییانەشە بۆ زانستیوونی جیهان، یاخود بۆ “مەتریال” هەکی، هاوکات ئەم خۆیندەنەو هیە لەسەر ئاستیک فەراهم دەبیت، کە دەبیته مایەتی دابرا، یان کۆکردنەو هی ئەو شتەکانی کە لە لایەکەو ه گوزارشتکردن لییان نارەحەتە، لە لایەکی تریشەو ناکرێ لە ئاستیاندا بیدهنگ بیت، هەروەک تەعبیرکردن لە گوتەزایەک کە دەکەوێتە نیوان گوتنی ئەستەم و بیدهنگی مەحاله وە.

لە هەموو ئەمەشدا ئەو هەستکردنە دەستبەردارمان نابیت، کەوا شیعیر و زانست توانای ئەو هیان نییه شتیکی بخەنە “ناو” وشەو، چونکە جگە لە بینراو و نمایشکراوی راگوزەر، هیچ شتیکی دیکە ناخریته ناو وشەو، بەلام “جەوهر” بەردەوام بە ئەستەمی و ئالۆزی دەمیته وە. هەستیاری “سۆفیانیە” ی پەنھانیی لیرەدایە، لە شیعیری ترانسترۆمیردا، هەروەها لیرەو لەو هەستەش تیدەگەین کە رستەیی شیعیری ئەم شاعیرە هاوکات لەسەر چرپی و روونی “شەفافییەت” راوەستاو.

(۵)

قەسیدە لە لای ترانسترۆمیر ئامادەییەکی ریالیستیانیە هیە، کە تیایدا بەتەواوەتی دەست بەرلیدانی دلی شتەکان دەکەوێت، هەروەها ئامادەییەکی میتافۆریانیەشی هیە کە لەناویدا واقع دەگۆریت بۆ خەیاڵ. هەموو قەسیدەییەک تابلۆییە کە، کە روالەتەکی پیکهاتەییەکی رەونەقدارە لە بەشەکانی ژبانی رۆژانە، ناوهرۆکەکی، پرشنگانەو هەکان و ئامازەکان و فەنتازیاکانە. ئەمەش ئامادەییە کە راستەوخۆ خۆینەر دەخاتە باوەشی گەردوونەو. گەردوونییکی بچوو ککراوەی ریالیستیانیە لەناو جەستەیی قەسیدەدا، یان دەروون و رۆحییکی پەخشکراو لەناویدا. هاوکات ئامادەییەکی شە کە خۆینەر و لیدەکات لەناو خودی خۆی و لەنیو گەردوونیشدا ئامادە بیت. ئەمە بەتەنیا هەر ئامادەییەکی فیکری نییه، بەلکو بەر لەمە ئامادەییەکی ئیستاتیکییە، کە ئەو پەیوەندییە کتوپرانیی نیوان وشە و وشە کە دایمە زانندوون لە لایەک و پەیوەندییەکانی نیوان وشە و واقع لە لایەکی ترەو ه گوزارشتی لیدەکەن، کە لەناو قەسیدەدا پرشنگانەو

و زیندووێتی پەخش دەکەن. بەمشێوەیە هەست دەکەین ئەو مەودایەکی که خودگەراییی لە شت دادەبەریت، یان پیکەوێ گری، یان دەدات، هەمان مەودایە که تیایدا من و ئەویدی باوەش بە یەکدا دەکەین، بەشێوەیەک که ئەم دوورییە خۆی دەگۆرێت بۆ ئامیزیک، که تیایدا سنوور و مەوداکان نامینن...

(٦)

وا دیارە واقعیی گەردوونی لە شیعری ترانسترۆمیردا گریدراوە بە ژبانی روژانەیی خۆیەو و لەنیو ئەزمونی نووسینەئێستاتیکییەکییدا ئامادەگی هەیە. لەگەڵ ئەوەشدا ئەو مەسەلانەیی که لە شیعەرکانیدا دەستیان لێدەدات، یان دەیانوروژینی مەسەلەگەلی ئەبستراکت نین، بەلکو ریالیستین، کهچی سەرەرای ئەوەش لە رەچەلەکدا دابراون لە مەسەلەیی بێ ئەزەزی سیاسی و ئایدۆلۆژییەو. مەسەلەگەلیکن که لە واقعیی مروڤەو وەرگیراوان لەناو بوونیدا. مروڤەکانیش لەناو ئەم مەسەلانەدا، مروڤەگەلی ژبانی روژانەن، که بە سیاسەت نەپازینراو نەتەو و سیاسەتیشیان نەپازاندوو تەو، ئالای خەبات و تیکۆشانیان بەرز نەکردوو تەو و گۆرانیشیان بۆ ئەفسانەکانی نەگوتوو، بەلکومروڤی نیومالەکان و سەرشەقامن مروڤی کارکردن و تیرامان و گوشەگیرین. مروڤی بوونن بە هەموو ئازار و نارەحەتی و بە هەموو خۆشییەکانییەو. روڤوونە نیو پرسیار و سەرسامی و نیگەرانی لە شیعەرکانیدا قولپ دەدات. لەبەرئەوێ روانین بۆ واقعیی جیهان و واقعیی مروڤ مومکین نییە قول و راستەقینە بیت، گەر ئەم روڤوونە خەمناک و تراژیدیە بەناویدا تینەپەریییت. گەر ترانسترۆمیر زانیبیتی که چۆن شیعەرکانی بپاریزیت لەو بێرخییە سیاسی - ئایدۆلۆژییە، ئەوا ئەمە لەبەر ئەوێ که ئەو پەیی بەو بردووێ که شیعەر قوللایییەکی ناوی لە دەست دەدات، کاتیک ئامانج لێی گەیانن، یاخود گواستتەوێ بیت بۆ جەماوەر، چونکه کاتیک شیعەر تیکەلای یان یەکبگریت لەگەڵ رووداوی راگوزەردا، یاخود گەر بییەهایی بگریتە فاکتەریک بۆ تیشکخستتە سەر شیعەر و بەخشینی ناوبانگ پێی، ئەوا شیعەریش خۆی بیبایەخ دەبیت. شیعەر رووناکییە، لە خودی خۆشیدا پرشنگدانەوێ، بۆیە لە راستیدا ئەو پێویستی بە سییەرە، بە شێوەیەکی تاییەتیش شیعەر پێویستی بە نیشتەجیبوونە لە شەودا، شەوی هەست و مەتەرئال و نەببیرا. بەهەر حال ئەمە بە مانای دابراوی شیعەر نییە لە ژبان و بە واتای دامالینی قودرەتی کاریگەرییەکی نایەت لە میژوودا، بەلکو بە پێچەوانەوێ لە پرووی بیر و کردارەو بە مانای دابراوی شیعەردیت لە باو، بە تاییەتی لە روژگاری ئەمرودا

که بیرکردنه وه یه کی ساخته پال به کارکردنه وه دنیت و دهیجولینیت، که خوی له میدیا و بانگه شه دا نمایش دکات. ههروه ها به پپی کاری خودی هوکاره کانی راگه یاندنیش، میژووی باو بریتیه له تنیا کومه لی رو داوی راگوزه ر...

(۷)

ترانسترومیر له شیعره کانیدا هه لده دات ده ربارهی هه لومه رچی مرویی بدویت، هه ولیش دده دات شیعره به و سیفه ته ی که هونه ره، وه ها پیشکه ش بکات که ته عبیر له م هه لومه رجه بکات. سه ره رای ئه وه ی که ره گورپیشه ی شیعره کانی به نیو سه رزه مینی شیعردا روچوون، له بنه چه کلاسیکی و لیریکی و سیمبولیستییه که یاندا، ئه و له هه مانکاتیشدا شیعره کانی ده که ونه نیو بزوتنه وه ی تازه گه رییه وه و له سه ر ریره وه ی ئاینده ش راوه ستاون. له م حاله ته شدا ئه م شاعیره له ناو یه ک قوتابخانه دا پولین ناکریت و ناشیته دامه زریه ری. له هه مانکاتدا ئه و یه ک که س و فره که سیشه "واحد و متعدد". له م حاله ته شدا ئیمه ئه و ه مان بو ده ر خسیت که له شیعره کانیدا ببینین که چوون بینراو ونه بینراو یه ک پیکهاته یان هه یه و خودی شاعیر لییه وه ده بوژیته وه و سه ره ه لده دات، وه ک ئه و بو نه ی که له گولی جیهانه وه دیت...

سه رچاوه:

پیشه کی کتیبی "توماس ترانستروم، الاعمال الشعریه الکامله"، ترجمه: قاسم حمادی، اعاد قرائتها و قدم لها: ادونیس، دار النشر: بدایات، ط ۱، سنه ۲۰۰۵.

” کلووه به فره کان له چه وادا ده پشکوین “

شاعر و ژبانی ”توماس ترانسترومیر“
وهرگری خه لاتی ئه ده بی نوبلی ۲۰۱۱

و. له فارسییه وه: یونس ره زایی

”توماس ترانسترومیر“ سالی ۱۹۳۱ له شاری ”ستوکهولم“ له دایک بوو. سالی ۱۹۵۶ لیسانسی دهر وونناسی وهرگرت و پاشان له به شی دهر وون دهرمانی زانکوی ستوکهولم دامه زرا. سالی ۱۹۸۰ له وهزارهتی کار وهک دهر وونناس دهستی به کار کرد. سالی ۱۹۶۶ خه لاتی ”بلمان“، سالی ۱۹۷۹ خه لاتی ”دونیو“، سالی ۱۹۸۱ خه لاتی ”پترارکا“، سالی ۱۹۸۲ خه لاتی ”پیشه نکه ئه ده بییه کان“، سالی ۱۹۸۸ خه لاتی ”پیلوت“، سالی ۱۹۹۰ خه لاتی ”دادوهره کانی باکوور“ و سالی ۱۹۹۶ خه لاتی ”ئاگوست“ی وهرگرت، سه ره نجام سالی ۲۰۱۱ خه لاتی ئه ده بی ”نوبل“ی پی به خشرای. ترانسترومیر پاش سه کته کردنی، زمانی له گو که وتوووه و دهستیکیشی ئیفلیج بووه. ئه و زور دلخوشه له وهی ئه و خه لاته نهک به خودی ئه و، به لکو به ”خاتوو خودای شاعر“ به خشراووه. بریار وایه کاتی وهرگرتنی خه لاتی ئه ده بی نوبل، ئه وهی له دلیدایه، به ژهنندی پیانو دهریپریت. ئه و شاعیره تا ئیستا پازده کومه له شاعیری بلاوکردوو ته وه که یو سه ر ۶۲ زمانی جیهان وهرگیرداون.

دەرپرینی ریکوپییک و بی پراویز، روونی و رهوانی بی هاوتای لایه‌نه وینه‌ییه‌کانی زبانی و ره‌سه‌نایه‌تی دهق، بووه هوی ئه‌وه‌ی ترانسترومیر به یه‌کیک له شاعیرانی مه‌زنی سوید بیته ئه‌ژمار. ئه‌و، به تایبهت له سه‌رواکانی سه‌رده‌می ئانتیکی که‌لک و ه‌رده‌گرت. زورتریش له‌و شیعیرانه‌دا که وه‌سفی سرووشت بوون سه‌روای به‌کارده‌هینا. به‌و پییه‌ ئه‌و به یه‌کیک له بلیمه‌ته‌کانی شیعیری سوید دیته ئه‌ژمار.

له وه‌سفی جیهانی سارد و بی رووچی دهره‌کی و جیهانی ناخدا، که‌م که‌س ده‌توانیت شان له شانی بدات. شیعیری ترانسترومیر به‌جو‌ریک، لیکدانه‌وه‌ی به‌رده‌وام و بی وچانی مه‌ته‌لی شوناسی تاکه‌که‌سییه له به‌رامبه‌ر لایبیریتته پیچه‌لپیچه‌کانی جیهاندا. ترانسترومیر شیعیری هاوچه‌رخ‌ی ئه‌مریکای وهرگیپراوه‌ته سه‌ر زمانی سویدی. بو وینه‌ ده‌توانین ئاماژه به به‌ره‌مه‌کانی "رابیرت بلای" بکه‌ین. هه‌لبه‌ت رابیرت بلایش زوربه‌ی شیعیره‌کانی ئه‌وی بو زمانی ئینگلیسی وهرگیپراوه. زوریک له ره‌خنه‌گران پیمان وایه ترانسترومیر گه‌وره‌ترین شاعیری سویده. هه‌روه‌ها له بیست سال له‌مه‌وبه‌ره‌وه وک یه‌کیک له چانس‌ه‌کانی وهرگرتنی خه‌لاتی ئه‌ده‌بی نوبلی ناوی له‌نیو ناواندا بووه.

لیژنه‌ی نوبل و توویه‌تی: "ترانسترومیر شاعیری سویدی به ئافراندنی وینه‌ی شاعیرانه‌ی نیوه روون و داپه‌ستراو، ریگایه‌کی تازه‌ی بو ده‌ستراگه‌یشتن به واقع پیشکشی مروّف کردووه. شیعیری ترانسترومیر هه‌لگر و دهربری وینه‌ی زستانه دوور و دریزه‌کانی سوید، ریتمی وهرزه‌کان و جوانی هه‌ستپیکراو و فه‌زای سرووشتن. ئه‌و سه‌ره‌تا کول و کوی به هایکوی ژاپونی داده‌مرکاند و دواتر له سه‌رچاوه روون و زولاله‌کانی خه‌فه‌تی مروّقی هاوچه‌رخ هه‌ستی پاراو کرد.

"پیتر ئینگلووند" له ئەندامانی ئاکادیمیای نوبل سه‌باره‌ت به هه‌لبژاردنی ترانسترومیر ده‌لیت: "ئیمه پاش وردبوونه‌وه‌یه‌کی زور و نه‌ک به په‌له، به خیرایی! برپاری خومان دا. ترانسترومیر له ئافراندنه‌وه‌ی شاعیرانه‌ی خویدا، پرسپاری زور سه‌باره‌ت به مه‌رگ، میژوو، بیره‌وه‌ریی و سرووشت ده‌خاته روو.

وه‌ک روژنامه‌ی "ئیندیپیندینت" نووسیویه‌تی: ترانسترومیر له ده‌یه‌ی ۱۹۵۰-دا له‌گه‌ل "رابیرت بلای" دۆستایه‌تییه‌کی گه‌رمیان پیکه‌ینا و هه‌ر ئه‌وه‌ش بووه هوی ئه‌وه‌ی "بلای" زور یه‌ک له شیعیره‌کانی وهرگیپریته سه‌ر زمانی ئینگلیزی. چهند کومه‌له‌ شیعیری "پاپوری خه‌فه‌ت" (۲۰۱۰)، "مه‌ته‌لی مه‌زن" (۲۰۰۶)، "به‌هه‌شتی ناته‌واو" (۲۰۰۱) له‌و کتیبانه‌ن که له ده‌یه‌ی رابردوودا وهرگیپرداونه‌ته سه‌ر زمانی ئینگلیزی.

”دار و ئاسمان“

داريک هه يه له باراندا پياسه ده کا
له ژير شوپره شوپري خو له ميشي دا،
به لاماندا به له ز ده روا.

برووسکه يه کي پييه
وه کو قالويک له باخدا.
هه لده فري ژيان
دوور له باران.

که باران ليبي ده کاته وه، دار ده وه ستي
هيدي له شه وه روونا که کاندا
وه ک ئيمه چه مه راي کاتيک
کلوه به فره کان له حه وادا ده پشکويين.

”روواله ت“

روواله ته کاني رابردووم له گه ل خو م ده گيرم
وه ک چون دار يک
ئالقه کاني سالاني خو ي.

کوي هه موويان ده بيته ”من“.

ئاويينه هه ر دوايه مين روواله تم ده بيني.

من هه موو روواله ته کاني رابردووم
له گه ل خو م ده گيرم.

”رههزی هه لو“

له پشت شووشه ی جامخانه وه
خز و که کان
چ سه یر بی جووله.

ژنیک جله شو راوه کان هه لده خا
له بیده نگیدا.

مه رگ ئیتر ناشینته وه.

له قوولایی خاکدا
رووحی من ده بزوی
بیده نگ به چه شنی نیزه کیک.

“x”

شمشیریک دلۆپ دلۆپ
بیره وه ریبه کان به تالان دهب.

له ژیر خولدا ژهنگ ده هینن
شه پیوور و رهخته کان.

”واژو“

ده بی تیپه رم
له و ده رگا تاریکه وه.
هوده یه کی مه زن.

سه نه دی سپی دهره وشینته وه
به و هه موو سینه ره وه که له جووله دان

هه مووان ده يانه وي واژوي کهن.

هه تا روونا کايي گه يشته من و
کاتي تيکه وه پيچا.

”تو هايکو“

-۱-

له لاپاله کانه وه
له ژير پرشه نگی هه تاودا
بزنه کان له ئاور ده له وه رن...

-۲-

پاپوري ماسيگرتن
له نيو مژدا هه ر ويزه ي دي
سه ر که وتن له سه ر ئاوه کانه...

-۳-

له به هار خه ودا
له رکه يه ک له نيزه کاني کولکه زي پينه دا
يه خسيرم...

-۴-

تاريکي بردمي
هه تا سييه ريکي مه زن
هه تا چاوم به جوو تيک چاو بکه وي.

-۵-

کتیبي مه وعيزه
له کتيبخانه ي گه مژه بييدا
دهست بو نه براو، توزي له سه ر ده نيشي.

-۶-

شتيک رووي داوه
مانگ هوډه ي روون داگي پراوه
خودا ناگاي لييه...

-۷-

با-ی خودا له پشت سه رمه وه
تیریکی بیده نگ-
خه ونیکی دوور و دریژ.

-۸-

بیده نگی خو له میشی
ئاویکی زه به للاح تیده په ری
شنه یه کی فینک له لای ده ریاوه هه لده کاتی...

-۹-

بیره کان به چه شنی موزاییک
له چه ساری کاخدا
بی جووله ن.

سه چاوه کان:

-ترانسترومر، توماس (۱۳۸۴) مجمع الجزائر رویا، ترجمه: مرتضی ثقفیان، تهران: نشر دیگر.
ترانسترومر، توماس (۱۳۹۰)، پیش درآمد، ترجمه: سهراب رحیمی، روزنامه فرهیختگان،

شماره ۲۸۶۲۳.

www.farheekhtegan.ir

www.morur.ir-

www.mellatonlin.ir-

وه‌رگێرانی: رزگار جه‌باری

ئۆرمه‌زد که له تروپکدايه، واته له‌نیو رووشناییه‌کی بی کۆتاییدا سه‌قامگیر بووه، له‌گه‌ل ئه‌هریمه‌نی شه‌ره‌نگیزدا که له‌نیو تاریکیدایه، په‌یوه‌ندییه‌کی راسته‌وخوی نییه، چونکه له‌نیوان ئه‌م دووه‌دا بووشایی هه‌یه، به‌م پێیه، هیزی هه‌ریه‌که‌یان له به‌رامبه‌ر یه‌کتهدا سنوورداره و بووشایی هه‌ریه‌که‌یان له‌رووی شوینییه‌وه سنووردار ده‌کات. ئۆرمه‌زد جاویدانییه، به‌لام ئه‌هریمه‌ن به‌و جو‌ره نییه، چونکه روژیک له‌روژان له‌نیو ده‌چیت.

له سه‌ره‌تاوه هه‌ردووکیان هه‌بوون، بیئه‌وه‌ی خه‌ریکی جه‌نگ بن، ئۆرمه‌زد به‌زانستی ره‌های خۆی ئاگادار بوو به‌بوونی ((رووحی خه‌راپ))، واته ئه‌هریمه‌ن، به‌لام ئه‌هریمه‌ن که هه‌میشه نه‌زان و گه‌مزه‌یه، زانیاری له‌سه‌ر بوونی ئۆرمه‌زد نه‌بوو. هه‌رکه ئۆرمه‌زد و رووشنایی به‌رچاوکه‌وت، سه‌روشته ویرانکارییه‌که‌ی بو‌په‌لامار و کاولکاری بزووت. ئۆرمه‌زد پێشنیاری ئاشتی پێدا، به‌و مه‌رجه‌ی ستایشی ((خه‌لقه‌تی چاکه)) بکات، به‌لام ئه‌هریمه‌ن که که‌سانی دیکه‌ی وه‌کو خۆی ده‌بینی، وا گومان ده‌بات که پێشنیاره‌که ده‌کریت ته‌نها له‌رووی لاوازییه‌وه

بووبیت. له م سۆنگه وه، په سه ندى نه کرد و له سه ر ئه وه بوو که هه رچیه کی به رچاو که وتوو، ویرانی بکات. ئورمه زد دهیزانی ئه گه ر بریار بیت بو هه میسه جهنگ به رده وام بیت، ئه وا ئه هریمه ن به راستی هه ره شه ی خۆی ده خاته کار. له و سۆنگه وه پیشنیاری کرد ماوه یه ک بو جهنگ دیاری بکریت، ئه هریمه ن له رووی نه زانییه وه په سه ندى کرد و به وچوره له نیوچوون و فه وتانی کۆتایی خۆی تۆمار کرد. پیده چیت ئه و خاله ی له پشته وه ی ئه م تیروانینه وه شاردرابیته وه، ئه وه بیت ئه گه ر له ((خه راپه)) گه ریین که تاکو له سه رخو و به بی ئاسته نگ خه ریک کاری خۆی بیت، ئه وا ده توانیت ده ست بداته تیکشکاندن و کاولکاری، به لام ئه گه ر په لکیش بکریت بو گۆره پانی جهنگ و ده رگیری جهنگ بکریت و حال بکریت که بوونی ئه و بو چیه؟ ئه وا ناتوانیت سه رکه وتوو بیت.

به پی سونه تیکی زه رده شتی که جیگای په سه ندى هه مووانه، دریاپی میژووی جیهان دوانزه هه زار ساله، سی هه زار سالی یه که م چه رخی ئه فراندنی به نه رتیه، سی هه زار سالی دووهم به ویستی ئورمه زد تیپه ر ده بیت، سی هه زار سالی سییه م ئاویتیه ی ویستی چاکه و خه راپه یه و له چواره مدا چه رخی ئه هریمه ن تیکه ده شکیت. له ئایینی زه روانیدا که گرنه گرتین بیده ته له ئایینی زه رده شتیدا، ئه م دوانزه هه زار ساله به شیوه یه کی ته واو جیاواز دابه شکراره. نو هه زار سالی یه که م چه رخی فه رمانه روهایی خه راپه یه و سی هه زار سالی کۆتایی سه رده می شکستیتی. رهنگه ئه م وینه یه ی دواپی، سونه تیکی کۆنه تر بیت.

دوا دیاریکردنی چه رخی جهنگ، ئورمه زد، ئه هونه فه ی خوینده وه که نزای پیروزی ئایینی زه رده شتییه، به بیستی ئه م تووی ((ئایینی به ی))یه، ئه هریمه ن بی توانایی خۆی له تیکشکاندن هیزه کانی چاکه ی بو ده رکه وت و دیسانه وه که وته وه نیو دۆزه خ و بو ماوه ی سی هه زار سال له ویدا به بی هۆشی مایه وه. له بهر ئه وه ی ئورمه زد دهیزانی که ئه هریمه ن هه رگیز سروه تی ویراناکارانه ی خۆی ناگۆریت، په رژایه سه ر ئه فراندنی بوونه وه ران. له هه مان جه وه هه ری روشنایی خۆی. شیوه ی رووحانی ((یان مینه و)) ئه فرینه رانی خۆی هیئایه بوون. سه ره تا ئه مشاسپه ندانی ئه فراند و پاشان ئیزه دان و ده رنه جام په رژایه سه ر ئه فراندنی جیهان: سه ره تا ئاسمان و پاشان ئاو و زه وی و گیا و گیانله به ر و ده رنه جام مروقی ئه فراند، هه موو ئه م دروستکراوانه به ته واوته ی له ئه هریمه ن سه ره به خوون و له هیچ روویه که وه له به خته وه ریدا پشتی پینابه ستن، چونکه ئورمه زد به پیچه وانیه ی ئه هریمه نه وه ویستی کاریک نه کات که نه توانیت به ده ستی بهییت. دروستکراوان به ته واوته ی به ستراون به خوداوه. ئورمه زد هه م

دایک و هم باوکی ئەفراندنه: دهگوتریت وەک دایک، تووی جیهانی مینهوی له ودا دهبهستریتهوه و وەک باوک، له شیوهی مادی ((گیتی)) دەیانھێنیتە جیهانهوه. ئەهریمەن له ئاستی خۆیدا زادهکانی خۆی له سروشتی خەراپەیی خۆیەوه دروست دەکات، یان باشتره بلین، خەراپ ئەفراندن دەکات و مایەیی پەیدا بوونی ھەموو بوونەوهرانی شەپەنگیزه، وەکو گورگ و قورباقه و گەردەلول و زریان و جوزام و ھاوشیوہی ئەمانه.

ئەفسانەیی ئەفراندنی زەردەشتی لەسەر پایەیی وینای دیرین بو جیهان راوەستاوه، بەلام لێرەدا ئەو ئورمەزده که ئاسمان دەخولقینتی، ئاسمان تەنھا بەرگنکی پتەو نییە که جیهان لەخۆی دەگریت، بەلکو زیندانیکیشە که ئەهریمەن تییدا کهوتوو تە داووه. ئەو دەمانەیی یەکهەمجار ئەفریندراوان بەدی هاتن، له دوخی ((مینهوی: پەنامەکی، غەیبانی)) دا بوون: درەخت بەبی توئکل و درک بوو، مانگای سپی و درەوشاوه، چەشنی مانگ بوو، که یومەرس که نمونەیی یەکهەم مرقە، چەشنی خۆر دەدرەوشایەوه، ئەم دوخی مینهوییە بە پەلاماری ئەهریمەن بو سەر جیهان تیکچوو.

پاش ئەوہی ئەهریمەن لە ھۆشچوو، کہوتە دۆزەخەوه، دیوہکان ھەولیاندا له بێھۆشیدا قوتاری بکەن و دەریبینن، بەلینیان پیدا که ھیرش بکەنە سەر ئەفریندراوہکان و تووشی ئازار و خەمیان بکەن، بەلام ھیچ سوودیکی نەبوو، ئەوجا ((جەھی))ی بەدکار، که بەرجەستەیی ھەموو ناپاکیەکی ژانەہی، گەیشتە ئەوی و بەلینیدا که ((پیاوی راستکار: واتە کہ یومەرس)) و ((مانگا: واتە نمونەیی بەرایی ھەموو چوارپییەکان)) تووشی جۆرە ئازاریکی بی ھەژمار بکات، کہ ژانیان لەبەرچاو بی بەھا بیت. جەھی ھەروہا مەبەستی خۆی لەبو ھیرشکردنە سەر ئاو و زەوی و گیا و ئاگر، لە راستیدا بو سەر ھەموو ئەفریندراوہکان دەربری. بەمجۆرە ئەهریمەن گیاننکی تازەیی و بەرھاتەوه. بو سوپاسگوزاری، ئەو ئارەزووی جەھیی ھینایەدی، کہ پیاوان ئارەزووی ئەو بکەن. ئەوجا ئەهریمەن بە یاوہری ھەموو دیوہکان ھەستایە سەر پی تاکو ھیرش بکاتە سەر جیهان. ئاسمانی شەقکرد و چوونە ناوییەوه. ئاسمان لئی ترسا ((ھەر وەکو بەرخ لە گورگ)). لە ئاو تیپەپی و گەیشتە ناوہندی زەوی و ھیرشیکردە سەر ئەفریندراوہ مادییەکان ((گیتی)). زەوی بە جۆری تاریک داھات، کہ نیوہپۆیانی چەشنی شەوی تاریکی دەنواند. ئەفریندراوانی ترسناک بەسەر زەویدا بەرپەلا بوون و پیسی ئەمانە بە جۆری ھەموو جیگایەکی تەنییەوه، کہ تەنانەت ھیندەیی نووکی دەرزبیک زەوی لە ئالوودەبوون قوتار نەبوو. گیا ژەھراوی و سیس

هه‌لگه‌ران، ئه‌هریمه‌ن روویکرده مانگا‌که و که‌یومه‌رس و هه‌ردووکیانی تووشی ((نیازمه‌ندی و ئازار و برسیتی و نه‌خۆشی و که‌ماسی و داهیی‌زان کرد)). به‌رله‌وه‌ی ئه‌هریمه‌ن به‌ره‌و رووی مانگا‌که ببیته‌وه، ئورمه‌زد به‌نجی پیدایا، تاکو ئازاری مه‌رگی له‌سه‌ر ئاسان بکات، به‌لام ده‌ره‌نجام شیره‌که‌ی وشکی کرد و مرد. ئه‌وده‌مه‌ی هی‌زی هه‌زاردیوی مه‌رگخولقین روویکرده ((مرو‌ف: مه‌به‌ستی یه‌که‌م مرو‌فه-که‌یومه‌رس-)) که هاوپه‌یمانی سه‌ره‌کی خودایه و دوژمنی گه‌وره‌ی خه‌راپه‌یه، به‌لام نه‌یانتوانی به‌رله‌وه‌ی ئه‌جه‌لی بگات، بیکوژن، چونکه فه‌رمانه‌وایی ((مرو‌ف)) سی سال دیاریکرا بوو. هه‌موو شتی ویران بوو، دوو‌که‌ل و تاریکی تیکه‌لی ئاگر بوون و شیوه‌ی ئه‌فرینراوه‌کان گو‌ران، بو ماوه‌ی نه‌وه‌د روژ بوونه‌وه‌رانی ((مینه‌وی)) له‌گه‌ل دیوه‌کاندا له جیهانی مادیدا خه‌ریکی جه‌نگ بوون، رکابه‌ری هه‌ریه‌ک له فریشه‌ته گه‌وره‌کان (ئه‌مشاسپه‌ندان)، سه‌ردیویک (مارسپه‌ند) بوو. هه‌موو شتیکی چاکه که‌وته‌به‌ر هیرشی دژه‌که‌ی خوی: ((درو)) له‌به‌رامبه‌ر ((راستی)) دا، ((ئه‌فسوونی جادوویی)) له‌به‌رامبه‌ر ((وته‌ی پیروژ))، ((ئه‌وپه‌رگیری)) و ((زیاده‌په‌ویی)) له به‌رامبه‌ر ((میان‌په‌ویی))، ((که‌نه‌فته‌یی)) له‌به‌رامبه‌ر ((چوستیی))، ((تاریکی)) له‌به‌رامبه‌ر ((روشنایی))، ((لینه‌بوورده‌یی)) له‌به‌رامبه‌ر ((لینبوورده‌یی))، به‌مجوره هیرشکرایه سه‌ر هه‌موو شتیکی که له هه‌موو جیهانی ماددی و له ئاسماندا بوون. ده‌ره‌نجام ((مرو‌ف)) یش کوژرا.

ئهم سه‌رده‌مه‌ و ده‌نوینی که هیرشی ئه‌هریمه‌ن به ته‌واوته‌ی سه‌رکه‌وتووئامیز بووه و ئه‌فریندراوه چاکه‌کان به ته‌واوته‌ی له‌نیو چوون. و ده‌نوینی بزواتی نارپیک که ده‌ستکه‌وتی خه‌راپه‌یه به‌سه‌ر سیستم و ئارامیدا سه‌رکه‌وتوو بووه و کاری ئورمه‌زد به‌رواله‌ت تیکشکاو بووه.

له‌گه‌ل ئهم هه‌مووه‌شدا، ویرای ئهم هه‌موو دیاردانه، کاری ((چاکه)) نه‌گه‌یشتبوووه کو‌تایی، چونکه سه‌ختی خه‌راپه،

تازە دەستی پیکردبوو. ئەهریمەن دواى ئەم سەرکەوتنە، لەو دەگەر، بۆ شوینە سروشتییەکی خۆی کە تاریکییە، بگەریتەو، بەلام بۆی دەرکەوت هەم ((مینهوی ئاسمان)) کە چەشنى پیاویکی جەنگاوەر زریی لە بەردایە و هەم ((فرەوەشى: فرەوهر))ەکانی خەلکی ریگیان لى بەستوو. ((فرەوەشى))یەکان دەستەبەکی ناسراوی نیو ئەفسانە ئیرانییەکان.

هەر بەو جۆرەى کە هەریەک لە ئەفریندراوە مادییەکان بنەرەتیکی ((مینهوی)) یان هەیه، مرووفیش (خود))یکی ئاسمانی هەیه کە ((فرەوەشى))یەکەیتى. هەر خەراپیەک کە مرووف لەسەر زەوی ئەنجامی بدات، ((خود))ی ئاسمانی و راستەقینەکی ئەو ناکەوئیتە بەر کارتیکن و وەکو خۆی دەمیئیتەو، تەنها بوونی زەوینی مرووفە کە بە هۆی تاوانەکانییەو لە دۆزەخدا ئازار دەچیزیت. (ئەگەر چی لە تیکستی کدا هاتوو کە تەنانت ((فرەوەشى))یەکانیش رەنگە بچنە نیو دۆزەخو.

دەستەى ((فرەوەشى))یە پیرۆزەکان بە ئارەزووی خۆیان و خۆبەخش دەبن لە جەنگدا هاوکاری ئورمەزد بکەن. هەرودها ((شۆرەسوارانی دلیری نەیزە بە دەست)) لە ریزدا راوەستان و ئەهریمەن دەگەرینتەو لە هەلاتن لەو زیندانەى تیی خراوە.

ئەهریمەن بەمجۆرە کە لە جیهانی دوزمندا بەندا کرابوو. پەى بەو برد کە ژیان دەستیکردوو بە پیشکەوتن، تیشتەر بارانی خولقاند، ئاوەکان، ئەفرینراوە خەراپەکانی شووشتەو و بردنی بۆ نیو کوون و کە لە بەرەکانی زەوی و زەویش باردار بوو، بەلام رووداوەکان نەگەیشتوونەتە کۆتایی، چونکە لە پشستەوئەى ئەم سەرکەوتنە روالەتییە، تۆوی شکستی ئەهریمەن چیندرا، کە ((مانگا)) مرد پەنجاو پینج جۆر دانەوئیلە و دوانزە جۆر گیای دەرمانی لە ئەندامەکانی رووان و توخمەکی گەیشتە مانگ و لەوئ پالیورا و هەمەچەشن جیاوازی گیانلەبەرانی لى بەدی هاتن، هەربەمجۆرە، کە ((مرووف)) مرد، توخمەکی لەسەر زەویدا روچوو، لە جەستەییەو کە کازا بوو، هەمەچەشن جیاوازی کازاگان گەیشتە زەوی و لە توخمی ئەو دەو دەشیە و مەشیانە (مەشى و مەشیانە) کە یەکەم هاوسەری مرووف بوون، لە زەویییەو رووان. هەر بەو جۆرە کە ئاسمان و ئا (تیشتەر) و ((مانگا)) و ((مرووف)) لەگەل ئەهریمەن کەوتنە جەنگەو، گیای زەوی و ئاگر و ئەندامەکانی دیکەى ئەفراندنیش لەگەلیدا کەوتنە جەنگەو. ژیان سەرکەوت و مەرگ کە کاری ئەهریمەنە شکستی هینا، چونکە لە مەرگ ژیان بەرەم هات و نەیعەتەکانی ژیان فراوانتر بوویەو لە پیشتر. لەتاقە مانگایە ک

هه-موو جوړى گيانله بهران بهدى هاتن و له ((مروّف)) هوه باوك و دايكى نه وهى مروّف-ى ئيستا- پهيدا بوون.

(له سه رده مى نه فراندنه وه تاكو ((نويزه نكردنه وهى جيهان)) به شيوه يه كى ته واو، زهوى هه رگيز خالى نه بووه له مروّف و ناييت، نه هر يمه ن كه له چا كه دامال راوه، نه و به خته و هرييه به ده ست ناهييت.
(دادستان دينيگ، ۳۴، به ندى ۲...))

نه گهر چى نه هر يمه ن ده توانييت تاكه كانى مروّف بكوژييت، به لام به شيوه يه كى گشتى ژماره ي مروّفه كان به رده وام روو له فراوان بوونه، كه نهك ته نها هيرشه كانى تيكد ه شكينييت، به لكو ته نانه ت له و هيرشانه ناراسته ي خو ي ده كاته وه.

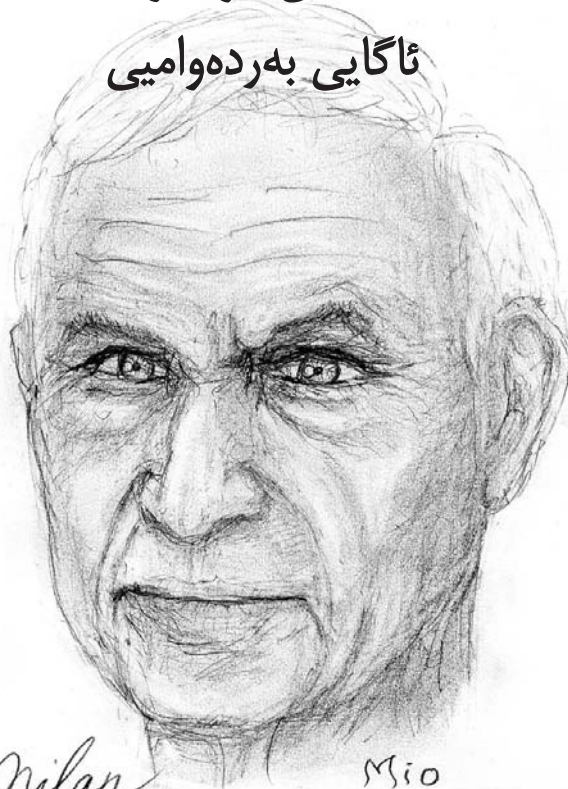
سه رچاوه:

ناسيني نه فسانه كانى ئيران

نووسيني: جان هينلز

وه گيړانى بو فارسى: ژاله ناموزگار.

میلان کوندیرا ئاگایی بهردهوامیی

Milan
Kundera

Mio
Takada
2010

و. له ئەلمانییەوه: کریم پەرەنگ

ئاگایی بهردهوامی

له باره‌ی باوکمه‌وه که موسیقاژهن بوو، ئەم سەرگوزەشتەیه دەگێرێنەوه. له شوێنیک له‌گەڵ ھاوڕێیاندا، له رادیۆوه یان له قه‌وانه‌وه ئاوازی سینفونیا‌یه‌ک به‌رز دەبێتەوه. ھاوڕێیان، هه‌موو موسیقاژهن یان عاشقه‌موسیقا، یه‌کسەر سینفونیا‌ی نۆیه‌می بیتھۆفن دەناسنەوه. له باوکم ده‌پرسن: «ئەمه چی پارچه‌یه‌که؟»، ئەویش، پاش بێرکردنه‌وه‌یه‌کی درێژ: «ئەمه له زایه‌له‌ی بیتھۆفن ده‌چی». هه‌موو ده‌بی

پېکه نینه که یان چه پەر بکن: باو کم سینفونیا ی نویه می بیتھو فنی نه ناسییه وه!
 «دلنیا ی؟» - باو کم ده لی «به لی، بیتھو فنی پیر». - «چون دهرانی ئەمه بیتھو فنی
 درهنگه؟» له ئەجامدا باو کم سه رنجیان بو به دوا ی یه کدا هاتنیکی هارمونیه کان
 راده کیشی، که بیتھو فنی لاو هه رگیز نهیده توانی به کاری بهینی.
 سه گوزه شسته که به دلنیا ییه وه ته نیا دوزینه وه یه کی به دخوا زانه یه، به لام به
 باشی دهری دهخا، ناگای بی به رده و امی میژووی چیه: یه کیک له نیشانه کان،
 که ئیمه مرو فیککی وه کو سه ر به ژیا ی پیده ناسینه وه، که هی ئیمه یه (یان هی
 ئیمه بو). هه موو شتیک له دیدی ئیمه وه سیمای میژوویه کی به خو یه وه گرت،
 که م تا زور وه کو زنجیره یه کی لوژیکی رو دوا، هه لو یست، کار دهر که وت.
 له هه رزه کاری زوومدا زور به دلنیا یی، به بی ماندو و بوون کرو نولوژیای
 کارهکانی ئەو دانه رانه م دهرانی که له دلمدا شیرین بوون. ئەو بیرو که یه وینا
 نه کراو بوو، ئەپولونیر ئەلکولسی له پاش کالیگرامس نووسیوه، چونکه ئەگه ر
 وا بوایه، شاعیریکی دیکه ده بوو، کاره که ی مانایه کی دیکه ی ده بوو! من چه زم له
 هه موو تابلویه کی پیکاسویه له بهر تابلو که خو ی، به لام چه زیشم له سه رجه می
 کارهکانیتی وه کو ریگایه کی دریز، که قوناغه به دوا ی یه کدا هاتو وه کانیم ئەزه به ره.
 پرسیاره میتافیزیکی به ناو بانگه کان: ئیمه له کو یوه دین؟ بو کو ی ده چین؟
 له هونه ردا مانایه کی کونکریتی، روونیا ن هه یه و به هیچ جو ریک به بی وه لام
 نامینه وه.

میژوو و بهها

با وینای ئاواز دانه ریکی هاو چه رخ بکه ین، که سوناتایه کی نووسیوه، له
 شیوه یدا، هارمونیاکانیدا، له میلودیاکانیدا هاوشیوه ی سوناتاکانی بیتھو فنه.
 ته نانه ت با وینای ئەوه بکه ین، که ئەم سوناتایه ئەوه ندە وه ستایانه ئاوازی بو
 دانراوه، ئەگه ر به راستی هی بیتھو فن بووایه، به یه کیک له شاکارهکانی داده نرا.
 له گه ل ئەوه شدا، ئەگه ر هاو چه رخیکی ئاوازی بو دانای، هه رچی چه ندە نایابیش
 بی، مایه ی پیکه نین دهر ده که وی، له باشتین حاله تدا مرو ف چه پله بو دانه ره که ی
 وه کو موسیقادانه ریکی به هه ر داری لاسایی کردنه وه لیده دا.

چون؟ مرو ف له سوناتایه کی بیتھو فن له زه تیکی ئیستاتیکی ده بین و له
 شیوازیکی هاوشیوه و دلفرینی هاوشیوه له زه ت نابینی، ئەگه ر هی هاو چه رخیکیمان
 بی؟ ئایا ئەمه چه پله پوه ی دوو پرووی نییه؟ هه ستردن به جوانی له جیاتی خو کرد،

له جياتى له ههستناسكويه وه به هره وه ربگرى، مه رجدارى عه قله، مه رجدارى زانىنى به روارىكه؟

مروفت ناتوانى ههچ بكا: دركردنمان به هونهر ئه وهنده تهنگ به ئاگايى ميژوويمانه وه گري دراوه، كه ئهم خانه به ندييه هه له يهه ميژوو (كارىكى بينه و فنى ئه مرۆ) خوگرد (واته به بى ههچ دوو ووييه ك) وهكو مايهه پيكه نين، هه له، نه گونجاو، به لى، سامناك هه ستي پيده كرى. ئاگايى به رده واميمان هينده به هيزه، كه له كاتى ده ركردن به هه موو كارىكى هونهرى رول ده گيرى.

يان موكارو فسكى، دامه زرينه رى ئيستاتيكاي بنه ماگه رى، له سالى ١٩٣٢-دا له پراگ نووسى: «ته نيا گريمانهه به ههه ئيستاتيكاي بابته مانا به په ره سه ندنى ميژوو يى هونهر ده به خشى». به جو رىكى ديكه بلين: ئه گه به ههه هونهرى له ئارادا نه بى، ميژوو يى هونهر ته نيا عه مبارىكى بينه نذازيه به كارى هونه ريه وه، كه به دواى يه كداهاتنى كر و نولوزى ههچ مانايه كى تيدا نيه. به پيچه وانه شه وه: ته نيا له ناوكويى گه شهه ميژوو يى هونه ريكدا به ههه ئيستاتيكاي هونه ريك درك پيده كرى.

به لام مروفت ده توانى باسى چ به هايه كى ئيستاتيكاي بابته بكات، ئه گه هه موو نه ته وه يهك، هه موو قوناغيكى ميژوو يى، هه موو گروو پيكي كو مه لايه تى چه ژى خو ي هه بى؟ له ديدى سو سيولوزيه وه ميژوو يى هونه ريك خو ي له خويدا ماناي نيه، به شىكه له ميژوو يى كو مه لگه يهك، هه روه كو ميژوو يى جلو به رگى، سرووتى زه ما وه ند و مردو و ناشتنى، شيوه ي وهر زشه كان يان ئاهه نكه كانى. به شيوه يه كى له و بابته رومان له و وتاره دا مامه له ده كرى، كه له ئينسكو پيدايى ديدرو و ده له ميبير (١٧٥١-١٧٧٢) دا بو ي ته رخان كراوه. دانه رى ئه وه ده قه، شاقيلير دو ژاو كور باسى رومان وهكو شتىكى به ربلاو ده كا («نزىكه ي له لايه ن هه مووانه وه ده خو ينر يته وه»). كارىگه ريه كى ئاكارى (هه ندى جار به سوود، هه ندى جار زه ره رمه ند)، به لام به هايه كى تايبه ت به خو ي نيه: به لام نزىكه ي ناوى ههچ يه كى كه له و روماننووسانه ناهينى، كه ئيمه ئه مرۆ پييان سه رسامين: نه رابلى، نه سىرقانته س، كو و فيدو، گريملسهاوزن، ديفو، سويفت، سموليت، ليسانز، نه ئابى پريفوست؛ رومان بو شاقيلير دو ژاو كور نه هونه ريكى سه ره به خو نه ميژوو يه كى سه ره به خو به رجه سته ده كا.

رابلى و سىرقانته س. كه ئينسكو پيدايانووسه كه ناويانى نه هينا وه به ههچ جو ريك ئابروو چوون نيه؛ رابلى كه متر خو ي به وه سه رقال ده كرد، ئايا روماننووس بو يان نا و سىرقانته س ده يوت كو تاييه كى ته وسگه را بو ئه ده بى

فهننازی چاخی رابردوو دهنووسی؛ نه ئه میان و نه ئه ویان خوئی به "دامه زرنه ر" ناوزهد ده کرد. له دواییدا، به کاوه خو، له ریی پیاده کردنی هونه ری رومانه وه ئه م پیگه یه یان خرایه پال. نهک له بهرئه وهی، ئه وان یه که م کهس بووبیتن رومانیان نووسی بی (له پیش سیرقانته سدا روماننووسی دیکه ی زور هه بوون)، به لکو له بهرئه وهی به ره مه کانیان باشت له وانی دیکه هوکاره کانی بوونی ئه م هونه ره نوییه ی داستانیان روونکرده وه؛ له بهرئه وهی بو وچه کانی دواتر یه که م به ها گوره کانی رومانیان به رجه سته ده کرد و له م چرکه ساته وه، له بهرئه وهی مروف دهستی به وه کرد، له روماندا به هایه ک، به هایه کی تایبه تی، به هایه کی ئیستاتیکی ببینی، رومانه کان توانییان له به دواییه کداهاتیان وه کو میژوو دهر بکه ون.

تیوری رومان

فیدلینگ وه کو یه کییک له روماننووسه به راییه کان له توانیدا بوو وینای شیعییه تی رومان بکا؛ هه ر یه کییک له هه ژده به شه که ی توم جونس به کاپیتلیک ده کریته وه، که بو جوریکی تیوری رومان ته رخانکراوه (تیورییه کی سانا، خوش؛ چونکه روماننووسییک به و جوره تیوره دهکا: به وهی زمانه که ی خوئی به ئاگادارییه وه ده پاریزی و وه کو تاعون خوئی له دروشمی زاناکان لا ده دا).

فیدلینگ سالی ۱۷۴۹ رومانه که ی نووسیوه، واته دوو سه ده پاش گارگانتوا و پانتاگرویل، سه ده و نیویک پاش دوون کیخوته و له گه ل ئه وه ش بو رابلی و سیرقانته س ده گه ریته وه، رومان بو ئه و هیشتا هه ر هونه یکی نوییه، به جوریکی خوئی وه کو "دامه زرنه ری ده قه ریکی ئه ده بی نوی" ناوزهد ده کا. ئه م "ده قه ره نوییه" به جوریک نوییه، که هیشتا ناوی نییه! باشت بلین له ئینگلیزیدا دوو ناوی هه یه، نوقیل و رومانس، به لام فیدلینگ له خوئی قه دهغه ده کا ئه م وشانه به کار به یئی، چونکه، هه ر له گه ل ده دوزریته وه، "ده قه ره نوییه که" پر ده بی له ره ویک رومانسی گه مژه و رموزن (a swarm of foolish novels and monstrous romances). بو ئه وهی له گه ل ئه وانده نه خریتهه قالییکه وه، که رقی لینیان ده بیته وه، "به ئاگادارییه وه خوئی له گوزاره ی رومان لاده دا" و هونه ره نوییه که به دارشته وه یه کی تاراده یه ک ورد و پووخت، به لام سه رنجراکیش ئامانچیپکاو ناوزهد ده کا: نووسیینیکی - په خشان - کو میدی - داستانی (prosai - comi - epic writing).

فیدلینگ هه ولی دا ئه م هونه ره پیناسه بکا، واته هوکاری بوونی دیاری بکا،

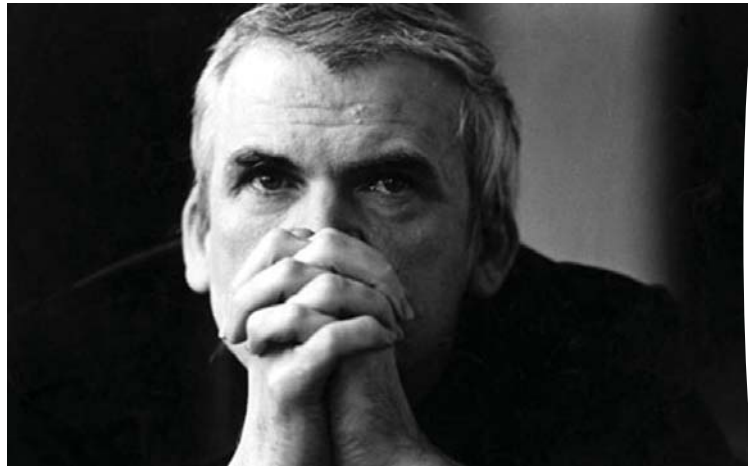
بەواری واقع روون بکاتەو، کە دەبی رووناکى بکاتەو، لیى بتۆزیتەو، تىى بگا: "ئەو خوار دەمەنبیى، کە ئیمە لیردا... دەیخەینە بەر دەست... خویئەر جگە لە سرووشتی مروّف هیچی دیکە نییە". ئەم وتەیه تەنیا بە رووکەش بییایەخە؛ مروّف ئەو کاتە لە رۆماندا ئیتر چیرۆکی خۆش، دلخۆشکەر، بەزمگیرى نەدەبىنى؛ کەس ئامانجىكى وا گشتیى، واتە ددانى بە داواکارییهكى بەرزى وەکو تۆزیتەو لە "سرووشتی مروّف" دا نەدەنا؛ کەس ئاستى رۆمانى بۆ تاودانەو دەربارەى خودى مروّف بەرز نەدەکردەو.

لە تۆم جۆنسدا فیدلینگ لە پەر لە ناوهرپاستى گیرانەو ودا رادەمىنى و روون دەکاتەو، کە یەکیک لە فیگورەکان دەیحەپەسىنى؛ رەفتارى وەکو "ناروونترىنى هەموو پوچگەراییهکان، کە بە زەینى ئەو بوونەوەرە سەیر و ناوازەدا هاتبى: مروّف" بۆ دەردەکەوئى. بە راستى ئەو حەقیقەتەى لەبەر ئەو سەراسیمەبیى کە "چی لەو بوونەوەرە سەیرە، مروّف، لە روونکردنەو نایەت" بۆ فیدلینگ یەکەم پالئەرە رۆمان بنووسى، هۆکارە بیدۆزیتەو. دۆزینەو (لە ئینگلیزیدا invention) بۆ فیدلین وشەى سەرەکییە؛ ئەو دەگەریتەو بۆ رەگە لاتینییهکەى ئینقەنتسیۆ، کە دۆزینەو (discovery, finding out) دەگەیهنى؛ لە کاتى دۆزینەو و رۆماندا رۆماننووس رەهەندیكى نەناسراوى تا ئەو کاتە شاراو وى "سرووشتی مروّف" دەدۆزیتەو؛ کەواتە دۆزینەو یەکی رۆمانگەر ئاکتیکی مەعریفەیه؛ لە لایەن فیدلینگەو وەکو "رۆچوونىكى خیرا و بیرتیزانەیه بۆ جەوهەرى راستەقینەى ناو وەو هەموو شتەکانى تیرامانمان (a quick and sagacious of our penetration into the true essence of all the objects of our contemplans)". (رستەیهکی سەیر؛ ئاوەلناوى "خیرا"-quick- روونى دەکاتەو، کە ئەمە ئاکتى مەعریفەیهکی تاییەتە، کە هۆشى زگماکی رۆلئیکى بنەمایى دەگیرى).

ئەى فورمى ئەم شیۆهیهى "نووسینی پەخشانی-کۆمیدى-داستانى"؟ "وەکو دامەزرینەرى دەقەرئیکى ئەدەبى نۆى هەموو ئازادییەکم هەیه، دەستوورى ئەم یاسادانەنە دابنیم، فیدلینگ ئەمە بەیان دەکا و هەر لە سەرەتاو و خۆى لە هەموو نۆرمەکان دەپاریزى، کە ئەو "فەرمانبەرەنەى ئەدەب" دەیانەوئى دایینن، کە بۆ ئەو رەخنەگرەکانن؛ بۆ ئەو رۆمان، منیش ئەمە بە بنەپرکەر دەزانم، لە ریی هۆکارى بوونییهو پیناسە کراو؛ لە ریی بەواری واقیعهو، کە ئەو دەبى "بیدۆزیتەو"؛ بە پیچەوانەو شیۆهکەى ملکه چی ئازادییەکە، کە کەس ناتوانى سنووردارى بکات و پەرەسەندنەکەى موفاجەئەیهکی هەمیشەى دەبى.

ئەلۈنزۇ كويخانۇي دامامو

ئەلۈنزۇ كويخانۇي دامامو ويستى خۇي بۇ سىمايەكى ئەفسانەيى سوارچاكيكى گەرۈك بەرز بىكەتەۋە. بۇ سەرجمى مېژوۋى ئەدەب سىرقاتتەس بە تەۋاۋى گەشتوۋەتە پېچەۋانەي ئەمە، سىمايەكى ئەفسانەيى دابەزاندوۋە: بۇ جىھانى پەخشان. پەخشان: ئەم وشەيە بە ھىچ جۇرىك تەنيا زماينىكى بەشىۋەي ناشىعر ھىنراۋ ناوزەد ناكە؛ ناوزەدى شىتىكى كۆنكرىتىش، رۇژانە، جەستەگەرەي ژيان دەكا. ئەم گوتەيەي كە گوايە رۇمان ھونەرى پەخشانە، واتە راستىيەكى بەلگە نەويست نىيە؛ وشەكە ماناى قوۋلى ئەم ھونەرە پىناسە دەكا. ھومىرۇس ئەۋەي بە زەيندا نايەت لە خۇي بېرسى، ئايا ئاخىل يان ئەياكس دواى شەپە زۇرە دەستەۋيەخەكانيان ھىشتا ھەموو ددانەكانيان ماۋە. بە پېچەۋانەۋە دۇن كىخۇتە و سانچۇ بەردەۋام خەمى ددانەكانيانە، دانە پىرئازارەكانيان، دانە نووقستانەكانيان. «سانچۇ، بزائە، كە ياقووت وەكو دان بەنرخ نىيە».

بەلام پەخشان تەنیا لايەنى شەرمەزاركەريان بازارپى ژيان نىيە، جوانىيەكى ھەتائە و كاتە پشتگوئىخراو ىشە: جوانىيە خاكەرايى ھەستەكان، بۇ نمونە ھاورپىيى بە ھوگرىي خەملاو، كە سانچۇ بۇ دۇن كىخۇتە ھەيەتى. لەبەر ناتۇپزىي زۇربلىي سەرزەنشتى دەكات و ئاماژە بۇ ئەو دەكا، كە لە ھىچ كىتپىيى سوارچاكىدا نەنوو سراو ە نۇكەرىك پركىشىي ئەو بەكا بەو تۇنە لەگەل ئاگاكى قسە بكات. بىگومان نا: ھاورپىيەتى سانچۇس يەكىكە لە جوانىيە پەخشانىيەكانى دۇزىنەو ەي سىرقانتي، سانچۇ دەلى: «مندالىك دەتوانى قەناعەتى پى بك، لە نيورۇدا تارىكە: لەبەر ئەم ساكارىيە ەكو ژيانى خۇم خۇشم دەوى و ھەموو رەفتارە ناچىزەكانى ناتوانن وام لىيكەن بەجىي بەيلىم».

مردنى دۇن كىخۇتە ئەو ەندەي دىكە ھەست بزويىتترە لەو ەي پەخشانئامىز بى، واتە بەبى ھىچ ھاسۇزىيەك. ئەو ەسىيەتنامەكەي وتوو ەتەو ە، ئەمجا سى رۇژ لە سەرمەردايە، خەلكىكى بە دەورەو ەيە كە خۇشيان دەوى: بەلام «ئەمە رىي نانخواردن لە برازاكەي ناگرى، رىي خواردنەو ە لە ژنەمامۇستاكەي دەربار ناگرى و رى لە سانچۇ ناگرى، كەيفى خۇش بى، چونكە ئەو واقىعەي كە مروڤ شتىكى بە مىرات بۇ بمىنىتەو ە، خەمى مروڤ بۇ مردوو ناھىلى يان كەمى دەكاتەو ە».

دۇن كىخۇتە بۇ سانچۇي رووندەكاتەو ە، كە ھومىروس و فىرجىل بەو جۇرە ەسفى كەسەكانىان نەكردو ە، «كە چۇن بوون، بەلكو بەو جۇرەي دەبى ھەبن، بۇ ئەو ەي بىانتوانىيا بۇ نەو ەكانى داھاتوو ەكو مىناكى فەزىلەت بن»، بەلام دۇن كىخۇتە خۇي ھەموو شتىك بىت مىناك نىيە. فىگورەكانى رۇمان نايانەوى بۇ فەزىلەتەكانىان پىيان سەرسام بىن. دەيانەوى دركىان پى بكرى، ئەمەش بە تەواوى شتىكى دىكەيە. پالەوانەكان لە داستاندا سەردەكەون، يان كە دەبەزىن، ھەتا دوا ھەناسە مەزنىي خۇيان دەپارىزن. دۇن كىخۇتە دەبەزى. بەبى ھىچ مەزنىيەكىش، چونكە ھەر لە بەرايىەو ە ھەموو شتىك روونە: ژيانى مروڤ لە خۇيدا بەزىنە. تاقە شتىكى، كە بەھوى ئەم بەزىنە رىلئىنەگىراو ەو ە، كە مروڤ پى دەلى ژيان، بۇمان دەمىنىتەو ە، ھەولى تىگەيشتنە. ئەمە ھوكارى بوونى ھونەرى رۇمانە.

ستەمى «مىژوو»

تۆم جۇنس مندالىكى دۇزراو ەيە؛ لە تەلارى ناو زەوى و زاردا دەژى، لۇرد

ئالورپی پشستگیری دهکا و بهخیوی دهکا؛ وهکو کورپکی لاو هز له سوئی دهکا، کچی دراوسییهکی دهوله مەند، کاتیکیش له بهشی شه شه مدها ئه فینه که ی ناشکرا دهبی، نه یاره کانی به فروفیل ناوی ده زپین، که ئالورپی به توورده بییه وه ودهری دهنی؛ ئەمجا گه شته دریزه که ی دهست پیده کا (بیناسازیی رومانى چه ته گه ریمان بیر ده خاته وه، که تاقه یه ک به شدار، "چه ته یه ک"، سه رکیشی بی جیاواز ئە زموون دهکا و هه موو جاریک تووشی خه لکی نوئی دهبی)، نزیکه ی کۆتایی (له به شی حه قده هه م و هه ژده هه مدها) رومانه که بو رووداوه سه ره کییه که ده گه رپته وه. دواى زریانکی ته رزه ی په رده له سه ره هه لدانه وه ی چاوه روانه کراو مه ته لی بنه چه ی توم روونده بیته وه: ئەو کورپی شه رعى خوشکی له دلا شیرینی ئالورپییه، که له میژه وه مردووه. دلی خووش دهبی و له دوا کاپیتلی رومانه که دا سوئی خووشه ویستی ده خوازی.

ئه گه ر فیدلینگ نازادیی ته واوی له هه مبه ر شیوازی روماندا جار ده دا، ئەوا به پله ی یه که م ملننه دانیتی، رومان بو ئەو پیوه به سترانه هۆکاریه ی رووداوه، کرده وه و وشانه سنووردار بکا، که له لایه ن ئینگلیزه کانه وه "Story" پیده گووتری و دهبی مانا و ناوکروکی رومان بیت؛ دژی ئەم دهسه لاته ره هایه ی "Story" به تاییه تی ئەو مافه به خوئی ده دات، چیرۆکه که "له هه ر شوینیک و هه ر کاتیک بیه وئ" به روونکردنه وه و بیرکردنه وه، به جوړیکی دیکه بلین به له باسلادان بچپرئ، به لام ئەویش "Story" به کارده هیئ، وهکو تاقه بنه مای دنیا بی، بو ئەوه ی گه رهنه تی یه که ی بیناسازیی بکات، تاقه که وانه، بو ئەوه ی سه ره تا به کۆتاییه وه به ستنیه وه. به و جوړه توم جونس (ته نانه ت ئەگه ر به بزیه کی نهیئ ته و سه وه روویدا بی) به لیدانی زهنگی "کۆتاییه کی خووش" ی هاوسه رگرییه ک کۆتایی پیده هیئ.

ئه گه ر وا ته ماشای بکری تریسترام شاندى، له سالی ۱۷۷۴ دا بیستوپینج سال دوا بتر نووسراوه، وهکو یه که م به ره لاکردنی رادیکال و سه رومری "Story" ده رده که وئ. له کاتیکدا فیدلینگ، بو ئەوه ی له ره وتی رپه وه ی دریزی زنجیره ی هاوپه یوه ندی رووداوه کاندایه بکنی، په نجه ره کانی له باسلادان و سه رگوزشته له هه موو شوینیک به ته واوی کرده وه، ستیرن به ته واوی ده سته به ردارى "Story" بوو، رومانه که ی جگه له تاقه، چه ند پات له باسلادان، تاقه گلۆله یه کی شادی سه رگوزه شته هیچی دیکه نییه، که ناسکییه ده سته ئه نقه سته که یان، یه که ناسکه مه زنه که یان ته نیا له ری چه ند فیگوریکى ئەسلییه وه به یه که وه ده هیلرپته وه، له ری رووداوی زور زور بچووکه وه، پووچییه که یان بو پیکه نین ده وروژینی.

ستېرن بە خوشحالييه وه له گەل شوڤر شگيرەکانى شيوه‌ى رومانى سه‌ده‌ى بيسته‌مدا به‌راورد ده‌کړى؛ به‌حق، به‌لام ستېرن "شاعيرى نه‌فره‌تليکراو" نه‌بوو؛ جه‌ماوه‌ريکى زور چه‌پله‌يان بوى لى دا، کرده‌ى مه‌زنى به‌ره‌لاکردنى به‌ زه‌رده‌خه‌نه‌وه، به‌پيکه‌نينه‌وه، به‌گالته‌وه جيبه‌جى کرد. که‌سپيش سه‌رکونه‌ى ئه‌وه‌ى نه‌کرد، سه‌خت و په‌ى پى نه‌براو بى؛ له‌هه‌موو حالئکدا بى په‌روايى و بايه‌خه‌دانى بووه هوى توورپه‌ى و له‌وه‌ش زياتر بيمانى شۆکپه‌نه‌رى ئه‌و سوژيتانه‌ى مامه‌له‌ى ده‌کردن.

ئه‌وانه‌ى سه‌رکونه‌ى ئه‌م بيمانىيه‌يان ده‌کرد، وشه‌ى دروستيان هه‌لبزارد، به‌لام با بيري خومانى به‌په‌نينه‌وه، فيدلينگ چى گوت: "ئه‌و خوارده‌ى ئيمه‌ ليره‌دا ده‌يخه‌نه‌ به‌رده‌م خوئنه‌ره‌کانمان... جگه‌ له‌ سرووشتى مروڤ هيجى ديكه‌ نيه‌". ئايا رووداوه‌ گه‌وره‌ دراماتيكييه‌کان به‌ راستى باشتيرين كليلن بۆ تيگه‌يشتن له‌ "سرووشتى مروڤ"؟ ئايا زياتر وه‌كو كوڤسپ خويان به‌رز ناکه‌نه‌وه، بۆ ئه‌وه‌ى ژيان، به‌و جوړه‌ى هه‌يه، ريگاي لبيگرن؟ ئايا بيمانى هه‌ر خوى يه‌کيک له‌ ته‌گه‌ره‌ گه‌وره‌کانمان نيه‌؟ ئه‌مه‌ چاره‌نووسى ئيمه‌ نيه‌؟ ئه‌گه‌ر وايه، ئايا ئه‌م چاره‌نووسه‌ هه‌له‌ يان به‌دبه‌ختى؟ ملکه‌چيمانه‌ يان، به‌پيچه‌وانه‌وه، بارسووکيمانه، بروببيانوو مانه، ئيديلمانه، دالده‌مانه‌؟

بۆ يه‌که‌مجار گه‌مه‌ى شيوان له‌ تريسترام شانديدا شياوى کرد، ئه‌م پرسياره‌ چاوه‌روانه‌کراو و شه‌ره‌نگيزانه‌ بکړين. له‌ هونه‌رى روماندا دوزينه‌وه‌گه‌لى بوونگه‌رايى و گوږيني شيوه‌ له‌ يه‌ک جيانه‌کراوه‌ن.

گه‌ران به‌دواى کاتى ئيستادا

دۆن كيخۆته له سه‌ره‌مه‌رگدا بوو، به‌لام "ئه‌مه‌ رىى له‌وه‌ نه‌گرت برازاكه‌ى نان بخوا، رىى له‌وه‌ نه‌گرت ژنه‌مامۆستاكه‌ى ده‌ربار بخواته‌وه و رىى له‌وه‌ نه‌گرت، سانخۆ كه‌يفى خوش هه‌بى". چركه‌ساتيكي كورت ئه‌م رسته‌يه‌ كه‌ميك ئه‌و په‌رده‌يه‌ هه‌لده‌داته‌وه، كه‌ په‌خشانى ژيانى هه‌شار داوه، به‌لام ئه‌گه‌ر مروڤ بيه‌وى هيشتا له‌ نزيكتره‌وه‌ له‌م په‌خشانه‌ بروانى؟ به‌ وردينه‌يى؟ له‌ چركه‌وه‌ بۆ چركه‌؟ كه‌يفى خوشى سانچۆس چۆن گوزارشتى ليده‌كړى؟ چه‌نه‌بازه‌؟ له‌گه‌ل هه‌ردوو ژنه‌كه‌دا قسه‌ ده‌كا؟ له‌باره‌ى چيبه‌وه‌؟ هه‌موو كاته‌كه‌ له‌سه‌ر جيخه‌وى ئاگاكه‌يدا ده‌ميينته‌وه‌؟

خوى له‌ خويدا گيره‌ره‌وه‌ ده‌گيريته‌وه، چى روويداوه، به‌لام هه‌موو پيشهاتيكى

بچووک کاتيک دهبيته رابردوو خهسله تي داسه کاوی خوی له دهست دها و ته لځ دهبی. گيړانه وه که ياده و هرييه که، واته نه نجام گيرييه که، ئاسانکردنه و هيه که، نه بستر اکتکردنيکه. سيمای راسته قينه ی ژيان، په خشانى ژيان خوی ته نيا له کاتي ئيستادا دهبيته وه، به لام مروّف دهبی چوّن پيشهاته کانی رابردوو بگيرېته وه و کاتي رابردوو يان پي بداته وه، که ونيان کردو وه؟ هونه رى رومان وه لامه که ی دوزييه وه: به وه ی رابردوو به ديمه ن نمايش دهکا. له گهل نه وه شدا به پي ريزمان له رابردوودا دهگيردريته وه، ديمه نه که له لايه نی ئوتنولژييه وه ئيستايه: ئيمه دهبينين و دهبيستين؛ له بهرهماندا روو دها، ليره و ئيستا.

له کاتي خویندنه و هدا خوینه رانی فيدلینگ بوونه گوښگري سه راسيمه ی پياويکی به شکو، به و شته ی گيړايه وه سه رسامی کردن. نزیکه ی هه شتا سال دواتر به لزاک خوینه رانی کرده بينه ر، که ته ماشای شاشه يه کيان دهکرد (پيش له ئارادابوونی شاشه ی سينه ما)، که وای ليکردن نه فسوونه که ی وه کو روماننوس به ديمه ن بينن، که نه يانتوانی چاوی لي وه بگيرن.

فيدلینگ چيروکی مه حال يان بروانه کرده نی نه دوزييه وه، نه گه رى نه و شته ی نه و دهگيړايه وه به که مترين شيوه سه رى قال دهکرد؛ نه و نه يده ويست گوښگره کانی به وه می واقع شهيدا بکا، به لکو له ري نه فسوونی گيړانه وه يه وه، چاوديرييه چاوهرونه کراوه کانبييه وه، بارودوخه چاوهروانه کراوه له لايه ن وييه وه خولقینراوه کانه وه. به پيچه وانه وه کاتي نه فسوونی رومان له له بيدار کرده وه ی ويناى ديمه نی بينن و بيستن پيکها تبوو، شيمانه بووه گرنگترين ريسا: مه رجي پيويست، بو نه وه ی خوینه ر بروا به وه بکات که دهبييني.

فيدلینگ که متر ژيانى روژانه ی به لاهه گرنکه (برواى به وه نه بوو، که شته ی هيچوپوچی روژيک دهتوانی بيته تيمای گه وره ی رومان)؛ نه و وای نه کرد، وه کو به يارمه تی ميکروفونه شاراوه کانی گوی له و بيرکردنه وانه بگری، که به زهينی فيگوره کانيدا دههاتن و دهچوون (له دهره وه لييان ورد دهبووه و دهدا)؛ وه سفکردن وه رسی دهکرد و نه خوی به ديمه نی پاله وانه کانينانه وه خه ریک دهکرد (نازانن چاوه کانی توم رهنگان چونه)، نه به پشتينه ی ميژووی رومانه وه، چيروکه که ی به دلخوشبييه وه به سه ر ديمه نه کانه وه دهکشا، ته نيا نه و به شانیه ی ناو دهينا، که بو روونی رووداوه کان و تاودانه وه به گرنگی دهزانين؛ نه و له نده نه ی، که چاره نووسی توم دهخه مه لينی، زياتر له بازنه يه کی بچووکى له سه ر نه خشه چاپکراو دهچی وه کو له شاريکی گه وره ی راسته قينه: شه قامه کان، گوره پانه کان،

کۆشکەکان وەسف ناکرێن و تەنانەت ناویشیان ناهێنرێ.

سەدەى ١٩ لە دەیه‌کانى رووداوه مەترسیداره‌کاندا لەدایک بوو، که سەرجه‌مى ئەو رووپایان چەندان جار و لە بنەماوەرا وەرچەرخاند. لە ژيانى مروڤدا ئەو کاتە شتێكى جەوهەرى بۆ هەمیشە گۆرا: میژوو بوو ئەزموونى هەموو تاکیک؛ مروڤ دەستى بەوه کرد تیڤگا، که لە هەمان ئەو جیهانه‌دا نامرێ، که تییدا لەدایک بوو؛ کاتژمیرو میژوو دەستى بەوه کرد لە هەموو شوینیکی زەنگى ئەو سەعاته‌ لییدا، تەنانەت لە رۆمانه‌کانیشدا، که کاتەکه‌ى لە پر ژمیردا و بەروارى بۆ دانرا. شیوه‌ى بچووکتري‌ن شت، هەموو کورسیه‌ک، هەموو چاکه‌تیک بە ونبوونى (وەرگه‌رانی) زووى خەملا‌بوو. مروڤ پێى نایه‌ نیو قوئانغى وەسفە‌کانه‌وه. (وەسف: بەزەه‌ی لەگەل شتە کاتییه‌کاندا؛ قورتارکردنى ئەو شتانه‌ى بەسەر دەچن). پاريسى بەلزاك هاو شیوه‌یى لەگەل لەنده‌نى فیدلینگدا نییه؛ شوینه‌کانى ناوى خویان هەیه، خانووه‌کانى ره‌نگى خویان هەیه، جاده‌کانى بەرامه‌ و دەنگه‌ده‌نگى خویان هەیه؛ پاريسى چرکه‌ساتیكى دیاریکراوه، پاريس، که پیشووتر هەرگیز به‌و جوړه‌ نه‌بووه و هەرگیز جاریكى دیکه به‌و جوړه‌ نابێ. هەموو دیمه‌نیکی رۆمانه‌که به‌ میژوو خەملا‌وه (هەتا ئەگەر تەنیا به‌ شیوه‌ى کورسیه‌ک یان برینى قاتیکیش بێ)، ئەوانه‌ى لە سایه‌وه‌ هاتوونەته‌ ده‌رێ، سیمای جیهان هەمیشە و سەروم‌ر ده‌گۆرن.

وینەى ئەستیره‌یه‌كى نوێ به‌ ئاسمانى سەر جاده‌ى رۆمانه‌وه‌ دەدره‌وشیتە‌وه‌، که هاتوته‌ نیو سەده‌ مەزنه‌که‌یه‌وه‌، سەده‌ى بە‌ناوبانگى، دەسه‌لاتى؛ "وینایه‌كى ئەو شتەى، رۆمان چیه‌" ئەو کاتە خوى چەسپاند و هەتا فلاوییر، تۆلستوى، پرۆست بەسەر هونەرى رۆماندا سەروەر ده‌بێ؛ رۆمانه‌کانى سەده‌کانى رابردوو نزیکه‌ به‌ فەرامۆشیی داده‌پۆشن (شتیكى برۆانه‌کرده‌نى: زۆلا هەرگیز دۆستایه‌تییه‌ خەته‌رناکه‌کانى نه‌خویندۆته‌وه‌!) و گۆرانی ئاینده‌ى رۆمان سەخت ده‌که‌ن.

مانا فره‌کانى وشه‌ى "میژوو"

"میژووى ئەلمانیا"، "میژووى فەرهنسا": لەم دوو گوزارشە‌دا خەسلە‌ته‌ جەوه‌ریه‌کان جیاوازن، لە کاتیکیدا چەمکی میژوو هەمان مانا ده‌هێنێته‌وه‌. "میژووى مروڤایه‌تى"، "میژووى تەکنیک"، "میژووى زانست"، "میژووى ئەم یان ئەو هونەرە": نەک تەنیا بابە‌ته‌که‌ جیاوازه‌، بە‌لکو وشه‌ى "میژوو" هەموو جاریک

مانايه کی دیکه ی هه یه.

پزیشکی مه زن A میتو دیکه بلیمه تانه بو چاره سه هری نه خو شیبیه ک ده دوزیت هوه، به لام ده یه یه ک دواتر B ی پزیشک میتو دیکه دیکه ی، کاریگه رتر په ره پیده دا، به جوړیک که میتو دی پیشوو (هیشتا بلیمه تانه) ئافه روژ ده کری و له بیر ده کری. نیشانه ی نمونه یی میژووی زانست پیشکه وتنه.

ئه گه ر بو هونه ر به کار به یی، چه مکی میژوو هیچ په یوه ندیبه کی به پیشکه وتنه وه نیبه؛ به پله ی ته واو گه یان دن ناگه یه نی، باشترکردن ناگه یه نی، سه رکه وتن ناگه یه نی؛ به سه فه ر ده چی بو ولاتگه لی نه ناسراو، که مرو ف ده یه وی لینیان بکو لیت هوه و له سه ر نه خشه یه ک دیارییان بکا. رو مانووس ئه و جو شو خر و شه ی نیبه، له وانی پیش خو ی باشتری بکا، به لکو ئه و شتانه ببینی، که ئه وان نه یان ببینیوه، ئه و شتانه بلی، که ئه وان نه یانوتووه. شیعیریه تی فلاو بیړ ئه وه نده که م شیعیریه تی به لزاک به دن او ده کا وه کو چو ن دوزینه وه ی هیلی باکوور دوزینه وه ی ئه مه ریکا تیده په ری نی.

میژووی ته کنیک له مرو ف هوه سه رچاوه ناگری، که ته نیا ئامرازی ویبه؛ ناتوانی به جوړیکی دیکه بی وه کو له پیشو و تر دا و له ئاینده شدا ده بی، چونکه ملکه چی لوژیکه کانی خو یه تی؛ له م روانگه یه وه نامرو فانه یه. ئه گه ر ئه دیسو ن گلوپی نه دوزیباوه، یه کیک دیکه ده ی دوزیبه وه، به لام ئه گه ر لاوریس ستیرن ئه و بیرو که شیتانه یه ی نه بایه، رو مانیک به بی هیچ "چیرو کیک" بنووسی، که س له جی وی نه یده کرد و میژووی رو مان ئه وه نه ده بوو که ئیمه ده یناسین.

"میژووی ئه ده ب ده بوو به پیچه وان ه ی میژوو خو یه وه، ته نیا ناوی سه رکه وتنه کانی به خو ی گرتبا، له به رئه وه ی نسکو کان سه رکه وتنی که س نین". ئه م رسته روونه ی ژولیه ن گراک هه موو ئه نجام گیری به کان له و حه قیقه ته وه ده کا، که میژووی ئه ده ب. "به پیچه وان ه ی میژوو خو یه وه"، میژووی رو دا وه کان نیبه، به لکو میژووی به هاکانه. به بی واتر لو میژووی فه رهنسا درک پی نه کراو ده بوو، به لام واتر لو کانی نو سه ره بچووک و ته نانه ت گه وره کانیش جییان ته نیا له بیر چوونه وه دایه.

میژوو "وه کو میژوو"، میژووی مرو فایه تی، میژووی شته کانه، که لیره نه ماون و راسته وخو به شداریی ژیانمان نه ماون. له به رئه وه ی میژووی هونه ر میژووی به هاکانه، اته ئه و شتانه ی که بو ئیمه پیویستن، هه میشه لیره یه، هه میشه له لای ئیمه ن؛ ئیمه له هه مان کو نسیرتدا گو ی له مونته فیردی و ستراقینسکی ده گرین. له به رئه وه ی هه میشه ش له لای ئیمه ن، به هاکانی هونه ر هه میشه تاویان

پێدەدریتەوه، هەلدەسەنگیڕین، دەنرخینرین، سەرلەنوێ دەنرخیرین، بەلام مرووف چۆن دەتوانی بیانرخینی؟ لە بواری هونەردا پێوهری تەواوی نییه. هەموو حوکمیکی ئیستاتیکی گریمانەیهکی شەخسییه؛ بەلام گریمانەیهکه، که خۆی له خودگه‌ریباندای قه‌تیس ناکا، به‌ره‌و رووی حوکمه‌کانی دیکه ده‌وستیتیه‌وه، هه‌ولی ئه‌وه ده‌دا، دانی پێدا بنی، مه‌به‌ستی باه‌تگه‌راییه. له‌به‌ر ئه‌وه میژووی رۆمان به‌ درێژایی خۆی بۆ ناگایی ده‌سته‌جه‌معی له‌ گۆرانیکی به‌رده‌وامدایه، که لیها‌تووی و لیئه‌ها‌تووی، ژیری و ده‌به‌نگی پێش هه‌موو شتیکی بیرچوونه‌وه به‌شدارن، ئه‌و بیرچوونه‌وه‌یه‌ی، که واز ناهینی گۆرستانه‌ بیسنووره‌کانی گه‌وره‌تر بکاته‌وه، که له‌ پال به‌های بینرخ به‌های له‌ خۆی که‌مترکراو، دانیپێدانه‌نراو یان له‌بیرچوو. ئه‌م ناحه‌قییه‌ی ناتوانی خۆی لی لادبری میژووی هونەر مروفانه‌ ده‌کا.

جوانی چربوونه‌وه‌ی له‌پری ژیان

له‌ رۆمانه‌کانی دۆسته‌یه‌فسکیدا کاتزمیر واز ناهینی، کات رابگه‌یه‌نی: "ده‌مه‌و نو‌ی به‌یانی بو" یه‌که‌م رسته‌ی گه‌مژه‌ به‌مجۆره‌یه؛ له‌م چرکه‌ساته‌دا له‌ ری‌ی ریکه‌وتیکه‌وه (به‌لی، رۆمانه‌که‌ به‌ ریکه‌وتیکی گه‌وره‌ ده‌ستپێده‌کا!) سی‌ که‌س له‌ فاگۆنی شه‌مه‌نده‌فه‌ریکا به‌ یه‌که‌ده‌گه‌ن، که هه‌رگیز یه‌کدییان نه‌بینوه: موشکین، رۆگۆشین، لیبیده‌ف؛ له‌ ره‌وتی گفتوگۆیاندا هه‌ر زوو ناستازیا فیلیپوفا، پاله‌وانی رۆمانه‌که‌ ده‌رده‌که‌وی. کاتمیر یازده‌ می‌شکین له‌ لای ژه‌نه‌رال یه‌پانچین زه‌نگ لی‌ده‌دا، کاتزمیر دوازه‌ و نیو له‌گه‌ل ژنی ژه‌نه‌رال و سی‌ که‌چه‌یدا نانی نیوه‌رۆ ده‌خوا؛ له‌ کاتی گفتوگۆیاندا دیسان ناستازیا فیلیپوفا ده‌رده‌که‌وی: بۆمان ده‌رده‌که‌وی، تۆتسکی ناویک، که به‌خپۆی کردووه، هه‌رچی چۆنیک بووه له‌گه‌ل گانیای سکرتری یه‌ناچیندا هاوسه‌رگیریان پێ بکا و ده‌یه‌وی هه‌مان ئیواره، له‌ ئاهه‌نگی بیستوپینج ساله‌ی له‌دایکبوونیدا بریاره‌که‌ی به‌یان بکا. دوا‌ی خواردن گانیا مشکین له‌گه‌ل خۆی ده‌باته‌ ئه‌پارتمان‌ه‌که‌ی خیزانه‌که‌یه‌وه و ناستازیا فیلیپوفا له‌وی ده‌رده‌که‌وی، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ش که‌س چاوه‌پروانی نییه و ماوه‌یه‌کی که‌می دوا‌ی ئه‌وه، به‌هه‌مان شیوه‌ چاوه‌پروانه‌کراو (هه‌موو دیمه‌نیک له‌ لای دۆسته‌یه‌فسکی به‌یانکردنیکی چاوه‌پروانه‌کراوی ریتمگه‌را نه‌خشینراوه)، رۆگۆشینی مه‌ست له‌ مه‌شره‌بی به‌دمه‌سته‌کانی دیکه‌دا ده‌رده‌که‌وی. ئیواره‌که‌ له‌ لای ناستازیا خرۆشاو ده‌گوزهری: تۆتسکی به‌بی سه‌بر چاوه‌پروانی به‌یانکردنی هاوسه‌رگیریه‌که‌ ده‌کا، موشکین و رۆگۆشین هه‌ردووکیان ئه‌قینیان به‌ ناستازیا

رادهگه یه نین و جگه له وهش رۆگۆشین پاکه تیکی به سه د هه زار روبله وه ده داتی، که ناستازیا فری دهادته ئاگردانه که وه. ئاههنگه که شه ویکی درهنگ کۆتایی دیت و له گه لیدا به شسی یه که می چوار به شه که ی رۆمانه که: نزیکه ی ۲۵۰ لاپه ره پارزه کاترمییری رۆژیک و له چوار دیمه ن زیاتر نا: شه مه نده فه ره که، خانووه که ی یه پانچین، ئه پارتمان ه که ی گانیا، ئه پارتمان ه که ی ناستازیا.

هه تا ئه و کاته مرووف دهیتوانی چرپوونه وه یه کی به و جورهی رووداو له کاتیکی وا کورت و له شوینیکی دیاریکراودا ته نیا له شانودا ببینی. له پشتی دراماتیکی کردنیکی په رگری رووداو هکانه وه (گانیا زله له میشکین دهاد، قاریا تف له چاره ی گانیا کرد، رۆگۆشین و میشکین ئه قینیان له یه ک چرکه ساتدا بو هه مان ژن رادهگه یه نن)، هه موو ئه و شتیکی سه ر به ژیان رۆژانه بی، و نده بی. شیعرییه تی رۆمان له لای سکوت، به لزاک، دۆسته یه فسکی ئاوه ایه؛ رۆماننوس دهیه وی هه موو شتیکی به دیمه ن بلێ؛ به لام وه سفی دیمه نیک جی زور دهگری؛ ئه و پیویستییه ی، کرژییه که به لیریته وه چرکردنه وه یه کی له راده به رده ر رووداو دهخوازی؛ له به رئه وه ئه م ناچیزییه: رۆماننوس دهیه وی سه رجه می ئه گه ری په خشان ی ژیان بپاریزی، به لام دیمه نه که هینده پر له رووداو ده بی، ئه وه نده به ریکه وت تژی ده بی، که کاراکته ری په خشانگه رای و شیمان ه ی له ده ست دهاد.

له گه ل ئه وه شدا له م به شانۆ کردنه ی دیمه ندا ته نیا پیویستییه کی ته کنیکی نابینم و له وهش که متر هه له ده بینم. ئه م که له که کردنی رووداوانه له گه ل هه موو ئه و شتانه ی که ناوازه و نزیکه باوه ر نه کرده نین و رهنگ بی له خویانی بگرن، له سه ره تاوه سه رنجراکیشه! ئه گه ر له ژیان خۆماندا به سه رمان بیته - کۆ ده توانی نکۆلی لی بکا، گه شکه مان دهکا! به دلمانه! له بیر ناگری! دیمه نه کان له لای به لزاک یان دۆسته یه فسکی (دوا به لزاکی گه وره ی شیوازی رۆمان) جوانییه کی زور تایبه ت رهنگ پیده دهنه وه، جوانییه کی زور دهگمه ن، به لام جوانییه کی راسته قینه، که هه موو که سیک له ژیاندا ناسیویه تی (یان به لای که مه وه به ری که وتوه).

بۆهیمیای دلاری لاویتیم له پر ده ره که وی: هاوړپیکانم جار ی ئه وه یان دا، هیچ ئه زموونیک له و ئه زموونه بو پیاویک خۆشته ر نییه، که له هه مان رۆژدا سی ژنی به دوا یه که دا هه بی. نه ک وه کو به سه ره اتیکی میکانیکی ئاههنگی سیس، به لکو وه کو سه ره رپوی تاک له ری یه ریکه وتی هه ل و ده رفه تی چاوه رپوانه کراوه وه، غه فله تگیری، فریوخواردنی خیرا. ئه م "رۆژی سی ژنه"، که زور دهگمه نه و له خه ون نزیک ده بیته وه، خروشانیکی فریوده ری هه یه، که وه کو ئه مرۆ هه سته پیده که م، له ده سته که وتیکی وه رزشی سیکس پیک نه هاتبوو، به لکو

له جوانییەکی داستانی بەدوای یەكداها تێکی خیرای بەیەكگە یشتنەکان، که تیایدا هەموو ژنیک له بەردەم پشستینەکە ی ژنەکە ی پیشوویدا، دەگمەنتر دەرکەوت و سێ جەستەکیان بە سێ تۆنی درێژ دەچوون، هەر یەكەیان بە ئامیریکی دیکە لیدراو، بۆ نۆتە نامە یەك یەکیان گرتوو. ئەمە جوانییەکی زۆر تاییبەتی بوو، جوانیی چەبۆنە وە یەکی له پەری ژیان.

دەسەلاتی پوچی

١٨٧٩ فلابویر گۆر انکاریی له خانە بەندیی پەرەگرافەکانی چاپی دوو می پەرە دەکردنی هەستەکان کرد (چاپی یەكەم ١٨٦٩ دەرچوو بوو): هەرگیز پەرەگرافیکی دابەش نەکرده سەر چەند دانە یەك، بە لکو زۆر جار بۆ پاژی درێژتر بە یەكە وە ی بەستن. من وام بۆ دەر دەکەوی ئەمە مە بە سستی قوولی ئیستاتیکی ئاشکرا دەکا: رۆمان له شانۆ روت دەکاتە وە؛ له دراما روتی دەکاتە وە ("له بەلزاك روتی دەکاتە وە")؛ رووداویك، کردە یەك، وینە یەك بخاتە قاوغی وینە یەکی گەورەتری سەر جەمی وە؛ له ئاوی رویشتووی شتی رۆژانە دا بیتوینتە وە.

شتی رۆژانە. ئەمە تەنیا وەر سیی، پوچی، تاکنە وایی، مامناوەندیی نییە؛ ئەمە جوانیشە. بۆ نموونە ئەفسوونی رهوش؛ هەموو کە سیک له ژیا نی خۆیدا دەیناسی؛ موسیقا، که مرۆف بە دەنگیکی نزم له مالی دراوسیکە یە وە دەبیستی؛ ئەو با یە ی پەنجەرە دەهه ژینی؛ دەنگی تاکنە وای پرۆفیسۆریک، که گوی بۆ غەمی ئەقینی کچە خویندکاریک رادەدی و له م گوییە وە دەپرا و له وی دیکە وە دەر دەچی؛ ئەم دۆخە پوچانە مۆرکیکی لاسایی نەکرا وە ی دانسقی ی له رووداویکی زۆر شەخسی دەدا، که بەهویە وە دەبیته رووداویکی گرنگ و له بیر ناچیتە وە.

بە لام فلابویر له تۆژینە وە ی پوچی رۆژانە دا زیاتریش رویشتوو. سەعات یازدە ی پیش نیوەرۆیە، ئیما بۆ ژوان دیتە ناو دیرە کە وە و ئەو نامە یە دەداتە دەستی دلدارە هەتا ئەو کاتە پاکە کە یە وە، که تیایدا پیی رایدە گە ی نی، ئیدی نایەوی بیینی. ئەمجا دەچیتە لاو، دەچیتە سەر چۆک و نزا دەکا؛ کاتی راست دەبیته وە، ریبەریک وەستاو و پیشنیاری سەردانی پیشاندانی کلێسە کە یان بۆ دەکا. بۆ ئە وە ی ژوانە کە پوچ بکاتە وە ئیما رازی دەبی، کچ و کورپە کە ناچارن، له بەردەم تابلۆ، له بەردەم فیگوری پیروژدا بچەقن، سەر بۆ نەخش و نیگاری

بنمیچه که بهرز بکه نه وه و گوئی بو روونکردنه وه کانی ریبه ره که هه لبخهن، که فلاوبییر به هه موو گه مژ هیی و دریژی به که وه دهیگوازیته وه. لیون به توور په بییه وه سهردانه که دهچرپی، که ناتوانی له وه زیاتر تهحه مولی بکات، ئیما بو گوره پانی بهردهم کلیسه که په لکیش دهکا، بانگی گالیسه که یه ک دهکا، دیمه نه به ناوبانگه که دهست پیدهکا، که ئیمه هیچی لی نابینین و نابیسستین، جگه له دهنگی پیویک جاروبار له ناوه وهی گالیسه که وه، که فهران به گالیسه که وانه که ددها، هه میشه به ناراسته یه کی نویدا بناژوی، بو نه وهی سه فهره که بهرده وام بی و تیکه لبوونی نه فینه که هه رگیز کوتایی نه یه ت.

یه کیک له دیمه نه هه ره به ناوبانگه ئیرو تیکیه کان به هوئی شتیکی زور بیبایه خه وه دیته ناراه: وه رسکه ریکی بیوهی و وزه ی چه نه بازی به که ی. له شانودا رووداویکی دریژ ده توانی ته نیا له رووداویکی دریژی دیکه وه په ییدا بی. ته نیا رومان له وه تیگه یشت، دهسه لاتی گه وره ی پر نهینی پووچی بدوزیته وه.

جوانی مه رگیک

بوچی ئانا کارینینا خوی دهکوژی؟ به رواله ت هه موو شتیکی روونه: چه ندان ساله خه لکی جیهانه که ی ئاوری لیده دهنه وه؛ پیوه ی ده تلپته وه له سیرگی کوری دوور بی؛ له گه ل نه وه شدا فرونسکی هیشتا هه ره حه زی لی کردوه، له نه فینه که ی نه وه دترسی؛ به دهستییه وه شه که ت بووه، بهو نه فینه زور وروژاوه، نه خوشانه (به ناحق) رژده؛ هه ست دهکا له ته له دایه. به لی، هه موو نه مانه ئاشکران؛ به لام کاتی مروف له ته له دا بی حوکمی خو کوشتنی به سهردا دراوه؛ خه لکیکی نه وه نده زور به وه رادین له ته له دا بژین! نه گه ر مروف له ئاستی غه مگینییه که شیان تیگا، خو کوشتنی ئانا مه ته ل ده مینیتته وه.

کاتی ئو دیب راستییه دژواره که له باره ی شوناسنامه ی خو یه وه ده زانی، کاتی یا کوستی هه لواسراو ده بینی، چاوه کانی خوی دهرده هیئی؛ له کاتی له دایکبوونییه وه پیویستییه کی هاوپه یوه ند به دنلیاییه کی ماتماتیکییه وه بو نه م نه م نه نجامه تراژیدییه ی برد، به لام ئانا به بی هیچ رووداویکی ناوازه له به شسی حه وته می رومانه که دا بو یه که مجا بیر له مردنی شیایوی خوی ده کاته وه: نه مه له روژی هه ییندا روو ددها، دوو روژ پیش خو کوشتنی: شه ریکی پیشووتر له گه ل فرونسکیدا نازاری ددها، له پر نه و رسته یه ی بیر ده که ویتته وه، که له هه لچوونیدا تاویک دوا ی مندالبوونی و توویه تی: "له بهرچی نه مردووم؟" و ماوه یه کی

دریژ خۆی پێوە سەرقال دەکا. (با تییینی ئەو بەکەین: ئەو لە گەراندای بەدوای دەرچەیه کدا لە تەلە بیرۆکەى مردنی بۆ نایەت؛ یادەوهرییهک ئەمەى بە سرتە بە گویدا دەچرپینی).

لە روژی داها توو دا، لە شەممە دا، بۆ جارى دووهم بیر لە مردن دەکاتەو: بە خۆی دەلی، کە خۆکوشتن "تاقە ھۆکارە، سزای فرۆنسکی پێیدری، جاریکی ئەقینی بە دەست بەنیتەو" (واتە خۆکوشتن نەک وەکو دەرچەیهک لە تەلە، بەلکو وەکو تۆلەى خۆشەویستی)؛ بۆ ئەو ی بتوانی بخەوی، حەببکی خەو دەخوا و لە خەونیکى سۆزاویدا دەربارەى مردنی خۆی وندەکا؛ وینای ئازاری فرۆنسکی دەکا، کاتى ئەو بەسەر تەرمەکەیدا ئەمدا دادەچەمیتەو؛ ئەمجا، کاتى بۆی رووندەبیتەو، کە مردنی تەنیا فەنتازیا، ھەست بە خۆشییەکی گەرە بۆ ژیان دەکا: "نەخیر، نەخیر، ھەموو شتیک نەک مەرگا! من ئەوم خۆش دەوی، ئەویش منى خۆش دەوی، ئیمە دیمەنى ھاوشیوهمان بینی و دیسان ھەموو شتیک چاک بوو".

روژی داها توو، یەکشەممە، روژی مردنییەتى. سەرلەبەیانى دیسان شەر دەکەن و ھەر لەگەل فرۆنسکی دەچى بۆ قیلاکەى دایکی لە نزیکى مۆسکو، ئانا ھەوالیکى بۆ دەنیری: "من لەسەر حەق نەبووم، وەرە بۆ مالهو، ئیمە دەبى قسە بەکەین. بۆ خاتری خودا، بەگەرپەرەو، من دەترسیم". ئەمجا بریار دەدا سەردانى دۆلى براژنى بکا، بۆ ئەو ی داخى دلی بۆ ھەرپێژی. ئەمجا دەچیتە ناو گالیسکە ئامادەکەو و جەو بۆ بیرەکانى شل دەکا. بیرکردنەو یەکی مەنتیقی نییە، کردەیهکی کۆنترۆل نەکراوی میشکە، کە ھەموو شتیک تیکەلوپیکەل دەبى، بیرکردنەى پچرپچر، چاودیرین، بیرەوهرین. گالیسکەکە لە کاتى ئازوووتندا شوینیکی نمونەییە بۆ مۆنۆلیگیکی بیدەنگى ئاوها، چونکە جیھانى دەروەى کە بە تەنیشتدا تیدەپەرى پەیداردەپەى برەو بە بیرۆکەکانى دەدا: "ئوسینگە و کۆگا. دکتورى ددان. بەلى لە لای دۆلى ددان بە ھەموو شتیکدا دەنیم؛... سەخت دەبى، ھەموو شتیکى پى بلیم، بەلام دەیکەم".

(ستیندال بە خۆشحالییەو دەنگەکە لە ناوەرپاستى دیمەنەکەدا دەبرى: ئیمە ئیدی گویمان لە دیالۆگەکە نابى و دوای بیره پەنھانەکانى فیگوریک دەکەوین؛ ئەمەش ھەمیشە بیرکردنەو یەکی زۆر لوژیکی و پوختە، لەرپى ئەمەو ستیندال ستراتیژی پالەوانەکەیمان بە دەستەو دەدا، کە خەریکی ئەو یە بارودۆخەکە بنرخینی بریاری رەفتارى بدات. مۆنۆلۆگە بیدەنگەکەى ئانا بە ھیچ جوریک لوژیکی نییە، بیرکردنەو یە نییە، ھەموو ئەو شتانەیه کە لە چرکەساتیکى دیاریکراودا

بەسەرىدا بە ھاژە دەكەن. بەمە تۆلستۆي پېشەدەستى ئەو دەكا، كە جۆيس پەنجا سال دوايىتر زور سىستەماتىكتەر لە ئۆلېسەسەكەيدا بەكارىدەھىنى و مۆنۆلۆگى ناوہوہ يان تەوژمى ھۆشى پىدەوترى. تۆلستۆي و جۆيس ھەمان ئەو كەلكەلەيە دايگرتبون: پەي بەوہ ببەن، لە چركەساتى ئىستادا چى لە سەرى مروڤىكدا روو دەدا، كە لەو چركەيەدا بۆ ھەمىشە دوور دەكەوئىتەوہ، بەلام جياوازىيەك ھەيە: تۆلستۆي بە مۆنۆلۆگى ناوہوہى لەوہ ناتوژىتەوہ، وەكو دوايىتر جۆيس، لە روژىكى ئاسايى دەكۆلئىتەوہ، بەلكو بە پىچەوانەوہ لە چركەساتە برىاردەرەكان لە ژيانى ژنە پالەوانەكەيدا دەتوژىتەوہ. ئەمەش زور قورسترە، چونكە بارودۇخىك ھەتا دراماتىكىتر، نوازەتر، خراپتر بى، ئەوئەندە بەھىزتر گىرەوہ مەيلى ئەوہى ھەيە، كاراكتەرە راستەقىنەكەي لەناو ببا، پەخشانە نالوژىكىيەكەي لەبىر بكا و لەرپى لوژىكى تراژىدياي بىيەزەيى، ئاسانكراوہوہ جىي بكا تەوہ. واتە توژىنەوہى تۆلستۆي بۆ پەخشانى خۆكوشتن كارىكى گەرەيە، "دۆزىنەوہ" يەكە، كە لە ميژووي روماندا ھاوشىوہى نەبووہ و ھەرگىزىش نايى.

كاتى ئانا دەگاتە لاي دۆلى، لە توانايدا نىيە، ھىچى پى بلى. زوو بەجىي دەھىلى، سوارى گالىسكەكە دەبىتەوہ و دەگەرئىتەوہ؛ مۆنۆلۆگى دووہمى ناوہوہى بە دوادا دىت: دىمەنى جادە، چاودىرى، ھاوپەيوەستكردنەكان. لە مالەوہ تەلەگرامەكەي قرۇنسكى دەدۆزىتەوہ، كە پىي رادەگەيەنى، ئەو لە لاي دايكى لە گوندە و پىش سەعات دەي شەو ناگەرئىتەوہ. بۆ ھاوارە پەرەست و سۆزەكەي سەرلەبەيانىدا ("بۆ خاترى خوا، بگەرپىرەوہ، من دەترسم!") بە ھەمان شىوہ چاوەروانى وەلامىكى بەھەست و سۆزە، لەبەرئەوہى نازانى، كە قرۇنسكى ھەوالەكەي پى نەگەيشتووە، لە ناخوہ ھەستى برىندار بوو؛ برىار دەدا بە شەمەندەفەر بچى بۆ لاي. جارىكى دىكە لە گالىسكەكەدا دانىشتووہ، كە دىالۆگى سىيەمى ناوہوہ روودەدا: دىمەنى جادە، ژنە دەرۆزەكەرىك، كە دەستى مندالىكى گرتووہ، "بۆچى وا بىر دەكاتەوہ، كە بەزەيى دەبزوينى؟ ھەموو توور نەدراوینەتە نىو ئەم جىھانەوہ بۆ ئەوہى رقمان لە يەكدى بىتەوہ و نازارى يەكدى بدەين؟ ... ئاي، قوتابىيەكان، كە بە خۆشى كات بەسەردەبەن... سىرگىيە چكۆلەكەم!..."

لە گالىسكەكە دادەبەزى و سوارى شەمەندەفەرەكە دەبى: وزەيەكى نوى دىتە سەر شانۆ: ناشىرىنى: لە پەنجەرەي فاگونەكەوہ ژنىكى "ناقولاً" دەبىنى بەسەر شوستەي سكەكەدا رىدەكا؛ لە خەيالى خويدا رووتى كردەوہ، بۆ ئەوہى دلى بە ناشىرىنى ئەو داخوورپىنى... "كچىكى بچووك بە دواي خانمەكەدا دەروا، كە

به نازهوه پیکه‌نی... چه پهل و لووتبه‌رز". "پیاویکی پیس، ناشیرین شه‌پقه له‌سه‌ر" دهرده‌که‌وئ. له دواییدا ژن و پیاویک له به‌رامبه‌ری داده‌نیشن؛ "بو ئه و قیزه‌ونن؛ پیاوه‌که‌شتی "گهلخویانه بو ژنه‌که‌ی ده‌گی‌رته‌وه". هیچ بیردکرده‌وه‌یه‌کی ئاوه‌زه‌کی له سه‌ریدا نه‌ماوه، درکی ئیستاتیکی زور ناسک ده‌بی؛ نیو سه‌عات پیش ئه‌وه‌ی خوی دنیا به‌جیبه‌یلئ، ده‌بینئ تییدا جوانیی ونده‌بی.

داده‌به‌زئ. له ویستگه‌هه‌والیکی نویی فرۆنسکی دهریته‌ده‌ست، که گه‌رانه‌وه‌ی له کاتژمیر دها ده‌سه‌لمینئ. به‌دریژی شوسته‌که‌ریده‌کا، هه‌سته‌کانی له هه‌موو لایه‌که‌وه به‌بازاریتی، قیزه‌ونی، مامناوه‌ندیتی هیرشیان بو ده‌هیئرئ. شه‌مه‌نده‌فه‌ریکی بارگواستنه‌وه‌دیته‌ناو ویستگه‌که‌وه. له‌پر "ئه‌و پیاوه‌ی بیرکه‌وته‌وه، که له یه‌که‌م روژی یه‌کتریبیناندا له‌گه‌ل فرۆنسکی که‌وتبووه ژیر شه‌مه‌نده‌فه‌ر و تیگه‌یشته‌ده‌بی چی بکات". له‌م چرکه‌ساته‌شدا بریار دها بمرئ.

"ئه‌و پیاوه‌ی بووه ژیر شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌وه" که بیری ده‌که‌ویته‌وه، کارمندی هیله‌ناسینه‌کان بو، له هه‌مان چرکه‌ساتدا، کاتی فرۆنسکی بو یه‌که‌مجار له ژیانیدا بینی، که‌وتبووه ژیر شه‌مه‌نده‌فه‌ریکه‌وه. ئه‌م هاوتاییه، ئه‌م له چوارچیوه‌گرته‌ی سه‌رجه‌می میژووی ژیانی به‌پالنه‌ری مه‌رگی دووفاقه له ویستگه‌دا چی ده‌گه‌یه‌ئ؟ ئایا ئه‌مه سه‌خته‌کارییه‌کی شیعییه‌تی تۆلستویه؟ شیوازی ئه‌وه، گه‌مه به‌رمزه‌کان بکا؟

با بارودوخه‌که‌پوخته بکه‌ینه‌وه: ئانا چوه‌بو ویستگه، بو ئه‌وه‌ی جاریکی دیکه فرۆنسکی بینی و نه‌وه‌کو بو ئه‌وه‌ی خوی بکوژی؛ له شوسته‌ی ویستگه‌دا له‌پر بیره‌رییه‌که‌به‌سه‌ریدا دها و دهرفه‌تیکی چاوه‌روانه‌کرا فریوی دها، شیوازیکی کو‌تایی، جوان به‌چیروکی ئه‌قینی بدا؛ سه‌رته‌ا و کو‌تایی به‌ویستگه‌وه‌کو شوینی هاوشیوه‌ی رووداو و پالنه‌ری هاوشیوه‌ی مه‌رگه‌وه له‌ژیر چه‌رخه‌دا به‌یه‌که‌وه‌گری بدرئ، چونکه به‌بی ئه‌وه‌ی بزانی، مرو‌ف له‌خه‌رمانه‌ی جوانیدا ده‌ژی و ناشیرینی بوون ئانا ئازار دها، بو ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌نده زیاتر هه‌ستیاره). چهنده‌پله‌یه‌که‌ده‌چیته‌خواره‌وه و له به‌رده‌م سکه‌کاندا ده‌وه‌ستئ. شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌باله‌ه‌لگره‌که‌نزیک ده‌بیته‌وه. "هه‌ستیک دایگرت، که وه‌کو پیشوو و ابو، که له کاتی مه‌له‌کردندا خوی ئاماده‌ده‌کرد، باز بداته‌ناو ئاوه‌که‌وه...".

(پسته‌یه‌کی سه‌رسوو‌ره‌ینه‌ر! له‌تاقه‌چرکه‌یه‌کدا، دوا چرکه‌ی ژیانی، جدییه‌تی زوری له‌گه‌ل یاده‌وه‌رییه‌کی خوش، ئاسایی، ساناوه‌ده‌به‌ستئ! ته‌نانه‌ت له‌چرکه‌ساتی ورووژینه‌ری مه‌رگیدا ئانا له‌ریگی تراژیدی سو‌فو‌کلیسه‌وه

زور دووره. له ریځای پرنهینې په خشان لانا، که دزیوی و جوانی به تهنیشت یه که وهن، که شتی مهنتیقی جی بو شتی نامهنتیقی چول دهکا و مهتل، مهتل دهمینته وه).

"سه ری راکیشایه نیوان شانہکانییه وه و به دهستی دریزکراوه وه که و ته ژیر فاگونہ که وه".

شهرمی خودووباره کرنه وه

له یه کی که له یه که م جارہکاندا که له پراگ دواى هره سى کومونستی له سالی ۱۹۸۹ دمامه وه، هاورپیه کم، که به دریزایی کات له وی ژیاوو، پی و تم: نه وه ی نیمه پیویستمان پیی هیه به لزاکیه، چونکه نه وه ی تو لیرہ ده بیینی، چاکسازیی کومه لگه یه کی سه رمایه دارییه به هه مو نه و شتانه وه که سامناکی و گه مژهی له گه ل خویدا ده یه نی، له گه ل بازاریی ساخته چییه کان و نه دیو بدییه کان. گه مژهی بازارگانی جیگه ی گه مژهی نایدولوژی گرتو وه ته وه، به لام ره سه نایه تی له م نه زمونه دا نه وه یه، کون به زیندوویه تی هیشتا له یاده وه ریدایه، هه ردو و نه زمونه که به یه کیاندا داوه و میژوو وه کو سه رده می به لزاک سیناریوی نالوزی باوه رنه کردنی چی دهکا. چیروکی پیره میردیکیشم بو ده گیریته وه، لیپرسراویکی به رزی پیشووی حیزی، که پیش بیستوپنچ سال پشتگیری هوسه رگیری کچه که ی له گه ل کورپی مالباتیکی برژوای ریزداری مالومولک دهست به سه رداگیراو کردبو، که نه و (وه کو دیاری زه ماوند) یه کسه ر کاریکی باشی بو زاواکه ی دوزیبو وه؛ نه مړو نه و نه پاراچیکه ژیانی له تهنیاییدا ده گوزهرینئ؛ مالباتی زاواکه ی سامانه له کاتی خویدا به ده وله تکراوه که ی و هرگرتو وه و کچه که شهرم بو باوکه کومونسته که ی دهکا، تهنیا به دزییه وه دهویرئ سهردانی بکا. هاورپیه کم پیده که نئ: سهرنجی شتیک ده ده ی؟ نه مه وشه به وشه چیروکی گوریوته! له کاتی حوکمرانیی تیروردا پیاوه ده سه لاتداره که بو ی ده لوی، هه ردو و کچه که ی به "چینی نه یار" به شوو بدات، که له دواپییدا، له قوناعی بینا کردنه وه دا، نه یانویست باوکیان بناسنه وه، به جوریکی باوکی داماو هه رگیز ناتوانئ له شوینی گشتیدا بیانینی.

ماوه یه کی زور پیکه نین، نه مړو له لای نه م پیکه نینه دا هه لوه سته ده که م. له راستیدا نیمه بوچی پیکه نین؟ پیره میرده نه په راجیکه که هینده مایه ی پیکه نین بوو؟ مایه ی پیکه نین، چونکه نه وه ی دووباره کرده وه، که یه کیکی دیکه نه زمونی

کردبوو؟ به لام خو ئه و هر هيچي دووباره نه کرده و! ميژوو خوئي دووباره کرده و. بو ئه و هي خوئيشي دووباره بکاته و، ده بي يه کيک شهرم، ژيري، زه وقي نه بي. زه وقي خراپي ميژوو بو، که ئيمه ده بوو پي بکيه نين.

به مەش ده گه ريمه و به داواکاريه که ي هاورپکه م. ئايا ئه و راسته، که ئه مرؤ ئه و قوناغهي له بوهيميا تيادا ده ژين پيوستتي به به لزا که؟ له وانه يه. له وانه يه بو چيکيه کان روشنکه ره و به ي، رومان له باره ي هينانه و هي سه رمایه داييه و له ولاته که ياندا بخويننه و، خولگه يه که ي فراواني چري رومان به که سايه تي زوري شيوازي به لزا که و، به لام هيچ روماننووسيني شاياني ئه و ناو به بيت رومانيکي وانووسئي. مایه ي پيکه نينه جاريکي دیکه کو ميدياي مروقانه بنووسريته و. له گه ل ئه و شه دا ميژوو (هي مروقايه تي) ده تواني ئه و زه وقه خراپه ي هه بي، خوئي دووباره بکاته و، به لام ميژووي هونه ريک به رگه ي دووباره کردنه و ناگري. هونه ر بو ئه و له ئارادا نييه، وه کو ئاوينه يه که ي گه و ره ي هه موو گو رانکار ييه کان، شيوه جياوازه کان، دووباره بوونه و به يکو تاييه کاني ميژوو تو مار بکا. هونه ر تيبيکي موسيقي کليسه نييه که به دواي قوله پي ميژوو وه بي، له به ره و پيشه و ه رويشتني دا. هونه ر له ئارادايه، بو ئه و هي ميژووي خوئي بخولقيني. ئه و شته ي روژيک له روژان له ئه و روپا ده مي نيته و، ميژووي دووباره بو وه ي خوئي نييه، که بو خوئي له خويدا هيچ به هايه ک به رجه سته ناکات. تاقه شتيک هه لي هه يه بمينيته و ميژووي هونه ره کاني تي.

سه رچاوه:

Milan kundera, Verratene Vermachtnisse, Fischer, Farnkfurt Main, 2001

ئادەم بەهەشتى کرد بە قوربانى ئازادى

ئۇشۇ

۱. و. له فارسييه وه: جهواد حەيدەرى

دەرگای مالی خوا

تەنھا بە رووی کەسانیکدا والایه، کە دلیان شادە و ستران بیژن و

سەماکارن

ئەوانەى دلتەنگن، ناتوانن بچنە مالی خوا

کەواتە خۆت دوور بگرە له خەفەت و خەم

دلت لیوانلیو بکە له هەموو جوړە رەنگیک

پرشنگدار و رەنگاو رەنگ وه کو تاوس

بۆ ئەوهی دلت شاد بی، له دووی بەهانە و بیانوو مەگەرێ

ئەوانەى کە بۆ شادبوون بە شوین بەهانە و بیانوو دەگەرین، هەرگیز شاد و

خۆشحال نابن

سەماکە و ستران بیژە

لەبەر خەلکی نا، لەبەر هیچ شتییک نا

سەما بکە تەنھا لەبەر سەماکردن

گۆرانى بلی تەنھا لەبەر گۆرانىوتن

ئەو کات هەموو ژیانت مەله کوتى دەبییت

ئەو جوړە له ژیان یانى سەربەستبوون، ئازاد بوون

نازاد و سه‌ر به‌ستانه بژی

سات به سات و کات به کات بژی

له هیچ شتیک مه ترسه، له ده‌ست ترس خوت رزگار بکه. هیچ شتیک نییه
تا له ده‌ستی بدهی، شتیکیش نییه که وه‌چنگت که‌ویت، نه کاته‌ی له‌مانه
که‌یشتین، نه‌وا به به‌خته‌وه‌ری ژیان که‌یشتووین.

هیچ کات سوال مه‌که، هر گیز وه‌ک سوال‌که‌ریک له ده‌روازه‌کانی ژیان
نزیک مه‌به، چونکه هر گیز ده‌روازه‌کانی ژیان به‌ره‌وړووی سوال‌که‌ره‌کان
ناکه‌نه‌وه.

ژیانته به زه‌نجیری حه‌ز و نارزه‌زووبه‌ند و یه‌خسیر مه‌که، هر نه‌وه حه‌ز و
نارزه‌زوویه که بوونه‌ته ریگر له‌سه‌ر ریت.

نازاد و سه‌ر به‌ستانه بژی.

جه‌ه‌نه‌م له‌وه شوینه‌وه ده‌ست پی‌ده‌کات که یه‌که‌مین نارزه‌زوو تیدا شکل
ده‌گریت.

به‌ه‌شت له‌وه شوینه‌وه ده‌ست پی‌ده‌کات که تیدا هیچ داواکاری و
نارزه‌زوویه‌ک بوونی نییه.

بوئه‌وه‌ی ژیانته جوان و رازاوه‌بیته، له‌باتی ترس له‌خوا، خوشه‌ویستی خوا
بکه‌ن

هر شتیک له‌م جیهانه ده‌بینی دژبه‌یه‌کن،

شه‌وه و روژ

باش و خراب

جوان و ناشیرین

خوشه‌ویستی و نه‌فرت

به‌تیپه‌ربوون له‌م هه‌موو شته دژ به‌یه‌کانه

ده‌گه‌ین به‌حقیقه‌تیک که ده‌توانین ناوی خوی لب‌نینین

من ده‌مه‌ویت تو بگه‌رینه‌مه‌وه بو ناخی خوت

تویان دزیوه

و په‌رده‌پوشیان کردووه و به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ک تویان مه‌رجی کردووه و

هه‌موو ده‌رگا‌کانیان لیداخستووی بوئه‌وه‌ی نه‌گه‌رینه‌مه‌وه بو ناخی خوت

من ده‌مه‌ویت هه‌موو ده‌رگا و په‌نجه‌ره‌کانت لی بکه‌مه‌وه

نه‌گه‌ر بتوانم به‌ر به‌ست و له‌مپه‌ره‌کانت ده‌روخینم و

نازاد و سه‌ر به‌ستت ده‌که‌م، نه‌وه کات ده‌زانی مه‌زه‌ب چیه.

من هەر ئه‌وه که ههم، چ موریدیک هه‌بیت یان نه‌بیت، من به کهس پشتته‌ستوور نیم، هه‌موو هه‌ولی من ئه‌وه‌یه که تۆ له وابسته‌بوون رزگار بکه‌م.

من لیره‌م هه‌تا تۆ نازاد بکه‌م، نامه‌ویت کویره‌انه وه‌شوینم که‌وی، من ده‌مه‌ویت تۆ خۆت بدۆزیتته‌وه.

له راستیدا ژیان گالته‌یه نه‌ک ئه‌مریکی جدی، ئه‌گه‌ر بتانه‌ویت ژیان به جدی بگرن ئه‌وا تووشی ره‌نج و ناخۆشی ده‌بن، به‌هۆی بیر و ئه‌ندیشه‌ته‌وه تووشی نازار ده‌بی و له‌ژیر باری ژیاندا پان ده‌بیتته‌وه، ئه‌وکات ژیان پیکه‌نین و خۆشیه‌کانی خۆی له‌ده‌ست ده‌دات. هه‌ولبده پتر له راده‌ییر نه‌که‌یتته‌وه و نه‌چیتته‌ ده‌ریای خه‌یاله‌وه، چونکه‌ بیر کردنه‌وه زیاتر یان له‌باره‌ی رابر دووه‌وه‌یه یان له‌باره‌ی داها‌تووه‌وه‌یه و قه‌ت باسی ئیستا ناکریت و هه‌موو وزه و توانا‌کانیش به‌فیرۆ ده‌چیت. ئه‌گه‌ر ده‌ته‌ویت له‌ده‌ست عه‌شق و خۆشه‌ویستی را بکه‌ی، ئه‌وه زیاتر به خه‌یالی رابر دووه‌وه‌یه یان داها‌تووه‌وه‌یه بژی.

ده‌رخته‌کان له‌گه‌ل زه‌وی

زه‌وی له‌گه‌ل ده‌رخته‌کان

بالنده‌کان له‌گه‌ل ده‌رخته‌کان

ده‌رخته‌کان له‌گه‌ل بالنده‌کان

زه‌وی له‌گه‌ل ئاسمان

ئاسمان له‌گه‌ل زه‌وی

خۆشه‌ویستی ده‌که‌ن

هه‌موو ژیان له‌ناو ده‌ریای بی کۆتایی عه‌شقدایه‌ پۆل ده‌ده‌ن.

لینگه‌ری با عه‌شق په‌رستگه‌ی تۆ بیت

عه‌شق زه‌روره‌تیکه، عه‌شق خۆراکی روحه

هه‌روه‌ک چۆن له‌ش به خۆراک ده‌ژی

رۆحیش به عه‌شق زیندوو،

عه‌شق سه‌ره‌تای هه‌ر شیتکه‌ که مه‌زنه

عه‌شق ده‌روازه‌ی مه‌له‌کوته

به‌لوتبه‌رزی و له‌خۆباییبوون عه‌شق له‌ناو ده‌چیت
هه‌رکاتی عه‌شق و خۆشه‌ویستیت هه‌بوو ئه‌و کاته‌ی بالق بووی

مندال له عه شق دروست بووه
 عه شق هيچ کاتيک مهرگ و مردن نانسيت
 زمان هرگيز تواناي نه وهی نيبه وه سفي عه شق بکات
 هرکاتيک مروّف عه شق و خوشه ويستي بکات نه و کاته خوايه
 ناسيني عه شق ياني ناسيني خوا
 هه موو مروّفه کان عاشقانه له دايک دهبن
 عه شق ته نها نوميدیکه که بووني هه يه
 جگه له عه شق هه موو شتيکی تر کوير و نابينايه
 عه شق گوره ترين ديارى خوايه
 عه شق رهايه، ترس و نائوميدى نانسيت
 عه شق نايينه يه
 مروّف کاتيک کامل ده ييت که عاشقانه بژى
 مروّفى بي عه شق له تاريخکيه کي رهادايه
 يه که م هه نگاو بو گوره يي و مه زنبوون، له عه شقه وه ده ستيده کات.
 ژيان رازيکه بو عه شق و خوشه ويستيکردن
 عه شق سه ماي ژيانه
 خوا و عه شق هاوواتا و هاومانان
 عه شق ته نها به لگه يه بو بووني خوا
 عه شق قهت ده سته مو ناکريت
 عه شق مهرج نانسيت
 ژياني عاشقانه هه مان ژيانکردنه له گه ل خوا
 عه شق به به خشين گه شه ده کات
 عه شق نايينه يه کي راسته قينه يه که تييدا دوو عاشق به شيوه يه کي
 راسته قينه خوياني تييدا ده بين و له و ريگه يه وه خوا ده ناسن و نه مه ش
 ريگايه که بو نه وه ي بو لاي خوا بچن.
 مهرگ و مردن کوتايي به ژيان ناهين، به لکو ته واوکه ري ژيان.
 نه گه ر خوت بگوري، نه وه ده ست کردووه به گوري جيهان، چونکه به
 گوري تو به شيک له جيهان ده گوردرت.
 ژياني تيمه زور کورته، هر بويه شتيکی نه وتو نيبه که بوي نيگه ران و
 به پرورش بين، ژيان نه ونده کورته وه ک نه وه ي که سيک جنيو به تو
 بدات و توش هه را و هور يا بي و دهنکه دهنکه بنيتته وه.

ئادهم کاریکی باشی کرد که له بههشت هاته دهری و کاریکی کرد که کهس نه یکردوو، ئه گهر ئه و له بههشتدا مابایه تهوه و شوپشی نه کردبایه و میوهی درهختی زانستی نه خواردبایه، دهوو به کهسیکی بی ئیراده و بی عاتیفه و بی سۆز و دهمرد. ئادهم بویری و نازایه تی و زیره کی له خوئی نیشاندا و له بههشت هاته دهری، ئادهم له بهر نازادی بههشتی له دست دا. ئه وهش بو هه موو کهسیک روو ده دات، به لام کومه لگا هیشتا باوهر به و دیارده ساده یه ناکات.

ژیان مه ته لیک نییه، به لکو راز و سرپیکه، بو مه ته ل وه لامیک هه یه، به لام هه رگیز بو راز و سرپیک وه لامیک ده ست ناکه ویت.

له ژياندا سه ختترین شت وه لانان و فه راموشکردنی رابردوو، رابردوو ته نها شتیکه که له باره ی خو ته وه ده یزانی و فریدان و له بیر کردنی ئه وهش زور سه خته، ئه وانه ی بتوانن له بییری بکه ن، له راستیدا ژیانی راسته قینه ئه وان هه یانه و باقی که سانی تر به رووالت و له رووی ساخته چیتیه وه ده ژین.

درویه کی بچووک هه زار درو به دوا ی خویدا ده هیئیت، چونکه تو ناچاری بهرگری له درو کهت بکه ی و به دروش ناتوانیت بهرگری له حه قیقه ت بکریت.

کاتیک خو ت ناسی، ده توانی بو هه موو شوینیک بچیت، بو هه رشوینیکیش که بچیت به خته وه ری به دواته وه یه.

به ره وه ی مه رگ به ربینگت پبگریت، هه رچی هه ته دابه شی بکه، ئایا ده توانی گورانییه کی خوش بلنیت، گورانییه ک بلی و دابه شی بکه، ئایا ده توانی وینه بکیشیته وه، ئه ویش دابه ش بکه، هه رچی وه ده ست کهوت دابه شی بکه، قهت نه مبینوه کهسیک شتیکی بو دابه شکردن نه بووینت.

مرو ف بوونه وه ریکی سهیره، بو هه موو شوینیک ده چیت و سه ره هه موو کون و قوژبنیکدا ده کات، به شاخی هیمالایادا هه لده گهریت، یان ده چیت بو جه مسه ری باشوور، یان ده چیت بو کوره ی مانگ، به لام مرو ف قهت جاریک سهردانی ناخ و دهروونی خوئی ناکات و ئه مهش گه وره ترین نه خوشییه که که تووشی مرو ف بووه.

هیچ ده رفه تیک بو شادکردنی خه لک له ده ست مه ده، چونکه ئه و کاره هه م بو تو و هه م بو خه لک سوودی هه یه.

هەر که سیک هه ولیدات بو دۆزینه وهی حه قیقهت، ده سته جی کۆمه لگا
دژایه تی ده کهن.

سیاسهت له بنه رته دا یانی پوانخوازیی و ده سه لاتخوازیی، سیاسهت له
ئه ساسدا هه له یه، چونکه پوانخوازیی و ده سه لاتخوازیی هه له یه. هه ر
شوینییک پوانخوازیی تیدا بییت، سیاسهت سه ردانی ده کات. هیتله ریش
ده توانییت بییت به مه سیح یان بودا یان مه حمه د به مه رجیک واز له
سیاسهت بهینییت. کاتییک باس له سیاسهت بازه کان ده که م، مه به ستم
ئه وانه نییه که سیاسهت ده کهن، به لکو مه به ستم ئه و که سانه یه که
پوانخوازن.

به مردن جه سته ی مروّف له ناوده چییت، که واته بهرله وهی جه ستهت له ناو
بچییت عه شق و خو شه ویستی به دیاریی بده یه. ئه گه ر له مردن تیبگه ی،
ئه و کاته یه که له ژیان تیده گه یه ت.

سه رچاوه کان:

فرهنگ اموختن و عشق ورزیدن.

<http://fa.wikiquote.org>

موند

نماره ۷۳ فيبرايىرى ۲۰۱۲

ھونەر

۱۷۰

• شۆرشى ھونەرى شېۋەكارىي

• وتوويژ لىگەل تيۇدۇر ئانجيلۇپۇلۇس

• وتوويژى رادىيۇيى ھانرى ماتىز (۱۹۴۲)

تەھا ئەھمەد رەسول

• ئازاد بەھىن

• سەئىدە سائىپ

شۆرشى ھونەرى شىۋە كارىيى

تەھا ئەھمەد رەسول

بىگومان ئەم باسە لەو قۇناغانەو سەرچاۋە دەگرىت كە ھونەر بەگشتى و ھونەرى شىۋە كارىيى بەتايبەتى بەخۇيەو بەبىنيو و بەپىي سەردەمەكان گۇرانى رىشەيى كەوتوتە شىۋەى كاركردن و بەخششەكانىيەو، سەبارەت بەو شۆرشە ھونەرىيە، ياخود دەسپىكى گۇرانى دىدگاكان بۇ جىھان و سرووشت ھەلبەتە لە رىيازى زانستىيانەى ئىمپرىشنىيەمەو دەستى پىكردوو و ھەم لە فۇرم و ھەم لە ناوەرۇك و بابەتدا قۇناغىكى نوپى ديارىكردوو كە بە قۇناغى مۇدىرنىتە ناوژەد دەكرىت، سنور و كىشانى ئەو ھىلانەيە كە چىتر نىگار كىشان لە ئەتمۇسفىرى كلاسكى و رۇمانسىزم و سرووشتى و رىالىزمىدا بنەماكانى نىگار كىشان تەنھا لە ستودىو و ئاتەلئىرىيەكاندا نەھىلئىتەو و دوو چاۋى نوپى پى بېخشى كە جىاواز بىت لە روانىنەكانى پىشوو.. ھونەر و سەرچەم ژانرەكانى لەگەل پەرەسەندن و گۇرانە كۇمەلايەتى و سىياسىيەكان، پى بەپىي ھاتتەناراي سەرمایەدارى و پىشەسازىيەكى گەشەسەندوو، ھەموويان لەو گۇران و نوپوونەو ھەبەدەر نەبوون، وەلى شۆرشى بەرچاۋى شىۋەكانى نىگار كىشان پىشكىكى راستەوخوى

وهربه‌ر که وتووه و ئه‌و دابراڼ و جویبونه‌وه‌یه له سرووشت باشتتر رهنګ پیډه‌داته‌وه، هه‌ربویه ده‌سپیکې شوږشه هونه‌رییه‌کان لکاوه به شیوه‌کارویه‌وه، ئه‌مه‌ش ئه‌گه‌ر که مکړدنه‌وه‌ی ئه‌رک و به‌های هونه‌رکانی تر نه‌گه‌یه‌نیت.

زۆربه‌ی ئه‌و فه‌یله‌سوفانه‌ی که ده‌لین هونه‌ر مه‌عریفه‌یه‌که زاده‌ی هه‌سته‌کانه و له هه‌سته‌وه هه‌لده‌قولیت، له سه‌رده‌می ئه‌رستووه تاوه‌کو رو‌سکین، جه‌خت له‌وه ده‌که‌نه‌وه که جوانی ره‌ها له سرووشتدایه و له‌ویوه ده‌ستگیر ده‌کریت، پییان وایه هونه‌ری بالا و چیژبه‌خش و خاوه‌ن توانست ئه‌و هونه‌ریه که له‌سه‌ر جوانی سرووشت خوی بونیاد ناوه.. ئاخوتن ده‌رباره‌ی لاساییکردنه‌وه‌ی سرووشت تا ئه‌م دوایانه‌ش بوونی هه‌یه له شیوه‌کاریدا، به‌لام سه‌باره‌ت به موزیک و شانۆ شتیکه هه‌رگیز قبول ناکریت، له موزیکدا نه‌کلاسیکی و رومانسییه‌ت و ده‌رپرینخوازی و وینه‌یی ملکه‌چی سرووشت نه‌بوون، چونکه ستاتیکی ئاواز و میلودیه‌کان له سرووشتدا نه‌ماون، ده‌نگه‌کانی خوږه‌ی ئاو و ورشه‌ی گه‌لای دره‌خته‌کان و په‌له‌وه‌ران چ نه‌بوون ده‌نگه‌ژی یه‌که‌مین بو ده‌نگی موزیکی، یاخود کاریگه‌رییان له‌سه‌ر هه‌سته‌کان و ئاوینه‌کردنیان نه‌بوونه‌ته‌که‌وه‌ی موزیک و ستاتیکی و پیوه‌ر و بنه‌ماکانی خوی سه‌رچاوه‌ی داهینان و به‌خشه‌کانیه‌تی، ئه‌وانه‌ی باس له لاساییکردنه‌وه‌ ده‌کن، مه‌به‌ستیان گواسته‌وه‌ی فۆرمه‌کانی سرووشته له‌میانی نیگارکیشانه‌وه.

جوانیه‌کانی سرووشت که دل‌پین و جوانیه‌کن کۆتاییان نایه‌ت، سه‌باره‌ت به هونه‌ر هه‌موو پیدانیکې ستاتیکی نییه که پیوستیه‌تی، به‌لکو ده‌بیته‌وه سه‌رچاوه‌یه‌کی ئه‌وتو و شیوه‌ی ستایل و کارکردنه‌کان که هه‌رده‌م بو‌ی ده‌گه‌رینه‌وه له‌پیناوی به‌ده‌رخستنی ریچکه تازه‌کانیان، واته سرووشت له‌ویدا ده‌بیته‌وه سه‌نگی مه‌حه‌ک که ریباریکی نو‌ی ده‌ستیشان ده‌کات، بو نمونه ئه‌گه‌ر بروانینه تابلوکانی ریباری کۆبیزم ئه‌و وه‌خته ده‌توانین دیاریکردنی شیوازه هونه‌رییه‌کان سه‌لمینین، که بینراوه راسته‌قینه‌کان به بینراویکی نو‌ی ده‌گۆرڼ و روانینی نوییان بو ده‌که‌نه‌وه، که ئه‌وه‌ش ئاوینه‌بوونی دیدگای تاییه‌تی هونه‌رمه‌دانه به روانینی هونه‌ردۆستان.

سرووشت له‌کاری هونه‌ریدا به‌شیوه‌ی راسته‌وخو و ناراسته‌وخو خوی نمایش ده‌کاته‌وه، بو نمونه هه‌مووان پییان وایه ئه‌و سرووشته‌ی (دافینشی) له باکگراوندی تابلوی (مۆنالیزا) دا وینای کردوه، زیاتر له جیهانی جادوو و ئه‌فسانه‌کان نزیکه‌بیته‌وه، له‌کاتی‌دا ئه‌و سرووشته شوینگه‌یه‌کی جوگرافی خاکی ئیتالیا‌یه و به‌راسته‌قینه‌بوونی هه‌یه، دافینشی له‌کتیبی (ده‌رباره‌ی نیگارکیشان)

دا وتوویه: له سهر هونه رمانه جوانییه کانی سرووشت و مروّف پاریزن و چاوه دیّری ئه و چرکه ساتانه بکه ن که جوانییه کانیان ده گاته ئه و په ری، فانکوخ سه بارهت به وه ده لیت: سرووشت پاریزگاری له جوانییه کانی خوئی ناکات و هه میسه له گوراندایه، ئیمه بویه نیگار ده کیشین تاوه کو پاریزگاری له و جوانییه بکه ی.

ئه و به ها ستاتیکییه ی سرووشت هه یه تی، یا خود هه لگریه تی له بنه رهدا یه کیکه له به خششه کانی مروّف و به پیی ئاستی بیننه کان پیی ده به خشیت و جیاوازی به خووه ده بینیت به جیاوازی مه یله کانی چیژوه رگرتن و روشنبیری و هه ست و سۆز هکان، ئه رکی هونه رماندیش ئه وه یه گوزارشت بکات له روانینه تایبه تییه کانی، چه نده ئه و دیدگایه قوول و ورد و هه لکۆلینه کانی به رپا بکات، ئه و ندهش کاری هونه ری خولقینه ر و ئه فرینه ر و ستاتیکی ده بیت، کاری هونه ری له و ساته وه له دایک ده بیت که هونه رماندیش شوئی گه یه ک له جوانی سرووشت ده چنیته وه، ئه و ده ستنیشان کردنه ش هه موو کرده که ناگه یه نیت، به لکو ده سپیک و چاوگیک پرۆسه ی هونه رییه، ئامانجی ئه و ستاتیکیه و به ره مه هینیانی خولقاندنی جوانییه که که زۆرتر بیت له و جوانییه ی هونه رماندیش له سرووشتدا ده ستگیری کردوه، لای ریالیزمییه کان و ریالیزمییه سرووشتییه کانی وه ک (کۆرۆ) و (کۆرئی) و (رۆسو) و (میللی) و قوتابخانه ی باربیزۆن گواسته وه ی سرووشت له میانی یه که مین بینگه ی هونه رییه وه یانه و ئه و هه لوسته سه بارهت به (سه رنجخواکان، ئیمپرشینیزمه کان) هه ولدانیکه بو گواسته وه ی سرووشت به و پییه ی بکه و یته نیو بینگه ی شیکارییه وه، شیکردنه وه ی کارلیکی تیشک و رووناکییه کان و رهنگ و لیریکی تابلۆکان، هینده ی گرنگی نه دانه به واقیعبوونی سرووشت، ئه وه ندهش هه ولدانه بو سرووشه کان و رینماییه کانی سرووشت نه ک ملکه چبوون له ئاستیدا.

ئه وه ی له ئیمپرشینیزمدا تازه یه، ده خاله تی میشکی مرویه به هاوشانی هه سته کانی، ئه قل پشکنه ر و دۆزه ره وه ی جیهان و ریسای رهنگه کانه، به پشتبه ستن به شکانه وه ی تیشک و گۆرینی له ئاویزه دا به حه وت رهنگی دوا به دوای یه ک و لیکۆلینه وه ی په رچه کرداری رووناکی له ستودیۆ و نیو سرووشتی راسته و خودا، ئیتر دوا ی ئه وانیش خالخالیه کان و شیوه ئه ندازه کانی (سیزان) هاتنه کایه وه و دیدگای تایبه تییه ی پییه خشی، وه ک شیکردنه وه ی فۆرمه کان لای (دافینشی) که له ری هیلکارییه وه ده یویست ئه وه به سه لمینی که شیوه کان له هیله کان پیکدین و هه رچی (گۆیا) ی رۆمانسیش بوو له کاره گرافیکیه کانی

جەختى لە بوونى رووناكى و سىيېرەكان دەكردهوه بۆ ھەبوونى فۆرمەكانى بوون، خالخالىيەكان بە پەلەى رەنگىن و خالى گەردىلەيى، ئەوھش بە پىيى قەبارەى تابلۇكە گەورە، ياخود بچووك دەبوونەوھ بانگەشەى ئەوھيان دەكرد شىوھكان لەو خالە رەنگىيانە پىكھاتوون، واتە سرووشت سەربارى ھەموو پىكھاتەكانى لای ھونەرمەند دەبووھ سەرنجدان و وردبوونەوھ بۆ كەشفكرديان.

ھەلبەتە ئەو قسەو باسانەى دەرگايان لەسەر لاسايى سرووشت دەكردهوه، دەكەونە پىيش سەدەى بىستەمەوھ و شوپشە ھونەرييە ھاوچەرخەكان قوئاغى جۆراو جۆريان بىنيوھ و ھونەردۆستانيان ئاشنا كردوھ بە دیدگای نوئى، لە بەرايى سەدەى بىستەمدا جىھانى ناوھكى ھونەرمەندان زال بوو بەسەر جىھانە دەرەكىيەكاندا، ئىدى فۆرم و شىوھ باوھكان جىگەيان نەدەبووھ لە ھونەرى نويدا، بەلكو گەوھەرى ھەستە ناوھكىيەكان شىوھيان گرت و ناكووتا بەرجەستە بوون، لەو يوھ پىكاسو بانگەشەى ئەوھى كرد كە : (چ پەيوەندييەك لەنيوان سرووشت و ھونەردا نىيە، ھەردوو كيان دوو سرووشتى جياوازيان ھەيە)، ئەو وتەيە لەو سۆنگەيەوھ بوو تاوھكو پەيوەندييەكانى ھونەرمەند بە سرووشتەوھ نەھيلىت.

لاسايېکړدنه وهی شته کان و سرووشت له میژووی هونردا به شیکی سهره کی پیک نه هیناوه، وینه کانی هونری میسر ییبه کونه کان و میزو پوتامیا نه و ندهی سیمبولی بوون، هینده کو پیکردنه وه نه بوون، نه وه توانستی هونر مه ندانی نه و سهرده مانه دهر ناخات که له لاسایېکړدنه وه، یان کو پیکردنه و هدا ناستیکی باشیان نه بووه، به لکو له دیدی بیرو باوه رپه کانه وه نه و ناراسته یه یان گرتووه و به پیی هه لومه رجه کان گورانیان به خووه بینیه، بو نمونه له کاتی نه خناتووندا که بیرو باوه رپه کان ده گوردرین ده بینین هونری نیگار کیشان به ناقاری جوړیک له کلاسیزما رته ده بی... (مالرو) پیی وایه روژئاوا چه مکه کانی لاسایېکړدنه وه و لیکچوونی داهیناوه، نه وهی پیی ده لین سرووشت، بنه ماکانی هونر پیکده هیی بانگه شه یه کی بی بنه مایه، (پول گوگان) رایده گه یه نییت که گوره ترین قوناغ له دیروکی هونردا ویستوویه تی کاملبوونی سرووشت و مه زنیی بسه پیییت به سهر هونردا بو هونری کلاسی گریکی ده گه رییته وه.

جیاکړدنه وهی سرووشت له هونر، جیاکړدنه وهی هونر ریشه له پیشه سازی، چونکه له هه موو چاخه کاند و شهی هونر شتیکی نه ده گه یاند تنها دسترپه نگینی و کارایی نه بییت له پیشه سازی و هک چون گریکیه کان جه ختیان لیده کړدوه، له سهرده می هیلینیدا به ربلوتر ده بی و ئیدی له کاتی رومانیه کانیشدا ده بیته لاسایېکړدنه وهی لاسای، هه رچه نده له سهرده می رینیسانسدا و هک پیشه گه ریی نامییتته وه، وه لی هیشتاکه له لاسایېکړدنه وه دهر باز نابیت.

لاسايېکړدنه وهی هونر ریش هینده جیاوازی به خووه نه بینیه وه له پیشه گه ریی، وختی ده سه پیییت به سهر هونر مه ندیکدا که رولی ئاوینه یه ک ببینی یان کامیرایه کی فوتوگرافی، هیچ جیاوازیه کیان نامییتته وه له گه ل نه و نیگار کیشی ده چیته موزه کانی جیهانه وه و کوپی شاکاره کان ده کاته وه، یان نه و برونز دروستگه ریی قالبی په یکه ریک داده ریژیت، لیره وه پیویسته سنووریک دابنریت له نیوان داهینانی هونریی و هونری پیشه سازی، نه و کارانه ی پشت به هونر ده به ستن بو ده سته به رکردنی جوانیه کی پیشه سازی.

په لوپوی هونری نوی و پشتبه ستنی پیشه سازی به داهینان و امان لیده کات به وریاییه وه مامه له له گه ل هونر و پییاسه کانیدا نه که یین، هونری رووناکی و رازاندنوه و دیزاین و نه خشه سازی فاشیون و پو شاکه کان له گه ل نه خشه سازی شیوهی ئامیر و که لوپه له کان و سازدانی پیشانگه و ریخستننی روژنامه و گوغار و کتیب و هه موو هونریکی خاوهن جووله کانیش ده چنه وه خانه ی هونره وه. جه ماوهر و هونردوستان سهرباری هه موو نه و به ربلووییه له به رامبر

هونهری نوې و هاوچهرخدا به گومان و درېدونگييه وه راده و هستن، نه و هونهری ته و او ره تیده کاته وه که بېته لاساییکردنه وهی سرووشت و واقعی هه سستیپکراو، نه و ههش وایان لیده کات به سه رسامییه وه ته ماشایان بکه ن و شته نامه لوفه کان ببینن، هه چو نیک بیت دیدگایان بو نه و هونهره، له راستیدا شتیک له ره سه نایه تی بنه رته تی هونهره و هونهرمه ندی داهینه ر ده توانیت نه و ریپانه بکاته وه که بگاته مهیل و خواسته کانی بینه ران، کاری هونهری و ساخته ش لیکتر جودا ده کرینه وه، هه موو هونهرمه نده نو یخواز هکانی له چه شنی پیکاسو و پول کلی و هنری مور و کاندینسکی و چه ندانی تر له و بینگه باوهی لای هه مووان هه یه دوور ده که ونه وه و نه و شتانه به رجه سته ده که ن که پیشتر له خه یال و هزرماندا وینه یه کیان دروست کردووه، لیکدانی وینا کردنی نوې به وینه رابردووه کان و هرچه رخان و تیگه یشتنیکی دیکه یه بو فورمه کان و شروقه کردنیان، هونهر پیشده که وې و گورانی به سه ردا دیت، وهک چون به پیی سه رده م و زه مه نه کان روانینی مرو فیش گورانی به سه ردا دی و بینه راونه کانی پیشوو ناو یته ده بن به بینه راونی نوې و جیاوان، نه مهش چو نیی بی رکرده وه و هه سته کان ده ستنیشان ده کاته وه که چیت له ژیانی هاو ده مدا لیکدانه وه و روانینه کان وهک خو یان نامینه وه و روو به ر پانتایی ناکوتا داگیر ده که ن.

له نیوان داهینان و واقیعا

ئاده میزاد له یه کیتییه کی زه مانیدا بوونی هه یه، واته له رابردوو و نیستا و داهاتوودا ناماده یه و نه و زانیاریپانه ی پیشتر و هر یگرتووه به رابردووه وه ده لکینه وه و له نیستادا ده توانین بلین خاوه ن زانیارییه کی میژووییه، واقعی کومه لایه تی به مانای نیستا و نه وهی ده په ریته وه بو ناینده و داهاتووه کان له نه فسانه و هونهر دایه... پیده چیت هونهر زور په یوه ست بیت هه به مروقه وه و هختی گوزارشت له میژوو و واقع و خه یال ده کات، به های هونهر نه و کاته روونتر ده بیته وه که داهاتوو له نه ستو ده گری، له به ره نه وهی هونهر وابه سته ی خه یال و نه ندیشه یه ده چیته دیویکی دیکه ی واقیعه وه و له و نه ندیشه یه واقعی نوې ده خه ملینی، ژیانیش خو هه نه ندیشه مند ی نییه و پریتی له یاده وه ری و پاشماوه و پاشخانه کان و هیوا و نومیده کان، مرو که ژیان پیاده ده کات ته نها به هه سته کانی نه و کرده یه نه جام نادات، به لکو هه سته کان په یوه ست ده بنه وه به هه نوکه و نیستا و هختی رووه و ژیانی پیشینه هه نگاو بنیته وه به یاده وه ری و زانست نه وه ده کات و داهاتوو دکانیش به هیوا و خه ونه کان، شروقه کردن

و پیزانینه‌کان له‌رِی ئه‌قل و بیرکه‌وتنه‌وه یاخود هه‌سته‌کانه‌وه ده‌کرین و مه‌زنده‌کردنیش له‌رِی ئه‌ندیشه‌وه ده‌بییت.

واقیع سنوورداره به رابردوو و ئیستا به‌بِی داهاتوو، فاکته‌ری گه‌یشتن به رابردوو له‌رِی ئه‌قله‌وه‌یه و پیزانینی ئیستاش له‌میانی هه‌ستکردنه‌وه‌یه، ناتوانین پیش‌بینی داهاتوو‌ه‌کان بکه‌ین، ته‌نها له‌رِی ئه‌ندیشه‌وه نه‌بییت، هونه‌ر شیوازی به‌دییه‌ینانی خه‌یاله و میژوو ستوودیوی زانستیانه‌ی ئاوه‌زه، له‌و نیوه‌نده‌دا جووله‌کان شیوازی ده‌ربرینی بوونن و له‌میانی کرده و جووله‌وه ده‌رک به واقیع ده‌کریت، له‌م به‌ره‌نجامه‌وه ده‌گه‌ینه ئه‌وه‌ی بلیین هونه‌ر کرده‌یه‌کی ناواقعییه، هه‌ر لکاندیک بکریته‌وه به واقیع‌بوونی هونه‌ره‌وه، ده‌شیت تیکدانی بگه‌یه‌نیته و سرووشته‌که‌ی بگوریت... هونه‌ر به‌مانای میژوو نایه‌ت، هه‌روه‌ها تویرینه‌وه‌ش نییه یاخود تیوریکی دیاریکراو، به‌لکو گوشه‌یه‌کی کراوه‌یه به‌سه‌ر جیهانی‌کدا که پیشتر نه‌بینراوه و نه‌بیستراوه و هه‌موو ئه‌و شتانه‌ش به‌بابه‌ت و که‌ره‌سه ده‌کات و مه‌عریفه و فه‌لسه‌فه‌ش به‌هه‌ست و ئه‌ندیشه‌وه گریده‌دات.

له‌ میژووی هونه‌ردا شتیک نابینینه‌وه پراوپر به واقعی له‌قه‌له‌می بده‌ین، وه‌ک وته‌که‌ی (هیراکلیتس) که ده‌لیت: ئیمه دوو جار له‌ رووباری‌کدا مه‌له‌ناکه‌ین، هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی واقعی‌ش بوون به‌خه‌یال و هه‌ستی هونه‌رمه‌ندانه‌وه به‌ره‌م هاتوون و تژین له‌ جیهانه‌تاییه‌تییه‌کان، له‌و ئاماژه و هیما‌یانه‌ی تاییه‌تن به‌هه‌ست و لیکدانه‌وه‌کانه‌وه، ده‌نا واقعی و سرووشتی به‌واتای به‌که‌ره‌سته‌کردنی شته‌بابه‌تییه‌کان دیت که لای هه‌مووان بینراون، به‌لام به‌ئاویته‌بوونی دیدگایه‌کی داهینه‌رانه، وه‌ک به‌خشینی چاوی نوی بو‌بینینی شته‌کان.

له نیوان داهینان و سه رکوتکردندا

سه رباری جیاوازییه کانی نیوان ئەقل و سرووشت سهخته سنووریک بکیشین بۆیان، هیچ کاتیک ئەقلی مروّف پراوپر ئازادی به رقه رار نه کردوو، چونکه به پپی سه رده مه کان و یاسا و ریساکان ئەقل وابه سته ی لیکدانه وه کان بووه و پیودانگه کان ئاراسته یان کردوو، له یاسای فهلسه فهی میتافیزیکیدا ئەقل دۆخی گه مارۆانی بینوووه و له سیستمی ئایینه کانییدا به سه رکوتکاریدا ره تبووه، ئیستاش له رهوشی شارستانییه تی هاوچه رخدا ملکه چی دۆخی به ره مهینان و پیشه سازی و تهکنۆلۆژیاکانه... سرووشتیش مافه کانی خۆی دهستگیر نه کردوو وهک ئایدیالیست و رومانسییه کان خوازیاری بوون تهنها به شیکی کهم نه بیته، له بهرئه وهی لایه نگری و گه رانه وه بۆ سرووشت به مانای وه ستانه وهیه دژ به ئەقل و هزر، له ساتی پراکتیزه کردنی بنه ما ئایدیالی و رومانسییه کان و وه ستان دژ به ئەقل وای له سرووشتخوازه کان کردوو له پیاده کردنی خۆشه ویستی و ئازادی و چیژوه رگرتن و یاخیبوون و سه رکیشییه کان لابه دن، واته کۆک بوون و هاوسه ننگکردنی ئەقل و سرووشت سه رکه وتنی به دهست نه هیناوه، ئەمهش له بهرئه وهی کانزای ئەقل و سرووشت قه واره ی خۆیان چنگ نه که وتوو.

له راستیشدا مروّف وهکو ژیان ته وای به گه مژه هه لسه نگیراوه له لایه ن فهیله سوفانی کۆنه وه، مروّف تهنها ئەقل و ئاوه ز نییه وهک (کانته) ده لیت یان ئامیری به ره مهینان وهک (مارکس) ته ماشای دهکات، به لکو له خۆیدا کانزای ژیا نه ههروهک (فرۆید) بانگه شه ی دهکات.

به م لیکدانه وهیه ده تانین پیوانه ی پیودانگیکی نوی بکه ین بۆ سه ربه ستیه کانی ئەم بوونه وه ره، توانستی ئەو کانزایه شه که هه موو له دهستبه سه رداگرتن و سه رکوتکردنیک ره تده کاته وه، چونکه مروّف به پالپشته زیندوووه کانی پیداویستی و چیژه کانی فه راهه م دهکات، هه ر به ره بست و له مپه ریک له به رده م ئەو ئاره زوو ه شدا ده بیته برسیتی و چه پاندن، که ئەوهش وا دهکات مروّف بته قیته وه، دهسه لاتیش که ئیتر هه ر جو ره دهسه لاتیک بیته له سه روک و باوک و قه شه و مه لا هه ولده دن ئەو ته قاندنه وانه سه رکوت بکه ن و تابو و نامۆرالییه کانیان بده نه پال. که واته شو رپش ئەو شته یه که دهسه لاتی سه رکوتکاری و مۆراله باوه کان ناهیلته.

هه موو جیهانه کانی ئەندیشه ندیی و شیعر و هونه ر جیهانی زۆره ملی نین و هه موو چه شنه کانی سه رکوتکردن تیاندا ده پوکینه وه، خه یال رو لیککی ئەوتو

دەببیت له بونیادنانی ئەقدا، ئەو هوش له میانی هونەر وە باشتر دیتە دی و قوولترین چینهکانی نەست بە بالترین بەر هەمەکانی هەستە وە وابەستە دەکات... مەعریفە هەمیشە دەکەوێتە پشت و هەمە وە، راستە قینە بوونی ئەندیشەش ئەو دەمە بەر جەستە دەبیت کە شیوەیە ک وەر دەگریت و جیهانی دەر ککردن و تیگە یشتن دەخولقینیت، ئەو جیهانەش خودییە و لە هەمانکاتدا بابەتیە و لە هونەر دا بەر قەرار دەبیت... شیکردنە وە ی ئەرکی ئەندیشمە ندیی پیزانین بەر و ئیستاتیکا پەلکیشمان دەکات کە لە بنەرە تا چەمکی هونەر، ئیدی ئەو وختە دەتوانین جوړیک لە هاوسەنگی نیوان هەست و ئەقل لە میانی وینە یەکی ستاتیکیە وە بەر جەستە بکەین.

هونەر لە لای (مارکۆز) پیادە کردنی چە پینرا وە کانه و دژ بە سیستە سەر کۆتکەرە کان دەو هستیتە وە، بە پێچە وانه وە بوونی هەر جوړە لە باز نە دانیک هونەر ئازادی لی زەوت دەگریت و هونەر مەند ناتوانیت وینای سەر بەستی بکات، بوئە وە ی زەوتکاریش بەر جەستە ببیتە وە لە هونەر دا، دەبیت لە روالە تی ئەو واقعە وە بگریت کە تیبە پە رینی و بەرەنگاری دەبیتە وە، ئەو کارەش واقعە ملکە چ دەکاتە وە بە پێوانگە ستاتیکیە کان وە ک شیوان و ریتە و سەنگی هونەریی کە سیستە ستاتیکان و سەر چاوە ی پیدانی چیژە کان، خەسلە تی جوانیی بو زاخاودان و چیژ وەر گرتن هەر گیز لە گە و هەری هونەر جیا نابیتە وە ئەگەر کارە هونەرییە کەش هاوسەنگ نە بیتە وە لە گەل هونەر دۆستاندا، واتە رادە ی چیژ وەر گرتنیا.

هونەر هەمیشە دەر بیری دەر باز بوون بوو لە چە پاندن، هەر بۆ یە هونەر وە ک بەرگریە ک دەکەوێتە وە، وە لی ئەو بەرگریەش بە نە بە شدارییە کی مرۆیی راستە قینە وە و دوالیزمی ئەندیشمە ندیی و بنەرە تی واقع لە پرۆ سیسە ی سەر و و واقعە گە لالە دەبیت، یاخود نیمچە واقعە وە ک خەون و زیندە خەو و گە مە، واقعی زیدەرە و ئەو یە کە واقع تیبە پە رینی، بە لام هەر چی ئەندیشە و خەیاڵە رە مە کی ژیا ن سەر دە خات بو یە کانگیر بوونی چیژ و واقع، فرۆید دە لیت: شارستانیەت پیکنایەت تەنھا بە خاپوور کردنی یە کیتی نیوان بنەرە تی چیژ و واقع نە بیت، لە بەر ئەو یە لە ئەندیشە لادە دات تا وە کۆ ببیتە وە مە و گە مە و زیندە خەون.

مارکۆز پپی وایە ئەم رایە ی فرۆید بەرە و ئەو برۆایە مان دە بات کە مە حالە شارستانیە تیکی نو ی دابمە ز ریت، لە پاستیدا بیروکە ی دامە ز راندنی واقعی ب ی سەر کۆتکردن پیویستە بەرە و دوا وە بکشیتە وە بوئە وە ی ببیتە وە بە واقعیکی

میژوویی، به و هس پېشبینی و ئەندېشمه نډی رووه ئایینده یه ک په لده کوتن که هیشتا مروځایه تی په ی پی نه بر دووه.

(یونگ) وای ده بینیت که ئەندېشمه نډی چالاکیه کی داهینه رانه یه و وه لامد ره وه ی سه رجه م ئەو گرفتانه یه که ده کریت چاره یان بکه ین، خه یال پردیکی هه می شه یی دروست ده کات له نیوان داخو ازییه دژ به یه که کانی خود و بابه تدا، له نیوان دهر برینی ناو ه کی و دهره کیدا، هه ربویه خه سه له تی ئایینده یی له خوده گریت، ته نها بو رابردو و ناگه رپته وه، به لکو به ره و داهاتووش دهر و ات، به ره و ئەو توانستانه ی هیشتا که نه هاتوونه ته دی، به لام شیاوی هاتنه کایه ن... به های ره و ابوونی ئەندېشه ته نها مه به ست له رابردو و نییه، به لکو ئایینده هس ده گریت وه، ئەندېشه و خه یال وختی شیوه کانی سه ربه ستی و ئاسووده یی دهوروژین رووه و رزگار بوونی واقعی میژوویی ده کشین، له ویشه وه رولی شوپشگیرانه و ره خه یی ئەندېشه سه ره له دده ات.

سوریا لیه کان گرنگی ئەندېشه پیده زانن و (ئەندری بریتون) له مانیفیستی سوریا لیزمدا ده لیت: رهنگه ئەندېشه گه یشتیته قونای داواکردنی مافه کانی، ده پرسیت ناخو ناکریت ریگه چاره ی ئاسته نگ و گرفته بنه رته ییه کانی ژیان له میانی خه ونه وه نه بیته؟! سوریا لیه کان وایده بینن که هونه ر هاوشانی شوپشه و ئەندېشه ی هونه ری رووبه رووی راستیه کان ده بیته وه، به هه لویستی ره تکرده وه ناره زایی دهرده بریت به رامبه ر به سه رکوتکردن، خه باته له پیناوی هاتنه دی شیوه ی بالای سه ربه ستی و ژیانیکی بی راپیی.. ئەقل ئامرازی ره وینه وه ی ره مه که کانه و ده سه لاتیکی سه ته مکارانه پیاده ده کات، خه یال ئەو راستیانه هه لده گریت که هه رگیز ناگونجین له گه ل ئاوه زدا، ده بیته وه ئامرازی مه عریفه، چونکه سه ربه ستی ره تکرده وه ی پییه تاوه کو کامل بوونی ته واو له نیوان مروځ و سرووستدا به دی به یینیت.

له نیوان داهینان و پابه ندبووندا

ئازادی هونه رمه ند ئەوه ناگه یه نیت که ئاره زووه کانی گوزار شه تکرده ی و الا بکات، هینده ی پابه ندبوونیه تی به و ئەزمونه قووله وه که هه یه تی، له به ره ئەوه ی هونه رمه ند وه ک که سیکی ئاسایی نییه، بوونیکی مروییه که هه موو هه ست و سوژه بالا کان ره نگ پیده داته وه و به رپر سیاریتی له کول ده نیت، ئەو به رپر سیارییه ی که کارده کات بو سه رخستنی مروځ له ئاستی پیداو یستییه ساکاره کانه وه به ره و پیداو یستییه بالا کان، پابه ندبوونی هونه رمه ند به م لیکدانه وه یه، دژوارترین

به پرسیاریتییه، له گهل زوره ملیدا ناتهبایه و دژی دهو سستیته وه، پابه ندبوون پالنه ریکی ناوه کییه بو خوگونجاندن له گهل بیروبوچوون و مهسه له گشتییه کاندایه و چ شوینگه یهک بو سه پاندن و زورلیکردن ناهیلئیته وه.

به رای (سارتهر) هونه ر جیاوازه به بهراورد له گهل ئه ده بدا، ئه ده ب ئیشکرده و پابه ندبوونه، سه رباری هه موو ئه م باسانه ش هیشتا که خه لک به گشتی چاوه ربی تازه تر ده که ن له هونه ر، وهک چوون چاوه پروانی زورتر ده که ن له هزر و زانست، (دیلاکروا) نامازه به وه دهکات که داهینان به ها جیگیر و چه قبه سستوو دهکانی له ههستی گشتیدا تیپه راندوو، به لام نکولی له وه دهکات گهر چه شهی ته ندروستی تیپه راندبیت، (شارل لالو) به دریزی باسی ئه وهی کردوو و به پیناسه ی هونه ر به (کرده یه کی داهینه رانه) دوایی دینیت، ئه گهر کاری هونه ری داهینان له خو نه گریته وهک شتیکی نیمچه هونه ر ته ماشای ده گریته، هه رچی ئه و هونه ره شه که له سه ر بنه مای زانستی بیت وهک (ئه فلاتون) داوای دهکات، له راستیدا هونه ر نییه، بو نمونه نیگار کیشان دوورترین هونه ریکه له نمایشکردنی راستی، چونکه به رهنگ و هیل و تیشک گوزارشت دهکات و له گهل بنه ما زانستییه کاندایه که ناگریته وه، که پشت ده به سستی به بروامه ندیی و راستی، وهختی (زولا) هه ولده دات له میانی چیرۆکه کانییه وه پاساو بو تیوری لاساییکردنه وهی سرووشت و واقع بهینیته وه، ده که ویته ناو زانستی بابه تییا نه وه و تا راده یه کی ئه وتو له مانای هونه ر دوور ده که ویته وه، کاتیک (مونی) هاوه له که ی خوی تاوانبار دهکات که هه موو بنه ما سه ره کییه کانی هونه ری تیکشکاندوو، له راستیدا خوی خوی له کاره کاندایه کوته و پیوه ندی هونه ری تیکده شکینی، (کوژی) به پیچه وانه وه پیی وایه که داهینان و دوزینه وهی جوانیی له سرووشته وه فه راهم ده گریته.

لوتکه ی کاری هونه ری خوی له سه رسورمان و راته کاندنی جه ماوردا ده بینیته وه، وهختی هونه ردوستان کاره کانی (فیدياس) و (مایکل ئه نجلو) و (داقید) نه مر ده که ن، لای داهینه ران بو دوو هوکار ده گه ریته وه، یه که م: بوونی به های بابته ی ژیا نی گشتی، دووهم: لیها توویی گوزارشتکردن و کوپیکردنی سرووشت و واقع که تا ئه و ساته وهخته له ته مومژدا مابوو، هونه ری ریالیزمی چ په یامیکی ئاشکرای پی نه بوو، کاتیک جه ماور چاوه پروانی به ها تازه کانی ده کرد و نیگای ده برپیه وه رابردوو، ئیدی په یامی هونه ری بووه به رجه سسته کردنی شتی نوی، واته گوژینی پیودانگه کان که پیشتر ده بوونه یاسا و ریساکان، بو نمونه (کوژو) دهیوت: ئیمه ناتوانین باشتر به ره م بینین وهک له وهی سرووشت ده بیبه خشیته، (دیلاکروا) له وه لامدانه وهیدا و توویه تی: سرووشت وهک فه رهنگ وایه و

دهتوانين مانای لى دهستگير بکەين، کتیبیک نییه تاوهکو هزر و بیروبوچوون بگويزیتهوه، ئەوانه کهرستهی بنیاتنانن نهک بونیاد.

له سهههتای هونهری نیگارکیشانهوه تاوهکو ئەمرو، ریالیزمییهکان نیگاری فیگهری مرووف و سرووشت و شتهکان دهکیشن که هه لگری هه مان شیوه و فورمن، یاخود هه مان واتا ده بهخشن، به لام ئایا په یامی هونهری ئیتر له نمایشکردنی گرفته روژانهیی و دووپانکردنهوهی رینمایی ئایینهکاندا کو تایی پیدیته؟! ئایا هزر و ستاتیکا بو ئەو بنه پنه تانه دهگه رینهوه که مرو هه ر له کو نهوه ئاشنایان بووه، یاخود هه ردووکیان رهنگدانهوهی پیشکهوتتی مرووف و جووله کانییهتی؟!

هونهر ههنگاو له دواى ههنگاو شانبهشانی میژووی شارستانییهکان هاتووه، وهختی مرو دلی چه مکه هه نوکه بییهکان و پیداو یستییه هاوده مەکانی بووه هونهر هو یه کی دهر برین بووه له هه مبه ر ئەو پیداو یستییهکان، کاتیکی و یستوو یه تی له چوار چیوهی ژیان دهر باز بییت، به دواى چیژدا گه راوه له هونهردا بو دهسته بهر کردنی خوشنوودی، کاتیکیش ژیار و شارستانییهت له سه ر دوزینه وهکانی وهستا وهتوه، ئیدی په یامی هونهر له ریکخستنی په یوه ندییهکانی مرو ترزاوه و به ره و ریکخستنی بوونی ناوهکی و هزر و ههست و لیکنانه وهکان چووه، به وهش داهینه ران وای نابینن که بهو رهوته له یاسا مورالییهکان دوور که وتبهوه، چونکه مورال به مانای کو مه له ريسا و بنه مایه ک که سیستمیک جهختیان لیده کاتهوه، وهلی هونهر ههست و هه لچوون و چالاکییه که که داهینان له سه ریان ده وهستیته وه.

ئوهی داهینه ران بهخشیویانه و ئەگه ر هه ندیکیشیان به هیچ ئامانجیکه وه پابه ند نه بووبن، گه ر مورالییش نه بووبن، ئەوا دوورترن له مورال و گه ر مرو قایه تیش نه بووبن، ئەوا له سه روو مرو قایه تییه وهن، هه رچی ریالیسته کانه که به په یام و دروشمه کان پر چه ک بوون، هه موویان به به ها جیگیره کانه وه دهگیر سینه وه و بانگه شه یان بو دهکن، شارستانییه تیش له سه ر تازه و نوی ده وهستیته وه نهک شتی کوون و باو، وهختی ریالیستییهکان پاساوی رهفتار و بیرکردنه وه یان به ئه رکی هونهر ده دهنه وه، وهختی هه وله کانی داهینان به وه تومه تبار دهکن که پشتیان له په یام کردوه، ئەوا راستی ده شیوینن، چونکه میژووی بزووتنه وه هونهر بییهکان سیمایه کی راستگویانهی ئەو قوناغ و واقعانه بوون که شارستانییه تی ئەمرو ی مرو قایه تی پیایدا ره تده بیته.

پیده چیته هوکاری جیاوازی نیوان ریالیستی و داهینه رخوازان یاخود

تینه‌گه‌یشتن له داهینان و ریالیزمی که ئامانجی سه‌رخستنێ کۆمه‌لایه‌تی و مۆرالێکی دیاریکراوه، په‌یوه‌ستبوونی ئه‌فراندن بێت به ئازادییه‌وه چ له شیوا و ستایله‌دا، یان له ته‌کنیک و شیوه‌ی کارکردندا، هه‌روه‌ها په‌رۆشبوون بو چالاکیه‌کی تایبه‌ت به‌بێ ده‌فگرتن به فرمان و ریسایه‌کی دیاریکراوه‌وه... داهینه‌رخوازان به‌رگه‌یی ده‌که‌ن و هه‌ولده‌ن جیاوازی نیوان ئه‌و ئازادییه‌ دروست بکه‌ن که داوا‌ی ده‌که‌ن له‌گه‌ل ئه‌و بیلایه‌نیه‌شدا بو ریالیستییه‌کان که ده‌رواننه ئازادییه‌که‌یان، چونکه نوێخوازان هه‌میشه بو سه‌ربه‌ستیه‌ک ده‌گه‌رین که هه‌یچ پیوه‌ر و بنه‌مایه‌ک له بازنه‌یان نه‌دات، وه‌ک چۆن ده‌شیانه‌وێت ته‌واو راستگۆبن و کۆک بن له‌گه‌ل په‌یامه‌ مرویی و کۆمه‌لایه‌تییه‌که‌یاندا که هونه‌ره‌که‌یان هه‌لگره‌یه‌تی.

لێره‌دا به‌ ته‌یه‌کی (گارودی) داوایی به‌م نووسینه‌ ده‌هینین وه‌ختی ده‌لیت: هونه‌رمه‌ند واقیع وه‌ک خۆی نیگار ناکیشیته‌وه سه‌ربه‌خۆ و دوور بی له به‌شداریبوونی، چونکه ئه‌رکی ئه‌و ته‌نها پێشکه‌شکردنی راپۆرتیک نییه له‌هه‌مبه‌ر ئه‌نجامی جه‌نگه‌که‌وه، به‌لکو ئه‌و یه‌کیکه له قاره‌مانه‌کان و خه‌بات ده‌کات، پشکی هه‌یه له میژوو و به‌رپرسیاریدا، ئه‌ویش وه‌ک هه‌ر مروڤیکی تر نه‌ک داوا‌ی ته‌نها شروڤه‌کردن و خویندنه‌وه‌ی جیهان ده‌کات، به‌لکو به‌شداریکردن و گۆرینیشی ده‌وێت.

سه‌رچاوه‌کان:

- ١- الثورة والفن، د. العفیف بهنسی، سلسله الفنیة، بغداد ١٩٧٣.
- ٢- الفن الحديث و المدرسة التجريدية بین الواقع و الخیال، د. مصطفى محمود ٢٠٠٩.
- ٣- الحرب بین واقع الخیال و خیال الواقع، حمید موقدمین، المغرب ٢٠٠٨.
- ٤- فن ابداعی بین الواقع و الخیال، هیثم منیر حسین، سایتی طوطل ٢٠١٠.
- ٥- ثورة الفن المعاصر و الفن المعاصر للثورة، تشارلز رادکلیف، ت: مازن کم الماز، سایتی گوگل ٢٠١١.

ئانجیلۆ پۆلۆس:

“فيلم درووست ده كه م، كه واته ههم”

وتووېژ له گه ل تيوډور ئانجیلۆ پۆلۆس سه بارهت به فيلمى “تۆزى زهمان” به بۆنه ي كوچى دوايى ئەم گه وره ده رهينه ره ي سينه ماي يونان

و. له فارسيه وه: ئازاد به هين

تيوډور ئانجیلۆ پۆلۆس، ده رهينه ره ي ليها تووى سينه ماي يونانى شهوى سينه ممه ۲۴ى جينيوه ره ي له ته مهنى ۷۶ سالي دا به هوى ده ره نه نجامه كانى رووداويكى هاتوچو گيانى له ده ست دا. له كاتى وي نه گرتنى دوا پرؤزه ي له ژير ناوى “ده رياه كى ديكه”، له كاتيكدا كه له شه قام ده په ريه وه، مۆتور سواريك لييدا و ئەم رووداوه بوو به هوى مي شك پزانى ئەم ده رهينه ره هه لكه وتوو و له ئاكامدا گيانى له ده ست دا.

ئانجیلۆ پۆلۆس له ۴۰ سالى رابردودا به يه كيك له گرنگترين فيلم سازانى ئەوروپا ده ژميردرىت و به “نيگاي يونان” باسيان ده كرد. ئەو ده ليت: “له سه رده ميكي خه مناكدا ده ژين كه زور هيووا به مرو ق نا به خشيت. دياره كه سه رلي شيو او م و هه نديك جاريش بير له سالانى به سه رچوو ده كه مه وه، كاتيك كه باوه رم به گوران هه بوو. ئەو كاتانه ئاسمان له به رده ستدا بوو، به لام ده ستمان نه گه يشت كه ئەستيره كان كو بكه ينه وه و چانسمان له ده ستچوو...”

به بونهی کۆچی دوابی ئەم گەورە دەرھینەرە ی سینهما، وەرگیرانی وتووێژیک لەگەڵ ئەو دەخوینینەو سەبارەت بە فیلمی "تۆزی زەمان". ئەگەر مۆسیقا لە سینهمای تیۆدۆر ئانجیلۆپۆلۆس (Theodoros Angelopoulos) بستییت، گیانت لی ستاندووه. هەلبەت دەکرێ ئەمە لەسەر هەر فیلمیکی دیکە لەوانە فیلمە مۆزیکالەکانیش بوتری، بەلام سینهمای ئانجیلۆپۆلۆس بەجۆریکی تر لەگەڵ مۆسیقا ئاویتەیه.

لە فیلمەکانی ئەودا مۆسیقا و دیمەنی شاعیرانە بەشیوەیەکی تایبەتی پیکەو تیکەل بوون. مۆسیقا تەنیا بەدوای مۆسیقادا ناروات، بەلکو کەسایەتی جیای هەیه. مۆسیقای فیلمەکانی ئەو هەر وەک روونە، ئیلنی کارایندرو (Eleni Karaindrou) دروستی کردووه.

ئانجیلۆپۆلۆس ۲۰ فیلمی درێژی بەرھەم ھیناوه و زیاتر لە ۳۰۰ خەلاتی بەدەست ھیناوه. لەوانە شیرینی زێرینی فیستیقالی وینیز بو فیلمی "ئەسکەندەری گەورە"، خەلاتی گەورە لیژنە ی داوھانی فیستیقالی کان بو فیلمی "تەر روانینی ئۆدیسە" و سالی ۱۹۹۸ دارخورمای زێرینی فیستیقالی کانی بو فیلمی "ئەبەدیەت و روژیک" بەدەست ھینا. ئانجیلۆپۆلۆس لە ئێران زیاتر بە کۆمەلیک بەرھەمی وەکو "ھەنگاوی ھەلپەسێردراوی لەق لەقەکان" بە رۆلگیرانی مارچلو ماسترویانی و فیلمی شاعیرانە ی "بەر جە وەندیک لە مژ" دەناسین. بەرھەمە سینهمایێکی کانی ئەو بوو تە ئیلھام بەخشی ھەندیک لە سینهماکارانی ئێرانی.

ئانجیلۆپۆلۆس سالی ۲۰۰۰ لە "فیستیقالی فیلمی فەجر"ی تاران خەلاتی تایبەتی لە دەست عەباس کیارۆستەمی وەرگرت.

تیۆدۆر ئانجیلۆپۆلۆس لە دوابی خویندنی یاسا لە یونان چوو تە فەرھەنسا تا لە سوربون فەلسەفە بخوینیت. دواتر چوو قوتابخانە ی سینهما، بەلام بە ناتەواوی دەستی لی ھەلگرت و گەرایەو بو یونان تا کاری روژنامەنووسی بکات، بەلام تووشی سانسۆری حکومەتی نیزامی ھات و ئەو روژنامەییەکی رەخنە ی فیلمی تیا دا دەنووسی، داخرا. ئەو بوو کە دەستی کرد بە دروستکردنی کورتە فیلمیک کە ئەویش قەدەغە کرا. چالاکی دروستکردنی فیلمەکانی ئەو بە گشتی خرایە دوابی رووخانی حکومەتی دیکتاتۆری نیزامی (۱۹۶۷-۱۹۷۴). فیلمی دوور و درێژی "دەرھینەرانی گەریدە" ی ئەو بە پیکھاتەییەکی جوان لە شانۆ و سینهما چاوخشاندنیکە بە میژووی پر کیشە و ناکۆکی یونان لە ۱۹۳۹ تا ۱۹۵۲.

ئانجیلۆپۆلۆس بە روانگە ی شاعیرانەییەو فیلمی سیاسی دروست دەکات و ھەمیشە لە ناخی رووداوھکانی روژ دایە، بەلام دلێ تەنگ بوو. قارەمانەکانی

ئەو لە داۋى دوورخراڭە ۋە يان ونبوونيان دەگەرپنە ۋە بۇ نىشتمانى خۇيان، بەلام خۇيان نادۇزىنە ۋە. لېرە ۋە يە شاعىرىك كە لە فىلمى "ئەبەدىيەت و روژىك" لە داۋى سالانىكى دوور و درىژ دەگەرپنە ۋە بۇ ۋلاتەكەى خۇى و لەبەر ئەۋەدى كە زمانى دايكى لە بىر چوۋەتە ۋە، وشە لە خەلك دەكرى تا شىعريان پى ھەلبەستىت. شىعرى تەنيايى و سەرلىشىۋاۋى. وشەكانى ئەمانەيە: "تەنيايى، زور درەنگ".

"تۆزى زەمان" دوايىن فىلمى ئانجىلوپولۇس كە دوو سال لەمە و پىش درووست كرا. لەو فىلمەدا، ئانجىلوپولۇس چىروكى دەرھىنەرىك دەگىرپنە ۋە كە لەسەر ژيانى باوك و دايكى خۇى فىلم درووست دەكات و لەم رىگەيە ۋە كاتەكانى ئىستا و رابردو و تىكەل بە يەك دەكات. "تۆزى زەمان" باشترىن فىلمى ئانجىلوپولۇس نىيە، بەلام كۆمەلىك توخمى لە فىلمە پىشووۋەكانى ئەۋدا لە خۇيدا ھەلگرتوۋە. ئەو لە فىلمەكانى خۇيدا بابەتە مروپىيەكانى ۋەكو كۆچكردن، دوورخستتە ۋە تەنيايى باس دەكات. سكانسە ئارام و دوور و درىژەكان بە روانگەيەكى شاعىرانە و نۇستالورژىكە ۋە كەلك ۋەرگرتنى دووبارە لە لاينگ شات، لە تاييەتمەندىيە سەرەكپىيەكانى فىلمەكانى ئەۋە.

ئانجىلوپولۇس لە توۋىژ لەگەل كەنالى تەلەفزيۇنى فەرھەنگى ئەلمانىا و ئوتريش دەلىت كە فىلم ناتوانى ھەموو ئەو شتانهى لە خەيالدا ھەمانە، نىشانى بدات. لە زارى "فرانسوا تروفۇ" ۋە دەلىت: كە "ئىمە تەنيا دەتوانىن ۳۰ لەسەدى ئەو شتە وينا بكەين كە لە زەينى خۇماندا ھەمانە"، چونكە لە واقىيەتدا ناكرى دەستمان بە ھەموو ئەو شتانه رابگات كە لە ئاسمانى خەيالدا ھەمانە.

ئانجىلوپولۇس لەلاى رەخنەگرانى ئەك تەنيا ۋەك دەرھىنەرىكى شاعىر، بەلكو ۋەكو دەرھىنەرىكى وئىنەكىشىش ناسراۋە. ئەۋە بەھۋى ئەو وئىنە ۋەيە كە ۋەكو رەسمىك يان تابلۇيەكى وئىنەكىشان ۋەك خۇيان دەمىننە ۋە. كۆمەلىك وئىنە و دىمەنى ۋەكو مەرە ھەلواسراۋەكان بە دارەۋە، يان دىمەنى دەرھىنانى دەستىكى شكاۋى پەيكەرى ئولىس بە ھىلىكۆپتەر لە ناۋ ئاۋى دەرياۋە.

ئانجىلوپولۇس بۇ يۇنان دلئەنگ بوۋە، يۇنانىك كە ئىتر بوۋنى نىيە، بەلام لە دلى ئەۋدا ھەيە. يۇنانى شىكۇدار كە سەردەمىك لانكى شارستانىيەت و كلتور بوۋ، بەلام ئىستاكە ھەرەسى ھىناۋە، لە گۆشەيەكى ئەۋروپا كەوتوۋە و چاۋى لە يارمەتى بانكەكانى ئەۋروپايە تا زىندوۋ بىمىننە ۋە. ئانجىلوپولۇس بە نىياز بوۋ سەبارەت بەم قەيرانە ئابوورپىيە فىلمىك درووست بكات، بەلام مەرگ رىگەى پىنەدا.

سەبارەت بە فىلمى "تۆزى زەمان" و تاييەتمەندىيەكانى ترى دەرھىنەرىي

ئانجيلو پؤلوس، وتوويژي ئو له گه ل بلاوکراوهی ئەلمانی "له خزمهت فيلمدا" (Film-Dienst) ده توانی به سوود بښت. کورته يه ک له م وتوويژه ده خوښينه وه: بلاوکراوهی "له خزمهت فيلمدا" تريلوژي "توزی زهمان" دوهمين به شى سى به شى ئيوه يه سه بارهت به مروقه کان له سه دهی بيسته م. چ شتيک ده بيته هوى ئوه که ئيوه ئوه نده سى به شى درووست بکن؟

ئانجيلو پؤلوس زور ساده: من هن ده که م فيلمه کانم زياتر له شهش سه عات بخايه نن، به لام له بهرئوهی هيچ کهس سه رمایه گوزاری له سه ر فيلمی شهش سه عات ناکات و هيچ سينه مايه کيش نمايشی ناکات، منيش فيل ده که م و فيلمه کانم پارچه پارچه ده که م و سى به شى درووستی ده که م.

چيروکى ئو فيلمه چييه؟

"توزی زهمان" چيروکى ژنيک و رووداو ده کاني تي له سى قاره دا که به شيوهی فيلم له فيلمدا ده گيردرينه وه. ويليهم دافو (Willem Dafoe) رولى ده رهينه ريک ده گيريت که چيروکى ژيانى بنه ماله کهى ده کاته فيلم و بوخوشى ده بيته قاره مانى ئەم چيروکه. وهک زوربهی به ره مه کانم ليره ش مه سه له که په يوه ندى به سنوره وه هه يه، ئو سنوره انهى که ئيمه له راستيدا و له زهينماندا پيياندا تيپه ر ده بين. که سوکارى ئەم ده رهينه ره له فيلمی دواى رووخانى ديوارى بهرلين له سالى ۱۹۸۹ بو ديتنى ئو دينه بهرلين. خه يال و راستى تیکه ل ده بن. من به هوى چيروکى خو شه ويستى دوو پياو و ژنيک به روانگه يه کى شاعيرانه وه ده روانمه کو تايى سه دهی بيسته م. سه فه ر، تاراوگه، سه رليشيو اوى و له کو تاييدا رزگارى. له وه زياتر ناتوانم هيچ بليم.

فيلمه کانى ئيوه له سه فه ر و له کاتدا روو دهن، مروقه کان سه رليشيو اون و به دواى نيشتمانى خو ياندا ده گه رپن.

ئهمه سه بارهت به خو شم راسته. که سه فه ر ده که م، لیده گه رپم ليبخورپم، باوهش بو شته نوييه کان ده که مه وه هه ست به ئازادى و له هه مان کاتدا دورى له دونيا ده که م، چونکه بو خو م مو له تى شو فيريم نييه، شو فير داده مه زرينم و بو خو شم له کاتى رو يشتن و سه فه ردا سه يرى سرو و شت و ده ره وه ده که م. کاتيک به بى نامانچ لیده خورپن و ديمه نه کان به بهرچاومه وه تیده په رن، باشتريه بيروکه کان دينه ناو زهينمه وه. ئاواتى سه فه ر هه ميشه منى خستو وه ته جو له و خروش. هه نديک جار نازانم له کويم، شه وه له ده ستم و له خو م ده پرسم:

به راستى من له كوئيم؟ به لام وا ههست ناكه م كه ون بووم، به پيچه وانه وه ههست به دلخوشي دهكه م. ئيمه هه ميشه تووشى سنووره كان دهبين و دهبي لييان بپهرينه وه تا به خومان بگهين. ئەم سنوورانه كه متر سنوورى جوگرافين، زور به يمان له زهيندا ههيه. ئالبير كامو له م بواره دا وت ههيه كى گرنگ و جيبى تيرامانى ههيه. وتوويه تى: قه له مره ويك ههيه كه لىي دهر كراوين و بهرده وام به دوايدا دهگهريين.

ناخۆ له كۆتاييدا دهگهينه ئەو جيبه كه تيايدا ههست به ئاسايش و ئارامى بكهين يان هه مووى خهون و خهيا له؟

ئيمه پيوستمان به م هه زهيه، هه زى گهيشتن. دهكرى به شوينى مه به ستنى زور ته سته م و دژوار بگهين، يان ته وهى كه هه نديك جار هه به شوينى مه به ست ناگهين. سه رليشيووى و سه رگهردانى ئوديسه بينينه وه بير خومان. ئەم نا ئاراميه دهر و نيه شتيكى ته واو مرو قانه يه.

فهره نسا و يه كان دهلين: "جيهيشتنى شوينيك هه ميشه به ماناى كه ميك جيهيشتنى ژيان و مردنه".

هه ر به و جو ره يه. كاتيك كه له شوينيك دهروين، به شيك له و شتهى كه جيبى دهيلين، له بيرى دهكهين. به له بير كردنى به شيكى بچوك له خومان، باوهش بو شته نوويه كان دهكهينه وه، ئەم موونى نويمان دهبيت و مرو قه نوويه كان دهناسين، به لام ناتوانين رابردو به ته واوى بسرينه وه. په يوه ندى ميژووى و ديالىكتيكى رابردو و ئيستا ناكري له زهين بسپردريته وه.

خاليكى وهرچان له نيشى تودا ئيش كردنه له گه ل ئوستووره كان و ميژووى كوئى يونان.

كه سيك كه له يونان له دايك بووه و له وى گه و ره بووه، له م ئوستوورانه دهرباز نابى. ئەمه يار يه كى رووناكبيرانه نيه، ئەم ئوستوورانه به شيرى دايك بوونمان تير دهكهن. كو مه ليك فيلمى وهك "تهر روانينى ئوديسه" به ره مى لوژيكى هه ر ئەم ره وته يه. ئەم ئوستوورانه له هه موو شوينيك له يونانى ئەم رو كه دا له گه ل منن.

سه‌بارت به په‌که‌مین فیلمی دريژتان (Rekonstruktion) جاريک و تان
فیلم پرسپيکی نيشتمانييه که نه‌گهر خه‌لکه‌که‌ی جیي بهیلن، دهریټ، له ئیستادا
ده‌بینن که زور کهس خه‌ریکه نيشتمانه‌که‌یان جی دهیلن.

ئهم فیلمه له سه‌رده‌می دیکتاتورۍ نيزامی درووست کرا. کاتی فیلم
هه‌لگرتنه‌وه له گونده چوله‌کاندا بالنده‌یه‌ک نه‌ده‌بینرا. پیاوانی گونده‌کان بو
کارکردن چووبوونه ئەلمانیا و ولاتانی تر. تاقه تاقه‌ی ژنان له ماله رهش و
خوله‌میشییه‌کاندا ده‌بیندران. له ژیر باراندا هه‌موو ماله‌کان به رهش ده‌بیندران،
ته‌مو مژیکي خه‌ستیش گوندی وه‌کو خیه‌تیکي رهش داده‌پوشی. بیده‌نگییه‌کی
ژانواي زال بوو و نيشانه‌یه‌ک له ژيان نه‌ده‌بینرا.

ئهمرۆکه شه‌پولی په‌تابه‌ران له ئەفریقاوه بو‌ئهورووپایه و ئەمه‌ش ئیمه‌ی
ئهورووپاییه‌کان ده‌گوریت.

ته‌نیایی مروقه‌کان، هه‌روه‌ها جوریک دوورخستنه‌وه و تاراوگه‌ی دهرونی
له زوربه‌ی فیلمه‌کاندا به تایبه‌تی "سه‌فه‌ر بو‌سیترا" (Die Reise nach
Kythera) و له "په‌روم‌ده‌کردنی می‌ش هه‌نگویندا" (Der Bienenzüchte)
ده‌بیندریت. چه‌زی نیوه لهم بابته له کوپوه سه‌رچاوه ده‌گریت؟

من دیکتاتورۍ نيزامی یونانم ناسی، ئەم جوره شتانه ئەوه‌نده کاریگه‌ریان
له‌سه‌ر من ده‌بی که له بیر ناکرین. به‌لام سه‌ره‌رای ئه‌وه، مروقه زورجار له
ولاته‌که‌ی خوی هه‌ست به نامویی ده‌کات، چونکه له‌گه‌ل ئیده‌ئاله‌کانیدا نایه‌ته‌وه.
له رووی نائومی‌دییه‌وه ده‌خزینییه ناو ناخی خو‌مانه‌وه و خو‌مان به دوورخراوه
هه‌ست پی ده‌که‌ین. به تایبه‌ت هونه‌رمه‌ندان و رووناکییران تووشی وه‌ها
هه‌ستیک ده‌بن.

چل و چه‌ند سالیک له‌مه‌و‌پیش په‌که‌مین کورته فیلمت درووست کرد. ئەم‌رۆکه
فیلم درووستکردن چۆن ده‌بینی و چۆن لئی دهروانیت؟

فیلم درووستکردن رووداویکه، فیلمیک وینا به‌خشینه به بیرۆکه‌کان. هه‌لبه‌ت
بوونی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل راستییه‌کان نابیی بچریت. بو‌من فیلمیکی نوئی ئیتر
کاریکی نوئی نییه، به‌لکو کاریکی ئاسایی وه‌کو هه‌ناسه‌کیشانه، که به بی ئه‌و
ناکرئ بژیت. له راستیدا نازانم که نه‌گهر فیلم درووست نه‌که‌م، چی ده‌که‌م. من
فیلم درووست ده‌که‌م، که‌واته هه‌م.

دەللىن ئىۋە لەكاتى فىلىم درووستىكىدا لەگەل ھاۋكارەكانتا زۆر جىددىت؟
ئەگەر بەم جۆرە بولايە، ھاۋكارانى كۆنم لەوانە كامپرامەنەكانم ئاروانتس
Giorgos Arvanitis و سىنانوس Andreas Sinanos كاريان لەگەلدا نەدەكردم.

لە فىلىمى "سەفەر بۇ سىتېرا" لە سالى ۱۹۸۴ ئىلىنى كارايندرو مۇسىقا بۇ
فىلمەكانى تۇ درووست دەكات و تا ئىستاش ھەر لەگەل تۇ ماومتەو و پىت وەفادارە
كارى ئەو چۇن دەبىنىت؟

ئىلھام بەخشە. لە سەرەتاي كارى دەرھىنەرىدا دەمويست مۇسىقاي زىندو
بەكار بىنم. بەلام دىتم پىويستى بە شتى زياتر ھەيە، بە كەسىك كە بتوانى ھەست
وەرېگىرېت. لىرەدا بوو كە من و ئىلىنى يەكترمان دۇزىيەو. كاتىك كە فىلمنامەم
دەنووسى ئەو دەنگى تۇمار كرد. بەو جۆرەي كە بۇ خۇي دەيگىراو دەيويست
فىلمنامەكان بە دەنگى خۇم بىيىستىت. ئەو كاتە مۇسىقاي فىلمى بە پىي
ئەو ھەستە درووست دەكرد كە گرتبووى. ئەو بەم شىۋازە رۇخى بە فىلم دەدا.

فىلمەكانت بۇ پەردەي بەرىنى سىنەما درووست كراون. بەلام دەبىنىن كە
فىلمەكانتان لەسەر ئىنتەرنىت داۋنلۇد دەكەن و لاۋان زياتر ھەز دەكەن ئەو
فىلمانە لەسەر شاشەي مۇبايلەكانيان سەير بىكەن. ئەم بابەتە بۇ تۇ ناخۇش و
دلتەزىن نىيە؟

زۆر مەترسىدارە. بۇ من كە دەرھىنەرم ئەو مۇتەكەيەكى رەھايە.

تۇ ھىچ كات حاشات لەو نەكردوۋە كە چەپكەرايت و لە فىلمى "ھەنگاۋى
ھەلپەسىردراۋى لەق لەقەكان" دا كە سالى ۱۹۹۱ درووستت كرد، خۇتان بە داخ
دىتوۋى خەۋنە لە دەستچوۋەكانت نىشان داۋم ئەمىرۇكە بارودۇخى دونيا چۇن
دەبىنىت، ھىشتا نائومىد و بى ھىوايت يان ئەۋەي كە ھىوات بە گۇران ھەيە؟
ئىۋە ۋەلامى من دەزانن.

سەرپراي ئەۋە سوپاست دەكەم كە ئەگەر لە زمانى خۇتەۋە بىيىستىن.
لە سەردەمىكى خەمناكدا دەژىن كە زۆر ھىوا بە مروۇف نابەخشىت. ديارە
كە سەرلىشىۋاوم و ھەندىك جارىش بىر لە سالانى بەسەرچوۋ دەكەمەۋە،
كاتىك كە باۋەرپم بە گۇران ھەبوو. ئەو كاتانە ئاسمان لە بەردەستدا بوو، بەلام
دەستمان نەگەيشت كە ئەستىرەكان كۆبەكەينەۋە و چانسىمان لە دەستچوۋ.

هه‌لبه‌ت ئەم قسانه به‌و مانایه نیهه که خۆمان بێ هیوا بکهین. ده‌بی به روانگه‌یه‌کی ره‌خنه‌گرانه‌وه‌ بروانینه دۆخی ئیستا. له‌وانه‌یه نه‌وه‌ی داها‌توو هوشیارتر بی‌ت و دونیایه‌کی باشتر درووست بکات. ئیمه‌ نابێ خه‌ونه‌کانمان له‌ ده‌ست بده‌ین. هیچ کات! مارچلو ماستروویانی له‌ فیلمی "هه‌نگاوی هه‌لپه‌سی‌ردراوی له‌ق له‌قه‌کان" دا ده‌لیت: گرنگ نیهه به‌ کام کلیل ده‌رگا‌که بکه‌مه‌وه، هه‌میشه‌ ئه‌گه‌ری خه‌ونیکه‌ی هاوبه‌ش بوونی هه‌یه. پیم وایه‌ باش‌تره‌ هه‌ر به‌م رسته‌یه‌ ئەم وتووێژه‌ کۆتایی پێ ببین.

سه‌رچاوه:

رادیۆ زه‌مانه

<http://radiozamaneh.com/culture/silver-screen/20126262/25/01/>

وتووئیزی رادیوئی هانری ماتیز (۱۹۴۲)

و. له فارسییه وه: سه عیده سائیب

پیشه کی وه رگیږی کوردی:

سه دهی بیسته م سه دهی هاتنه ئارای رووداوه جوړوا جوړه کانی جیهان بوو. سه دهی جهنگه جیهانییه کان، ئه و جهنگانه ی له سه ر کوی به شه کانی ژیان بوو نمونه هونه ر، فهلسه فه، چیرۆک، شیعر و... هتد کاریگه ریی دانا. ئالوگوره گه وره کانی دنیا له و سه رده مه دا به ره مه اتن و بوونه هوی دروستبونی ئه و که سایه تییه گه ورانه ی وهک، گورکی، کافکا، لینین، قوتابخانه ی فرانکفورت، پیکاسو، پاول کله ی، رتکو و هتد. هانری ماتیزیش یه کینک له و سیما به رجه ستانه ی سه ره تاکانی سه دهی بیسته مه که به بوئه ی ئه و نوڅوازی و کاریگه رییه ی که له سه ر هاوچه رخانه ی بوویه تی بووه به یه کینک له گرنگترین هونه رمه ندانی ئه و سه رده مه. هانری ماتیز (۱۸۶۹، ۱۹۵۴) له به شه جوړوا جوړه کانی وهک شیوه کاری، په یکه رتاشی، شیوه کاری و چاپدا کاری کردبوو. له سه ره تادا له لقی مافدا خویندبووی و هه ر له م بواره دا کاری ده کرد، به لام له ته مه نی ۲۲ سالییدا هوگری هونه ر ده بیته و پاش ئه زمونکر دنی شیوازه جوړوا جوړه کانی

شیوه‌کاری و که‌لکوه‌رگرتن له هونه‌رمه‌ندانى سه‌رده‌مى خوئى، ستایلى تايبته به خوئى به ناوى فوويزم ده‌خولقینیت. تايبه‌تمه‌ندییه‌کانى ئەم شیوازه بریتین له به کارهینانى رهنه‌گه سه‌ره‌کییه‌کان، به‌رجه‌سته‌کردنى لایه‌نى جوانکاری و ساکار‌کردنه‌وى گه‌لاله‌کان. ئەم شیوازه له هونه‌رى رابردوو به تايبته هونه‌رى روژ‌ه‌لاتى که‌لکى وەرگرتوو و له سه‌ر به‌رهمه‌ هونه‌رییه‌کانى دواى خوئى کاریگه‌رى هه‌بووه. بوچوونه‌کانى ماتیز که تا ئیستاش ماونه‌ته‌وه به‌رده‌وام له هه‌ر کات و ساتیکدا جیگه‌ى که‌لکوه‌رگرتنى قوتایبى هونه‌ر بووه. ئەم ده‌قه‌یش له به‌ر ده‌ست خوئینه‌رانى نازیدایه و تووئیزیکی رادیوییه که له‌گه‌ل هانری ماتیزدا کراوه و هه‌لگری هه‌ندیک له بوچوونه‌کانى ئەوه سه‌بارته هونه‌ر.

ماتیز له سه‌ره‌تا‌کانى سالى ۱۹۶۲دا دوو تووئیزی بو بلاو‌کردنه‌وه له رادیودا ئەنجامدا، ره‌شنووسى یه‌کیک له و تووئیزانه بو پیه‌ر ماتیز له نیویورک له ریگه‌ى نامه‌یه‌ک له ۱۳مارسى ۱۹۶۲دا نیردا؛ یاداشتیک له سه‌ر نامه‌که روونى ده‌کاته‌وه که تووئیزه‌که له «ماوه‌ى دوومانگ پيش»دا ئەنجامدراوه. و تووئیزی یه‌که‌م ده‌رباره‌ى پرسه‌ گشتییه‌کانه، دووهمیان هیرشکردنه بو سه‌ر ئاکادیمیای هونه‌ره‌جوانه‌کان که ماتیز به‌و بوئیه‌وه پيشنیاى کرد «بورسى سه‌فه‌رى» جیگه‌ى خه‌لاتى پیری دیروم (prix de Rome) بگریته‌وه.

ماتیز له بلاو‌کردنه‌وى یه‌که‌مدا به پرسه سه‌رنج‌راکیش و جه‌وه‌رییه‌کان وه‌لامده‌داته‌وه و کومه‌له‌ گوتاریکی گرنه‌گ له‌خو ده‌گریته‌وه ده‌رباره‌ى کارکردى رۆلى په‌نجه‌ره له به‌رهمه‌کانى ماتیزدا.

له دووهمین بلاو‌کردنه‌وه‌دا، ئەو نه‌کت‌ه‌نیا له به‌رامبه‌ر په‌روه‌رده له ئاکول دیبوزار هه‌لوئستیکی سه‌رکونه‌کارانه‌ى هه‌یه، به‌لکو، به جیگه‌ى ئەوه خولیکی خوئینه‌وه پيشنیاى ده‌کات، که زور هاوشیوه‌ى مه‌شقه‌کانى خوئیه‌تى. بو وینه، دروستکردنى کومه‌لیک ستودیۆ که له‌ویدا هونه‌رمه‌ندانى گه‌نج «بتوانن له ریگه‌ى ئەو ماموستایانه‌ى خوئان هه‌لیده‌بژپرن، هه‌له‌چن کرین» - هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ى که به‌رهمه‌کانى خوئى له ریگه‌ى گوستاو مورۆوه هه‌له‌چن کرابوون.

وتووئیزی رادیویى ماتیز یه‌که‌م بلاو‌کراوه

هه‌روه‌ها که ده‌زانن شیوه‌کاره‌کان که‌سانیکن که به ئافراندى وینه‌کان، ده‌رفه‌تیک ده‌ره‌خسینن تا چه‌شته‌کان و دیمه‌نه‌کان ببیندرین. بى ئه‌وان ئیمه‌ ته‌نیا له ریگه‌ى جیاوازی کارکردیان به پى ئاسوده‌ی یا که‌لکاربوون ده‌توانین له

نیوان چه شنه کان و کارکردیان جیاوازی دابننن. هر بهر یه ک تایبه تمه ندی و دهرکه وتی تازه له گهل خویدا دینیت.

له سه رده مه سه ره تایبه کانه وه (سه زه مانی هونه رهنه ندی ته شکه وته کان تاکرو شیوه کارانی مؤدیرن)، تا ته مړو هونه رهنه ندی کان ته نسکلو پیدای هونه ره جیسمانییه کانیان ورده ورده دهوله مه ندرکدوه. هر بهر یه ک له مروفه کان جیهانیان له روانگهی هونه رهنه ندانی بهر هی پیش خویان بینوه.

به م پییه له سه رده می گهنجیتیمدا، رهنگر دنی لاپه ره رهنگیه کان یا وینه کیشان بو کتیه خه لکیه کان، که به گشتی هزی باوی سه رده م دهرده خات، له رووی به کگراوندی ره شدا چاپ ده کران، چونکه بهر هه مهینه ره کانیان له ژیر کاریگری شیوه کارانی بهر هی پیش خویان، بو وینه رومانیکه کان بوون دواتر رهنگی لاپه ره رهنگیه کان روشتر بووه وه و رهنگی نیمپیرسیونیسته کان به سه هارمونی قاوه ییه پرهنه گه کاندال بوون.

له نه جامدا، دواي که شفی تایبه تمه ندییه کان رازاندنه وه هه سته کیانه ی هیل و رهنگ له ریگهی هونه رهنه ندانی مؤدیرن، دیتمان که به شه جوراوجوره کانی نهومی ئاپارتمان کانه که وتنه بهر هیرشنی ئامرازی رازاندنه وه و رهنه گه کان، که هاوئا هه ننگ نین و بیواتان.

له دوایدا پیوه ری رهنگی پالیتی ماری لورینسین هاته ئاروه که به شیوه ی ههنگاو به ههنگاو پله به ندی کرابوو، هاوکات له گهل ته وه شدا دیکوراسیونه هیلی و گوشه داره کانی شیوه کاره کوو بیستییه کان هاتنه بوون. ته م تیکچرانه سه ر سوورپهینه ره ی رهنگ و هیله کان بو ته وانه ی که له بابه ته که ئاگادار بوون زور وروژینه بو - بو ته و هونه رهنه ندانه ی که به ئامانجی جیاواز جیاوازه وه له م میتوده بو پیشکه وتنی فورمه کانیان که لکیان لیوه رده گرت.

دواچار هونه ر به هه موو نامویییه وه وهرگیردراو شایانی فروش بوو (شتیکی بیوینه)؛ خه لک زور په رته وازه و فروشه ره کان کاتیک شتیکیان پیشکه ش ده کرد به م رسته یه ته سیریان ده کردن «ته مه مؤدیرنه».

ته مړو که گه وره کردنه وه و زیاده رپه ویی به ته واوی روو له که وتنه و، ته نیا رهنه گه بریقه داره کان ماونه ته وه؛ له هر حالدا شتیکی نوی خوی نه سه لماندوه. ته م گه شبوونی رهنه گه، هیوری و چیژی به چاو به خشیوه. بو ته م شته قه رزداری شیوه کاره مؤدیرنه کانین.

ئىيۈە بۆچى شىۋەكارى دەكەن؟

بۆچى؟ بۇ دەربېرىنى (ئە و چركە ساتانەى) توشى سەر سوورمان دىم و ھەست و پرچە كرده كانم له په يوه ندىداييه به ھەستايه تيم كه له ريگه رىنگ و شىۋەكارىيە و، نەك كامىرايەكى مۇدېرن، گەر رەنگىش بىت، تەنەت سىنە مايش ناتوانىت دەربېرىت.

له روانگەى سەرقالى و خۇشگوزەرانىيە و، سىنە ما زور له وئەكىشراو ھەكان بە كەلكترە لە بەرئە وەى كە تەنیا دیمەنىكى تاقانە مايش دەكات. له سىنە مادا دیمەنىكى ساكارى زىندوو ھەلگىرى جياوازييەكى زورە لەگەل دیمەنىكى كىشراو دا. خەلكانىك كه له دیمەنەكانى دەريا خۇشبيان دەھات. گەر مەبەستى سەرەكیان ئەمە نەبىت كه له رۇحى شىۋەكار تىبگەن، دەتوانن بە بىنىنى دیمەنەكانى زىندووئاسا، ئارام و تراژىك يا توورەى دەريا كه سىنە ما پىشكە شىانى دەكات، رازى بن. كەسانىكىش كە خولياى وئەنن دەتوانن كۆمەلىك فىلم له تەواو دیمەنەكانى دنيا له بەر دەستياندايىت، بە شىۋەيەك كه عاشقىكى شىۋەكارى تەنیا دەتوانىت چەند تابلۆيەكى ھەبىت، بە تايبەت ئەگەر ھەلگىرى كوالىتتەكى چاكبن. دەربارەى شىۋەكارى پۇرتەكان، ئەوانە لەرپىگەى وئەگىرى لە بازەكە چوونەتە دەروە، بە تايبەت ئەوانەى كه له كارەكانىاندا لە ھاورىژەبى anthropometry كەلكیان وەردەگرت تابگەنە ھاوشىۋەيەكى تەواو. بۇ عاشقىكى راستەقىنە كه دەيەوئەت يادەو ھەرى كه سىك كه خۇشى ژيانى بوو ھەپارىزىت وئەيەكى چاك باشترە، كه يارمەتییەكى زورترى دەكات، وەك وئەى سىمايەكى شكاو كه ھونەرمەندىك پىشكەشى دەكات، تەنەت بەرھەمى ھونەرمەندىكى بەناوبانگ.

كەواتە شىۋەكاران لەبەرچى بوونيان ھەيە، كەلكيان چىيە؟

ئەوان بەكەلكن لەبەر ئەو ھەى دەتوانن بەرەنگ و كىشانەو ھە رىگەى دەسەلاتى خەياليان ھەستى خۇيان بەرمنبەر بە جوانى و سرووشت دووبارەبەكەنەو، رىك وەكو ئەو كارەى شاعىران و مووزىكزانەكان دەيكەن. بەم پىيە لە ناو شىۋەكاراندا، ئەوانەى وا پىويستىمان پىيانە كەسانىكن بەھرمەندن لە دەربېرىنى ھەستەكانىاندا لە رىگەى رەنگ و شىۋەكارىيە و. بەر لەمە بە قوتابىيە گەنجەكانم دەگوت: «دەتەنەوئەت بىنە شىۋەكار؟ پىش ھەموو شتىك دەبىت زمانى خۇتان بېرن، چونكە ئەو ئامانجەى مەبەستانە بىلېن نابىت جگەلە فلچەكەتان بە ھىچ شتىكى دىكە دەربېرن».

بۇ دەربرېښى خۇتآن، چۆن بەدوای ئەم کارمدا دەرپون؟
خویندنه وه یه کی قول دەر فەتیکم دەداتى تاكو بابه تی بیر کردنه وه بینیته
ژیر رکیفی خو یه وه و خۆم له گه لیدا بۆ دارشتنى له سەر بووم تیکه ل بکه م.
ئەو کەر سه سه سەر تاییه ی که بۆ ئەم کاره پيوسته: چەند رهنگیک که به بی
تیکلاو کردن به کار دین، ئەوانیتر له گه ل رهش و سپی، به راده یه ک که بیگه ردی و
دره وشاوه بیان خه سار نه بیته. ته نیا له ریگه ی پیوه ندی نیوانیاندا یه که من خۆم
به یان ده کم. له شیوه کاریشدا من ههسته ناوه کییه کانم تا ئەو شوینه ی که بکریته
به دوایدا ده چم. به م پییه به شی زانراوی کاری من له پله ی دووه می گرنگیدا
جیگه ی هه یه و که متر دیاره.

چ زمانیک ده زانن که کارمه که ته و او بووه؟

کاتی که کار ههسته کانم به ته و او ی و به شیوه یه کی ره وان دەر بریت
ههستی پیکه م له و کاته دا نابیت شتیکی پی زیاد بکریته. کاتی که کوش کۆتایی پیهات،
کار له سەر پیی راوه ستاوه و گرنگترین شت ئەمه یه که ئەو کاره خو شه ویستی
من بۆ خو ی راده کیشیت.

نایا کاره کانتان له بیر ده به نه وه؟

هیچ کات. ته نانه ت ناگه ر دوا ی کار کردنی هه ر رۆژه دوا ی ۵۰ سالی ش بیته.
من هه ر رۆژه ته نیا ژماره یه کی که م کارم کردووه. هه رکات که سیک سه باره ت
به وینه کانم ده دویت، ته نانه ت له کاریکی کونیش، به بیر هینانه وه ی بریک له
تایبه یه ندییه کانی، بیته وه ی سالی دروو سترک دینیم له بیر بیت، هه مان دوخی
دیاری زهینی که له و کاته دا بووم له گه ل ته و او رهنگه کاندایه هه مان وردیینه وه
که له کاره بنه رته یه کاندایه یه دیته یادم.

له و کاته وه که به و بر وایه گه ی شتم که گه وره ترین دوژمنی شیوه کاریک،
تابلو خراپه کانی ئەون، تابلویه ک به جینا هیلم مه گه ر ئەوه ی هه ر جو ره ئەگه ریک
بۆ پیشکه و تووتر بوونی پیده ده م؛ ئەگه ر دوا ی هه موو ئەمانه ئەو کاره هیشتا
زیندوو بیت، له کاریگه رییه ک که له سه ر زهینی بینه ر دا یده نیت شاد ده بم.

له بیرتان بیت که تایبه ته ندی شیوه کاری به رانه ر به شانۆ له وه دایه که به ره ی
داهاتوو ده توانن هه له و نار ه واییه کانی به ره ی پیش خو یان - له سه ر ده میکدا
شیوه کاری تییدا فورمی وه رگرتوو ه - پینه ی که نه وه، له حالیکدا ئەگه ر له شانۆ دا
کایه یه ک سه رکه و توو نه بیت بۆ ماوه یه کی دریز به خاک ده سپیردریت.

چ بېرەمور يېهكتان له گهډل ماموستاكانتاتان هه يه؟

له نيوانياندا يه كيكيان زور لام گرنگه، گوستاو مورو، كه سيك كه له نيوان زورينه قوتايه كانيدا تواني ژماره يه كي زوريان بكات به هونه رهندي راسته قينه.

كواليتي گرنگي گوستاو مورو له گه يشتن به م بابه ته دا بوو كه زه ينيه تي قوتايه گه نجه كان ده توانيت له دريژه ي ژياناندا تووشي پيشكه وتني به رده وام بيت، له مه دا نه وانه ي به ره و چيژ بردن له سه ليقه جوراو جوره كانى ئيسكو لاستيك هان نه ده دا. كه تهنانه تته گه ر شيوه كاره كان زه ينيكي لاروله ويړ و ئامانچ و هه ستيكي به زه بر به ستراره يان هه بوايه. تهنانه تله ته مه ني ۳۰ ساله يشدا له گه وره ترين كي به ركيكان براوه ده بوون، به جنيان ده هيشت. گوستاو مورو راي واپوو، نه گه ر ده وله مه ند نين، تهنيا كاريك كه ده بيت بيكه ن برؤن و له گه ل ژنيكي ريكو و پيكا ژيان پيكي نين تا بتوانن دريژه به ريگا كه يان بدن. (مارشي زهواج له لو هينگرين لي درا).

نهم هوگره به نيسبه ت په نجه ره ي كراوه وه له كو پوه هاته ناو وي نه كانتانه وه؟ له وانه يه له م راسته وه بيت كه بو من كوي كه شه كه يه كگرتووه، يه ك راست لاي ئاسو و ديته ناو ديوي كاره كه مه وه، نه و كه شتبه بچووكه ي كه خه ريكه ده روات له هه مان كه شدا وه كو فورمه ناسراوه كان ده ورو به رم بوونيان هه يه؛ ديوارو په نجه ره دوو دنياي جياواز درووست ناكه ن. مووميكه سه رچاوه ي نهم خوشه ويستيه م به نيسبه ت په نجه ره كان بيت، كه به شيوه ي سروشتي هوگر يانم.

بوچي نيس نيوه ي بولاي خوي راكيشاوه و رايجرتوون؟

چونكه بو وي نه تابلوكانم پيويستمه له روژدا له كه شيكي زه يني بيچووله دا بمينمه وه، ناتوانم له هيچ كو ييه كي ديكه دا نه م جيگه يه بدوزمه وه مه گه ر له كو ت دازور.

سه رزه مينه كانى باشوور، به تايبه ت پاريس، كه روژگار يك زه يني هونه رهنه ندانى به كه له كه كردنى كو مه ليك ژيان و ده وله مه ندى مووزه كانيان به ره و پيش ده برد، به و جوره ي كه تيگه يشتووم له م كاته دا كه شيكي زور بيباوه ره بو كار.

سه ر له نو ي، ده وله مه ندى و روونا ه ي زيوناساي رووناكي له نيسدا، به تايبه ت له دريژه ي مانگه جوانه كه ي جانپوه ري، به راي من بو هونه ر جه سته ييه كان

بىي وئىنە و سىجراوين، تاقانەيە و ليدەرناچىت، بەتايىبەت كاتىك كە تو خەرىكى شىۋەكارى بىت.

دوۋەم بلاۋكراۋە

پېناسە:

من بو چاۋ پىكە و تنى ھانرى ماتىس رۇيشتىم بو ستۇدېۋكەي لە سىمىتىز جىگەيەك كە بەيىستى خۇي گۆشەنشىيىيەكى لە نىۋان بالەندەو گيا گەرمەسىرىيەكاندا ھەلبۇزارد، خەرىك وئىنە سازىيە بو كىيىكى ئەوينداران رونسار. ھەروا كە خەرىكە لەسەر شىۋەكارانى سەربەخۇي فەرەنسى كە پلەي يەكەمىان لە جىھاندا بەدەستەيىناۋە و دەدوئىت، من بە شىۋەيەكى سروسشتى بەرەو ئەۋەي دەبەم وەلامى پرسىارەكانم بداتەۋە.

بە بۇچوونى ئىۋە گۇرپىنى شوپىنى زىان كاريگەرىي ھەيە لەسەر براۋەكانى كىبەركىكەي رووم؟ چونكە كەشى ھونەرى لە روومدا لەگەل نىسدا زۇر جياۋازە؟
«بۇچى دەتانەۋىت دەربارەي خەلاتى رووم قسە بكن؟ رىگە بدەن ئاسان بمرىت. شىۋەكارەكان، مانى، دىگا، كلۇد مۇنى، رىنوار، سىزان، نىشانىاندا كە ئەۋە بىكەلەكە. كام يەك لەۋ ھونەرمەندانەي كە لە سالى رابردودا براۋەي ئەم خەلاتە بوون لەگەل ئەۋاندا بەراۋردەكرىن؟ ئالبىرت باسنار؟ بەلام ئەۋ شىۋەكارىكى ئاسايىيە كە خۇي لە پشت ئىمپىر سىنىستەكانەۋە شاردوۋەتەۋە. دىگاي مەزن گۇتى: «باسنار؟ بەلام ئەۋ ئاگركوژىنەرەۋەيە كە ئاگرەكە تىن دەدات.»
«تەننەت بەرپرسى مۇزەخانەيەك، نەك تەننەت ئەۋ كەسە بيانىيەي شتە دەگمەنەكان كۇدەكاتەۋە، ناۋى كىبەركىي رووم نازانىت يا تەننەت نازانىت كە شتىكى وايش ھەيە. بۇ ھىچ قوتايىكە لە فەرەنسىە يان لە دەرەۋەي ئەم خەيالە نىيە كە بروت و بۇ ئاكو دىبوزار. ئارمەكەيان تەننەت لە كارت پۇستالەكاندا چاۋپۇشى لىدەكرا.»

بەراي ئىۋە ھۇي ئەم سەقەتتەيە جىيە؟

«بەبى ھىچ گومانىك پەرۋەردەيەك كە لە ئاكو دىبوزار دەكرىت، شانازى و ئامانجى كىبەركىي رووم، لە پىشۋەخت بو قوتابيان مردوۋە... چونكە ئەۋانى بەرەۋە ھەمان چوارچىۋانە ھاندەدا؛ ئەۋان بىريان كىرەتەۋە، بىردەكەنەۋە، كىشانى سەر، سىنگ، دەست و پى لە كاتىكى كەمدا، لە پەرۋەردەي ھونەردا شكاندى شاخى دىۋىكە... چونكە بۇ ئەۋان تەنيا لىزانىنى تەكنىكىيە كە حسابى بو دەكرىت... چونكە خالىكرنەۋە ھونەرمەندانى دامالە غەرىزەۋ جوانكارىي بو تەۋاۋ تەمەنيان

بوونه وهریکي فله جيان ليدرووست دهکات، به گشتي له ۱۵ تا ۲۵ ساله يدا، که سهره تاي ريگايه. ئەم ئاکۆل ديؤوزاره و کيبه رکبي رووم کۆمه لگايه ک دوو لايه نه يه که يارمه تيدهرى يه کترده دن. که هيچ شتيکي ئەو توى ليئه هاتوته دهره وه. من شيوه کارانکيم بينيوه له رووم گه راونه ته وه، به ته واوى ترسابوون، چونکه له ناکاو به وه يان زانيوه لاوازن له دهر پرينى ههسته کاني خويان».

«دووباره ي دهکه مه وه، کيبه رکبي رووم دهبيت نه ميبيت و کۆتايي بيبيت، چونکه له بنه ماوه نه زۆک و ئازار دهره، چونکه هونه رمه نداني گه نج له ريگه غه ريزيه کانيان لاده دات.

ئايا بهر پيو به را يه تي قوتابخانه ي هونه ر هيچکات دهستي دۆستايه تيان به ره و شيوه کاراني سهر به خو دريژکردو و مه ته وه؟

«بهر پيو به را يه تي قوتابخانه ي هونه ر به رده وام له په يوه ندي به شيوه کاراني سه ره به خو که مه تر خه م بووه. بهر پيز روگون بهر پيو به ري قوتابخانه ي هونه ر؛ له وه لامى داواکاري ديوارک بۆ شيوه کارى ديوارى له لايه ن گووگينه وه، به ره خنه گرى هونه ر چارلز مووريس و تسووه، تا کاتيک من بهر پيو به ري بوزارم، سه نتي ميترى کى ديواره که ته رخان ناکريت بۆ نيگار هکه ي گووگن. هه ره ها ئەو براوه ي پيشووى کيبه رکبي پيرى ديروومه، له ئەنداماني ئەنيسيتيويه، سه روکى گرووپى بوو که نيوه ي ميراتي کالپووى «وه رنه گرت»، ميراتيک که جوانترين کاره کاني به ره مه کاني ماني، سيزان، رينوار و پيسارو بوو دگرته وه».

به لام چۆن دهوله ت ده تواني ت به شيوه يه کى کار يگه ر خو ي دهر گيرى کاره کاني هونه ر مه نداني گه نج يکات؟

به پيکه ينيانى کۆمه ليک سستو ديوى ئازاد که له وي دا شيوه کاراني گه نج بتوانن له ريگه ي ئەو ماموستايانه ي که خويان هه ليده بژيرن، رينو ينى بکرين، به واتايه کى تر، به جيگه ي ئەو هه موو سه رما يانه ي کيبه رکبي رووم و پشتگيريه ک که دهوله ت له سالو نى دهکات، ئايا ناتوانريت يه ک «بوورسى سه فه رى» بۆ ئەو هونه ر مه ندانه ي که ئاشکرا تواناي خويان له گه ل که سايه تيبه کى پته وه که هه يانه، رابينن، يان دهر فه تيکيان پيبدەن تا «ئازادانه» له دهر وه ي ولات خو يندنه وه ي له سه ربکه ن، چ له کولونيا کاني ئيمه دا ته نانه ت له هه ر جيگاييه کى فه ره نسا که هه سته ده کەن بويان هه لى پيشکه و تن هه يه و ده توانن خويان دهوله مه ند بکه ن. ئايا ئەم جو ره شتانه، که بۆ من ئەوه نده ئاساييه، روژى روو ده دات؟

سه رچاوه:

ماتيس، درباب هنر، جک فلام، سياوش روشن دل، رخ داد نو.

ده توانيت گوفارے

هنا

له م نائپراندا بفتوئنته وه:

www.hanar.org
www.dengekan.com

نرفی ۱۰۰۰ دیناره